

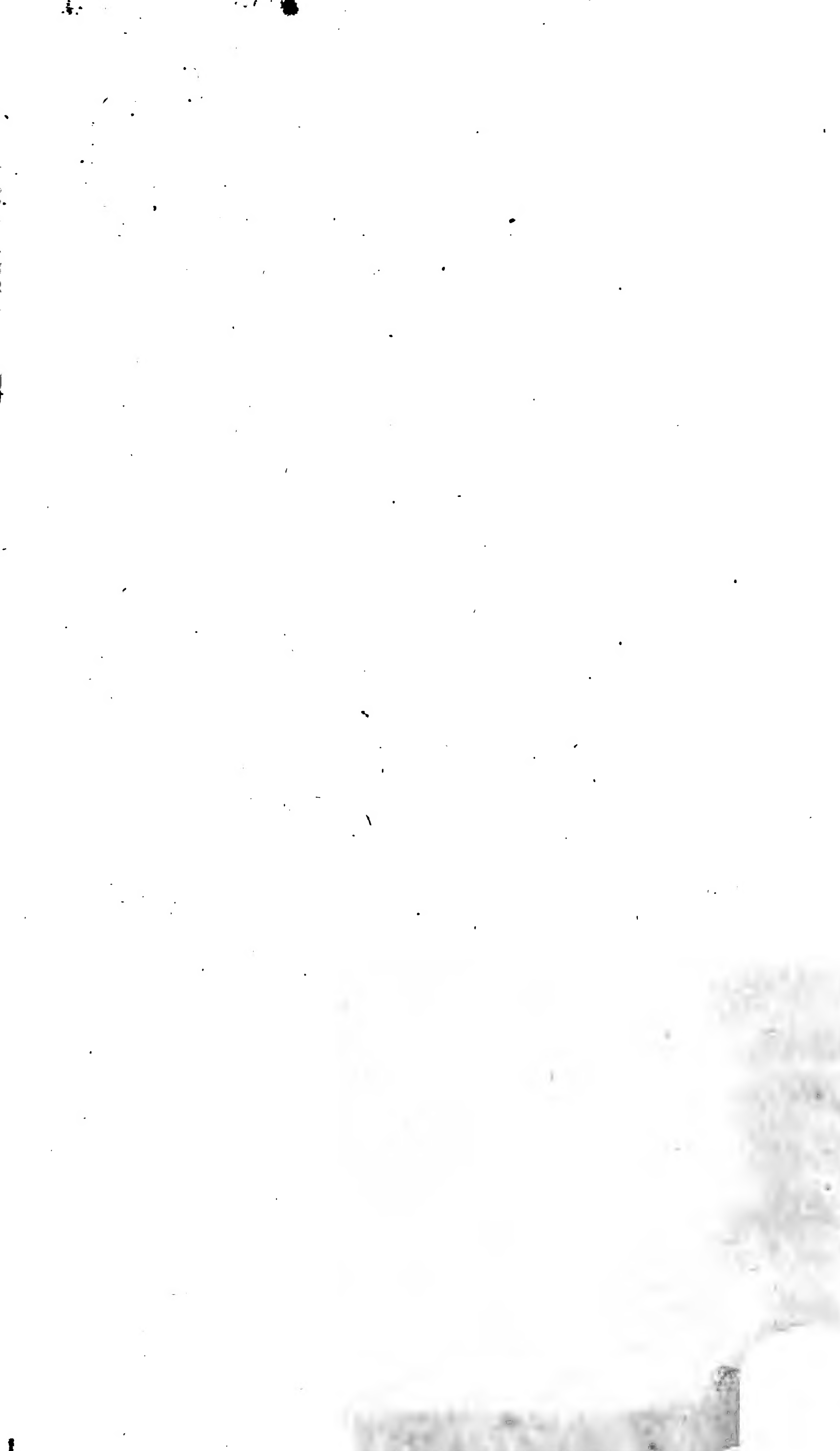

ADMIRALITEIT

VAN

AMSTERDAM

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZEVENTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN

HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken samengesteld.

Met Konstplaaten opgehelderd.

ZEVENTIENDE DEEL,

Beginnende met het jaar 1698, en eindigende met het sluiten der Utrechtsche Vrede, in 't jaar 1713.

TWEEDE DRUK.

Te AMSTERDAM,
By de Wed. *ISAAK TIRION.*
Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westfriesland.
MDCCLXX.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFENZESTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

I. *Gezantschap der Staaten naar Frankryk. Gezantschap van Frankryk aan de Staaten.* II. *Handeling over een Verdrag van Verdeelinge der Spaansche heerschappye. Voorslag van Frankryk. Bedenkingen op Frankryks inzigten. Inhoud van het eerste Verdrag van Verdeelinge.* III. *Geheime handeling der Franschen, aan het Spaansche Hof.* IV. *Overeenkomst tusschen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten. Vrede tusschen den Keizer en de Porte, door de Staaten bemiddeld. Gezantschap van Marokko en van Tunis. Tarif met Frankryk.* V. *Plakaat tegen de Engelsche en Schotsche weêrspannelingen.* VI. *Handeling over een tweede Verdrag van Verdeelinge der Spaansche beerschappye. Misnoegen aan 't Spaansche Hof. Vertoog van den Spaanschen Gezant afgeweezen. Argwaan op Frankryk.* VII. *Redenen voor en tegen het sluiten van een tweede Verdrag van Verdeelinge. Inhoud van het zelve. Afzonderlyke en geheime punten.* VIII. *Handeling om andere Mogendheden in dit Verdrag te doen treeden. Misnoegen aan 't Weener Hof. De Keizerschen bewerken een' Uitersten Wil in Spanje,*

ten behoeve van den Aartshertoge Karel. IX. *Keizer Leopold weigert in 't Verdrag van Verdeelinge te treeden. Toeſtand van 't Hof van Madrid. Verzierd Verdrag tuſſchen de Staaten en den Keurvorſt van Beieren.* X. *Oorlog in 't Noorden. Verbond tuſſchen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten. Vrede tuſſchen Zweeden, Deenemarke en Holſtein.* XI. *De Keurvorſt van Brandenburg ſtaat naar de Koningklyke waardigheid.* XII. *Verandering in Engeland. 't Oktroi der Weſtindiſche Maatſchappye verlengd.* XIII. *De Franſche bewerken eenen nieuwen Uiterſten Wil, in Spanje. De Koning van Spanje ſterft. De Hertog van Anjou wordt voor Koning uitgeroepen, onder den naam van Filips den V.* XIV. *Raadpleegingen in den Haage op de verandering in Spanje.* XV. *Verklaaring der Staaten aan den Koning van Frankryk. Handeling aan eenige Duitſche Hoven.* XVI. *De Koning van Frankryk ſchryft aan de Staaten. Geheime laſt van den Graave van Briord.* XVII. *De Staaten neemen tyd om te antwoorden. Koning Filips ſchryft hun ook.* XVIII. *De Staaten zoeken te handelen over 't bewaaren der Vrede. De Franſchen bezetten de ſterke Plaatſen, in de Spaanſche Nederlanden. De Staaten trekken 'er hunne troepen uit. Zy erkennen Anjou voor Koning van Spanje.* XIX. *Handeling met den Graave d'Avaux.* XX. *Men begint te neigen tot oorlog.* XXI. *D'Avaux zoekt de Staaten tot een afzonderlyk Verdrag te beweegen.* XXII. *De onderhandeling wordt afgebroken. Vertoog van d'Avaux.* XXIII. *Antwoord der Staaten. D'A-vaux keert naar Frankryk* XXIV. *Verbond ſchen Groot-Britanje, Deenemarke en de S*

ten

ten. XXV. *Verbond tusschen den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten. Overeenkomst met Zweeden. Verbond met Groot-Britanje.* XXVI. *De Keurvorst van Brandenburg wordt Koning van Pruissen. Verdrag tusschen Groot-Britanje, Pruissen en de Staaten.* XXVII. *Krygsbedryven in Italie. De Franschen bezetten Luik en eenige Plaatsen aan den Rynkant: de Staaten Keulen.* XXVIII. *Koning Jakob de II. sterft. Frankryk erkent den zogenaamden Prins van Walles voor Koning. Misnoegen hierover, in Engeland en hier te Lande.* XXIX. *Aanvang der vyandelykheden. Aanslag op Maastricht.* XXX. *Koning Willem zoekt Prins Friso tot zynen opvolger hier te Lande te doen verklaaren. 't Mislukt. Koning Willem is onpasselyk. Betert. Valt van 't paard. Krygt zwaare koortsen. Sterft.* XXXI. *Zyne afbeelding en schets zyner Regeeringe, in Engeland en hier.*

Et treffen der Ryswyksche Vrede herstelde de uitwendige rust van Europa, slegts voor eenen korten tyd. Men mistrouwde de oogmerken van Frankryk, omtrent de Spaansche nalaatenschap. De afneemende gezondheid van Koning Karel hieldt de Mogendheden in gedurige ongerustheid, die toenam, toen men bespeurde, dat Frankryk in de wapenen bleef (a): terwyl Groot-Britanje en de Staaten een groot gedeelte hunner troepen afdankten. In Engeland, werdt dit doorgedreeven,

1698.
I.
Gezantschap der Staaten naar Frankryk.

(a) Daniel Journal, p. CLXXXIX.

1698. ven, zeer tegen den zin des Konings (*b*); en de Vereenigde Gewesten werden 'er toe genoodzaakt, door den vervallen staat hunner geldmiddelen. Nogtans besloot men, beide in Engeland en hier te Lande, de herstelde vriendschap met Frankryk aan te kweeken, door plegtige Gezantschappen. De Staaten zonden, in de Lente des jaars 1698, de Heeren van Odyk en van Heemskerk naar 't Fransche Hof, om den Koning te begroeten wegens de Vrede: en vooral, om de Lyst der regten te regelen (*c*). De Graaf van Portland was, reeds te vooren, derwaards afgevaardigd, door den Koning van Groot-Britanje, met last om aan te houden op het vertrek van Koning Jakob; waartoe de Koning van Frankryk egter niet verstaan kon: 't welk, in 't voorbygaan, mag doen vermoeden, dat Bouflers, of zig hiertoe niet duidelyk verbonden hadt (*d*), of 's Konings goedkeuring op 't gene hy beloofd hadt niet hadt konnen verwerven. De Graaf van Portland kwam, op 't einde van Zomermaand, genoegzaam onverrigter zaake, in Engeland te rug. Men wil, dat hy 's Konings gunst, gedeeltelyk, verloor, op deeze reize, hebbende den Heere *Arnoud Joost van Keppel*, Zoon van den Heere van Pallant, die, door Koning Willem, tot Graave van Albemarle verheeven was, zig, in 't afzyn van den Graave van Portland, diep weeten te dringen in 's Konings genegenheid en vertrouwen. Zeker is 't, ten minste, dat de Graaf van Portland zig, kort na zyne wederkomst uit Frankryk, ont-

(*b*) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 394—408.
(*c*) *Zie* de Instr. *in de* Resol. Holl. 19 *Maart* 1698. *bl.* 160.
(*d*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 400.

Mr. COENRAAD VAN HEEMSKERK,
Ambasfadeur van den Staat
in Frankryk enz.

Is. TIRION excud.

ontsloeg van zyne bedieningen ten Hove, en, sedert, alleenlyk, in eenige gewigtige Staatehandelingen, gebruikt werdt (e). De Koning van Frankryk verzuimde, ondertusschen, niet, Gezanten af te zenden naar Engeland en Holland. *Camille d'Hoston*, *Graaf van Tallard*, werdt tot het Gezantschap aan den Koning van Engeland benoemd (f): en, in den Haage, kwam, in Oogstmaand, de Heer *de Bonrepaux*, wien, op den twee-entwintigsten, openbaar gehoor verleend werdt. De Lyst der inkomende en uitgaande regten, tusschen Frankryk en de Staaten, was nog niet geregeld: en men kon 'er elkanderen te minder over verstaan, om dat het Fransche Hof die Lyst merkelyk verhoogen wilde: waarin men, van der Staaten zyde, niet bewilligen kon (g).

1698.

Gezantschap van Frankryk aan de Staaten.

Omtrent deezen tyd, of wat eerder, kwam 'er tyding uit Spanje, dat de Koning op 't sterven lag (h). Zulke gerugten waren 'er, voorheen, meermaalen geweest; doch nu sloeg men 'er meer geloofs aan, dan op andere tyden. Lodewyk de XIV. zondt, hierop, eene Vloot naar Kadix; daar de Westindische Vloot verwagt werdt. Men meent, dat de Franschen zig, terstond, van deeze Vloot meester gemaakt zouden hebben, zo de Koning van Spanje gestorven was. Doch hy bekwam, eerlang, eenigszins. Midlerwyl, was 'er ook eene Vloot uit Engeland gezonden naar de Spaansche kusten,

II. Gerugt, dat de Koning van Spanje op 't sterven legt.

(e) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 447-454.
(f) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 454.
(g) *Voiez* LAMBERTI Memoir. *Tom.* XI. *p.* 173, 176. TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 454; 455.
(h) Memoir. *du* Comte D'HARRACH, *Tom.* II. *p.* 241.

1698. ten, die egter te laat kwam, om merkelyken dienst te doen, indien 't de nood vereischt hadt.

Koning Willem komt in Holland.

Koning Willem, orde gesteld hebbende op de Regeering van zyne Ryken, die aan eenige Opper-regters, en, onder anderen, aan den Graave van Marlborough, onlangs in 's Konings gunst hersteld, toevertrouwd werdt, keerde, omtrent het einde van Hooimaand, naar Holland, daar hy de laatste hand hielp leggen aan een Verdrag over de Verdeeling der Spaansche nalaatenschap, na 't afsterven van Koning Karel den II. (*i*), van wiens kort aanstaanden dood men zig, in 't gemeen, verzekerd hieldt. Het sluiten van dit Verdrag was het gewigtigste, welk, dit jaar, voorviel, waarom wy, hier, kortelyk, verhaalen moeten, wat 'er het oogmerk en de inhoud van geweest zy.

Handeling over een Verdrag van Verdeeling der Spaansche heerschappye, na de dood van Karel den II.

Wy hebben, in 't voorgaande Boek (*k*), gezien, dat Koning Willem en de Staaten, kort na het treffen der Ryswyksche Vrede, de Keizerschen, vergeefs, hadden gezogt te beweegen, tot eene vernieuwing van het Groot Verbond, waardoor de Keizer zig van een gedeelte der Spaansche Heerschappy verzekerd gezien zou hebben. Men moest, derhalve, op andere middelen bedagt zyn, om te beletten, dat Frankryk meester werdt van deeze heerschappye. Het Weener Hof hieldt, ondertusschen, het oog op 't gene in Spanje omging. Sommigen rieden den Keizer, dat hy eenige Spaansche Grooten moest zoeken te winnen. Doch hy verwierp deezen raad, zig verlaatende

(*i*) BURNET *Vol.* II. *p.* 210. TINDAL *Vol.* III. [of XVIII.] *p.* 464, 465.
(*k*) XVI. *Deel*, *bl.* 415.

de op de Koninginne van Spanje zelve (*l*), en 1698.
op de *Graavinne van Perlips*, die veel vermogt op haare Majesteit, naar welker raad, de Koning zelf zig, doorgaans, voegde. Keizer Leopold hadt, om de Spaansche nalaatenschap over te brengen in zyn huis, een ontwerp gesmeed, om zynen tweeden Zoon, den Aartshertog *Karel*, over te zenden naar Spanje. De Gezant van Trier aan 't Weener Hof, hiervan kennis hebbende, stelde voor „ dat men, ten „ zelfden tyde, eenige Duitsche troepen naar „ Spanje en naar de Spaansche Westindien „ moest overvoeren, door middel van welken, „ men zig van de Spaansche heerschappyen „ zou konnen verzekeren, zo dra de Koning „ van Spanje zou overleeden zyn. Zy zouden, „ midlerwyl, door Koning Karel, betaald wor„ den." Doch dit ontwerp bleef agter, om om men geen' kans zag, om de kosten te vinden, die op het overvoeren en onderhouden deezer troepen loopen zouden (*m*). Ook maakten Groot-Britanje en de Staaten zwaarigheid om tot het overvoeren deezer troepen de vereischte schepen te leveren: 't welk men ligtelyk begreep, niet te konnen geschieden, zonder misnoegen te verwekken aan het Fransche Hof (*n*). Maar van de overkomst des Aartshertogs werdt, dikwils, gesproken met Koning Karel, die, nu en dan, hielp overleggen, op welk eene wyze, de jonge Prins, te Madrid, leeven

zou

(*l*) *Voiez* l'Instr. *du* Comte D'HARRACH *dans ses* Memoir. *Tom.* I. *p.* 51.

(*m*) *Voiez* Memoir. & Negociat. *du* Comte D'HARRACH, *Tom.* I. *p.* 101, 138, 165, 183, 273.

(*n*) Memoir. *du* Comte D'HARRACH, *Tom.* I. *p.* 220, 224, 265. *Tom.* II. *p.* 98.

1698. zou (o). Doch het Fransche Hof, de lugt krygende van deeze ontwerpen, vondt middel om een' spaak in 't wiel te steeken, niet donkerlyk dreigende met oorlog, in geval de Aartshertog overstake naar Spanje, of zo men ondername krygsvolk derwaards te zenden. En deeze bedreigingen waren van klem; alzo Frankryk, gelyk wy reeds gemeld hebben, gewapend gebleeven was, terwyl verscheiden' Mogendheden hunne troepen, grootendeels, hadden afgedankt. Doch men liet het niet by bedreigingen. Het Fransche Hof, bewust, dat de Ryswykfche Vrede, merkelyke verkoeling te wege gebragt hadt, tusschen den Keizer en de voornaamsten der Bondgenooten, zelfs tot zo verre, dat de Keizer zyne belangen aan 't Hof van Spanje zogt te bevorderen, zonder deeze Bondgenooten te kennen, gaf den Koning van Groot-Britanje en den Staaten eenige opening van een Verdrag van Verdeeling der Spaansche Heerschappye, waarin zy zouden konnen overeenkomen, zonder zig aan des Keizers bewilliging te bekreunen. Men wil, gelyk wy reeds hebben te kennen gegeven (p), dat deeze opening eerst geschied zy, in eene heimelyke handeling tusschen den Maarschalk van Bouflers en den Graave van Portland (q). Doch de Koning van Frankryk hadt 'er, naderhand, zelf met deezen Graave over doen handelen, door twee zyner Staatsdienaaren, de Pompone en *de Torcy* (r). Nogtans was 'er nog

(o) Memoir. *du* Comte D'HARRACH, *Tom.* I. *p.* 131.
(p) XVI. *Deel*, *bl.* 400.
(q) LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 12.
(r) Memoir. *du* Comte D'HARRACH, *Tom.* II. *p.* 51, 54, 111, 120. Memoir. de M. DE TORCY, *Tom.* I. *p.* 43.

nog niets gesloten. Koning Willem zig, na zyne aankomst in Holland, begeeven hebbende naar 't Loo, werdt derwaards gevolgd, door den Graave van Tallard, die, na hem, uit Engeland vertrokken was. Men handelde, hier, op nieuws, over de opvolging in de Spaansche heerschappye. Tallard verklaarde „ dat de „ Koning, zyn Meester, zou konnen bewoo„ gen worden tot het aangaan van een Ver„ drag, waarby het Koningkryk Spanje, de „ Indien en de Nederlanden den Keurprinse „ van Beieren zouden toegeweezen worden, „ benevens alle de overige Spaansche bezit„ tingen, uitgenomen Napels en Sicilie, Sar„ dinie, het Landschap Guipuskoa aan deeze „ zyde van het Pyreneesche gebergte, Fonta„ rabie en S. Sebastiaan, Final en de andere „ Plaatsen in Toskane, welken in de magt van „ Spanje waren: al het welke aan Frankryk ko„ men zou, tegen eenen volkomen' afstand „ van alle verder regt op de Spaansche nalaa„ tenschap. Milaan alleen zou den Aartsher„ toge Karel toegelegd worden." Koning Willem zondt deezen voorslag over naar Engeland (s), en sprak 'er van, met eenige vertrouwde Leden der Staaten. Men begreep, in 't gemeen, dat de handel geheim blyven moest, om de Hoven van Weenen en Madrid niet te zeer te stooten. Doch sommigen waren bedugt, of het Fransche Hof wel opregt te werk ging, in het doen van zulk een' voorslag, en of 'er al reden genoeg ware, om te vertrouwen, dat men zig, in

1698.

Voorslag van Frankryk.

Bedenkingen op Frankryks inzigten.

(s) Memoir. de M. de Torcy, Tom. I. p. 51—54. Tindal Vol. III. [or XVIII.] p. 465—468.

1698. in Frankryk, met het toegeweezen aandeel der Spaansche heerschappye, zou te vrede houden. Daarbenevens, werdt betragt „ dat Frankryk, „ Sicilie bezittende, meester zyn zou van den „ Levantschen handel, en, door middel van Fi-„ nal en van de andere havens, den toevoer „ naar Milaan, t'eenemaal, zou konnen belet-„ ten: dat de Koning van Frankryk, het gedeel-„ te van Guipuskoa, in den voorslag gemeld, „ in zyne magt hebbende, niet slegts van ver-„ scheiden' havens aan den Oceaan meester „ zyn zou, maar ook, van deeze zyde, zo ligt „ in Spanje zou konnen rukken, als hy, voor-„ heen, van den kant van Katalonie, gedaan „ hadt. Ook behoorde, meenden sommigen, „ wel bepaald te worden, wat Groot-Britanje „ en de Staaten zouden doen, wanneer de Ko-„ ning van Spanje overleeden, en 't geval daar „ was, dat het ontworpen Verdrag zou uitge-„ voerd worden. En zo deeze Mogendheden „ slegts stil te zitten hadden, en de uitvoering „ des Verdrags aan Frankryk moesten toever-„ trouwen, viel de vraag, welke zekerheid „ men hadt, dat Frankryk zig stipt aan het „ zelve houden zou (*t*)?" Doch, van de andere zyde, waren Groot-Britanje en de Staaten zo ongeneigd tot eenen nieuwen oorlog, en men hieldt den Koning van Spanje te zyn in zulk een' zwakken staat van gezondheid, dat men gelyk als gedreeven werdt, tot het aangaan van een Verdrag, waardoor men den oorlog dagt te zullen voorkomen; die anders onvermydelyk ontstaan moest, terstond na de dood

(*t*) Lord Sommers. Letter *in* TINDALS Contin. *Vol.* III. [of XVIII.] *p.* 468.

dood van Koning Karel, wien men hieldt, dat het einde van Wynmaand niet zou konnen bereiken (u). De handel met den Graave van Tallard werdt dan voortgezet in den Haage; daar, eindelyk, op den elfden van Wynmaand, een Verdrag getekend werdt, tusschen Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten. Het bestondt, uit vyftien Leden, welker voornaamsten hierop uitkwamen: „ De Ryswykfche Vrede zou „ stand houden. Doch, tot bewaaring der rus- „ te van Europa, die zekerlyk gestoord zou „ worden, in geval de Koning van Spanje kin- „ derloos overleedt, en de belanghebbende „ Mogendheden hunne eischen op de Spaan- „ sche nalaatenschap wilden doen gelden; en „ tot weering van de bekommering, die ver- „ oorzaakt stondt te worden, zo deeze nalaa- „ tenschap éénen Vorst geheellyk in handen „ viel; was men overeengekomen, dat de Dau- „ fyn, voor zyn aandeel van de Spaansche na- „ laatenschap, hebben zou de Koningkryken „ van Napels en Sicilie, de Spaansche Plaat- „ sen op de Toskaansche kust en naaste Eilan- „ den, begreepen onder de naamen van S. Ste- „ phano, Porto Hercole, Orbitello, Telamo- „ ne, Porto Longone en Piombino; de Stad „ en het Markgraafschap van Final, het Land- „ schap van Guipuskoa, met naame de Steden „ Fontarabie en S. Sebastiaan en de haven van „ Passage; doch 't gene tot dit Landschap behoor- „ de aan de andere zyne van het Pyreneesche „ gebergte, zou aan Spanje blyven; en de toe- „ gan-

1698.

Inhoud van het eerste Verdrag van Verdeelinge der Spaansche heerschappye.

(u) Secr. Resol. Holl. 12 Sept. 1698. VI. Deel, bl. 32. King Williams Letter in TINDALS Contin. Vol. III. [or XVIII.] p. 466.

1698. „ gangen over dit gebergte, tusschen Spanje en
„ Frankryk, verdeeld worden. De Kroon van
„ Spanje, en de overige Ryken, Staaten en Heer-
„ lykheden, tot dezelve behoorende, zouden
„ komen aan den Prinse van Beieren, oudsten
„ Zoon van den Keurvorst, die Voogd over
„ zynen Zoon zyn zou, in geval hem deeze
„ heerschappy, geduurende zyne minderjaarig-
„ heid, ten deel viel. Het Hertogdom Mi-
„ laan alleen werdt van deeze afgestaane Heer-
„ lykheden en goederen uitgezonderd, en zou
„ aan den Aartshertoge Karel, tweeden Zoon
„ des Keizers, worden aanbedeeld. De Koning
„ van Frankryk, de Daufyn, de Keurvorst of
„ Prins van Beieren, en de Keizer en Aarts-
„ hertog zouden van allen verderen eisch op de
„ Spaansche nalaatenschap, plegtiglyk, afstaan.
„ De Koning van Groot-Britanje en de Staa-
„ ten zouden den Keizer en den Keurvorst van
„ Beieren opening geeven van dit Verdrag,
„ terstond na dat het bekragtigd ware, en hen
„ tragten over te haalen, om 'er in te bewilli-
„ gen. Zo zy 't weigerden, zou hun aandeel
„ blyven in bewaaringe der Regenten, welken
„ 'er, van wege den Koning van Spanje, over
„ gesteld waren. Men zou, op 't overlyden
„ deezes Konings, de nalaatenschap laaten,
„ in den staat, waarin zy was, op dat elk 'er,
„ volgens de Verdeeling, by dit Verdrag ge-
„ maakt, bezit van naame: waarin de twee Ko-
„ ningen en de Staaten ieder der erfgenaamen
„ behulpzaam zouden zyn. Men zou alle an-
„ dere Vorsten en Staaten toestaan en nodi-
„ gen, om in dit Verdrag te treeden, en zy
„ zouden 'er, te gelyk, waarborgen van wezen.

„ Zo

„ Zo iemant der Vorſten, ten behoeve van „ welken, de Verdeeling geſchied was, met „ zyn aandeel niet te vrede mogt toonen te „ zyn; maar dat der anderen, met de wape„ nen, mogt willen ontruſten, zou men gehou„ den zyn, hem met de wapenen tot reden te „ brengen." Voorts, waren 'er eenige geheime punten gevoegd by dit Verdrag, volgens welken, het aandeel van den Prinſe van Beieren, den Keurvorſt, zynen Vader, toegeweezen werdt, in geval de Prins overleedt, zonder kinderen na te laaten. Ook zou het Hertogdom van Milaan, zo 't in bewaaringe mogt blyven, niet geregeerd worden door den tegenwoordigen Landvoogd, Prinſe van Vaudemont; maar door Prinſe Karel, deszelfs Zoon. Eindelyk, zouden de Aartshertog Karel en de Prins van Beieren in 't bezit van hun aandeel mogen treeden, ſchoon zy nog minderjaarig waren (*v*)." De Franſchen verſpreidden, ſedert, dat Koning Willem dit Verdrag van Verdeelinge eerſt ontworpen, en voorgeſlaagen hadt (*w*). Doch, volgens onpartydiger berigten, ook van Franſchen zelven (*x*), moet men de eerſte opening tot het zelve ſtellen op rekening van het Franſche Hof zelf.

1698.

III. Geheime handeling van Frankryk aan 't

Maar dit ſtaatkundig Hof bedoelde niets minder, dan zig ſtipt te houden aan de letter van dit Verdrag. 't Bleek zelfs, door den tyd, dat men 't zogt te doen dienen, om argwaan tegen den Ko-

(*v*) Secr. Reſol. Holl. 21 *Oct.* 1698. VI. *Deel*, *bl.* 40. *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 442. LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 12.

(*w*) Memoir. de M. DE TORCY, *Tom.* I. *p.* 42, 43.

(*x*) DANIEL Journal, *p.* CLXXXIX.

1698. Koning van Groot-Britanje en de Staaten te verwekken, aan de Hoven van Weenen en Madrid. De Koningin van Spanje, die gehouden werdt geheellyk in de belangen te zyn van het Huis van Oostenryk, hadt, sedert eenigen tyd, met *Ferdinand, Graave van Harrach*, Ambassadeur des Keizers in Spanje, maatregels genomen, om die van Frankryk te verydelen. De Prinsen van Hessen-Darmstad en Vaudemont, die beide de zyde hielden van het Weener Hof, hadden, door haar beleid, 't bewind gekreegen over Katalonie en over 't Hertogdom Milaan. Doch 't was haar mislukt, Prins Eugenius van Savoje te doen aanstellen, tot Onderkoning van Navarre. Ook moest men 't bewind over Napels laaten in handen van den Hertoge van Medina-Celi, uit vreeze, dat hy zig te zeer kanten zou tegen de belangen van 't Huis van Oostenryk, zo men hem ontsloege van deeze zyne waardigheid. In deezen staat der zaaken van Spanje, zondt Lodewyk de XIV. den *Markgraaf van Harcourt* derwaards, met last om, ware 't mogelyk, te wege te brengen „ dat één der Zoo„ nen van den Daufyn tot opvolger in de Spaan„ sche Heerschappye verklaard werdt, of, zo „ dit niet doenlyk ware, ten minste te voor„ komen, dat zy vervielen op eenen der Zoo„ nen des Keizers," wien zy besproken was, by den Uitersten Wil van Filips den IV., Vader des Konings van Spanje. Om deezer handelinge gewigt by te zetten, deedt de Koning van Frankryk zestigduizend man trekken naar de grenzen van Katalonie en Navarre, vervullende, te gelyk, verscheiden Spaansche havens, met zyne Oorlogsschepen en galeien. Zelfs liet

Spaansche Hof.

liet hy, in Oogstmaand, omtrent Compiegne, 1698.
een aanzienlyk Leger verzamelen, als ware het, om den Hertogen van Bourgondie, Anjou en Berri, Zoonen des Daufyns, de beweegingen des oorlogs te vertoonen: hoewel deeze toestel niet naliet, ongerustheid te verwekken in den Koning van Groot-Britanje en in de Staaten (y). De laatsten, om te doen zien, dat zy eenigszins op hunne hoede waren, lieten, ten zelfden tyde, hunne troepen byeen trekken, by Arnhem, daar zy, door Koning Willem, gemonsterd werden (z). De Markgraaf van Harcourt kweet zig, midlerwyl, voorzigtiglyk, van zynen last aan 't Hof van Madrid, voorslaande „ dat men den *Hertog* „ *van Anjou*, tweeden Zoon des Daufyns, die „ nog jong en buigzaam was, verkoore tot „ opvolger van Koning Karel, of dat men, „ ten minste, zorg droege, dat de Kroon niet „ viele in handen van het Huis van Oostenryk, „ welk, door zyne laatste overwinningen in „ Hongarye, reeds veel te magtig geworden „ was (a)." Sommigen voegen 'er by, dat hy zelfs den Keurprins van Beieren, die Kleinzoon was van eene Dogter van Spanje, zou hebben voorgeslaagen, om Koning Karel op te volgen (b): 't welk zou schynen overeentekomen met het gene, in het Verdrag van Verdeelinge, beraamd was. Doch de Heer van Dykveld vertoonde, omtrent een jaar na deezen tyd, een Afschrift eener klagte, door Harcourt, kort na 't bekragtigen van 't Verdrag van Verdeelinge, aan

(y) Daniel Journal, p. CLXXXIX.
(z) Tindal *Vol.* III. [or XVIII.] p. 472.
(a) *Voiez* Memoir. de M. de Torcy, *Tom.* I. p. 32, 33.
(b) Tindal, *Vol.* III. [or XVIII.] p. 473, 474.

1698. aan Koning Karel overgeleverd, waarin gewaagd werdt van een algemeen gerugt, dat de Koning van Spanje, by uiterften wil, den Keurprins van Beieren tot zynen opvolger verklaard hadt, en te gelyk verzogt, dat zulk eene fchikking, die den Daufyn te zeer benadeelde, niet gefchieden mogt; of, zoze gefchied ware, herroepen mogt worden. Men voegt 'er by, dat de Franfche Ambaffadeur den Koning ernftelyk verzogt hadt, deeze zyne klagte geheim te willen houden (*c*): al 't welk, zo men 't gelooven mag, de fchalkheid van 't Franfche Hof, duidelyk, ten toon ftelt. Harcourt deedt, ondertusfchen, zyn beft, om de Spaanfche Grooten te winnen (*d*). De Koningin merkte zynen toeleg, en arbeidde, om dien te ftuiten: doch de tyd leerde, eerlang, dat zy verkeerde maatregels genomen hadt (*e*).

IV. Overeenkomft tusfchen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten.

Midlerwyl, zogten Frankryk, ter eener, en Groot-Britanje en de Staaten, ter anderer zyde, zig te fterken tegen de onluften, voor welken men bedugt was, door het fluiten van Verbonden met verfcheiden' Mogendheden. De Staaten hadden, in Sprokkelmaand deezes jaars, de voorige Verbonden vernieuwd met de Kroone van Zweeden. Zelfs was men, in gevolge van een geheim punt des Verdrags, overeengekomen, om elkanders regten en bezittingen te handhaaven, en de algemeene Vrede van Europa te bevorderen, volgens de Verbonden van de jaaren 1681 en 1683 (*f*). En in

(*c*) *Voiez* LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 95, 96.
(*d*) Memoir. *du* Comte D'HARRACH, *Tom.* II. *p.* 118.
(*e*) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 474, 475.
(*f*) DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 439.

in Bloeimaand daaraan, kwamen de Engelsche, Zweedsche en Staatsche Gevolmagtigden in den Haage, overeen, om een drievoudig Verbond, op te regten (g): hoewel dit Verbond, vooreerst, niet tot stand kwam. De Koning van Frankryk handelde, ten zelfden tyde, over een Verbond van onderlinge beschermінge, aan het Zweedsche Hof. Het werdt, den negentienden van Hooimaand, geslooten, voor den tyd van tien jaaren (h). 1698.

Koning Willem deedt, in 't najaar, een' keer naar Zell, daar hy een mondgesprek hieldt, met verscheiden' Duitsche Vorsten, welken hy zogt te ontheffen van den argwaan over de groote magt van het Huis van Oostenryk, die in sommigen ontstaan was. Ook bevorderde hy, op deeze reize, het Huwelyk tusschen den Roomsch-Koning Jozefus en eene Dogter van Hanover, welk, kort hierna, voltrokken werdt (i). De voorspoed van 's Keizers wapenen in den Hongarischen kryg hadt inderdaad merkelyke agterdogt verwekt, aan eenige Duitsche Hoven, die Koning Willem niet beter wist weg te neemen, dan door het bearbeiden der Vrede, tusschen den Keizer en de Porte, waartoe hy en de Staaten, sedert eenigen tyd, hun best deeden. De Heeren *William Paget* en *Jakob Colyers*, Gezanten des Konings van Groot-Britanje en der Vereenigde Staaten, bevonden zig thans in het Turksche Leger, by Belgrado, en bewoogen de oorloo-

Koning Willem doet een' keer naar Duitschland.

Hy en de Staaten bemiddelen de Vrede tusschen den Keizer en de Porte.

(g) Du Mont Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 440. Lamberti Memoir. *Tom.* I. *p.* 32.
(h) Du Mont Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 441. Memoir. *du* Comte d'Harrach, *Tom.* II. *p.* 250.
(i) *Voiez* Memoir. *du* Comte d'Harrach, *Tom.* II. *p.* 264.

1698. loogende Mogendheden, eerlang, tot het benoemen eener handelplaatse, tusschen Salankemen, daar de Turkschen, en Karlowitz, daar de Keizerschen en derzelver Bondgenooten zig onthielden. Men tradt in onderhandeling, omtrent het midden van Slagtmaand, na dat men, vooraf, vastgesteld hadt, dat elk 't gene hy bezat, behouden zou (*k*). De Czaar van Muskovie en de Groote Heer slooten, eerst, een Bestand voor twee jaaren, waarby de eerste in 't bezit bleef van Azof (*l*). Daarna, werdt de Vrede getroffen, tusschen Keizer Leopold en Sultan Mustafa, voor den tyd van vyfentwintig jaaren, waarby de eerste het groot getal van Steden behieldt, welk hy, in deezen kryg, op de Turken veroverd hadt. Men tekende
1699. deeze Vrede, te Karlowitz, op den zesentwintigsten van Louwmaand des jaars 1699 (*m*). Ten zelfden dage, werdt ook de Vrede geslooten, tusschen den Grooten Heer ter eener, en den Koning en 't Gemeenebest van Poolen en den Staat van Venetie, ter anderer zyde. De Koning van Poolen bleef in 't bezit van de Vesting Kaminiek: de Staat van Venetie in dat van Morea en van verscheiden' Sterkten in Dalmatie (*n*). In alle deeze Verdragen, werden de Koning van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Nederlanden erkend als Middelaars. Op deeze wyze, eindigde de Turksche kryg, die twintig jaaren geduurd hadt. Men rekende, dat de Porte, by dezelve, de beste helft

(*k*) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 472, 476—478.
(*l*) DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 446, 447.
(*m*) DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 448.
(*n*) DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VII. P. II. *p.* 451, 453, 458.

helft van 't gene zy in Europa bezat hadt verlooren (o).

1699.

In den Zomer deezes jaars, ontvingen de Staaten eenen Gezant des Keizers van Marokko, herwaards geschikt, tot onderhouding van vriendschap (p). Ook kwam, ten zelfden einde, eenige maanden laater, in den Haage, een Gezant van den Bey van Tunis, die eenig geschut en andere krygsbehoeften begeerde van hunne Hoog-Mogendheden, waarna zy zig van eene altoosduurende Vrede met hem verzekeren konden. Doch daar verliepen nog verscheiden jaaren, eer men zig met hem verdroeg (q). De Staaten waren, omtrent deezen tyd, ook in onderhandeling getreden met zekeren Jood, *Boas Pingas* genaamd, die te Tripoli gebooren was, en aanboodt, tot bevordering der Vrede met Tunis, Tripoli en Algiers, te willen arbeiden. Ook bezorgde hy, dat 'er schryvens kwam van de Regeering van Tripoli, die zig genegen verklaarde tot vrede. Men leide den Jood vierhonderd guldens toe, voor zyne moeite (r). Doch ik vind niet, dat 'er iet, door zyn toedoen, gesllooten werdt.

Gezanten van Marokko en van Tunis in den Haage.

De Spaansche Regeering in de Nederlanden, in Grasmaand, den invoer van allerlei vreemde Lakens, hoeden en andere Stoffen verbooden hebbende, oordeelden de Staaten der Vereenigde Gewesten, dat de Koophandel hunner onderzaaten, hierby, zo veel te lyden zou hebben,

Invoer van Brabantsche en Vlaamsche Stoffen en uit-

(o) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 479.
(p) Resol. Gener. *Merc.* 24 *Juny* 1699. *bl.* 404.
(q) Resol. Holl. 3 *Dec.* 1699. *bl.* 1274, 1275. LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 48.
(r) Resol. Holl. 15 *July*, 18 *Nov.* 1699. *bl.* 959, 1240.

1699. ben, dat zy, in Hooimaand, het invoeren van Brabantsche en Vlaamsche Stoffen, insgelyks, besloooten te verbieden. En naardemaal het grof en wit Zout, op het inkomen in de Spaansche Nederlanden, ook hooger belast was, verbooden de Staaten, ten zelfden tyde, den uitvoer van zout water naar Brabant en Vlaanderen (s).

Voer van zout water verbooden.

Lyst der Regten met Frankryk geregeld.

Met Frankryk was, in Bloeimaand, eene overeenkomst getroffen, wegens de inkomende regten der gewassen en waaren, die, door de ingezetenen van deezen Staat, in Frankryk, en, door de Franschen, in de Vereenigde Gewesten gebragt stonden te worden (t). De Heer de Bonrepaux, buitengewoone Gezant des Konings van Frankryk in den Haage, werdt, in Slagtmaand, van daar, te rug geroepen. Sommigen willen, dat hy geoordeeld werdt te veel toegeevendheid gebruikt te hebben voor de Staaten (u). De *Markgraaf van Bonnac* nam, na zyn vertrek, de zaaken van Frankryk waar, tot op de overkomst des *Graaven van Briord*, dien de Koning, tot zynen gewoonlyken Ambassadeur in den Haage, benoemd hadt.

V. Koning Willem komt in Holland.

De Koning van Groot-Britanje was, sedert eenigen tyd, zo zeer gedwarsboomd, door eenen magtigen aanhang in 't Parlement, die sterk drong op de vermindering der Land- en Zeemagt, dat hy op 't punt scheen om af te staan van de Regeeringe. Hy veranderde egter van voorneemen, en schikte zig, met weêrzin, naar 't gevoelen der meeste Leden van beide de Hui-

(s) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 233, 234.
(t) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 329. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 462.
(u) LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 108.

Huizen; die hem zelfs noodzaakten, zyne Nederlandsche Lyfwagt af te danken, en naar Holland te rug te zenden (*v*). Hy zelf begaf zig, in Zomermaand, ook derwaards: en naardemaal zig, ten deezen tyde, verscheiden' Engelsche en Schotsche weêrspannelingen in deeze Landen onthielden, 't welk met de Bredasche Vrede des jaars 1667 streedt; bewoog zyne Majesteit de Staaten, ligtelyk, om, by een openbaar Plakaat, te beveelen, dat allen, die in Engeland voor weêrspannelingen of voorvlugtigen verklaard waren, of nog verklaard stonden te worden, binnen vyftien dagen, na de afkondiging van 't bevel, uit het gebied van den Staat zouden hebben te vertrekken, zonder 'er wederom in te komen, onder bedreiging van aangetast, en, naar den inhoud der Verdragen, gehandeld te zullen worden. 't Plakaat was den eersten van Oogstmaand gedagtekend (*w*). In Wynmaand, begaf Koning Willem, die den meesten Zomer op 't Loo en te Dieren gesleeten hadt, zig naar den Haage, daar hy den Staat des oorlog voor 't volgende jaar hielp regelen. Voor 't einde der maand, keerde hy te rug naar Engeland (*x*).

1699.

Plakaat tegen de Engelsche en Schotsche weêrspannelingen.

VI. De Keurprins van Beieren sterft.

Doch 't voornaamste oogmerk zyner reize herwaards betrof de verandering, die, ten deezen tyde, noodwendig, vallen moest in het onlangs geslooten Verdrag van Verdeelinge der Spaansche nalaatenschap. Jozef Ferdinand, Keurprins van Beieren, wien, by dit Verdrag, Spanje, de Nederlanden en andere Spaansche be-

(*v*) TINDAL *Vol.* III. [*or* XVIII.] *p.* 481—491.
(*w*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 393.
(*x*) TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 9, 10.

1699. bezittingen waren toegeweezen, was, op den zesden van Sprokkelmaand deezes jaars, overleeden, in 't zevende jaar zyns ouderdoms (*y*). Men vermoedde, in 't gemeen, dat deeze ontydige dood eene geweldige oorzaak gehad hadt. De Keurvorst van Beieren scheen 'er zelf van overtuigd (*z*): en de Hoven van Weenen en Versailles werden een van beide verdagt gehouden van de hand gehad te hebben in dit werk. Doch zulke dingen zyn bezwaarlyk te bewyzen. De dood van den Keurprinse, die, zelfs door Karel den II., by uiterften wil, tot zynen opvolger verklaard was (*a*), bewoog, ondertusschen, de Mogendheden, die 't Verdrag van Verdeelinge geslooten hadden, om over het zelve op nieuws in onderhandeling te treeden, terwyl Koning Willem zig hier te Lande ophieldt (*b*). De Graaven van Tallard en van Portland en de Raadpensionaris Heinsius, die wederom, voor vyf jaaren, in zyn ampt bevestigd was (*c*), hielden 'er menig mondgesprek over (*d*). Doch het Hof van Madrid kreeg, zo men wil, uit het Fransche Hof zelf, haast kennis van deezen handel, dien Koning Willem en de Staaten, zorgvuldiglyk, hadden gezogt te bedekken. Koning Karel deedt 'er over klaagen, te Londen en in den Haage. De *Markgraaf van Canales*, Spaansche Gezant in Engeland, drukte zig uit, in zulke scherpe bewoor-

Handeling over een nieuw Verdrag van Verdeelinge der Spaansche nalaatenschap.

Misnoegen hierover aan

(*y*) Daniel Journal, *p.* CXC.
(*z*) Memoir. *de* Torcy, *Tom.* I, *p.* 82.
(*a*) Memoir. *du* Comte d'Harrach, *Tom.* II, *p.* 294. Memoir. *de* Torcy, *Tom.* I. *p.* 81.
(*b*) Lamberti Memoir. *Tom.* I. *p.* 32.
(*c*) Resol. Holl. 5 *Juny* 1699 *bl.* 792.
(*d*) Tindal *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 10.

woordingen, 't werk der Verdeelinge, onder anderen, noemende *loutere Staatzugt* en *verfoeilyke gierigheid;* dat Koning Willem hem het Ryk deedt ruimen. Don Bernardo de Quiros verklaarde zig beſcheidelyker, in een Vertoog, welk hy den voorzittenden Heere in de Vergadering der algemeene Staaten wilde overleveren. Doch deeze weigerde het te aanvaarden, onder voorwendſel, dat het Hof van Madrid den Staaten nog voldoening ſchuldig was, wegens zekere onheuſche bejegening, hunnen gezant, Schoonenberg, voor deezen, aangedaan in Spanje (*e*). De Quiros wees, in dit Vertoog, aan „ hoe vreemd den Koning, zynen Meeſter, waren voorgekomen de tydingen van de onderhandeling tusſchen Engeland, Holland en Frankryk, over eene Verdeeling der Spaanſche heerſchappyen: eene onderneeming, waarvan, zeide hy, nimmer voorbeeld geweeſt was, en die, in het tegenwoordig geval, geheel niet te pas kwam, alzo zyne Majeſteit naauwlyks agtendertig jaaren bereikt hadt, thans in gezondheid herſteld was, en, ſchoon nog met geene nakomelingſchap begunſtigd, gantſch niet buiten ſtaat moeſt gehouden worden, om t'eenigen tyde opvolgers in zyne Staaten voort te brengen. Of zo 't der voorzienigheid al behaagen mogt, zyne Majeſteit uit het leeven te rukken, zonder hem met kinderen gezegend te hebben; wat uitheemſche Mogendheid kon toch regt voorwenden, om de „ op-

1699.

't Hof van Madrid.

Vertoog van den Spaanſchen Gezant in den Haage.

(*e*) Lamberti *Memoir. Tom.* I. *p.* 21, 23, 26. *Zie* XVI. *Deel, bl.* 299.

1699. „ opvolging in 's Konings Staaten te mogen „ regelen? De Koning hieldt onredelyk, iet „ zulks te onderneemen, in de Staaten van an- „ deren, en zou hierom ook nimmer gedoo- „ gen, dat men 't in de zynen deedt. Hy al- „ leen was hiertoe bevoegd, en men moest „ hem toevertrouwen, dat hy 'er de vereisch- „ te zorg voor draagen zou. Ook hadt hy „ vastelyk besloten, zig te kanten tegen alle „ de Verdragen, welken, hieromtrent, door „ andere Mogendheden, mogten gemaakt wor- „ den, en uit welken een onvermydelyke oor- „ log te wagten was. Naardemaal nu Groot- „ Britanje en de Staaten een byzonder belang „ hadden, om zulk een' ramp te voorkomen, „ vertrouwde zyne Majesteit, dat zy, meer „ dan anderen, hun werk maaken zouden, om „ zulke Verdragen te doen vernietigen, zoze „ reeds gemaakt mogten zyn, of zorg draa- „ gen, datze nimmer tot stand kwamen (*f*)."

De Staaten weigeren het te ontvangen.

Doch dit Vertoog deedt geen nut. De Staaten keurden goed, dat de Heer *François Verbolt*, die thans in hunne Vergadering voorzat, geweigerd hadt, het te aanvaarden. Zy besloten zelfs, geene Vertoogen van eenigen Spaanschen Staatsdienaar aan te neemen, zo lang het verschil over de bejegening van Schoonenberg niet uit den weg geruimd ware (*g*). Doch de Quiros, kennis van dit besluit gekreegen hebbende, ontwierp een nieuw Vertoog, waarin hy beweerde „ dat men hem geen gehoor wei- „ geren kon, zonder het regt der volken te „ kren-

(*f*) *Voiez* LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p. p.* 24.

(*g*) Resol. Gener. *Lunæ* 12 *Octob.* 1699. *bl.* 614. *dans les* Memoir. *de* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 26.

„ krenken, alzo hy, voorheen, als Ambassadeur „ des Konings van Spanje, erkend geworden „ was; voorts, ernstelyk dringende op de her- „ roeping van het besluit der Staaten (*b*).” Of dit Vertoog ingeleverd werdt, is my niet klaarlyk gebleeken. Doch 't is zeker genoeg, dat 'er geen antwoord op kwam (*i*). 1699.

Midlerwyl, werden de onderhandelingen over een nieuw Verdrag van Verdeelinge, beide te Londen en in den Haage, voortgezet. Het Fransche Hof verspreidde, en 't vondt ingang by veelen, dat Koning Lodewyk wars was van den oorlog, die ontwyfelbaar te wagten was, na 't overlyden des Konings van Spanje, wanneer de Keizer en hy elkanderen het regt tot de Spaansche nalaatenschap stonden te betwisten. Men gaf ook voor, dat Frankryk, in geval van oorlog, zeer bedugt was voor den Koning van Groot-Britanje, die verscheiden' Verbonden tegen den Franschen Koning hadt weeten te sluiten, welken, ongetwyfeld, vernieuwd stonden te worden, op, of zelfs voor het uitbersten des oorlogs, en Frankryk veel nadeels zouden doen. Om deeze redenen, neigde de Koning, zo verspreid werdt, ernstelyk, tot behoudenis der Vrede, en gevolgelyk, tot het sluiten van een nieuw Verdrag van Verdeelinge, waarby hy zelfs van de eischen des Daufyns op de Spaansche nalaatenschap zou willen afstaan, zo 't Huis van Oostenryk, insgelyks, uitgeslooten werdt van de opvolginge. Doch zo dit Huis, hiertoe, niet mogt konnen be-

Het Fransche Hof verspreidt, dat Koning Lodewyk geen' oorlog zoekt.

(*b*) *Voiez* LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 28.
(*i*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 32.

1699. bewoogen worden, wilde men de Spaansche heerschappy gaarne verdeelen, naar behooren. Men sprak, ten deezen tyde, ook sterk van den Hertog van Savoje te doen opvolgen in de Staaten van Karel den II., mids hy zyne erfgoederen afstonde aan de Kroone van Frankryk. Doch dit ontwerp verdween, grootendeels, in rook. Men maakte, eerlang, eene geheel andere verdeeling der Spaansche nalaatenschap.

Sommigen houden de oogmerken van Frankryk verdagt.

Maar terwyl het Fransche Hof elk zogt te overtuigen van de vreedzaame iuzigten des Konings, die zig, zeide men, stipt dagt te houden aan het Verdrag, waaromtrent men overeen zou komen; ontbrak het niet aan sommigen, die de oogmerken van Frankryk verdagt hielden. De Heer van Dykveld ontdekte, omtrent deezen tyd, dat Frankryk, al kort na 't sluiten van het eerste Verdrag van Verdeelinge, argwaan deswege hadt gezogt te verwekken aan het Hof van Madrid, en hy bragt nu het Geschrift te voorschyn, welk de Markgraaf van Harcourt, ten deezen einde, hadt overgeleverd aan Koning Karel: waarvan wy, hiervoor (*k*), gewaagd hebben. Hy beweerde, derhalve „ dat het Fransche Hof Koning Willem „ en de Staaten zogt in te wikkelen in een „ Verdrag, enkelyk ontworpen, om hen in „ slaap te wiegen: dat men, ten onregte, voorgaf, bevreesd te zyn voor Koning Willem, „ en voor de Verbonden, welken hy zou mogen sluiten: de veldslagen by Steenkerken „ en by Landen hadden, zeide hy, de Fran-

„ schen,

(*k*) Bladz. 15.

„ schen, een trots en hoogmoedig volk uit zig 1699.
„ zelf, ten overvloede, geleerd, dat zy Koning
„ Willem en de Bondgenooten niet grootelyks
„ behoefden te vreezen. Dat zy het tegendeel
„ uitstrooiden, moest ons de oogen openen, en
„ dienen, om hunne oogmerken verdagt te doen
„ houden." Doch deeze en diergelyke aanmerkingen bragten Dykveld, zo men wil, meer of min, in ongunst by den Koning van Groot-Britanje: 't welk hem, eerlang, van toon deedt veranderen, en de hand leenen tot het ontwerpen en sluiten van het tweede Verdrag van Verdeelinge (*l*).

VII. Redenen voor en tegen het sluiten van een tweede Verdrag van Verdeelinge.

De vrees voor eenen nieuwen oorlog was de voornaamste reden, die Koning Willem en de Staaten overhaalden, tot het maaken van dit Verdrag. Het Parlement van Engeland was ongeneigd, om de wapenen op te vatten, ten behoeve van het Huis van Oostenryk. Veele Leden lieten zig verluiden „ dat 'er Europa
„ weinig aan gelegen ware, of 'er een Koning
„ uit den Huize van Bourbon of van Oosten-
„ ryk op den Spaanschen troon steege, na 't
„ overlyden van Karel den II. Een Koning
„ van Spanje, 't zy hy een Duitscher of een
„ Franschman van herkomst ware, zou, zei-
„ denze, terstond, een Spanjaard worden, en
„ naar de Spaansche grondregels regeeren."
Doch Koning Willem en de Staaten zagen dit wat anders in. Zy zouden Spanje, Westindie en de Nederlanden liefst in de magt van 't Huis van Oostenryk gezien hebben: 't welk, zo 't door de wapenen niet te wege te brengen was, ge-

(*l*) Lamberti *Tom.* I. *p.* 95, 96, 97.

1699. gelyk men hiertoe geen' kans zag, by Verdrag, behoorde gezogt te worden: waartoe Frankryk zelf, eindelyk, genegen scheen. „ De „ Keizer, merktenze aan, mogt goed regt heb„ ben op de gantsche Spaansche nalaatenschap; „ doch 't ontbrak hem aan magt, om zyn regt „ te doen gelden. Zyne schatkist was uitge„ put, door den Turkschen kryg. De Fran„ schen trokken, daarentegen, eene aanzien„ lyke Landmagt, op de Spaansche grenzen, „ byeen, en dreigden in Spanje te rukken, op „ de eerste tyding van 's Konings overlyden: „ 't welk niemant hun zou konnen beletten. „ Men hadt dan reden om gehoor te geeven „ aan de voorslagen van Frankryk, welk zig „ scheen te vrede te willen houden, met de „ Spaansche bezittingen in en omtrent Italie „ en een gedeelte van Navarre, en de overige „ Spaansche nalaatenschap te zullen afstaan „ aan 's Keizers tweeden Zoon, den Aarts„ hertoge Karel." Om deeze redenen, neigde men tot Verdrag: waarin men den Keizer ook zogt te doen treeden. Doch deeze vorderde, dat het Hertogdom Milaan gevoegd werdt, by 't gene men hem toegelegd hadt: waartoe Frankryk niet verstaan kon: zo min als de Keizer kon goedvinden, dit Hertogdom te laaten aan Frankryk. Eindelyk, sloeg men voor, dat de Hertog van Lotharingen, 's Keizers Neef en geheellyk in 's Keizers belangen, in 't bezit van Milaan gesteld zou worden, Lotharingen daarentegen afstaande aan Frankryk. Doch de Keizer weigerde, ook hierin te bewilligen. Nogtans, begeerde hy de handeling niet afgebroken te hebben: maar hy verstondt dat zy geheim

Handeling met den Keizer.

heim blyven moest, om Spanje niet te stooten. 1699.
Ook verzogt hy, dat Koning Willem en de Staaten zo veel voor zyn Huis wilden zoeken te bedingen, als mogelyk ware. De handeling werdt dan vervolgd. Sommigen merkten aan, „ dat de Keizer en de Italiaansche Vorsten „ den Paus, veelligt, zouden konnen beweegen, om eenen Vorst uit den Huize van „ Bourbon de bevestiging in 't bezit van het „ Koningkryk Napels, een Leen van den „ Roomschen stoel, te weigeren; dat, hoe dit „ geschil ook afloopen mogt, de Paus niet zou „ konnen nalaaten, zig partydiglyk te gedraagen voor het Huis van Oostenryk, of voor „ dat van Bourbon; dat hierop eene Vredebreuk met den Paus en een oorlog in Italie „ zou konnen volgen, dien Groot Britanje en „ de Staaten zig luttel zouden behoeven aan „ te trekken, en die, ondertusschen, voordeelig zou konnen zyn voor het algemeen belang der Protestanten: behalve dat men, eindelyk, de Engelsche en Staatsche Vlooten „ noodig hebben zou, om den twist te bemiddelen (m)." En men wil, dat deeze bedenkingen Koning Willem inzonderheid, te ligter, deeden bewilligen in het tweede Verdrag van Verdeelinge der Spaansche Heerschappye, welk, eindelyk, tusschen Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten, te Londen, op den derden, en in den Haage, op den vyfentwintigsten van Lentemaand des jaars 1700, getekend werdt. By het zelve, werdt „ de Ryswyksche „ Vrede bevestigd. De Koning van Frankryk „ en

Het tweede Verdrag van Verdeelinge wordt geslooten.

1700.

Inhoud van het zelve.

(m) Tindal Vol. IV. [of XIX.] p. 62—65.

1700. „ en de Daufyn stonden, voor zig zelven en „ voor hunne nakomelingen, af van allen regt „ op de Spaansche nalaatenschap, mids de „ Daufyn, na 't afsterven des Konings van Spanje zonder kinderen, in 't bezit gesteld werdt „ van de Koningkryken van Napels en Sicilie, „ van de Spaansche Plaatsen op de Toskaansche kust en in de naaste Eilanden, als S. „ Stephano, Porto Hercole, Orbitello, Telamone, Porto Longone en Piombino; van „ de Stad en het Markgraafschap Final; van „ het Landschap Guipuskoa, en met naame „ van de Steden Fontarabie en S. Sebastiaan „ en van de Haven van Passage, onder beding, „ dat de Plaatsen, tót dit Landschap behoorende, en gelegen aan de andere zyde van „ het Pyreneesche of van eenig ander gebergte van Navarre, Alava of Biskaje, hieronder niet begreepen werden: zullende de „ toegangen over de gemelde gebergten tusschen Frankryk en Spanje verdeeld worden. „ De Staaten des Hertogs van Lotharingen „ zouden ook aan den Daufyn worden afgestaan in de plaats van het Hertogdom Milaan, „ welk aan den Hertoge van Lotharingen komen zou, met uitzondering alleenlyk van „ het Graafschap Bitsche, welk den Prinse van „ Vaudemont te rug gegeven zou worden. De „ Kroon van Spanje en alle de andere Ryken, „ Staaten en Landen, tot dezelve behoorende, zouden daarentegen komen aan den „ Aartshertoge Karel, tweeden Zoon van Keizer Leopold, tegen eenen volkomen afstand „ van allen verder regt op de Spaansche nalaatenschap. Het tegenwoordig Verdrag zou,

„ zo

„ zo dra het bekragtigd was, den Keizer wor- 1700.
„ den medegedeeld, en zo hy, langer dan drie
„ maanden daarna, of tot op de dood des Ko-
„ nings van Spanje, indien deeze binnen de
„ drie maanden overlyden mogt, toefde met
„ zig in het zelve te begeeven, zouden de twee
„ Koningen en de Staaten overeenkomen, om
„ het aandeel van den Aartshertoge Karel ee-
„ nen anderen Prinse toe te leggen. Zo de
„ Aartshertog, zonder in dit Verdrag getre-
„ den te zyn, zig in 't bezit van zyn aandeel,
„ of van dat des Daufyns stellen wilde, zou-
„ den de twee Koningen en de Staaten hem
„ zulks, uit al hun vermogen, beletten. De
„ Aartshertog zou zig, by 't leeven des Ko-
„ nings van Spanje, niet naar Spanje, of naar
„ Milaan mogen begeeven, dan met gemeene
„ bewilliging. Zo de Aartshertog zonder kin-
„ deren overlyden mogt, zou zyn aandeel ko-
„ men op een ander van 's Keizers kinderen
„ ter zyner keure; doch nimmer op eenen
„ Roomsch-Koning of Keizer, noch op eenen
„ Koning of Daufyn van Frankryk. Men zou
„ de Spaansche Staaten, op 't overlyden des
„ Konings van Spanje, laaten in den staat,
„ waarin zy dan zyn zouden, en elk zou bezit
„ mogen neemen van het aandeel, hem toe-
„ geweezen, zonder daarin, door iemant, ge-
„ hinderd te mogen worden." Doch dit en
eenige andere punten van dit Verdrag kwamen
overeen met het gene, by het eerste Verdrag
van Verdeelinge, vastgesteld was. In een af- Afzonderlyke en geheime punten.
zonderlyk punt, verbondt men zig nog „ om
„ den Koning van Spanje, zo hy 't Verdrag al
„ niet wilde aanneemen, het slegten van eeni-

„ ge

1700. „ ge ſterke Plaatſen, die tot het aandeel des „ Daufyns behooren zouden, te beletten: ook, „ dat hy 'er andere Bevelhebbers over ſtelde, „ dan gebooren' Spanjaards." Voorts, was 'er, een geheim punt by 't Verdrag gevoegd, waarin beraamd werdt „ dat Milaan, zo de Hertog „ van Lotharingen weigeren mogt, zyne Staa- „ ten tegen het zelve af te ſtaan, den Keur- „ vorſt van Beieren in handen geſteld zou wor- „ den, mids het aandeel des Daufyns daarte- „ gen vermeerderd werdt met de Stad en het „ Hertogdom Luxemburg en het Graafſchap „ Chiny, of anders zou men Milaan geeven „ aan den Hertoge van Savoje, die daartegen „ de Stad en het Graafſchap Nice, de Valei „ van Barcelonette, en het Hertogdom Savoje „ aan den Daufyn afſtaan zou. Men ſtondt, wy- „ ders, den Keizer den tyd van twee maanden „ na de dood des Konings van Spanje toe, om „ zig op de aanneeming van dit Verdrag te ver- „ klaaren. Zo de Aartshertog zig naar Spanje „ of naar Milaan begeeven mogt, voor de dood „ van Koning Karel, kwam men overeen, om „ deezen Koning, des noods, zelfs door daa- „ delykheden, te verpligten, dat hy hem van „ daar deedt te rug keeren (*n*)." 't Verdrag en de afgezonderde en geheime punten, van welken wy ſpreeken, waren, van wege den Koning van Frankryk, ondertekend, door de Graaven van Tallard en Briord; van wege den Koning van Groot-Britanje, door de Graaven van Portland en Jerſey; en van wege de Staaten,

(*n*) Secr. Reſol. Holl. 13 *May* 1700. VI. *Deel*, *bl.* 100. *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 477. LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 97.

ren, door de Heeren *Jan van Essen*, Burgemeester van Zutfen, *Fredrik*, *Baron van Rheede*, Heere van Lier, den Raadpensionaris Heinsius, Willem van Nassau, Heere van Odyk, Everard van Weede, Heere van Dykveld, Willem van Haren, Grietman van de Bilt, *Arnoud Lemker*, Burgemeester van Deventer, en *Jan van Heek*, Raadsheer van Groningen, allen afgevaardigd in de Vergadering der algemeene Staaten. Ondertusschen waren de Staaten, niet dan met moeite, overgehaald tot dit Verdrag. Zeeland hadt, eerst in Louwmaand, bewilligd; en Holland een weinig laater (*o*). Men voorzag, naar 't schynt, in deeze Gewesten, dat het Verdrag, door 't Fransche Hof, wederom misbruikt zou worden, om agterdogt te verwekken aan de Hoven van Weenen en Madrid, gelyk de ondervinding haast leerde. Doch het gezag des Konings van Groot-Britanje was zo groot in den Vereenigden Staat (*p*), dat men niet naliet, eene overeenkomst aan te gaan, op welke hy zeer gezet was. 1700.

VIII. Handeling om andere Mogendheden te doen treeden in dit Verdrag.

't Verdrag van Verdeelinge was zo dra niet geslooten en bekragtigd, of men maakte zyn werk om het te doen omhelzen door de Mogendheden, die 'er eenig belang by hebben konden, en byzonderlyk door den Keizer. De Staaten deeden *Fredrik den IV.*, Koning van Deenemarke, zynde Christiaan den V., deszelfs Vader, op den vierden van Oogstmaand des voorleeden jaars overleeden, nodigen, tot

(*o*) MANCHESTERS Letter *in* TINDALS Contin. *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 92, 95, 96.

(*p*) MANCHESTERS Letter *in* TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 98.

1700. tot de aanneeminge van dit Verdrag (q). De Koningen van Frankryk en Groot-Britanje ondersteunden hunne poogingen. De eerste zogt zelfs, naar 't scheen, het Hof van Madrid te doen bewilligen, in de gemaakte Verdeeling. Doch onder de hand arbeidden beide de Keizer en de Koning van Frankryk in Spanje, om elkanders oogmerken te dwarsboomen, en om Koning Karel te beweegen tot eene schikking op de opvolging, die elk hunner hieldt beter overeen te komen, met zyne byzondere inzigten en belangen. Het Fransche Hof geliet zig, midlerwyl, als of het veel wilde toegeeven, om den Keizer te doen bewilligen in 't Verdrag. De Torcy, 's Konings voornaamste Staatsdienaar, liet zig verluiden „ dat Frankryk zou konnen aanzien, dat de Aartshertog „ Karel, by 's Konings leeven, overginge naar „ Spanje, mids de Keizer zig aan de voorwaarden hieldt, waarop men, in deezen „ togt zou konnen bewilligen." Zelfs zeide hy „ dat men, in Frankryk, niet zou luisteren „ naar de voorslagen van Spanje, zo men, „ daar, binnen den gestelden tyd van drie „ maanden, besluiten mogt, om een' Fransch' „ Prins te kiezen tot 's Konings opvolger; en „ dat men, in 't Verdrag zelf, met gemeene „ bewilliging, eenige veranderingen zou konnen maaken, om den Keizer genoegen te „ geeven (r)." Doch het Weener Hof draalde zeer met besluiten, zig, naar 't schynt, meerder voordeel beloovende van zynen handel in Span-

(q) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 109.
(r) MANCHESTERS Letter *in* TINDALS Contin. *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 100.

Spanje. De Koningen van Zweeden en Deenemarke waren ook niet gereed, om het Verdrag van Verdeelinge te omhelzen, waarvan wy de reden wel haast zien zullen. De voornaamste Duitsche Vorsten zagen den Keizer naar de oogen, en draalden, om dat hy draalde. De Italiaansche Mogendheden en Zwitserland vreesden voor de nabuurschap van Frankryk, welk, by 't Verdrag, in 't bezit van Napels, Sicilie, en van de havens aan de Middellandsche zee gesteld werdt. De Hertog van Savoje zelf schortte zyn besluit op, om eerst te zien, welk een' keer de zaaken neemen zouden, hebbende hy een uitzigt op de Spaansche nalaatenschap, in geval de Keizer weigerig blyven mogt, om zig te voegen naar de genomen' maatregels. De Koning van Portugal was de eenigste, die 't Verdrag scheen te zullen omhelzen, onder zekere voorwaarden (s). 1700.

Midlerwyl, toonden de Keizerschen, aan verscheiden' Hoven, zig zeer misnoegd over het maaken van een Verdrag van Verdeelinge der Spaansche heerschappye, by 't leeven van den Koning; die zelfs, gelyk men thans verspreidde, eene volmaakte gezondheid genoot. Ook liep 'er, ten deezen tyde, een gerugt dat de Koningin zwanger was: van welk gerugt men zig bediende, om de onredelykheid van het Verdrag, alomme, ten breedsten uit te meeten. De Keizerschen lieten zig hierover scherper uit, naar gelang, dat zy beter dagten te staan aan 't Hof van Madrid. Men beschuldigde den Koning van Groot-Britanje en de Staa- Misnoegen aan 't Weener Hof, over 't Verdrag.

(s) Tindal Vol. IV. [of XIX] p. 78—81.

1700. Staaten, van ter zyde en openlyk, dat zy zig hadden gesteken in eene zaak, die hun niet aanging, en den Huize van Oostenryk, wettigen erfgenaam der Spaansche heerschappye, merkelyk nadeel deeden. Men ontzag zig zelfs niet, aan te merken, dat Koning Willem, door 't aangaan van zulk een Verdrag, de Engelschen in 't gemeen tot misnoegen verwekt, en zyne Regeering over hen in veragting gebragt hadt. „ De Keizer zou, zeide men, nimmer een Verdrag omhelzen, welk hem afhangkelyk maaken moest van Groot-Britanje en van de Staaten. Veeleer zou hy zig laaten beweegen, om zig, over de Spaansche nalaatenschap, te verdraagen met Frankryk alleen:" doch deeze laatste opening werdt verdagt gehouden aan 't Fransche Hof, daar men voorgaf, geene verandering te willen maaken in 't Verdrag van Verdeelinge, buiten kennis van Groot-Britanje en van de Staaten.

De Keizerschen bewerken een' uitersten wil in Spanje, ten behoeve van den Aartshertoge Karel.

De onverzettelykheid van 't Weener Hof, in 't afslaan van 't Verdrag van Verdeelinge, kwam elk, ondertusschen, ten hoogste vreemd voor. Men wist, dat de Keizer, op verre na, geene zeventigduizend man in daadelyken dienst hadt. Zyne schatkist was tusschen de twintig en dertig millioenen guldens ten agteren, en de Kamer zyner Geldmiddelen zag, ter naauwer nood, kans, om de noodzaakelyke onkosten van het Hof en het Leger te vervullen. 't Gemeen geloofde, dat hy alleenlyk hoopte op eenige gelukkige verandering des tyds, of op 't gene het bygeloof of de vleiery *de wonderen ten behoeve van het Huis van Oostenryk* plagt te noemen. Doch de waare re-

reden van het gedrag van 't Weener Hof was, dat de Koning en de Koningin van Spanje zo geheellyk overgehaald scheenen in de belangen van het Huis van Oostenryk, dat zyne Katholyke Majesteit; in Zomermaand, eenen uitersten wil maakte ten behoeve van den Aartshertoge Karel (t), dien men met een Leger naar Spanje dagt te zenden, zelfs by 't leeven van den Koning (u). 1700.

IX. Keizer Leopold weigert te treeden in het Verdrag van Verdeelinge.

Na 't maaken van deezen Uitersten Wil, antwoordde Keizer Leopold eerst op den voorslag om in 't Verdrag van Verdeelinge te treeden; waarover zyne Staatsdienaars alleen zig, tot hiertoe, geuit hadden. De Graaf van Harrach verklaarde den Gezanten der Bondgenooten aan 't Keizerlyke Hof, by monde, uit 's Keizers naam, op den zeventienden van Oogstmaand „ dat zyne Keizerlyke Majesteit onbetaamlyk hieldt, „ by 't leeven des Konings van Spanje, wiens eigen Oom hy was, in eenig Verdrag te treeden „ over de Spaansche nalaatenschap. Dat, zo de „ Koning, die thans zeer gezond was, en ligtelyk nog nakomelingen zou konnen verwekken, „ egter, onverhoopt, zonder kinderen overleedt, „ het Huis van Oostenryk, of, by ontstentenis „ van het zelve, de Hertog van Savoje alleen „ geregtigd was tot de opvolging, uit kragte van „ het Testament van Filips den IV., Koning „ van Spanje." Tegen den Franschen Gezant, Markgraave van Villars, in 't byzonder, zeide hy „ dat de Keizer niet hoopte, dat dit ant-

„ woord

(t) Manchesters Lett. in Tindals Contin. Vol. IV. [or XIX.] p. 151.
(u) Tindal Vol. IV. [or XIX.] p. 81-95.

1700. „ woord het goed verstand, tusschen hem en „ den Koning van Frankryk, in 't minste, „ krenken zou. Ook verwagtte hy niet, dat „ Frankryk eenen anderen erfgenaam zou noe- „ men, veel min zig, voor 't overlyden des „ Konings van Spanje, in 't bezit tragten te „ stellen van een gedeelte der Spaansche heer- „ lykheden: waartegen zyne Keizerlyke Maje- „ steit zig zou moeten verzetten." Aan den Heere Jakob Hop, Gezant der algemeene Staaten, verklaarde hy „ dat de Keizer den Koning van „ Groot-Britanje en de Staaten verzogt, gee- „ nen anderen erfgenaam te willen begunsti- „ gen; en dat hy op de duurzaamheid hunner „ vriendschap vasten staat maakte (v).

't Gerugt dat de Keizer voorhadt, den Aartshertog, zynen Zoon, met een Leger, naar Spanje te zenden, verspreidde zig vast alomme. Het Fransche Hof schepte 'er grooten argwaan uit, en deedt den Koning van Spanje, openlyk, vermaanen, om het niet te gedoogen; hem te gelyk verzekerende, dat Frankryk belooven wilde, zig van alle daadelykheden te zullen wagten, zo de Keizer gelyke verbindtenis wilde aangaan (w). Schoonenberg, der Staaten Gezant in Spanje, die nu wederom toegelaaten werdt ten Hove, zynde de voorige geschillen bygelegd, deedt den Katholyken Koning het zelfde verzoek, in gevolge van een besluit der algemeene Staaten, waarvan men den Spaanschen Ambassadeur de Quiros, die, zig eenen tyd lang te Brussel onthouden hebben-

(v) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 118.
(w) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 110.

bende, nu in den Haage te rug gekeerd was, in Herfstmaand, kennis gaf (x). En deeze Vertoogen, of andere redenen bragten te wege, dat het ontwerp om den Aartshertog naar Spanje te zenden, andermaal, ter zyde gelegd werdt (y). 1700.

Maar 't Hof van Madrid was, deezen gantschen Zomer, in eene geweldige beweeging geweest. 's Konings ziekte, die, wat men 'er ook buitens Lands van verspreiden mogt, by vlaagen, zeer gevaarlyk werdt; de verwarde staat der Geldmiddelen, de zwakheid der Regeeringe, de partyschap der Grooten, het misnoegen en morren van 't gemeen gaven gelegenheid tot bedekte handelingen der verscheiden' Gezanten, die hier verschillende belangen van magtige meesteren te bevorderen hadden. Het Verdrag van Verdeelinge hadt een algemeen ongenoegen verwekt. De Spaansche grootheid kon, niet zonder verontwaardiging, zien, dat uitheemschen ondernamen, 's Konings heerschappyen te verdeelen, en daardoor nog zwakker te maaken, dan zy waren. De Grooten des Ryks voorzagen, dat zy, zo dit Verdrag stand greepe, versteken stonden te worden van de voordeelige Bevelhebberschappen, welken zy, onder de tegenwoordige Regeeringe, bekleedden. De Koning en de Koningin hielden zig hooglyk gehoond, door dit Verdrag: en lieten zig, hierom, door de Keizerschen, ligter overhaalen, om eene schikking op de opvolging te maaken, ten behoeve van den Aartshertoge Karel.

Toestand van 't Hof van Madrid.

(x) Resol. Gener. *Luna* 26 *Sept.* 1700. *dans* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 112.
(y) TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 95.

1700. rel. Maar de Franschen, geene kans ziende om den Koning en de Koningin te winnen, werkten heimelyk onder de Grooten, die reeds te onvrede waren op de tegenwoordige Regeeringe, en zig ligtelyk lieten beduiden, „dat „de Spaansche heerschappy, na 's Konings overlyden, of verdeeld, en gevolgelyk verzwakt worden moest, of in zyn geheel blyven; en dat, in 't laatste geval, Frankryk alleen in staat was, om de nalaatenschap te beschermen, en om het Ryk te redden uit de zwaarigheden, waarmede het tegenwoordig gedrukt werdt; dat men, derhalve, reden hadt om te wenschen, dat zyne Majesteit eenen Franschen Prins verkoore tot 's Konings opvolger, mids men maar zorg droege, dat de Spaansche Kroon nimmer aan eenen Koning van Frankryk kwame." Men wil, dat de Markgraaf van Harcourt, reeds in 't jaar 1698, middel gevonden hadt om den Kardinaal Portocarrero, de Markgraaven van Monterei en Los Balbasos en andere Grooten, door deeze en andere redenen, over te haalen in de Fransche belangen (z). Men dreef deezen handel zeer in 't heimelyk: en eerlang openbaarden zig verscheiden partyen aan 't Spaansche Hof, die de zaaken in groote verwarring bragten. Sommigen dreeven, dat de Koning de Koningin behoorde te verstooten, en zig te begeeven in een ander Huwelyk, welk men hoopen mogt, vrugtbaarder te zullen zyn: terwyl anderen, gelyk wy reeds gemeld hebben, uitstrooiden, dat de Koningin zwan-

De Franschen winnen eenige Spaansche Grooten.

(z) TINDAL Vol. IV. [of XIX.] p. 96—101.

zwanger was. Anderen wederom zogten den Keurvorst van Beieren te doen ontzetten van de Landvoogdye der Spaansche Nederlanden, die zy den Keurvorst van de Palts wilden opgedraagen hebben. Men deedt zyn best om den eersten in den haat te brengen by 't volk, en verspreidde, onder de hand, een verzierd Verdrag (a) tusschen de Staaten der Vereenigde Gewesten en den Keurvorst van Beieren, welk, reeds in 't jaar 1698, zou geslooten geweest zyn, en waarby den Keurvorst de Spaansche Nederlanden, na 't overlyden des Konings, werden toegeweezen. Het zogenaamd Verdrag behelsde ook eenige punten, die tegen 's volks vryheden streeden. Doch men bereikte 'er zyn oogmerk niet mede. 't Gezag der Koninginne van Spanje was groot genoeg, om den Keurvorst van Beieren in 't bewind over de Nederlanden te doen bevestigen (b).

1700.

Verzierd Verdrag tusschen de Staaten en den Keurvorst van Beieren.

X. Oorlog in 't Noorden.

Terwyl de toestand des Konings, en des Hofs van Spanje Europa dreigde met eenen algemeenen oorlog, was de kryg, onverwagt, ontsteken in 't Noorden: daar hy egter, voor een gedeelte, door de vlyt van verscheiden Mogendheden, spoedig en gelukkiglyk, eindigde. De Czaar van Muskovie, op zyne terugreize uit Duitschland, een mondgesprek gehouden hebbende met den Koning van Poolen, hadt de eerste grondslagen gelegd van een Verbond, om den Koning van Zweeden aan te tasten: waarin, daarna, ook andere Mogendheden traden. De Koning van Deenemarke, in

(a) Zie het by LAMBERTI Tom. I. p. 115.
(b) LAMBERTI Tom. I. p. 114, 115.

1700. in verschil geraakt met den Hertoge van Holstein, met wien hy, te gelyk, over Sleeswyk en Holstein, geboodt, tradt het eerst in dit Verbond, en beloofde eenen inval te doen in Holstein, welks Hertog de zyde van Zweeden hieldt. De Koning van Poolen verbondt zig om Lyfland aan te tasten; de Keurvorst van Brandenburg zou in Pomeren rukken. Verscheiden andere Duitsche Vorsten voedden de verdeeldheid, meenende, op deeze wyze, te beletten; dat de Hertog van Hanover voor negenden Keurvorst erkend werdt. En deeze tweespalt was oorzaak, dat de Noordsche Kroonen niet hadden konnen bewoogen worden, om het Verdrag van Verdeelinge aan te neemen. De Koning van Zweeden, ziende dat men 't voornaamlyk op hem gemunt hadt, zogt den Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten aan, tot een nader Verbond, welk, eindelyk, op den drie-entwintigsten van Louwmaand deezes jaars, in den Haage, gesslooten werdt, voor den tyd van agttien jaaren. „ De „ voorige Verbonden werden, by het zelve, „ bekragtigd. Men beloofde elkanderen, de „ Westfaalsche, Nieuwmeegsche en Ryswyk„ sche Vreden te zullen handhaaven, waar„ toe elk, des noods, zesduizend man leve„ ren zou, of zo veel meer manschap, als men „ onderling zou overeenkomen." By eenige geheime punten, verbondt zig de Koning van Zweeden „ de twee andere Mogendhe„ den met tienduizend man te ondersteunen, „ zo zy, om het handhaaven der Ryswyk„ sche Vrede tusschen Frankryk en Spanje, „ in oorlog geraaken mogten. Doch men „ zou

Verbond tusschen Groot-Britanje, Zweeden en de Staaten.

„ zou niet verpligt zyn, hulptroepen naar I-
„ talie, of naar Spanje te zenden. De Keizer
„ en de Koning van Spanje zouden byzonder-
„ lyk genodigd worden, om in dit Verbond
„ te treeden (c)." Het werdt, niet voor 't einde van Lentemaand, bekragtigd (d). Midlerwyl, werden de vyandlykheden in 't Noorden begonnen. De Poolen en Saxers rukten voor Riga: de Deenen voor Tonningen, in Holstein. De Staaten der Vereenigde Gewesten zonden eenige schepen naar de Oostzee, onder den Luitenant-Admiraal van Almonde; minder nogtans, om den Koning van Zweeden by te springen, dan om de rust tusschen Zweeden en Deenemarke te herstellen (e). Ook vaardigden zy, als waarborgen van 't Verdrag van Altona, tusschen den Koning van Deenemarke en den Hertoge van Holstein, den Generaal *Dopff*, met drieduizend man, naar Tonningen af, tot ondersteuninge des Hertogs. De Stad hadt Zweedsche bezetting in, onder den Generaal *Banier*, die zig, met hulp der Staatschen en Lunenburgschen, zo wakkerlyk verdedigde, dat het beleg, eerlang, opgebroken werdt. De Zweeden en derzelver Bondgenooten, de Engelschen en Staatschen, bombardeerden, ten zelfden tyde, Koppenhagen. Ook deedt Karel de XII. eenen gelukkigen inval in 't Zweedsch Eiland Zeeland (f): waarop een Verdrag van Vrede tusschen Zweeden, Deenemarke en Hol-

1700.

De Staaten bevorderen een Verdrag van Vrede tusschen Zweeden, Deenemarke en Holstein.

stein

(c) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 479.

(d) Secr. Resol. Holl. 11 *May* 1700. VI. *Deel*, *bl.* 100. LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 32, 36, 41.

(e) *Voiez* Lett. de Louis XIV. *au* Comte de Briord. N. XI. XII. *p.* 53, 106.

(f) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 42, 50, 51.

1700. ftein volgde: welk te Travendal, op den agttienden van Oogstmaand, door bemiddeling van verscheiden' Mogendheden, en onder anderen van Groot-Britanje en van de Staaten der Vereenigde Gewesten, geslooten werdt. De Hertog van Holstein bedong eenige voordeelen, by deeze Vrede (*g*). Doch de Czaar van Muskovie en de Koning van Poolen bleeven nog in oorlog met Zweeden. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten deeden vergeefsche moeite, om den gereezen twist by te leggen. De Staaten zagen niet gaarne, dat de Czaar zig meester maakte van eenige havens in de Oostzee: vooral, na dat hy zig, in zyn Ryk, hadt begonnen toe te leggen, op het aanbouwen van schepen en het begunstigen des Koophandels. Ook hieldt hy zig, eenen geruimen tyd, als of de twist tusschen Poolen en Zweeden hem niet aanging. Doch eindelyk deedt hy 't momtuig af, en zogt zelfs de Staaten te beweegen, dat zy de Zweeden niet ondersteunden. Hy sloeg, in Herfstmaand, het beleg voor Nerva, welk, in Slagtmaand, door Karel den XII., gelukkiglyk, ontzet werdt. Riga, dat, tot hiertoe, door de Poolen, belegerd geweest was, werdt, ten zelfden tyde, verlaaten (*h*). De veldtogt in 't Noorden liep dus voorspoedig af voor den Koning van Zweeden, die, in eenen ouderdom van agttien jaaren, drie Koningen tegenstand gebooden, en ze, tot vrede genoodzaakt, of overwonnen hadt.

Doch

(*g*) *Voiez* DU MONT *Corps Dipl. Tom.* VII. *P.* II. *p.* 480.
(*h*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 123—158, 160—163, 164—183. 255—258. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 72—77. 182.

1700.

XI. De Keurvorst van Brandenburg staat naar de Koningklyke waardigheid.

Doch de Keurvorst van Brandenburg, schoon ook, met Muskovie en Poolen, verbonden tegen Zweeden, hadt, tot hiertoe, de wapenen nog niet opgevat. Hy hadt, sedert eenigen tyd, zyne gedagten laaten gaan op het verkrygen der Koningklyke waardigheid, die hem, door den Keizer, moest opgedraagen worden. Men meent, dat de verheffing des Prinsen van Oranje op den Groot-Britannischen, en die des Keurvorsts van Saxen op den Poolschen Troon, hem, die zeer op uiterlyke praal en grootsche titels gesteld was, tot naaryver verwekt, en hem de eerste begeerte ingeboezemd hadt, om naar den eernaam te staan van *Koning van Pruissen* (*i*). Hy zogt, van toen af, de gunst des Keizers, wiens zyde hy, in den jongsten oorlog, gehouden hadt. En naardemaal hy, ten zelfden tyde, hadt moeten weigeren, te treeden in de maatregels des Konings van Frankryk, die, hierom, niet zeer gereed zou zyn om hem voor Koning te erkennen, hieldt hy zig, te meer, op de zyde des Konings van Groot-Britanje en der Vereenigde Staaten (*k*), met welken hy, in Oogstmaand deezes jaars, de oude Verbonden vernieuwde, en van welken hy, hierom, eerder hoopte erkend te zullen worden in zyne nieuwe waardigheid. Om dezelfde reden, vatte hy de wapenen niet op tegen den Koning van Zweeden, welken hy wist, dat door Groot-Britanje en de Staaten ondersteund werdt (*l*). Doch daar verlie-

(*i*) Memoir. de Brandenb. *p.* 200.

(*k*) *Voiez* Lettr. de Louis XIV. *au* Comte de Briord. N. IX. XI. *p.* 47, 56.

(*l*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 162.

1700. liepen nog eenige maanden, eer hy voor Koning werdt uitgeroepen.

XII. Verandering in Engeland. Koning Willem, in Zomermaand, volgens gewoonte, naar Holland overgesteken zynde, hadt den meesten tyd op 't Loo doorgebragt, midlerwyl, het oog houdende op de handelingen, waartoe het Verdrag van Verdeelinge aanleiding gaf, en die, voornaamlyk, door zyn beleid, geregeld werden. In Wynmaand, keerde hy te rug naar Engeland: alwaar, in Oogstmaand, overleeden was de Hertog van Glochester, eenige Zoon der Prinsesse Anna, na welke, de Hertogin Weduwe van Hanover nu de naaste Protestantsche erfgenaam der Kroone van Groot-Britanje geworden was; zynde 'er geene hoop meer, dat de Koning, of de Prinses Anna kinderen zouden nalaaten (*m*). De Koning, op 't Loo, de tyding gekreegen hebbende van het overlyden des Hertogs van Glochester, verstondt, kort hierna, dat de Prinses Anna heimelyk berigt van dit gewigtig sterfgeval gegeven hadt aan 't Hof van Koning Jakob, te S. Germain. Men schepte hieruit vermoeden, dat de Prinses Anna voorhadt, de Hertogin-Weduwe van Hanover te versteeken van de opvolginge. De Koning arbeidde, hierom, zo dra hy in 't Ryk te rug gekeerd was, aan de vaststelling deezer voornaame zaake (*n*), die, in 't volgende jaar, gelukte (*o*). In Wintermaand, liep 'er, te Parys, een gerugt, dat men voorhadt, den Prins van Walles, die nu twaalf jaaren bereikte, met zyne toestemming, te

(*m*) TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 69, 71, 118.
(*n*) LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 121.
(*o*) *See* TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 199–218, 292.

te voeren naar Engeland, daar hy in den Protestantschen Godsdienst zou onderweezen worden. Doch dit gerugt bleek, eerlang, ongegrond geweest te zyn (*p*). 1700.

Het Oktroi der Nederlandsche Westindische Maatschappye; met het jaar 1700, ten einde loopende, werdt, in Slagtmaand, voor nog dertig jaaren, en dus tot het jaar 1730 ingeslooten, verlengd. Ten zelfden tyde, werdt de Kamer van Amsterdam vermeerderd met twee Bewindhebbers, te weeten een' halven bewindhebber uit Gelderland, een' geheelen uit Friesland, en een' halven uit Overyssel (*q*). 't Oktroi der Westindische Maatschappye wordt verlengd.

XIII. De Franschen bewerken eenen nieuwen uitersten Wil van den Koning van Spanje.

Doch de toestand des Konings van Spanje, wiens gezondheid sterk afnam tegen den Herfst, trok de oogen van gantsch Europa tot zig. Het Fransche Hof, verstaande, dat de Keizer het Verdrag van Verdeelinge niet wilde aanvaarden, en eenen Uitersten Wil, ten behoeve van den Aartshertoge Karel, hadt weeten te verwerven van den Koning van Spanje, scheen zig geregtigd te oordeelen, om af te wyken van dit Verdrag, welk egter niet met den Keizer gemaakt was; en om verandering te doen maaken in den Uitersten Wil van Koning Karel. De Staatsche Ambassadeur aan 't Spaansche Hof schreef, van daar, op den drie-entwintigsten van Herfstmaand „ dat dit Hof zig in „ vreemde verwarringen inwikkelde omtrent „ de opvolging; dat de Koning en de Konin„ gin geheellyk voor het huis van Oostenryk „ waren; dat, daarentegen, de Raad van Staa„ te,

(*p*) MANCHESTERS Letter *in* TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 164.
(*q*) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 1331.

1700. „ te, blindelings en styfzinniglyk, arbeidde „ voor den Hertoge van Anjou, zig zelven „ vleijende, dat de Koning zig, eindelyk, ook „ voor hem verklaaren zou. *Midlerwyl, loopt*, „ vervolgde hy, *alles meer en meer in den war.* „ *Overvloed van raadpleegingen en overleggingen;* „ *maar geene goede besluiten. De Koning houdt* „ *het bed, sedert gisteren, ter oorzaake van eenen* „ *nieuwen overval van loop* (r)." Men kan zig, uit dit schryven, eenigszins verbeelden, hoe 't, aan het Spaansche Hof, ten deezen tyde, gesteld ware. De Grooten, die de Fransche zyde hielden, bedienden zig van 's Konings zwakheid, om hem te beweegen tot het tekenen van eenen nieuwen uitersten wil, ten behoeve van den Hertoge van Anjou, terwyl het Fransche Hof zig verluiden liet, dat het zig stipt zou houden aan het Verdrag van Verdeelinge. Zelfs tekenden de Koning en de Daufyn een Geschrift, welk Burnet in handen gehad heeft (s), waarby zy zig verbonden, geen uitersten wil te zullen aanneemen, die met het Verdrag van Verdeelinge streedt. Doch dit Geschrift werdt, naderhand, luttel gerekend. De Graaf van Briord kreeg ook last, om de Staaten te verzekeren, dat de Koning, zyn Meester, zig stipt zou houden aan 't Verdrag, waarin hy, op 't aanhouden des Keizers en des Hertogs van Lotharingen, geene veranderingen begeerde te maaken, dan die de uitvoering van het zelve te meer bevorderen zouden (t). De Kardinaal Por-

(r) SCHOONENBERGS Letter *in* TINDALS Contin. *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 131.

(s) *See* TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 61.

(t) Lettr. de Louis XIV. *au* Comte de Briord. N. XXX. XXXI. *p.* 160, 136, 140.

Portocarrero haalde den Koning van Spanje, 1700.
midlerwyl, over, om met den Paus Innocent den XII., die zeer op de Fransche zyde was, te raadpleegen over 't stuk der opvolginge. De Paus verklaarde den afstand der Infante Maria Theresia kragteloos, als zynde geschied door dwang, en strydig met de wetten van Spanje; en hy riedt den Koning, zynen uitersten wil te veranderen, ten behoeve der Kleinzoonen des Konings van Frankryk. Met deeze Pauselyke uitspraak gesterkt, viel het den Kardinaal niet moeilyk, den Koning, in eenen zwakken staat van lighaam en gemoed, te beweegen tot het tekenen van eenen tweeden uitersten wil (*u*), waarby *Filips*, *Hertog van Anjou*, tweeden Zoon des Daufyns, tot opvolger in alle 's Konings Staaten verklaard werdt (*v*). Karel de II. hadt deezen uitersten wil getekend, op den tweeden van Wynmaand. Doch op den vyfden, tekende hy nog een *Codicil*, waarby hy der Koninginne in haare keur gaf, of zy zig, na zyn afsterven, wilde begeeven naar eenen zyner Staaten in Italie, of naar de Nederlanden; over een van welken, haar, door zynen opvolger, de Regeering zou afgestaan worden (*w*). Beide deeze stukken werden bedekt gehouden, tot na 's Konings overlyden. Van den uitersten wil lekte egter zo veel uit, dat de Staatsche Gezant, Schoonenberg, op den eenentwintigsten, wist, dat de Koning den Hertog van Anjou verklaard hadt tot zynen op-

(*u*) TINDAL *Vol*, IV. [*or* XIX.] *p*. 102—105.
(*v*) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom*. VII. *P*. II. *p*. 485.
(*w*) DU MONT Corps Diplom. *Tom*. VII. *P*. II. *p*. 492. *Voiez* LAMBERTI *Tom*. I. *p*. 191, 212.

1700. opvolger (x). In 't begin van Slagtmaand, kreeg men aan 't Fransche Hof tyding, dat Koning Karel wederom ingestort was, en in doodsnood lag. De Torcy gaf 'er terstond kennis van aan den Engelschen Gezant, Graave van Manchester, te gelyk verklaarende, dat zyne Allerchristelykste Majesteit in de vaste verwagting was, dat de Koning van Groot Britanje het Verdrag van Verdeelinge zou handhaaven, indien iemant zig tegen het zelve mogt willen kanten (y). Koning Lodewyk zelf schreef, op den vierden, aan den Graave van Briord „, dat „ de herstelling des Konings van Spanje hoo„ peloos was: 't welk hy den Raadpensionaris „ Heinsius moest aandienen, daarby voegende, „ dat men, te Madrid, verspreidde, dat de „ Koning eenen uitersten wil gemaakt hadt, „ ten behoeve van eenen der Kleinzoonen van „ Frankryk; doch dat zyne Majesteit hier„ van nog geen byzonder berigt ontvangen „ hadt." Voorts, moest hy den Raadpensionaris zeggen „ dat zyne Majesteit, vastelyk vertrouwende, dat zyne Bondgenooten zig aan het Verdrag houden zouden, ook gezind was, zy„ ne verbindtenissen naar te komen, ondanks „ alle de aanbiedingen, welken hem mogten „ gedaan worden (z)." Doch 't bleek haast anders. Weinige dagen hierna, ontving men het gewigtig nieuws van 't overlyden des Konings van Spanje, welk op den eersten der maand

De Koning van Spanje sterft.

(x) SCHONENBERGS Letter in TINDALS Contin. Vol. IV. [or XIX.] p. 137.
(y) TINDAL Vol. IV. [or XIX.] p. 133.
(z) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXXI. p. 142.

maand was voorgevallen. Terstondt, werdt 'er geheime Raad belegd, in 't Vertrek van Mevrouwe de Maintenon, die 'er egter niet by was (*a*); en twee dagen laater, leverde de Spaansche Ambassadeur in Frankryk den Koning eenen brief over van den tegenwoordigen Regeerings-Raad van Spanje, van welken de Kardinaal Portocarrero het hoofd was; nevens een afschrift van den jongsten Uitersten Wil van Karel den II., dien de Koning zig geheel liet voorleezen: vervolgens, verklaarende, dat hy 'er zig aan dagt te houden (*b*). Kort hierna, werdt de Hertog van Anjou als Koning van Spanje begroet (*c*). Men hadt, reeds te vooren, een' renbode afgevaardigd naar 't Hof van Madrid, op welks aankomst, hy ook aldaar, onder den naam van *Filips den V.*, voor Koning uitgeroepen werdt. Op den vierden van Wintermaand, ging hy op reis naar Madrid, daar hy, in Sprokkelmaand des jaars 1701, openlyk, ingehaald werdt. De Hertog van Orleans, eenige Broeder des Konings van Frankryk, hadt, reeds te vooren, tegen den Spaanschen Uitersten Wil, *geprotesteerd*, om dat men, in den zelven, by vooroverlyden van den Hertoge van Anjou, den Hertog van Berry, en daarna, den Aartshertog Karel tot zyne Opvolgers verklaard hadt, en hem en zynen Zoon, den Hertog van Chartres, die zig nader dan de laatste geregtigd rekenden tot de Spaansche Kroon,

1700.

De Hertog van Anjou wordt, onder den naam van Filips den V., voor Koning uitgeroepen.

(*a*) *Voiez* Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 157.
(*b*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 149—159.
(*c*) MANCHESTERS Letters *in* TINDALS Contin. *Vol.* IV. [or XIX.] *p.* 146, 148.

1700. Kroon, voorbygegaan was (d). Doch dit *Protest* verhinderde 't vertrek des jongen Konings niet. Lodewyk de XIV. deedt, kort na het zelve, eene verklaaring aantekenen in het Parlement van Parys, waarby zelfs den Hertoge van Anjou, schoon nu tot Koning van Spanje verklaard, het regt tot de Kroone van Frankryk voorbehouden werdt, in geval deszelfs ouder' Broeder, de Hertog van Bourgondie, overleedt, zonder nazaaten (e): door welke verklaaring, de schikkingen, welken men, voor en na deezen tyd, gemaakt heeft tot voorkoming van de vereeniging der twee Ryken onder éénen Vorst, ligtelyk, zouden hebben konnen verydeld worden.

XIV. Raadpleegingen in den Haage, op de verandering in Spanje voorgevallen.

Alle deeze veranderingen hadden, midlerwyl, merkelyken invloed op de raadpleegingen der Staaten in den Haage. Men was, hier, tot eenigen tyd na de dood van Karel den II., in de verwagting geweest, dat Frankryk zig aan het Verdrag van Verdeelinge houden zou. De Graaf van Briord hadt elk versterkt in deeze verwagting. Zelfs hadt hy de Staaten verzogt, om onderstand in manschap en schepen, om met denzelven, den Daufyn te stellen in de bezitting van 't gene hem, by 't Verdrag, toebedeeld was: en zy hadden reeds last gezonden aan den Admiraliteiten, om twaalf schepen gereed te maaken (f). Doch men sammelde met deeze uitrusting, toen 'er, in 't begin van Wynmaand,

(d) LAMBERTI Memoir. *Tom.* I. *p.* 234. TINDAL *Vol.* IV. [of XIX.] *p.* 142—145.

(e) *Voier* DU MONT CorpsDipl. *Tom.* VII. P. II. *p.* 494.

(f) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. *N.* XXX. XXXI. *p.* 131, 141.

maand, tyding kwam uit Spanje, dat de Koning wederom aan 't beteren was. De Graaf van Briord ontving de eerste tyding van 's Konings overlyden op den elfden van Slagtmaand. Hy gaf 'er, terstond, kennis van aan den Spaanschen Ambassadeur de Quiros, die zo niet overstelpt was van droefheid, of hy liet, van ter zyde, merken, dat hy bedorven was, zo het Spaansche Hof hem de agterstallen zyner wedde niet voldeedt. Briord hernam, dat Frankryk hem, veelligt, voldoening bezorgen zou, zo 't zig, in Spanje, schikte, naar den zin van 't Fransche Hof: waarmede de Quiros wel half gewonnen was. Voorts, begaf Briord zig naar den Raadpensionaris Heinsius, dien hy 't gewigtig sterfgeval bekend maakte, en nog herhaalde betuigingen deedt, dat de Koning, zyn Meester, zig houden zou aan 't Verdrag van Verdeelinge. Doch 't leedt naauwlyks eene week, of hy veranderde van toon. De Keizerlyke Ambassadeur, *Graaf van Goës*, en hy verklaarden den Raadpensionaris, kort na elkanderen, op den agttienden van Slagtmaand, de eerste, dat zyne Keizerlyke Majesteit nimmer in eenig Verdrag van Verdeelinge bewilligen zou; de andere „ dat de Koning, zyn Meester, „ in aanmerking neemende, dat weinige Mo„ gendheden getreden waren in het Verdrag „ van Verdeelinge; dat de Keizer inzonder„ heid het bestendiglyk van de hand wees, en „ dat de Koning van Groot-Britanje Sicilie niet „ gaarne zien zou in de handen der Franschen; „ beslooten hadt, te voldoen aan den wensch „ der Spanjaarden, en hun den Hertog van „ Anjou tot Koning toe te staan. Dat zyne Ma-

1700.

Verklaaring van den Graave van Briord aan den Raadpensionaris Heinsius.

1700. „ jesteit hierby wel veel verloor; doch dat hy „ liever afstaan wilde van de voordeelen, die „ het Verdrag van Verdeelinge hem zouden „ toegebragt hebben, dan Europa, op nieuws, „ inwikkelen in eenen zwaaren oorlog: waar- „ om hy vertrouwde, dat zyn besluit zou goed- „ gekeurd worden door de Staaten (g)." Heinsius, verzet over deeze boodschap, deedt den Franschen Ambassadeur eenige kragtige, doch nutteloozc vertooningen. De Staaten raadpleegden wel op Briords verklaaring, die hunne verwagting en maatregels t'eenemaal verydelde; doch zy konden niets besluiten, voor zy 't gevoelen van Koning Willem, die nu in Engeland was, verstaan hadden. De voornaamste Leden kwamen, des avonds, wederom byeen, om te overleggen, of de Staat, van de verheffing des Hertogs van Anjou op den Troon van Spanje, ook eenig merkelyk nadeel te dugten hadt. Eenigen dagten, in 't eerst, „ dat men deeze verandering veiliglyk aan- „ zien kon; dat de Spaansche Mogendheid de „ gedaante, welke zy tot hiertoe gehad hadt, „ behouden zou en geregeerd worden door „ éénen Koning; zonder dat eenig gedeelte „ derzelve gehegt werdt aan de Kroone van „ Frankryk." Doch anderen merkten aan, „ dat deeze verandering gevaarlyke gevolgen „ hebben kon: dat de nieuwe Koning, veel- „ ligt, in de eerste plaats, vorderen zou, dat „ de Staaten hunne troepen te rug trokken uit „ de Spaansche Nederlanden; die, mogelyk, „ ter-

Bedenkingen der voornaamste Leden van den Staat.

Sommigen zien gevaar in de verheffing des Hertogs van Anjou.

(g) Voiez Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXXIII. p. 149.

„ terstond, met Franschen, bezet zouden wor- 1700.
„ den; dat hiermede de vermaarde voormuur
„ van den Staat, die, sedert den tyd van Hen-
„ rik den IV., in wezen geweest was, en waar-
„ in 's Lands veiligheid bestondt, vernietigd
„ zou zyn. Dat men den Koophandel te Ant-
„ werpen ook zou willen herstellen, 't zy langs
„ de vaart, onlangs ontworpen, of langs de
„ Schelde; die niet geslooten gehouden werdt,
„ dan door Verdragen. Dat de Quiros, in een
„ mondgesprek met Briord, waarin de twee
„ Ambassadeurs elkanderen hertelyk geluk ge-
„ wenscht hadden met de verheffing des Her-
„ togs van Anjou, zelf gewaagd hadt van het
„ herstellen der vaart op Antwerpen, langs
„ den gewoonlyken weg ter zee, zonder in-
„ breuk te doen op de Verdragen, die zulks
„ scheenen te verbieden. Dat zelfs te dugten
„ ware, dat men al het geld, welk uit de Spaan-
„ sche Westindien kwam, naar Frankryk zou
„ zoeken te doen brengen, zonder dat 'er iet
„ van gevoerd werdt naar Engeland, of naar
„ deezen Staat. Dat Frankryks ongenegenheid
„ jegens den Staat, reeds in vroeger tyd, geblee-
„ ken was, en dat de Koning zynen Kleinzoon
„ ligtelyk beweegen zou, om de eischen van
„ Spanje op de Vereenigde Gewesten te doen
„ herleeven. Dat de nieuwe Koning van Span-
„ je, afstammende uit den Huize van Bourbon,
„ altoos eene lyn stondt te trekken met Frank-
„ ryk; gelyk de Duitsche en Spaansche tak van
„ den Huize van Oostenryk, te vooren, gene
„ zyde plagten te houden. Dat de Verdragen
„ niet onverbreekelyk waren, dan voor zo ver
„ zy, door de magt, ondersteund werden. Dat

 „ men

1700. „ men zelfs de Vaart op Oostindie, een der voornaamste zenuwen van den Staat, zou konnen belemmeren; om niet te spreeken van den handel op de Levant, waarby de Staat ook groot belang hadt. Dat de Lakenweevery zou konnen bekommerd worden, door een Verbod van uitvoer der Spaansche Wolle, die men alleen maar Frankryk zou konnen doen brengen, tot aankweeking der Fransche Weeveryen." Zulke en diergelyke redenen deeden elk der Leden oordeelen, dat de verheffing des Hertogs van Anjou gevaarlyk was voor den Vereenigden Staat.

Raadpleeging over de middelen, om deeze verheffing te voorkomen.

Wyders werdt in beraad gelegd, wat middel 'er zyn mogt, om deeze verheffing te voorkomen: waartoe te minder kans scheen, om dat zy steunde op eenen uitersten wil, en op den algemeenen wensch der Spanjaarden, behalve dat zy begunstigd werdt, door de magt van Frankryk, welk thans veel volks op de been hadt. En hierop werdt aangemerkt „ dat de uiterste wil kragteloos gemaakt was, door het Verdrag van Verdeelinge, welk men geslooten hadt op de onderstelling, dat de Koning van Spanje eenen der Zoonen van Frankryk, of den Aartshertog Karel, of iemant anders, tot zynen Opvolger zou konnen verklaaren: waarom men overeengekomen was, om het Verdrag te doen stand grypen, zo maar de Koning zonder kinderen overleedt, welke schikkingen hy ook, by uitersten wil, gemaakt mogt hebben. Dat de geneigdheid der Spanjaarden voor den Hertoge van Anjou niet zo algemeen was, of veelen uit de Grooten en uit het volk wa-

„ ren

„ ren den Huize van Oostenryk toegedaan, 1700.
„ zynde, het te vermoeden, dat zekere aanhang,
„ onder de hand aangegroeid, zig van de on-
„ kunde, het bygeloof, of het teder geweeten
„ des Konings hadt weeten te bedienen, om
„ hem zulk een' uitersten wil af te dringen.
„ Frankryks magt was ook zo ontzaglyk niet,
„ als men meende. De jongste oorlog hadt het
„ Ryk ontbloot van volk, geld en Koophan-
„ del. Zo Anjou naar Spanje ging, en men
„ daar, in oorlog raakte, zou Frankryk ge-
„ noodzaakt zyn, zyne meeste manschap te
„ zenden naar Spanje, welk ontbloot was van
„ Krygsvolk. Hierdoor zou Frankryks magt
„ zeer verdeeld worden, en, aan andere oor-
„ den, kleinen tegenstand konnen doen. De
„ Keizer, thans van den Turkschen kryg ont-
„ slaagen, gantsch Duitschland, Engeland en
„ Italie hadden het zelfde belang als deeze
„ Staat, en zouden, derhalve, ligtelyk treeden
„ in dezelfde maatregels, om het dreigend ge-
„ vaar af te wenden." Een der Leden ver-
klaarde toen openlyk „ dat oorlog hiertoe het
„ beste en gereedste middel was. De verhef-
„ fing des Hertogs van Anjou op den troon van
„ Spanje zou, zeide hy, den ondergang van
„ den Staat, en veelligt van gantsch Europa
„ naar zig sleepen; en zo men toch vergaan
„ moest, was 't nog eerlyker, op 't voorbeeld
„ der voorouderen, te vergaan als dappere
„ luiden, en na dat men beproefd hadt, of
„ men, zig wakkerlyk weerende, den dreigen-
„ den ondergang niet zou konnen ontworste-
„ len. Men moest zelfs niet draalen met het
„ opvatten der wapenen; den oorlog begin-

Een der Leden dringt op oorlog.

1700. „ nende, terwyl de wonde versch, en de gemoeden aan 't gisten waren, en eer Frankryk tyd hadt, om op zyn verhaal te komen." Doch anderen stelden zig hiertegen. „ De „ Staat gevoelde, zeidenze, de smertelyke naweeën nog der twee jongste oorlogen. 's „ Lands geldmiddelen waren byna uitgeput: de „ Staat was belast met zwaare schulden." Men antwoordde hierop „ dat het volk, ziende „ Frankryk het Verdrag van Verdeelinge verbreeken, uit billyke stoornis, veel zou willen geeven, om het Fransche Hof tot reden „ te brengen." Doch van de andere zyde werdt, wyders, aangemerkt „ dat de Engelschen, woelziek en onbestendig van aart, tot „ geenen nieuwen oorlog zouden te beweegen zyn: dat zy zig den staat van Spanje luttel zouden aantrekken, en zig, door hunne „ Vloot, en door eenige weinige manschap, „ tegen aanvallen van buiten, genoegzaam beschermd rekenen, terwyl zy zig zouden bezig houden met het afiossen der schulden „ van den voorgaanden oorlog, zonder zig in „ eenen nieuwen te laaten inwikkelen." Maar hierop werdt geantwoord „ dat het onder de „ Engelschen ook niet ontbrak aan schranderen dappere luiden, die 't gevaar van „ eenen inval, welke den ondergang van hunnen Godsdienst en Vryheid zou konnen naar „ zig sleepen, beseffende, alles in 't werk zouden willen stellen, om zulk een gevaar te „ voorkomen. De Koophandel verwekte wel „ eenigen argwaan tusschen de twee volken; „ doch een beschadigend en verdedigend Verbond met Groot-Brittanje zou deezen arg- „ waan,

Anderen willen zagter gaan.

„ waan, grootendeels, doen verdwynen; voor- 1700.
„ al, als men ook andere Mogendheden in dit
„ Verbond ontving. De Keizer, de Keurvor-
„ ſten van Brandenburg en Hanover en de mees-
„ te andere Duitſche Vorſten zouden 'er, on-
„ getwyfeld, terſtond in treeden. Midlerwyl,
„ moeſt men zyn beſt doen, om den oorlog in
„ 't Noorden te doen eindigen, en de Noord-
„ ſche Kroonen beweegen, om zig zelven en
„ gantſch Europa te behouden, door het ſlui-
„ ten eener ſpoedige Vrede."

XV. Verklaaring der Staaten aan den Koning van Frankryk.

's Daags na 't houden deezer raadpleegingen, ontvingen de Staaten ſchryvens uit Engeland, waarop zy beſlooten, den Koning van Frankryk, door hunnen Ambaſſadeur, den Heere van Heemskerk, te doen verklaaren, „ dat zy verwagt hadden, dat het Verdrag
„ van Verdeeling heiliglyk zou onderhouden
„ geweeſt zyn; doch nu, met de uiterſte ver-
„ baasdheid, vernamen, dat zyne Allerchriſte-
„ telykſte Majeſteit beſluiten genomen hadt,
„ vierkant ſtrydig met dit Verdrag: dat zy
„ hoopten, dat hy, zig nader bezinnende,
„ blyven zou by de overeenkomſt, te vooren
„ gemaakt, en ten minſte den Keizer de twee
„ maanden gunnen, die hem, by een geheim
„ punt van het Verdrag van Verdeelinge, wa-
„ ren toegeſtaan, om zig, na de dood des Ko-
„ nings van Spanje, nog op de aanneeming
„ van dit Verdrag te verklaaren." Diergelyke verklaaring geſchiedde ook, van wege den Koning van Groot-Britanje. Ook deedt menze, in den Haage, aan den Graave van Briord, die zig breed uitliet, over de voordeelen, welken de Staaten zelven zouden konnen trekken

uit

1700. uit de verheffing des Hertogs van Anjou; zonder dat men geraaden vondt, met hem, hierover, in verdere onderhandeling te treeden (*b*).

Handeling des Staaten aan eenige Duitsche Hoven.

Midlerwyl, gaven de Staaten last, dat alle Overſten, en vooral zulken, welker onderhoorige manſchap in de Spaanſche Nederlanden lag, zig terſtond naar hunne bezettingen zouden hebben te begeeven. De Heer van Obdam werdt naar eenige Duitſche Hoven gezonden, om onderhandelingen over nieuwe Verbonden te beginnen. De Keurvorſt van Brandenburg, in verwagting dat men hem, te ligter, voor Koning van Pruiſſen erkennen zou, beloofde, te zullen treeden in de maatregels van Groot-Britanje en van de Vereenigde Staaten, zonder agt te ſlaan op het aanzoek van Frankryk, vanwaar hy beleefde brieven ontvangen hadt. Ook was 'er, den eenendertigſten van Oogſtmaand, te Keulen aan de Spree, een Verbond getekend, tuſſchen de Staaten en den Keurvorſt (*i*). Andere Duitſche Vorſten gaven, eerlang, ook goede hoop van zig te zullen houden aan de zyde der Zee-Mogendheden (*k*).

XVI. De Koning van Frankryk verdedigt zig, in eenen brief aan de Staaten.

Op den vierden van Wintermaand, ontvingen de Staaten een wydluftig antwoord van den Koning van Frankryk, op het gene zy hem, door den Heere van Heemskerk, hadden laaten voorhouden. De voornaamſte inhoud van dit antwoord kwam hier op uit: „ Zo de Staaten „ verwonderd ſcheenen, dat zyne Majeſteit „ zig

(*b*) Secr. Reſol. Holl. 27 *Jan.* 11, 12 *Febr.* 1701. VI. *Deel*, *bl.* 144, 158. LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 212—216.

(*i*) *Zie het in de* Reſol. Holl. 25 *Sept.* 1700. *bl.* 431. *en in de* Notul. van Zeel. *van* 1700. *bl.* 118.

(*k*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 217, 218, 220, 169.

„ zig hieldt aan den Uiterſten Wil; zou hun- 1700.
„ ne verwondering haaſt verdwynen, wanneer
„ zy, met hun gewoonlyk vooruitzigt, zou-
„ den hebben nagedagt, welke verwarringen
„ het Verdrag van Verdeelinge, zo 't immer
„ uitgevoerd ware, zou hebben veroorzaakt.
„ Het oogmerk van dit Verdrag was de alge-
„ meene Vrede te beveſtigen; maar men zou
„ dit oogmerk, tegenwoordig, tegengaan, en
„ eenen algemeenen oorlog veroorzaaken, zo
„ men zig hieldt aan de letter. Het oogmerk
„ en de woorden van 't Verdrag kwamen on-
„ derling overeen, zo lang de Koning van
„ Spanje leefde. Maar de uiterſte wil en dood
„ van deezen Vorſt hadden zulk een verſchil
„ gemaakt, tuſſchen dit oogmerk en deeze
„ woorden, dat men zig aan de laatſten niet
„ houden kon, zonder het eerſte te niet te
„ doen. De Spanjaards, begeerig om de heer-
„ ſchappy onverdeeld te bewaaren, begonden
„ reeds blyken te vertoonen van de onluſten
„ die men te wagten hadt. Milaan, Napels
„ en Sicilie en andere Geweſten, in de Ver-
„ deelinge begreepen, ſtelden zig in ſtaat van
„ tegenweer, zo men hen, volgens het Verdrag
„ van Verdeelinge, zou willen afſcheuren van
„ de Spaanſche heerſchappye. Het gantſche
„ volk zou zig, daarentegen, voegen naar 's
„ Konings ſchikking op de opvolging, waarby
„ de heerſchappy onverdeeld ſtondt gelaaten
„ te worden. De Keizer was in de verwag-
„ ting, dat deeze ſchikking ten behoeve van
„ den Aartshertoge Karel zou gemaakt wor-
„ den. Hy zou zig, in zulk een geval, onge-
„ twyfeld, gehouden hebben aan den Uiterſten
„ Wil.

1700. „ Wil. Doch zo men, volgens het Verdrag „ van Verdeelinge, den Daufyn in 't bezit „ van zyn aandeel hadt willen stellen, zou „ men, terstond, de wapenen hebben moeten „ opvatten, en eenen oorlog aanvangen, waarvan men 't einde niet zou hebben konnen „ voorzien. Of zo de Keizer al, tegen verwagting, den Uitersten Wil afgeweezen, en „ het Verdrag aangenomen hadt, zou men „ den Hertog van Savoje bezwaarlyk hebben „ konnen te vrede stellen. Veel natuurlyker „ was 't dan, dat de Koning van Frankryk zig „ hieldt aan den Uitersten Wil, ten behoeve „ des Hertogs van Anjou. Elk, die zig hiertegen kanten wilde, zou als een verstoorder der algemeene rust moeten worden aangemerkt. Hadt de Koning geweigerd, zig „ aan den Uitersten Wil te houden, 't regt tot „ de Spaansche heerschappye zou op den Aartshertoge Karel vervallen zyn, tegen wien „ men zou hebben moeten oorloogen, zo men „ 't Verdrag van Verdeelinge wilde doen standgrypen. 't Aanneemen van den Uitersten Wil „ deedt den Staaten geen nadeel altoos. Immers, men kon zulks, voorals nog, niet „ ontdekken. Zy hadden, by 't Verdrag, niets „ bedongen voor zig zelven; maar, dit regt „ moest men hun doen, alleen gezien op de „ gemeene welvaart. Wat schade kon 't hun „ dan doen, dat dit Verdrag niet naargekomen, en dat de gemeene welvaart, op eene „ andere wyze, bevorderd werdt? 't Verdrag „ was alleen met bemiddelaars gemaakt. Zo „ de Keizer het aangenomen hadt, zou 't een „ ander aanzien gehad hebben. Over hem

„ moest

„ moest men dan klaagen, zo men reden tot 1700.
„ klaagen meende te hebben. Ook zouden En-
„ geland en de Staaten, 't stuk nader inzien-
„ de, mogelyk denken, dat het veiliger voor
„ hunnen Koophandel in de Middelandsche zee
„ was, dat de Spaansche Heerschappy onver-
„ deeld bleeve, in de magt van eenen Vorst;
„ die, schoon van Fransche afkomst, het by-
„ zonder belang van zyn Ryk en de eer zy-
„ ner Kroone wel zou weeten te handhaaven;
„ dan dat Napels en Sicilie, volgens het Ver-
„ drag van Verdeelinge, den Daufyn aanbe-
„ deeld, en met de Fransche Kroone veree-
„ nigd geworden waren. Zo de Staaten den Ko-
„ ning van Frankryk nog wilden verpligten,
„ om zig aan het Verdrag te houden, behoor-
„ denze ten minste te konnen aanwyzen, op
„ welk eene wyze, men dit Verdrag zou kon-
„ nen uitvoeren zonder oorlog; welke Vorsten
„ het aangenomen hadden en handhaaven wil-
„ den; wat onderstand zy, ter zee en te lan-
„ de, zouden leveren, om het te doen naar-
„ komen. Doch niets van dit alles hadt hun
„ Gezant den Koning van Frankryk bekend
„ gemaakt. Hy hadt alleenlyk begeerd, dat
„ men den Keizer nog twee maanden tyds ga-
„ ve, om zig op de aanneeming van het Ver-
„ drag te verklaaren. Maar men beloofde zig,
„ vergeefs, dat deeze Vorst het Verdrag nu
„ aanneemen zou, daar hy 't, reeds te voo-
„ ren, van de hand geweezen hadt. Ook kon-
„ den hem deeze twee maanden tyd van be-
„ raad niet gegund worden, zonder dat Frank-
„ ryk zo lang uitstelde den Uitersten Wil aan
„ te neemen. Maar dit uitstel zou in Spanje

„ voor

1700. „ voor eene weigering genomen worden: men „ zou, daar, den Aartshertog Karel voor 's „ Konings opvolger verklaaren, en de Keizer „ zou verkrygen, 't gene hy, zo lang, gezogt „ hadt, zonder het Verdrag immer te willen „ aanneemen. De Koning vertrouwde dan, „ dat de Staaten, dit alles in aanmerking nee- „ mende, niet over hem klaagen, maar hem „ eerder bedanken zouden, als die zulke aan- „ zienlyke Staaten, welken hy aan zyne Kroon „ zou hebben konnen hegten, wel hadt wil- „ len opofferen aan de gemeene welvaart (*l*)."

Geheime last van Briord.

De Graaf van Briord, die den Staaten deezen brief overleverde, kreeg, te gelyk, bevel, om naauwkeuriglyk te onderstaan „ of de Staaten „ ook toerustingen maakten, te water of te „ lande; of zy den Keurvorst van Beieren, die „ hun, reeds in 't voorleeden jaar, verzogt „ hadt, om zeshonderdduizend Ryksdaalers „ ter leen, onder verpanding van eenige ju- „ weelen (*m*), ook eenige voorslagen deeden; „ of zy ook iets voorhadden op de Indien, op „ Kadix, of op eenige andere Stad of Haven „ der Spaansche heerschappye; en wat gebruik „ zy dagten te maaken van hun Krygsvolk in „ de Spaansche Nederlanden?" Voorts, moest hy de Staaten zoeken te beduiden, dat de Koning, zyn Meester, geen' oorlog in den zin hadt, hen te gelyk, dringende tot diergelyke verklaaring, alzo zyne Majesteit vermoedde, dat zy slegts tyd zogten te winnen, en dat de vrien-

(*l*) Resol. Holl. 8 *Dec.* 1700. *bl.* 519. *Voiez aussi* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 221. Lettr. de Louis XIV. *au* C. de Briord. *N.* XXXIV. *p.* 157.

(*m*) Resol. Holl. 5 *Dec.* 1699. *bl.* 1271.

vrienden des Konings van Groot-Britanje hun beſt zouden doen, om hen, tot het hervatten der wapenen, over te haalen (*n*). Uit alle welke bevelen, duidelyk, te beſpeuren is, dat men, aan 't Franſche Hof, diep genoeg doordrong in de kennis der belangen en inzigten van den Staat. 1700.

De Regeering van Spanje gaf den Staaten, ten zelfden tyde, met eenen beleefden brief, kennis van de komſt van Filips den V. tot de Spaanſche Kroon. Doch deeze brief en die des Konings van Frankryk werden, op zulk eene wyze, beantwoord, dat men, voorzigtiglyk, ontweek eenig gewag te maaken van den nieuwen Koning, en alleenlyk verklaarde, dat men, op den gewigtigen inhoud, eerſt raadpleegen moeſt, in de byzondere Geweſten, en met den Koning van Groot-Britanje, waartoe zes weeken tyds vereiſcht werdt (*o*). De Koning van Frankryk antwoordde, by monde, aan den Ambaſſadeur van Heemskerk „ dat de Staa„ ten wel deeden; dat hy hoopte dat hun be„ ſluit naar zynen wenſch uitvallen zou: en „ dat hy, ondertuſſchen, gaarne medewerken „ wilde tot het gene zy zouden oordeelen tot „ hunne meeſte veiligheid te ſtrekken, van den „ kant der Spaanſche Nederlanden (*p*).” Kort hierna, leverde de Quiros den Preſident der algemeene Staaten eenen brief over van den nieuwen Koning zelven, den agttienden van Wintermaand, te Poitiers, getekend, en deszelfs

XVII. De Staaten neemen tyd van beraad, om den Koning van Frankryk te antwoorden.

Filips de V. ſchryft ook aan de Staaten.

(*n*) Lettr. de Louis XIV. *au* C. de Briord. *N.* XXXIII. XXXIV. XXXV. *p.* 155, 165, 170.
(*o*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 227-229.
(*p*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 237.

1700. zelfs komst tot de Kroon van Spanje bekend maakende. De President maakte, in 't eerst, zwaarigheid, om zulk een' brief te aanvaarden. Hy deedt het, nogtans, eindelyk: doch hy gaf te verstaan, dat men 't niet vreemd vinden moest, zo 'er, voor eerst, geen antwoord op kwam (q). De nieuwe Koning gaf, op gelyke wyze, aan alle Hoven kennis van zyne komst tot de Kroon; behalve aan dat van Engeland. Men verspreidde, dat hy den zogenaamden Prinse van Walles, te S. Germain, verzekerd hadt, dat hy, in tyd en wyle, zorg draagen zou voor deszelfs belangen (r).

De Franschen trekken in 't Hertogdom Milaan.

Midlerwyl, zogten de Staaten den Keizer, die zeer gestoord was op het Fransche Hof, te beweegen tot handeling over een vergelyk. Doch hiertoe scheen geene kans altoos. De Keizer verklaarde hun, in tegendeel, dat hy voorhadt, zyn regt op de Spaansche nalaatenschap te handhaaven met de wapenen, en ten dien einde een Leger dagt te zenden naar Italie, om zig ten minste van Milaan, als een Ryksleen zynde, en van de andere Italiaansche Staaten te verzekeren (s). Doch de Koning van Frankryk was voor hem gereed. Hy hadt den Prins van Vaudemont, Bevelhebber van Milaan, weeten te beweegen, om zig voor den nieuwen Koning te verklaaren, en Fransche bezetting te ontvangen, in de sterke Plaatsen van het Hertogdom. Ook trok hy de Hertogen van Savoje en van Mantua op zyne zyde. De overige Italiaansche Vorsten en Staaten verklaar-

(q) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 241, 242.
(r) TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 155.
(s) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 218, 219, 365.

klaarden, zig onzydig te zullen houden. 1700.

De Staaten, ondertusschen, gedrongen door XVIII. Frankryk om den Hertog van Anjou te erkennen, draalden nog met hun besluit, om dat men in Engeland draalde; en verwekten, niet zonder reden, eenig vermoeden aan 't Fransche Hof, dat zy oorlog in den zin hadden. De Quiros, die een' keer naar Brabant deedt, gaf voet tot dit vermoeden (*t*). Doch de Staaten verklaarden, in Louwmaand des jaars 1701 „ dat zy niets liever „ wenschen zouden, dan, met den Graave van „ Briord, in onderhandeling te treeden, over de „ beste middelen om de Vrede te bewaaren. ” Zy herhaalden deeze verklaaring, op de tyding, dat de Franschen in aantogt waren naar de grenzen der Spaansche Nederlanden (*u*), en gaven 'er den Koning van Frankryk kennis van. Doch men rekende zulk eene verklaaring luttel aan 't Fransche Hof, zo lang de nieuwe Koning van Spanje niet erkend werdt. Ook bleek haast, dat men de Staaten hiertoe wilde noodzaaken, eer men van eenige onderhandeling hooren wilde (*v*). De Keurvorst van Beieren, als Landvoogd der Spaansche Nederlanden, Filips den V., terstond, voor Koning van Spanje erkend hebbende (*w*), hadt last gekreegen van de Spaansche Regeeringe, om zig te gedraagen naar de bevelen des Konings van Frankryk (*x*), en was, eer-

De Staaten zoeken in onderhandeling te komen, over de middelen tot bewaaring der Vrede.

1701.

(*t*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 369.
(*u*) Resol. Gener. *Sabbath.* 15 *en* 29 *Jan.* 1701. *by* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 370, 371. Resol. Holl. 13 *Jan.* 1701. *bl.* 20.
(*v*) MANCHESTERS Letter *in* TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 174.
(*w*) *Voiez* Lettr. de Louis XIV. *au* C. de Briord. *N.* XXXIV. XXXV. *p.* 163, 175.
(*x*) SCHONENB. Letter *in* TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 166.

1701. eerlang, met deezen, overeengekomen, om, ten zekeren bestemden dage, Fransche bezetting te ontvangen in de meeste sterke Plaatsen van zyn gebied, met naame in zulken, daar Staatsche troepen lagen. Doch deeze overeenkomst bleef een diep geheim. De Oversten der Plaatsen alleen hadden 'er kennis van. De Koning van Frankryk hadt, reeds op 't einde des voorleeden jaars, gezogt, de Staaten te beweegen, om hun Krygsvolk te rug te ontbieden uit de Spaansche Nederlanden; in welk geval, hy hun alle redelyke verzekering wilde geeven, dat zy, van deezen kant, niet zouden ontrust worden (y). Doch men hadt hier geene ooren naar, in den Haage. Lodewyk de XIV. moest, derhalve, om zyn oogmerk te bereiken, eenen anderen weg inslaan, die hem, door den Keurvorst van Beieren, gebaand werdt. Hy deedt, in 't begin van Sprokkelmaand, de voornaamste Plaatsen der Spaansche Nederlanden, bezetten met Fransche troepen (z), die, op de grenzen verzameld zynde, met stille trom en by nagt, opgetrokken waren. De Staatsche Oversten, die in eenigen deezer Plaatsen lagen, kreegen 'er geene kennis van, dan na dat de Franschen reeds binnen waren gekomen; die, nogtans, voorgaven, als vrienden, te willen leeven met de Staatschen. De Quiros gaf den Staaten van dit bezetten der Spaansche Plaatsen in de Nederlanden kennis, op den zevenden van Sprokkelmaand, zeggende „ dat „ het geschied was, om dat de Staaten had„ den

De Franschen bezetten de sterke Plaatsen der Spaansche Nederlanden.

De Spaansche Ambassadeur geeft 'er

(y) Lettr. de Louis XIV. au C. de Briord. N. XXXV. XXXVI. XXXVII. p. 175, 180, 186.

(z) Voiez LAMBERTI Tom. XII. p. 98.

„ den uitgesteld, den Koning, zynen Meester, 1701.
„ te erkennen; om dat zy aan Verbonden met den Staaten kennis van.
„ uitheemsche Mogendheden arbeidden; om
„ dat zy hunne Krygsmagt in de Spaansche
„ Nederlanden versterkten, en allerlei andere
„ toebereidsels maakten ten oorloge. Zyne
„ Allerchristelykste Majesteit hadt het, ver-
„ volgde hy, hierom, niet veilig geoordeeld
„ voor 't belang van den Koning, zynen Klein-
„ zoon, dat de Staatsche troepen langer mees-
„ ter bleeven in de sterke Plaatsen van eenen
„ Vorst, dien zy niet erkenden; doch hy hadt
„ het Krygsvolk, welk hy dienstig gevonden
„ hadt in deeze Plaatsen te doen trekken, ern-
„ stelyk bevolen, in vrede en vriendschap te
„ leeven met de troepen van den Staat (*a*)."
De Staaten antwoordden den Spaanschen Ge- Antwoord der Staaten.
zant „ dat het hun wee deedt, dat zyne Aller-
„ christelykste Majesteit hen verdagt hieldt,
„ als of zy niet met hem medewerken wilden
„ tot behoudenis der algemeene ruste; dat
„ zy, op de eerste tyding der aanneeminge
„ van den uitersten wil des Konings van Span-
„ je, volgens de gesteldheid hunner Regee-
„ ringe, geschreeven hadden aan de Staaten
„ der byzondere Gewesten, om derzelver be-
„ sluit te verstaan. Dat zy zyne Allerchriste-
„ lykste Majesteit, sedert, by herhaalinge, ver-
„ klaard hadden, dat zy gezind waren, al wat
„ in hun vermogen was toe te brengen tot be-
„ houdenis der Vrede, in welke hunne verklaa-
„ ring, de Koning genoegen genomen hadt,
„ hun beloovende, dat hy, zig verpligt vin-
„ den-

(*a*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 374.

1701. „ dende om den Graaf van Briord, die onpas-
„ felyk was, te rug te roepen, den Graaf d'A-
„ vaux herwaards zenden zou, om hiertoe te
„ arbeiden. Dat zy altoos afkeerig van den
„ oorlog geweeft waren, en hierom begeer-
„ den, hoe eerder hoe liever, in onderhande-
„ ling te treeden; doch dat zy, kennis gekree-
„ gen hebbende van de fterke toeruftingen in
„ Frankryk, niet hadden konnen nalaaten, zig
„ eenigszins in ftaat van tegenweer te ftellen;
„ fchoon hunne gezindheid om de Vrede te
„ behouden onveranderd bleef. Dat zy hun-
„ ne troepen, reeds voorlang, uit de Spaan-
„ fche Nederlanden zouden getrokken heb-
„ ben, zo zy hadden konnen denken, dat de-
„ zelven aldaar eenigen argwaan gaven; en
„ dat zy, voor het ontvangen van het Ver-
„ toog van den Spaanfchen Gezant, den Keur-
„ vorft van Beieren hadden verzogt, dat hy
„ hun Krygsvolk wilde laaten vertrekken (*b*)."

De Staaten ontbieden hunne troepen uit de Spaanfche Nederlanden.

De Staaten begonden, inderdaad, na 't intrekken der Franfchen in de Spaanfche Nederlanden, bekommerd te worden, dat men hunne troepen, die, alomme, merkelyk minder in getal waren dan de Franfchen, aldaar, zo goed als krygsgevangen houden zou. Hierom zogtenze dezelven t'huis te krygen, eer zy zig nader verklaard hadden, op de erkentenis des Hertogs van Anjou voor Koning van Spanje. Doch de Koning van Frankryk gaf genoegzaam te verftaan, dat hy dit niet zou gedoogen. De

Zy erkennen

Staaten zagen zig, derhalve, in de noodzaake-

(*b*) Refol. Gener. *Merc.* 9 *Febr.* 1701. *bl.* 73. *by* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 376.

kelykheid gebragt om den Hertog te erkennen, gelykze, nog voor 't einde van Sprokkelmaand, deeden; met dit voorbeding alleen „ dat zy, in „ de onderhandelingen, die eerstdaags stonden „ begonnen te worden, nader verklaaren zou- „ den, op welke voorwaarden, tot behoudenis „ der ruste van Europa, zy deeze erkentenis „ deeden." Eenige weeken laater, volgde de Koning van Groot-Britanje het voorbeeld der Staaten, in 't erkennen van den Hertoge van Anjou (*c*). Midlerwyl, waren de Staatsche troepen, die sommigen op twee-entwintig of drie-entwintig Battaillons Voetvolk en eenige Ruitery berekend hebben (*d*), uit de Spaansche Nederlanden getrokken, en in Maastricht en andere Grensplaatsen van den Vereenigden Staat in bezetting gelegd (*e*).

1701. den Hertog van Anjou, voor Koning van Spanje.

De Graaf d'Avaux was, reeds te vooren, in den Haage aangekomen, voorgeevende, dat hy de middelen tot behoudenis der Vrede mede-bragt. De Staaten benoemden, terstond, Gemagtigden, om met hem in onderhandeling te treeden. De erkentenis des nieuwen Konings van Spanje scheen den handel te moeten bekorten. Doch alzo deeze erkentenis toen nog niet in Engeland geschied was, zogt d'Avaux de Staaten tot afzonderlyke handeling over te haalen: waartoe zy egter niet verstaan konden. De Staaten, uitgelokt door d'Avaux om zig te openen over de middelen, welken zy oordeelden te konnen strekken tot behoudenis der al-ge-

XIX. Handeling der Staaten met den Graave d'Avaux.

(*c*) Resol. Gener. *Luna* 21 *Febr.* 1701. *by* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 394. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX] *p.* 189, 243.
(*d*) FEUQUIERES Memoir. Hist. & Milit. *Tom.* I. *p.* 133.
(*e*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 378.

1701. gemeene ruſte, verklaarden, op den twee-en-twintigſten van Lentemaand „ dat men den

Hunne eiſchen. „ Keizer redelyke voldoening behoorde te bezorgen, omtrent zyne eiſchen op de Spaanſche nalaatenſchap; dat het Franſche Krygsvolk de Spaanſche Nederlanden behoorde te ruimen, zonder 'er immer wederom in te komen; dat de Steden en Sterkten Venlo, Roermonde, Stevenswaard, Luxemburg, Namen, Charleroi, Bergen in Henegouwen, Dendermonde, Damme en S. Donaas, tot verzekerdheid van den Vereenigden Staat, behoorden geſteld te worden in de bewaaringe der Staaten, die de magt behoorden te hebben, om 'er Bevelhebbers en Overſten over te ſtellen; dat geen gedeelte der Spaanſche nalaatenſchap immer aan Frankryk zou mogen komen; dat de ingezetenen der Vereenigde Geweſten hunne oude vryheden en voorregten behouden zouden in 't Spaanſch gebied, en dat den Franſchen aldaar geene voordeelen boven hen zouden vergund worden (*f*)." De Engelſche Ge-

en die der Engelſchen, zant, *Alexander Stanhope*, vorderde, behalve voldoening voor den Keizer, 't vertrek der Franſche troepen en verſcheiden' andere punten, die de Staatſchen geëiſcht hadden, in 't byzonder ook de bewaaring der Steden Ooſtende en Nieuwpoort, voor zyne Majeſteit van

worden afgeweezen. Groot-Britanje (*g*). Doch d'Avaux verwierp deeze eiſchen, als ten hoogſten onredelyk. In een

(*f*) Reſol. Holl. 21 *Maart* 1701. *bl.* 110. *Voiez* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 403.

(*g*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 406. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 212.

een gesprek, welk hy 'er over hieldt met den Raadpensionaris Heinsius, zogt hy deezen argwaan in te boezemen, over 't gene de Engelschen gevorderd hadden; die, zeide hy, meester zynde van Oostende, Holland en Zeeland onder bedwang zouden hebben. De Graaf van Briord, die, kort hierna, zyn afscheid nam, toonde zig ook zeer misnoegd over de eischen der Engelschen en Staatschen „ door welken," dagt hy „ de Koning, zyn Meester, zo zeer „ gehoond was, dat de schande, hem aange„ daan, niet dan met bloed was uit te wisschen." D'Avaux, de eischen naar Frankryk gezonden hebbende, verklaarde den Raadpensionaris, op den tweeden van Grasmaand, dat hy 'er geen ander bescheid op ontvangen hadt, dan dat de Koning, zyn Meester, gezind was, de Ryswyksche Vrede naar te komen en te vernieuwen. En dit antwoord deedt de Staaten meer neigen tot den oorlog, dan zy tot nog toe gedaan hadden (*b*). 1701.

XX. Men begint, hier te Lande en in Engeland, te neigen tot oorlog.

De byzondere vrienden des Konings van Groot-Britanje in de Vereenigde Gewesten hadden, gelyk wy te vooren hebben konnen bespeuren, al terstond na de dood des Konings van Spanje, de Leden der hooge Regeeringe zoeken aan te zetten, tot het opvatten der wapenen. Doch de meesten neigden nog sterk tot vrede. De zwaare lasten der jongste oorlogen hadden sommigen zelfs bewoogen, om, in den Herfst des voorleeden jaars, te dringen op eene vermindering van troepen, die Koning Willem, niet dan met moeite, hadt konnen belet-

(*b*) Lamberti *Tom.* I. *p.* 408, 409, 410.

1701. letten (*i*). De Engelschen hadden zig ook, tot hiertoe, zo afkeerig getoond van den oorlog (*k*), dat men, hier te Lande, met reden, vreesde, dat dit Ryk der gemeene zaake kleinen dienst doen zou, zo men al tot het opneemen der wapenen besluiten mogt. Doch het intrekken der Fransche troepen in de Spaansche Nederlanden hadt de gedaante der dingen, niet weinig, doen veranderen. De Stad Amsterdam, die, tot hiertoe, zeer gesteld geweest was op de behoudenis der Vrede, en in deeze gedagten versterkt was geworden, door den Graave van Briord, die, meen ik, voor zyn vertrek naar Frankryk, een' keer derwaards gedaan hadt (*l*), besloot nu, te bewilligen in het opneemen der wapenen, zo de Koning van Groot-Britanje het Parlement kon doen besluiten, om 'er den vereischten onderstand toe te verschaffen (*m*). Van toen af, begon men zig in staat van tegenweer te stellen. Men besloot tot eene nieuwe werving te lande, en tot het uitrusten en aanbouwen van eenige Oorlogschepen. De grensvestingen werden, hier en daar, versterkt en voorzien, het platte Land omtrent Lillo onder water gezet, de uitvoer der paarden verbooden (*n*). Voorts, schreeven de Staaten om onderstand naar Engeland, uit kragte van het Verbond van den jaare 1678. Het Huis der Gemeenten, insgelyks, ontsteken, op de tyding van den intogt der Fransche troepen

(*i*) Lettr. *de* Louis XIV. *au* C. de Briord. N. XXVI. XXVIII. *p.* 119, 123.
(*k*) Lettr. *de* Louis XIV. N. XXXVII. *p.* 187.
(*l*) Lettr. *de* Louis XIV. N. XXXIX. *p.* 106.
(*m*) Lamberti *Tom.* I. *p.* 379.
(*n*) Lamberti *Tom.* I. *p.* 378, 379.

pen in de Nederlanden, nam hertige besluiten, om de Staaten te ondersteunen, en de vryheid van Europa te handhaaven. Het Hoogerhuis tradt in dezelfde maatregels. De Koning hadt, onlangs, eene merkelyke verandering in zyne Staatsdienaars gemaakt, de Torys, in plaats van de Whigs, in 't bewind gesteld, en een nieuw Parlement byeengeroepen: en hieraan waren de besluiten tot oorlog toe te schryven, welken, ten deezen tyde, by beide de Huizen, genomen werden (o). Na 't neemen van deeze besluiten, kwam Stanhope in den Haage, met last om, gelykelyk met de Staaten, in onderhandeling te treeden met den Graave d'Avaux. 1701.

XXI. D'Avaux zoekt de Staaten te beweegen tot een afzonderlyk verdrag.

Doch deeze onderhandeling stondt stil, na dat d'Avaux, op de eischen der Engelschen en Staatschen, blootelyk, geantwoordt hadt, dat de Koning, zyn Meester, zig dagt te houden aan de Ryswyksche Vrede. D'Avaux maakte geene beweeging meer, om de handeling voort te zetten. Alleenlyk, deedt hy, onder de hand, door den Zweedschen Ambassadeur Lillieroot, dien men hieldt geheellyk gewonnen te zyn door het Fransche Hof, den Staatschen voorhouden, dat Frankryk hun, veelligt, alles, of byna alles toestaan zou, wat zy begeerd hadden, zo zy zig van Groot-Britanje en den Keizer wilden scheiden, en een afzonderlyk verdrag sluiten met Koning Lodewyk. De Staaten, hiernaar geene ooren hebbende, zogten een einde te maaken van de handelinge, en be-

(o) Tindal Vol. IV. [of XIX.] p. 159, 178, 181, 247—255. Lamberti Tom. I. p. 400—402, 409, 465.

1701. besloten, in den aanvang van Bloeimaand, d'Avaux, die, sedert eenigen tyd, voorgegeven hadt, op zyn vertrek te staan, aan te zoeken tot eene hervatting van 't afgebroken gesprek, in 't byzyn van den Engelschen Gezant Stanhope (p). Doch de Ambassadeur beweerde, dat de belangen van Groot-Britanje, niet in den Haage, maar elders, verhandeld moesten worden, en verklaarde, eerlang, uit den naam zyns Meesters, dat Stanhope niet zou konnen toegelaaten worden by de onderhandelingen. De Staaten gaven hiervan den Koning van Groot-Britanje, terstond, kennis, en vernieuwden, te gelyk, hun verzoek om spoedigen onderstand. D'Avaux toefde eenige weeken, zonder iet voor te stellen; doch gaf, eindelyk, den Raadpensionaris Heinsius te verstaan „ dat hy „ Stanhope toelaaten zou by de onderhande„ lingen, mids hy niets voorsloege, uit den „ naam van den Koning, zynen Meester, „ wiens belangen aan 't Fransche Hof zouden „ verhandeld worden, met zynen Gezant; by „ wien de Staaten den hunnen zouden konnen „ voegen." Terwyl de Staaten van deezen voorslag kennis gaven aan 't Engelsche Hof, hieldenze nog al aan by d'Avaux, om over de eischen van Groot-Britanje, in den Haage en met Stanhope, te handelen. En hy bewilligde 'er, eindelyk, onverwagt, in, op den vyftienden van Zomermaand. Men tradt, weinige dagen laater, in gesprek. Stanhope en de Staatschen merkten, in 't algemeen, aan „ dat het „ Ver-

Gesprek tusschen d'Avaux, Stanhope

(p) Resol. Gener. Lunæ 2 May 1701. by LAMBERTI Tom. I. p. 473.

„ Verdrag van Verdeelinge gesllooten was, „ onder anderen, om den Keizer te voldoen, „ wegens deszelfs eisch op de Spaansche na- „ laatenschap, en dat men dit in 't oog hou- „ den moest, in de tegenwoordige onderhan- „ delingen." De Engelsche Gezant voegde 'er in 't byzonder, by „ dat niemant, in den „ Haage, beter weeten kon, wat den Keizer „ thans voldoen zou, dan de Keizerlyke Gezant, „ Graave van Goës, wien men, derhalve, ook „ tot de onderhandelinge behoorde toe te laa- „ ten." Doch d'Avaux hieldt zig misnoegd over dit voorstel, zeggende „ dat de Keizer niets „ te vorderen hadt." Ondertusschen, kreeg Stanhope, kort hierna, bevel om de onderhandeling met d'Avaux af te breeken, zo Frankryk den Keizer geene voldoening belooven wilde: van welk bevel hy den Graave, in de tegenwoordigheid van den Spaanschen Gezant, kennis gaf (*q*).

1701. en de Staatschen.

XXII. De onderhandeling wordt afgebroken.

De overkomst van Koning Willem, die, op den veertienden van Hooimaand, in den Haage, aankwam (*r*), maakte een einde van de handeling met d'Avaux; die 't Fransche Hof, tot hiertoe, alleenlyk scheen aangehouden te hebben, om het Parlement van Engeland en de Vereenigde Gewesten week te maaken, en zig, ondertusschen, in staat te stellen tot het wakkerlyk voeren van den oorlog, in 't volgende jaar. Doch 't Parlement hadt, in 't neemen van kloekmoedige besluiten, voldaan aan 's Konings

(*q*) Resol. Gener. *Vener.* 13 *May* 1701. *bl.* 264. Resol. Holl. 21 *May* 1701. *bl.* 201. Lamberti *Tom.* I. *p.* 472, 473, 474, 479, 480, 481, 482, 483.
(*r*) Tindal *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 348.

1701. nings verwagting, die, hierop, naar Holland overgesteken was, om de Staaten tot het neemen van diergelyke besluiten aan te zetten: 't welk genoegzaam bleek, uit zyne eerste aanspraak aan de Vergadering der algemeene Staaten: gelyk, uit het antwoord der Staaten, klaarlyk af te neemen was, dat men gezind was te treeden in 's Konings maatregels (s). Het Fransche Hof kon hiervan niet onkundig zyn, en Koning Lodewyk besloot, terstond hierop, d'Avaux uit den Haage te rug te roepen. De Ambassadeur nam zyn afscheid, op den zesentwintigsten van Hooimaand, met een Vertoog, waarin hy aanwees „ hoe hy, in Sprokkelmaand laatstleeden, in Holland gekomen „ was, in de vaste hoope, dat hy, na eene kor- „ te onderhandeling, zou hebben konnen o- „ vereenkomen met de Staaten, over de beste „ middelen, om de rust in Europa te verze- „ keren; hoe deeze hoop, in hem, versterkt „ geworden was, na dat de Staaten den Ko- „ ning van Spanje, Kleinzoon zyns Meesters, „ erkend hadden. Hieruit hadt hy afgenomen, „ dat de Staaten, voortaan, wel verzekering „ voor zig zelven zouden konnen zoeken; doch „ de ongegronde eischen van anderen niet „ zouden willen ondersteunen. Alles schikte „ zig dan tot de Vrede. Doch de overeenkomst „ van de eischen der Staatschen en des Engel- „ schen Gezants deeden vermoeden, dat men „ deeze Vrede hoopte van de naauwe verbind- „ tenis tusschen Groot-Britanje en de Staaten. „ Daar-

Vertoog van den Graave d'Avaux.

(s) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 513, 514. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 349, 350.

„ Daarna, hadden de Staaten verklaard, dat 1701.
„ hunne vergaande eischen niet aan betrouwen
„ op hunne eigen kragt, maar aan vreeze voor
„ de overmagt van Frankryk waren toe te
„ schryven. Doch zo deeze vrees, zo lee-
„ vendig uitgebeeld, in den brief, aan den Ko-
„ ning van Groot-Britanje, terwyl het Parle-
„ ment zat, afgezonden, wezenlyk geweest
„ was; de Staaten hadden 't in hunne hand
„ gehad, dezelve te verdryven, zonder zo vee-
„ le troepen byeen te trekken; zonder uitheem-
„ sche bondgenootschappen, ten duurste, te
„ koopen; zonder een gedeelte van hun Land
„ onder water te zetten; met één woord, zon-
„ der zo groote toebereidsels te maaken, als of
„ zy eenen der zwaarste oorlogen te gemoet
„ zagen. De onderhandelingen waren, op 't
„ verzoek der Staaten, aangevangen. Zy wa-
„ ren, van de Fransche zyde, nimmer ver-
„ traagd. 't Stondt aan de Staaten, om 'er een
„ einde van te maaken, en 'er alle redelyke
„ zekerheid voor hunne Gewesten, en alle
„ voordeelen voor hunnen Koophandel by te
„ bedingen. Doch zy hadden, daarentegen,
„ styf gestaan op de toelaating des Engelschen
„ Gezants by de onderhandelingen, met geen
„ ander oogmerk, dan om deeze onderhande-
„ lingen te rekken, door de tusschenkomst ee-
„ ner Mogendheid, die geene reden hadt, om
„ zekerheid te begeeren voor zig zelve. De
„ Koning van Frankryk hadt egter, einde-
„ lyk, toegestaan, dat de Engelschen en Staat-
„ schen beide, aan zyn Hof en onder zyn oog,
„ handelden, over 't gene Groot-Britanje vor-
„ deren mogt. Hy voorzag de nutteloosheid

„ der

1701. „ der onderhandelingen in den Haage. Hy
„ oordeelde, wysselyk, dat de Engelsche Ge-
„ zant zo dra niet zou toegelaaten zyn, of
„ men zou zig schrander genoeg toonen, om
„ nieuwe zwaarigheden uit te vinden, die den
„ handel zouden konnen stremmen. Hy twy-
„ felde egter, of men de Staaten ligtelyk zou
„ konnen overhaalen, om te dringen op vol-
„ doening aan den Keizer; om deszelfs be-
„ langen te vermengen met die van den Staat;
„ om zig op te werpen tot regters, tusschen
„ de Huizen van Frankryk en van Oostenryk;
„ om te beslissen, dat Filips de IV. regt ge-
„ had hadt, om de Grondwetten zyns Ryks
„ te veranderen, en zyne regte erfgenaamen,
„ voor altoos, van de opvolginge uit te slui-
„ ten; en dat Karel de II., daarentegen, geen
„ regt gehad hadt, om die erfgenaamen we-
„ derom tot de opvolging te roepen, en de
„ Grondwetten te herstellen, door zynen Ui-
„ tersten Wil. En 't was, voorwaar, geens-
„ zins, te verwagten, dat zulk een wyze Staat,
„ ten behoeve van het Huis van Oostenryk,
„ zou hebben willen breeken Verdragen met
„ Frankryk, die, hier, als de bevestiging, en
„ om zo te spreeken, als het zegel van des-
„ zelfs *Souvereiniteit* plagten aangezien te wor-
„ den; dat men zig, ten koste der Gewesten,
„ des Koophandels en der rykdommen zyner
„ onderzaaten, zou hebben willen verbinden,
„ om vreemde belangen voor te staan, weini-
„ ge maanden na dat men een' gantsch strydi-
„ gen stap gedaan hadt, in het erkennen des
„ Konings van Spanje. Doch 't scheen, dat
„ deeze aanmerkingen, die eertyds van ge-

„ wigt

„ wigt gehouden werden in deezen Staat, voor 1701.
„ nieuwer grondregels hadden moeten plaats
„ maaken. Hy, Ambassadeur, zou 't ver-
„ trouwen zyns Meesters misbruiken, zo hy,
„ na de verklaaring, hem, door den Engel-
„ schen Gezant, gedaan, langer bleef denken,
„ dat 'er eenig nut te wagten ware van verde-
„ re handeling. De Staaten hadden te duidelyk
„ doen blyken, dat zy zig blindelings onder-
„ werpen zouden aan de gevoelens des Ko-
„ nings van Groot-Britanje, dan dat men zou
„ konnen twyfelen, dat zy niet in 't kort dier-
„ gelyke verklaaring doen zouden. Zy had-
„ denze reeds zo goed als gedaan, alzo zy,
„ niet zonder den Engelschen Gezant, hadden
„ willen handelen. Zyn verblyf in den Haage
„ zou dan, voortaan, nutteloos zyn. Hadt hy
„ 't genoegen niet van de Vrede tusschen Frank-
„ ryk en den Vereenigden Staat te konnen be-
„ vestigen voor veele jaaren; ten minste, hadt
„ hy doen blyken, dat het den Koning, zynen
„ Meester, niet te wyten was, zo deeze Vre-
„ de verbroken werdt. Zyne Majesteit hadt
„ zig alleenlyk, ten behoeve van den Koning,
„ zynen Kleinzoon, gewapend, geenszins om
„ zyn gebied uit te breiden; waartoe hy, in
„ den zwakken toestand van den Vereenig-
„ den Staat, onlangs, goede gelegenheid ge-
„ had zou hebben: 't welk hy, Ambassadeur,
„ veilig zeggen mogt, alzo de Staaten zelven
„ geene zwaarigheid gemaakt hadden, om het
„ alomme te verbreiden. Konden, ondertus-
„ schen, deeze aanmerkingen den oorlog niet
„ verhinderen uit te bersten; hy vertrouwde,
„ dat de Voorzienigheid 's Konings wapenen

1701. „ zou blyven zegenen, en elk, die hem aantasten durfde, overtuigen, dat hy zig wreeken „ kon van den hoon, dien men zyner vlagge hadt „ aangedaan; dat hy kon beletten, dat zyne onderdaanen, door Engelsche en Hollandsche „ Oorlogsschepen, genomen werden; dat deeze „ zelfde schepen zyne havens kwamen peilen, „ en op Fransche vaartuigen schooten; en dat hy „ zig meester maaken kon van Plaatsen, die, tot „ nog toe, niet in staat van tegenweer gesteld „ waren: hebbende hy zig, tot hiertoe, niet gevoelig getoond, over den hoon, hem aangedaan, op dat men niet zou konnen zeggen, „ dat de Ryswyksche Vrede, in 't minste punt, „ door hem, gekrenkt was. Ten besluite, wenschte hy, Ambassadeur, dat de Staaten met hun „ waaragtig belang te raade gaan mogten, terwyl het nog tyd was. Zyn vertrek zou hem „ wel verhinderen, hiertoe de hand te leenen; „ doch hy zou altoos deel neemen in den welstand van eenen Staat, in welken hy, zo veele jaaren, 's Konings bevelen hadt uitgevoerd „ (*t*)." Te gelyk met dit Vertoog, leverde d'Avaux eenen brief over, waarin de Koning zelf verklaarde „ dat hy zynen Gezant te rug riep, „ om dat hy kleine vrugt zag van de onderhandeling, tot welke hy, door de Staaten, genodigd was, en die zy dikwils hadden opgeschort." Hy voegde 'er by „ dat hy, desonaangezien, even gezind bleef tot bevestiging „ der Vrede, en dat het alleen aan de Staaten „ stondt, de blyken zyner oude vriendschap voor „ hun Gemeenebest te ontvangen (*u*)."

De

(*t*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 483.
(*u*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 487.

De Staaten, 't Vertoog van d'Avaux ontvangen en overwoogen hebbende, vonden zig verpligt, om het omstandiglyk te beantwoorden. Zy deeden 't, na dat zy, met Koning Willem, midlerwyl. te rug gekeerd van een togtje tot bezigtiging der Grensvestingen, geraadpleegd hadden. De zin van hun antwoord kwam, kortelyk, hierop uit: „ 't Was hun aangenaam „ geweest, dat de Graaf d'Avaux, als buiten„ gewoon Ambassadeur, aan hun afgezonden „ geweest was; doch zy hadden wel gewenscht, „ dat de onderhandelingen met hem van ge„ lukkiger uitslag waren geweest: te meer, om „ dat de vrugteloosheid dier onderhandelin„ gen aan hun scheen geweeten te worden. Zy „ hadden egter, altoos, hunne opregte zugt „ tot de behoudenis der Vrede getoond: en 't „ was het ongeluk der tyden alleen toe te „ schryven, dat zy 'er den Koning van Frank„ ryk nog niet van hadden konnen overtuigen. „ Zo dra zyne Majesteit hun kennis gegeven „ hadt, dat hy zig aan den Uitersten Wil des „ Konings van Spanje, niet aan het Verdrag „ van Verdeelinge dagt te houden; hadden zy „ hem de reden gemeld, waarom zy, hierop, „ naar de gesteldheid hunner Regeeringe, geen „ spoedig besluit konden neemen; te gelyk aan„ biedende, dat zy, met den Graave van Briord, „ of met iemant anders, door zyne Majesteit „ te benoemen, in onderhandeling wilden „ treeden over de middelen om de Vrede te „ bewaaren. Zy hadden, daarna, met den „ Graave d'Avaux, gehandeld, en, bespeu„ rende, dat zyne Majesteit veel belang stel„ de in de erkentenis des nieuwen Konings van

1701.

XXIII. Antwoord der Staaten op hetzelve.

1701. „ Spanje, haddenze hiertoe besloten, en te
„ gelyk verklaard, dat zy de onderhandelin-
„ gen met de twee Koningen, doch met tus-
„ schenkomst van zyne Groot-Britannische Ma-
„ jesteit, gaarne wilde vervolgen, op zulk
„ eene wyze, dat men daartoe ook andere Vor-
„ sten en Mogendheden toelaaten zou, voor
„ zo ver men zulks dienstig zou oordeelen,
„ om de behoudenis der Vrede, welke men
„ zig voorgesteld hadt, zo veel zekerder te
„ bereiken. Gelyk zy, door de erkentenis des
„ Konings van Spanje, geen nadeel meenden
„ gedaan te hebben aan de begeerde tusschen-
„ komst des Konings van Groot-Britanje, een'
„ der handelende Partyen in het Verdrag van
„ Verdeelinge; zo haddenze, door deezen
„ stap, ook geene kennis willen neemen, veel
„ min eenige beslissing doen van de regtvaar-
„ digheid of onregtvaardigheid der eischen van
„ iemant, wie hy ook zyn mogt; noch hunne
„ belangen scheiden van de belangen der zul-
„ ken, die zig, zo wel als zy, aan de behou-
„ denis der Vrede van Europa lieten gelegen
„ zyn. Zy hadden den Koning van Spanje al-
„ leenlyk erkend, op hoop, dat deeze erken-
„ tenis de onderhandelingen gemakkelyker zou
„ gemaakt hebben. Hierom haddenze, ter-
„ stond, den Graave d'Avaux afgevraagd, wat
„ hy hadt voorteslaan, tot behoudenis der al-
„ gemeene Vrede: en toen hy geweigerd hadt,
„ zig hierop te verklaaren; hadden zy en de
„ Heer Stanhope hunne gedagten opengelegd,
„ die grootendeels overeenkwamen. Uit dee-
„ ze overeenkomst, werdt, ten onregte, be-
„ slooten, dat men eer oorlog dan vrede te

„ wag-

1701.

„ wagten hadt. De Koning van Groot-Bri- „ tanje hadt, dikwils, overtuigende bewyzen „ gegeven van zyne zugt tot vrede. De Staa- „ ten waren, sedert veele jaaren, met hem in „ een naauw Verbond geweest. Hy was een „ der handelende Partyen in het Verdrag van „ Verdeelinge, en de Staaten hadden, vooraf, „ verklaard, dat zy, om deeze redenen, en „ ter oorzaake der enge betrekkingen, welken „ zyne Groot-Britannische Majesteit, daaren- „ boven, hadt tot deezen Staat, alles, wat de „ handeling betrof, met hem overleggen zou- „ den. Zyne Majesteit van Frankryk hadt hun- „ ne voorslagen, tot hiertoe, onbeantwoord „ gelaaten. Men hadtze buitenspoorig ge- „ noemd; doch nog niet aangeweezen, waarin „ de buitenspoorigheid bestondt: 't welk gele- „ genheid zou hebben konnen geeven, tot het „ vervolgen der onderhandelinge. De behou- „ denis der algemeene Vrede en de zekerheid „ van deezen Staat in 't byzonder was hun „ groot oogmerk geweest, in de gantsche on- „ derhandelinge: doch 't sprak van zelf, dat „ de Vrede niet behouden kon worden, zon- „ der dat men den Keizer voldoening gave; „ wiens eischen zo bekend waren, dat men, „ by 't Verdrag van Verdeelinge, reeds mid- „ delen beraamd hadt, om 'er aan te voldoen. „ Tot voldoening des Keizers nu, en tot hun- „ ne eigen' verzekering, hadden de Staaten „ niets buitenspoorigs gevorderd. Zo de vrees „ hen bewoogen hadt, om iet meer te be- „ geeren tot hunne eigen' verzekering, dan „ men anderszins zou hebben mogen verwag- „ ten; zy hadden reden gehad om te vree-

1701. „ zen, ook naar het oordeel hunner Bondgenooten, die hun, terstond, voorzien hadden van onderstand: en 't werdt genoegzaam erkend op 't einde van 't Vertoog, daar de zwakheid van den staat in zulk een klaaren dag gesteld werdt. Haddenze kans gezien, om uit deeze zwaarigheid te geraaken, zonder zig te wapenen; zy zouden 't, ongetwyfeld, gedaan hebben, konnende den Graave d'Avaux zelven getuigen, hoe dikwils zy de onderhandelingen hadden willen hervatten. 't Was waar, dat zy op het toelaaten des Engelschen Gezants gedrongen hadden; doch hierin was, in 't begin der onderhandelingen, geene andere zwaarigheid gemaakt, dan over den rang. Ook zouden zy den Spaanschen Ambassadeur wel hebben willen toelaaten, zo 't van Frankryks zyde begeerd geweest was. Alle de moeilykheid, welke men, daarna, ontmoet hadt, was niet door hunne Hoog-Mogendheden veroorzaakt, maar door den Graave d'Avaux alleen, die den Gezant van Groot-Britanje niet begeerde toe te laaten by de handelinge. 't Was, ondertusschen, niet vreemd gedagt van zyne Majesteit, dat zy op voldoening voor den Keizer zouden aanhouden; doch nimmer hadden zy den minsten schyn gegeven, dat zy zig wilden opwerpen tot regters tusschen de Huizen van Frankryk en Oostenryk, of beslissen, dat Filips de IV. of Karel de II. gelyk of ongelyk gehad hadden, in 't regelen der opvolginge in de Spaansche heerschappye. Frankryk zelf hadt, nevens Groot-Britanje en hen, niet lang voor de dood des jongsten Konings van

„ Span-

„ Spanje, geoordeeld, dat men den oorlog „ niet voorkomen kon, zonder de Spaansche „ nalaatenschap zo te verdeelen, als by het „ bekende Verdrag geschied was. En gelyk „ de Staaten zig, in 't sluiten van dit Verdrag, „ geenszins als Regters over de verschillen, „ tusschen zulke magtige Vorsten, hadden wil- „ len opwerpen; zo begeerdenze 't ook nog „ niet te doen. Zy zogten niets dan behou- „ denis der Vrede, op dezelfde grondslagen, „ die zyne Allerchristelykste Majesteit, te voo- „ ren, nevens hen, redelyk gekeurd hadt. Hun- „ ne erkentenis van den tegenwoordigen Ko- „ ning van Spanje streedt hiermede niet, en „ behoefde niet te beletten, dat men den Kei- „ zer redelyke voldoening gave. Zo de Staa- „ ten zo wys waren, als Frankryk scheen te „ oordeelen, moest men hun toevertrouwen, „ dat zy hunne rykdommen, niet zonder ge- „ wigtige oorzaaken, besteeden of waagen zou- „ den. Zy hadden niets gedaan, waaruit zou „ konnen afgenomen worden, dat zy Verdra- „ gen gebroken hadden, die men voor de be- „ vestiging en het zegel hunner Souverainiteit „ plagt te houden. Ook wisten zy niet, wat „ men hiermede zeggen wilde. Hunne Pro- „ vincien waren altoos *Souverain* geweest, en „ hunne Voorouders hadden goed en bloed „ gewaagd, om de gemeene Vryheid, tegen „ uitheemsche geweldenaars, te beschermen. „ Zy zouden 't zelfde doen, zo iemant, on- „ verhoopt, hunne Souverainiteit in twyfel „ trekken, of belaagen wilde. Zy zogten hun „ gebied niet uit te breiden; maar, nevens de „ algemeene Vrede, alleen de behoudenis van

1701.

1701. „ 't gene zy bezaten. 't Smertte hun, midlerwyl, dat de Graaf d'Avaux zo weinig vrugt verwagtte van de handeling, alleenlyk om dat de Engelsche Gezant voldoening voor den Keizer begeerd hadt. Zy waren 't hierin volkomen eens met zyne Groot-Britannische Majesteit; niet, gelyk men hun toeschreef, uit blinde onderwerping aan deszelfs gevoelens; maar uit agting voor deszelfs raad, zynde zy ten vollen verzekerd, dat hem de algemeene Vrede en het welzyn van den Staat diep ter herte ging. Zy wenschten dan wel, dat de handeling, op deezen voet, voortgang hebben mogt, wanneer zy 'er een gelukkig einde van hoopen zouden, door de vlyt des Graaven d'Avaux, die, zo hy al te rug keeren mogt, den Koning, zynen Meester, zou konnen verzekeren van de vreedzaame gevoelens der Staaten, en dus den argwaan doen verdwynen, welken men, tegen hen, mogt hebben opgevat. Zy hadden zig, 't was waar, gewapend; doch niet dan na dat de Fransche troepen in de Spaansche Nederlanden getrokken, en de hunnen van daar te rug gekomen waren: waardoor de Voormuur, die hun zo veel gelds gekost hadt, en die, naar de bekentenis van zyne Allerchristelykste Majesteit zelve, van zo veel gewigts voor hun was, hun geheel nutteloos was geworden. De naauwe vereeniging tusschen Frankryk en Spanje hadt, daarenboven, bekommering in hen verwekt. Zy hadden, voorheen, verklaard, van gedagten te zyn, dat de Koning zyne bedryven, naar reden en billykheid, niet naar

„ de

„ de uitgestrektheid zyner magt, zou willen „ regelen; doch zo men hun nu eenen oorlog „ wilde aandoen, zouden zy gerust zyn, dat „ zy al wat in hun vermogen was hadden in 't „ werk gesteld, om dien te ontgaan. Zo, by „ toeval, iemant hunner onderzaaten 's Ko- „ nings vlag gehoond, zyne havens gepeild, „ op zyne schepen geschooten, of zyne onder- „ daanen geligt mogt hebben, weigerden zy „ hem geene voldoening; hoewel zy niet wis- „ ten, dat 'er iet gebeurd ware; waarop de „ beschuldigingen, die men hun, in deeze op- „ zigten, deedt, met eenigen grond, konden „ worden toegepast. Voor 't overige, waren „ zy gezind, de Verdragen, met elk en met „ den Koning in 't byzonder, heiliglyk, te on- „ derhouden, en om dat, in 't Vertoog, gezeid „ was, dat het nog tyd voor hun was, om te „ besluiten, verklaarden zy, dat zy gaarne zien „ zouden, dat de Graaf d'Avaux hier nog eeni- „ gen tyd bleef, om de onderhandelingen, tot „ behoudenis eener algemeene Vrede, waarin „ zy hunne byzondere veiligheid zouden kon- „ nen vinden, ware 't mogelyk, tot een goed „ einde te brengen: waarom zy hem, eer zy „ hem zyne brieven van afscheid gaven, dit ant- „ woord op zyn Vertoog nog wel hadden willen „ ter hand stellen (*v*)."

1701.

D'Avaux zondt dit antwoord terstond aan den Koning, zynen Meester. Doch 't werdt, aan 't Fransche Hof, aangemerkt als eene loosheid van de Staaten om tyd te winnen: immers, op

D'Avaux keert naar Frankryk.

(*v*) Resol. Gener. *Luna* 1 *Aug*. 1701. *bl*. 437. *by* Lambert *Tom*. I. *p*. 487. *en in 't* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl*. 1.

1701. op deeze wyze ſprak 'er de Torcy van tegen den Sekretaris van den Staatſchen Ambaſſadeur in Frankryk. De Koning hadt den oorlog vaſtgeſteld, om dat hy de gantſche Spaanſche heerſchappy dagt te hegten aan zyn huis. D'Avaux kreeg herhaald bevel om zyn affcheid te neemen; gelyk hy, op den elfden van Oogſtmaand, deedt. De Staaten vereerden hem met het gewoonlyk geſchenk van eenen gouden keten en penning, ter waarde van omtrent zesduizend guldens: welk hy, na eenige weigering, aanvaardde (w). Hy liet zynen Sekretaris *Barré*, in den Haage: als 't ware, om de onderhandelingen te hervatten, doch inderdaad, om, voor 't gemeen, eenen ſchyn te geeven, dat Frankryk nog geenen oorlog in den zin hadt; met welk oogmerk, het Vertoog van d'Avaux ook gedrukt en in 't licht gegeven was. Doch de Staaten deeden hun antwoord ook drukken en verſpreiden (x), om hunnen onderzaaten te doen zien, dat de oorlog, dien men te gemoet zag, noch hun, noch zelfs den Koning van Groot-Britanje, hunnen Stadhouder, te wyten was: 't welk dienſtig geoordeeld werdt, om 't volk te beweegen, tot het gewilliger draagen der zwaare laſten, welken de kryg ſtondt te veroorzaaken.

XXIV. Frankryk ſluit Verdragen met eenige Duit- Doch eer nog de handeling met den Graave d'Avaux afgebroken was, waren de handelende Mogendheden bezig, om zig, door verſcheiden' Verdragen, te ſterken tegen het naderend gevaar. De Koning van Frankryk bewoog

(w) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 496–499.
(x) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 487.

woog den Keurvorst van Keulen en deszelfs Broeder, den Keurvorst van Beieren, tot het tekenen van een Verdrag van onzydigheid. De Hertogen van Wolfembuttel en Saxen-Gotha hadden zig ook, door zwaare onderstandgelden „ het begeeren van welken," schreef Lodewyk de XIV., omtrent deezen tyd (y) „ het „ eerste antwoord is, welk de Duitsche Vor- „ sten geeven op de voorslagen, die hun ge- „ daan worden," laaten overhaalen in de belangen van Frankryk, en wierven volk uit het geld, welk hun, door 't Fransche Hof, verschaft werdt. De Keurvorst van Beieren was ook naar Duitschland verreisd, om de Kreitsen en Vorsten over te haalen in de Fransche belangen (z). Frankryk sloot zelfs een Verbond van onderlinge bescherming met den Koning van Portugal, voor zig zelv' en den Koning van Spanje (a). Doch de Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten zaten ook niet stil. Op den vyftienden van Zomermaand, werdt 'er, door de Gevolmagtigden deezer twee Mogendheden, te Koppenhagen, een Verbond gesloten met den Koning van Deenemarke, voor den tyd van tien jaaren. „ De Koning van Groot- „ Britanje en de Staaten beloofden, by het zel- „ ve, den Koning van Deenemarke, gedu- „ rende den oorlog, te zullen betaalen de on- „ derstandgelden, hem, by 't Verbond van den „ jaare 1696, toegezeid, en driehonderdduizend Ryksdaalers in 't jaar beloopende. De „ Ko-

1701.

sche Vorsten.

Verbond tusschen Groot-Britanje, Deenemarke en de Staaten.

(y) Lettr. *de* Louis XIV. *au* C. de Briord. N. XVIII. *p.* 90.
(z) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 419.
(a) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* II. *p.* 31. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 372—375.

1701. „ Koning van Deenemarke zou den Koning „ van Groot-Britanje en de Staaten, daar- „ entegen, voorzien van agtduizend knegten, „ drieduizend paarden en duizend dragonders, „ die, door de twee Mogendheden, zouden „ onderhouden worden. Doch zo de Koning „ van Deenemarke mogt worden aangetast; „ zou men hem deeze troepen te rug zenden. „ De havens des Konings van Deenemarke „ zouden, in geval van oorloge, voor alle Kaa- „ pers en Oorlogsschepen, die geene Koop- „ vaardyvlooten geleidden, gesloten blyven." By eenige geheime punten, was beraamd „ dat „ de onderstand, door Deenemarke beloofd, „ des noods, nog met vierduizend man ver- „ meerderd zou worden; dat Groot-Britanje „ en de Staaten den Koning van Deenemarke „ ook, met al hunne magt, zouden bystaan; „ dat de Keizer tweeduizend man van de be- „ loofde twaalfduizend zou mogen ontvangen, „ en dat Deenemarke niet zou behoeven in „ den oorlog te treeden; maar met den be- „ loofden onderstand zou konnen volstaan (*b*)." De Resident der Staaten aan het Deensche Hof, *Robert Goes*, *Heer van Boukhorstenburg*, tekende, ten zelfden dage, ook een Verdrag van Koophandel met Koning Fredrik (*c*). Behalve 't Verbond met Deenemarke, sloot men, ten deezen tyde, ook nog eenige byzondere Verdragen tot het bekomen van Krygsvolk, met den Keurvorst van de Palts, en den Bisschop van Munster

(*b*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 517. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 360.
(*c*) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* II. *p.* 32.

ster (d). Ook handelde men, ten zelfden einde, aan eenige andere Duitsche Hoven (e): en op alle deeze handelingen en Verdragen hadt d'Avaux het oog gehad, in het Vertoog, welk hy, niet lang hierna, inleverde. 1701.

XXV. Verbond tusschen den Keizer, Groot-Britanje, en de Staaten.

Doch omtrent eene maand na zyn vertrek, werdt 'er, in den Haage, een naauw Verbond geslooten, tusschen Keizer Leopold, den Koning van Groot-Britanje en de Staaten. „ Men „ beloofde, by het zelve, den Keizer voldoe„ning te zullen bezorgen, wegens zyne ei„schen op de Spaansche nalaatenschap; waar„toe, twee maanden na 't uitwisselen der be„kragtigingen van dit Verbond, in minzaa„me onderhandelingen, zouden besteed wor„den: waarna, men elkanderen, uit al zyne „ magt, zou byspringen. Onder anderen, zou „ men zig zoeken meester te maaken van de „ Spaansche Nederlanden, om dezelven te „ doen strekken tot eenen * Voormuur voor „ de Vereenigde Gewesten; van het Hertog„dom Milaan; van de Koningkryken van Na„pels en Sicilie; van de Eilanden in de Mid„dellandsche zee, en van de Landen langs de „ Toskaansche kust, tot beveiliging van den „ Koophandel van Groot-Britanje en van den „ Vereenigden Staat. Ook zouden Groot-Bri„tanje en de Staaten zig van de Spaansche „ Plaatsen in de Indien mogen meester maa„ken, en dezelven behouden. Men zou den „ oorlog voeren, met onderling overleg, en „ geene Vrede of Bestand sluiten, dan geza-

„ men-

* *Barriere.*

(d) *Zie* Resol. Holl. 9 *Maart* 1701. *bl.* 68, 224. Notul. Zeel. *van 't jaar* 1701. *bl.* 202, 344.

(e) Lamberti *Tom.* I. *p.* 516, 521.

1701. „ menlyk. Men zou de vereeniging der Fran-
„ sche en Spaansche Kroonen beletten. Ook
„ zorg draagen, dat de Spaansche Westindien
„ niet in de magt van Frankryk kwamen. De
„ Koophandel van Groot-Britanje en de Staaten
„ zou verzekerd worden, by 't Verdrag, welk
„ men zou sluiten: ook zou, daarby, den Staa-
„ ten eene *Barriere* of Voormuur, in de Spaan-
„ sche Nederlanden, worden toegestaan. Over
„ de oefening van den Godsdienst, in de Plaat-
„ sen, welken men bemagtigen mogt, zou men,
„ naderhand, met elkanderen, overeenkomen.
„ Zo de Koning van Frankryk, of iemant an-
„ ders den Bondgenooten, ter oorzaake van
„ dit Verbond, den oorlog aandeedt, zou men
„ elkanderen, uit al zyn vermogen, bystaan.
„ Na 't sluiten der Vrede, zouden de Bondge-
„ nooten in een Verbond van onderlinge be-
„ scherming blyven, tot handhaaving derzelve.
„ Alle Vorsten en Mogendheden zouden in dit
„ Verbond worden toegelaaten. De Duitschen
„ zouden 'er, byzonderlyk, toe verzogt wor-
„ den." Het werdt op den zevenden van Herfst-
maand getekend (*f*).

Overeenkomst met Zweeden. Op den zevenden van Wynmaand, slooten de Gemagtigden van Groot-Britanje, in den Haage, ook eene overeenkomst met den Ambassadeur van Zweeden: waarby, de voorige Verbonden bevestigd, en den Koning van Zweeden, by voorraad, tweehonderdduizend Ryksdaalers van den beloofden onderstand toegelegd werden. Ook beloofde men, nader te zullen

(*f*) Voiez Du Mont Corps Diplom. *Tom.* VIII. P. I. *p.* 89. Lamberti *Tom.* I. *p.* 619.

len overeenkomen, wegens de hulpe, welke men elkanderen bewyzen zou, in geval Zweeden in oorlog bleeve, en Groot-Britanje en de Staaten ook genoodzaakt werden, de wapenen op te vatten (*g*). Tusschen Groot-Britanje en de Staaten, werdt, op den elfden van Slagtmaand, insgelyks in den Haage, een naauw Verbond getekend, waarby dat van Lentemaand des jaars 1678 en het jongste Verbond met den Keizer bevestigd, en beloofd werdt, dat men elkanderen, uit al zyn vermogen, bystaan zou, zo Frankryk toebereidsels maakte, om een' van beide de Mogendheden, met de wapenen, aan te tasten (*h*).

1701.

Verbond tusschen Groot-Britanje en de Staaten.

XXVI. De Keurvorst van Brandenburg wordt Koning van Pruissen.

Met het Hof van Berlyn, was men ook, sedert eenigen tyd, over het leveren van manschap in onderhandeling geweest, en deeze onderhandeling slaagde te beter, om dat beide de Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten besloten hadden, den Keurvorst van Brandenburg, in de waardigheid van Koning van Pruissen, te erkennen. De Keizer hadt, om den Keurvorst te naauwer te verbinden aan zyne belangen, hem, voor eenigen tyd, deeze waardigheid toegezeid; doch alzo men 't nog niet regt eens worden kon, over de voorwaarden, op welken, zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid deezen grootschen titel verwerven zou, hadt hy, in Slagtmaand des voorleeden jaars, zelf den naam van *Koning van Pruissen* aangenomen, en op de gezondheid van *Fredrik den eersten* gedronken. Sedert hadt hy zig, in Louw-

(*g*) Supplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 11.
(*h*) Supplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 11.

1701. Louwmaand jongstleeden, tot Koningsbergen, met eigen' handen, de Koningklyke kroon op 't hoofd gezet (*i*). De Keizer was een der eersten, die hem, in deeze nieuwe waardigheid, erkenden. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten hadden 'er, voorheen, eenige zwaarigheid in gemaakt, om dat men hem nu eenen hooger' rang zou moeten toestaan, dan hy als Keurvorst plagt te bekleeden. Doch 't belang, welk zy by zyne vriendschap hadden, bewoog hen, om hem, al vroeg, geluk te wenschen met zyne nieuwe waardigheid. Het Hertogdom van Pruissen werdt, derhalve, van nu af, aangemerkt als een Koningkryk, door alle zulke Mogendheden, welken den Keurvorst, die, tot hiertoe, slegts Hertog van Pruissen geweest was, voor Koning erkend hadden (*k*). Doch 't liep nog aan tot het einde deezes jaars, eer het Verdrag getroffen werdt, waarby de nieuwe Koning zig verbondt, den Koning van Groot-Britanje en den Staaten ruim vyfduizend man te leveren, zonder dat ik vind, dat hem eenige onderstandgelden beloofd werden. Immers 't Verdrag, welk, op den dertigsten van Wintermaand, in den Haage getekend werdt (*l*), maakt 'er geene melding van. Veelligt, heeft Fredrik de I. zig voldaan gerekend, met de erkentenis zyner nieuwe waardigheid. De troepen, welken hy leverde, moesten egter, volgens gewoonte, door Groot-Britanje en de Staa-

Verdrag tusschen Groot-Britanje, Pruissen en de Staaten.

(*i*) Memoir. de Brandeb. *p.* 214.
(*k*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 217, 380-383.
(*l*) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 96. LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 710. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 12.

Staaten, onderhouden en bezoldigd worden. 1701.
Voor 't overige, werdt 'er, in de overeenkomst, van welke wy spreeken, ook gewaagd van het Verdrag, reeds in 't voorleeden jaar getroffen (*m*), waarby de Koning van Pruissen, op andere voorwaarden, beloofd hadt, agtduizend man te zullen leveren aan Groot-Britanje en de Staaten. Ook tradt hy, ten deezen tyde, in het Verbond, welk, tusschen den Keizer en deeze twee Mogendheden, geslooten was.

XXVII. Krygsbedryven in Italie.

Doch terwyl deeze twee Mogendheden zig, door het sluiten van verscheiden' Verdragen, in staat zogten te stellen, tot het voeren van den oorlog; hadt de Keizer, reeds in Zomermaand, een Leger van dertigduizend man, onder 't beleid van den Prinse Eugenius, gezonden naar Italie. De Prins toog door het Trentische; doch vondt den weg naar Verona geslooten, door de Franschen, die, onder den Maarschalk de Catinat, derwaards getrokken waren. De Keizerschen, daarna, zig gelaatende, als of zy, by Ferrare, over de Po wilden, sloegen schielyk op weg naar Karpi, daar zy een' hoop van vyfduizend Franschen op de vlugt dreeven, en over de Adiga trokken. Eenige weeken laater, raakten de twee Legers slaags by Chiari. De Hertog van Savoje hadt nu het opperbevel over de Fransche Krygsmagt. De Maarschalken van Catinat en Villeroi gebooden onder hem. De Franschen kreegen hier andermaal de nederlaag. Prins Eugenius betrok, sedert, de Winterlegering in 't Hertogdom Mantua. Doch in den aanvang des volgen-

(*m*) *Zie* hier voor, *bl.* 58.

1701. genden jaars, bezetting geworpen hebbende in Mirandola en Berfello, ondernam hy, Kremone te overmeesteren, by verrasſing. De aanſlag ſcheen, in 't eerſt, te zullen gelukken. Hy overrompelde de Stad en kreeg 'er Villeroi gevangen. Doch de bezetting dreef 'er hem, eerlang, wederom uit: waarna hy zig, eenigen tyd, bezig hieldt, met het blokkeeren van Mantua (*n*). Koning Filips bevondt zig, ten deezen tyde, te Barcelona, daar hy zyn Huwelyk voltrok, met de tweede Dogter des Hertogs van Savoje (*o*); die zig, daarenboven, voor eenen onderſtand van vyftienduizend Kroonen ter maand, en het opperbevel over de Franſche Krygsmagt in Italie, waarby hy tienduizend man voegen zou, verbonden hadt aan de belangen van Frankryk en Spanje (*p*).

De Koning van Groot Britanje en de Staaten bragten, dit jaar, eene Vloot in zee, onder 't opperbevel van *George Rooke*; doch zy ſtrekte alleenlyk tot beveiliging der Scheepvaart. De Franſchen hielden, alomme, Oorlogsſchepen in de Spaanſche havens; die voor de Engelſchen en Staatſchen geſlooten bleeven (*q*).

Toebereidſels ten oorloge.

't Jaar 1701 liep dus ten einde met toebereidſels ten oorloge, in Engeland en hier te Lande. De Raad van Staate hadt, reeds in Louwmaand, twee millioenen gevorderd, tot aanvulling der magazynen in de Grensſteden; en Holland, Zeeland en de overige Gewesten had-

(*n*) DANIEL Journ. *p.* CXCIJ—CXCIV, CXCV, CXCVI. TINDAL *Vol.* IV [*or* XIX.] *p.* 362—370.
(*o*) TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 370.
(*p*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 419.
(*q*) TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 371.

hadden spoedig in deezen eisch bewilligd. Kort hierna, waren 'er nog twee millioenen toegestaan, tot verbetering der Vestingwerken, en negenhonderd drie-enveertigduizend tweehonderd guldens, tot eene buitengewoone uitrusting ter zee (r), die, sedert, nog merkelyk vergroot werdt. Men hadt ook getragt, bezetting te leggen in de Steden langs den Beneden-Ryn. Doch de Keurvorst van Keulen was reeds gewonnen, door Frankryk. Hierom nam hy, als Bisschop van Luik, ook kwalyk, dat de Staaten, in Herfstmaand, eene Sterkte hadden begonnen te stigten, op den S. Pieters berg, by Maastricht, op Luikschen bodem. Wat laater, ontving hy Fransche bezetting in Luik: en sedert, in Rynberk, Nuis, Bon, Keizerswaard, en eenige andere Plaatsen langs den Beneden-Ryn. Doch de Staaten hadden bezetting in 't Land van Gulik gezonden, en zelfs in de Stad Keulen, die, ten deezen tyde, overhoop lag met den Keurvorst. Aan Aken werdt, sedert, toegestaan, onzydig te mogen blyven. 't Gedrag van den Keurvorst van Keulen gaf den Keizer gelegenheid, om by Groot-Britanje en de Staaten aan te houden op het verklaaren van den oorlog aan Frankryk. Doch alzo de onderstand van Deenemarke en Pruissen nog niet aangekomen was, vondt men zulks ongeraaden (s).

1701.

De Franschen bezetten Luik en verscheiden' Steden langs den Ryn: de Staaten Keulen.

De hoop tot behoudenis der Vrede verdween egter, meer en meer. Frankryk hadt, in Herfstmaand, eenen stap gedaan, die den Koning van Groot-

XXVIII. Koning Jakob de II. sterft. Frankryk

(r) Lamberti *Tom.* I. *p.* 516.

(s) Lamberti *Tom.* I. *p.* 664, 674—684. *Tom.* II. *p.* 28—33.

1701. Groot-Britanje, en gevolgelyk ook de Staaten, geheellyk, van hem vervreemden, en den oorlog onvermydelyk maaken moest. Jakob de II., voorheen Koning van Groot-Britanje, was, op den zestienden, te S. Germain, overleeden. Terstond na zynen dood, nam de zogenaamde Prins van Walles, die nu omtrent dertien jaaren bereikte, den naam van *Jakob den III.* en den titel van *Koning van Engeland* aan. Men overleide, aan 't Fransche Hof, of men hem zou erkennen in deeze hoedanigheid, of niet. De Koning besloot, overgehaald, zo men wil, door Mevrouwe de Maintenon, hem te erkennen. Hy hadt den overleeden Vorst, op zyn sterfbedde, reeds beloofd, dat hy zulks doen zou, en het daarna zelfs openlyk verklaard. De Ambassadeur der Staaten hadt hem wel voorgehouden, dat zulks aanloopen zou tegen de Ryswykfche Vrede. Doch hy verstondt, dat hy aan deeze Vrede voldeedt, wanneer hy Koning Jakob den III. niet ondersteunde met de wapenen, zo lang Koning Willem leefde, en zogt zyn gedrag, in 't erkennen van twee Koningen van Groot-Britanje, te sterken met voorbeelden uit de Historien. Midlerwyl, hadt Koning Willem, op 't Loo, kennis gekreegen van deezen gewigtigen stap des Konings van Frankryk, dien hy aanzag voor eene blykbaare Vredebreuk. Ook beval hy zynen Ambassadeur aan 't Fransche Hof, terstond, naar Engeland te keeren, zonder afscheid te neemen. De Staaten gaven den Heere van Heemskerk ook bevel, om het Fransche Hof, zonder uitstel, te verlaaten. Hy nam egter schriftelyk afscheid van den Koning. In Engeland, was 't volk in 't

erkent den zogenaamden Prins van Walles voor Koning van Engeland.

Misnoegen hierover, in Engeland en hier te Lande.

'T gemeen zeer misnoegd op de Franschen, die zig, zeide men, vermeeten durfden, hun eenen Vorst op te dringen. De Regeering ontving, van alle kanten, Geschriften van Steden en Burgten, die getuigden, alles veil te hebben, om 's Lands Vryheid en Godsdienst te beschermen, en den hoon, dien de Fransche Koning de Natie aangedaan hadt, te wreeken (*t*). Men hieldt, derhalve, van nu af, den oorlog voor onvermydelyk. Koning Willem, in Slagtmaand, den Staat van Oorloge, voor het volgende jaar, aan 't hoofd des Raads van Staate, hebbende overgeleverd ter algemeene Staatsvergaderinge in den Haage (*u*), keerde, terstond hierop, naar Engeland, daar hy den vyftienden aankwam, en eerlang een nieuw Parlement beriep, welk, meest uit Whigs en vrienden der Protestantsche opvolginge bestaande, volkomenlyk in 's Konings maatregels tradt, en middelen beraamde, om den oorlog wakkerlyk door te zetten (*v*). De Deensche hulptroepen waren, eindelyk, in 't begin van Slagtmaand, te Hamburg aangekomen, alwaar zy, door Gemagtigden des Konings van Groot-Britanje en der Vereenigde Staaten, ontvangen waren (*w*). 1701.

Maar schoon men zig, van de zyde van Groot-Britanje en de Staaten, zo wel als van de zyde van Frankryk, toebereidde ten oorloge, scheen niemant de eerste te willen zyn, om de vyandlykheden, openlyk, te beginnen. Want men kon

XXIX. Beginsels der vyandlykheden omtrent

(*t*) Secr. Resol. Holl. 6 *April* 1702. VI. *Deel*, *bl.* 278. LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 689—691. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 385—409.

(*u*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 696.

(*v*) TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 409—438. LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 698—702.

(*w*) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 686.

1701. de Vereenigde Gewesten. kon bezwaarlyk voor eenen aanvang van vyandlykheden rekenen, dat een Engelsch Konings Jagt, in de Maaze leggende, op een Fransch schip, welk weigerde te stryken, met scherp, geschooten hadt. Doch de Franschen hadden eene Legerplaats doen afsteeken, te Richelles, en eenige Dorpen, onder 't Staatsch gebied gelegen, en Dorpen van *Redemptie* genoemd, versterkt. Men meende, dat deeze versterking ondernomen was, ter begunstiging van eenen aanslag op Maastricht, van welke Vesting men zig, door heimelyk verstand met eenigen uit de bezetting, dagt meester te maaken; doch de Generaal Dopft, die binnen Maastricht geboodt, ontdekte 't verraaderlyk voorneemen, omtrent het einde van Herfstmaand, en deedt de hoofdbeleiders, eerlang, zwaarlyk straffen (x). Wat laater, begonden de Franschen eene schans op te werpen te Selzate, onder 't geschut van Sas van Gend (y), uit welke Vesting, geschooten werdt op de Schanse: waarop de Maarschalk de Bouflers niet schroomde, beide Sluis en Sas van Gend met eene bombardeering te dreigen. Doch hiervan kwam niets (z).

Aanslag op Maastricht.

Raadpleegingen, in den Haage, op den aanstaanden veldtogt.

Ook waren deeze dingen slegts voorbereidsels van 't gene men, tegen 't volgende jaar, van de zyde der Bondgenooten, in den zin hadt. Koning Willem hadt, eer hy naar Engeland te rug gekeerd was, met de Duitsche en Pruissische Legerhoofden, geraadpleegd, op het openen van den aanstaanden veldtogt, onaangezien de oorlog nog niet verklaard was: en men was

(x) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 692, 693.
(y) Resol. Holl. 3, 14 *Dec.* 1701. *bl.* 477, 502.
(z) LAMBERTI *Tom.* I. *p.* 712—715.

was overeengekomen, dat Keizerswaard door de Pruissische en Duitsche troepen belegerd zou worden. De Keurvorst van Hanover hadt aangenomen, de Hertogen van Wolfembuttel te bevegten. Landau zou, door den Roomsch-Koning Jozefus en door Prinse Lodewyk van Baden, worden aangetast. De Keizer hadt zig verbonden, om het Leger onder Prinse Eugenius te versterken, en hem daardoor in staat te stellen, tot het bemagtigen van Mantua, welk nog geblokkeerd gehouden werdt. Koning Willem en de Staaten hadden, daarenboven, eene onderneeming in den zin van grooter gewigt, het belegeren van Kadix, beide te water en te Lande, hebbende den Prins van Hessen-Darmstad hun uit Spanje verzekerd, dat, op 't veroveren deezer aanzienlyke Vesting, veele Spaansche Grooten de zyde van 't Huis van Oostenryk kiezen zouden (a). Ook werden alle deeze ontwerpen, schoon met ongelyk gevolg, sedert, ter uitvoeringe gebragt. Doch de Koning van Groot-Britanje beleefde zulks niet. Hy overleedt, in de Lente des volgenden jaars, eer nog de veldtogt geopend hadt konnen worden. De hooge waardigheden, welken deeze Vorst, in den Vereenigden Staat, bekleed heeft, verpligten ons, om de omstandigheden van zyne jongste ziekte en afsterven, hier, beknoptelyk, te ontvouwen.

1701.

XXX. Onpasselykheid van Koning Willem.

Zyne Majesteit was, eer hy uit Holland vertrok, overvallen geweest van eene zwaare onpasselykheid, die hem, langer dan eene maand, bybleef; doch zo bedekt gehouden werdt, dat 'er

(a) Tindal *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 440.

1701. 'er weinig van uitlekte (*b*). Men schreef zyne ongesteldheid, die hem, gemeenlyk, na de maaltyd overviel, toe aan het onmaatig gebruik van vrugten, oesters, kabeljaauw en andere spyze, die zwaar te verteeren valt. Toen hy, in Slagtmaand, den Staat van Oorlog overbragt in de Vergadering der algemeene Staaten, hadt Barré, Sekretaris des Franschen Ambassadeurs, zig vervoegd onder de menigte, om den staat van 's Konings gezondheid waar te neemen.

Hy zoekt den jongen Prins van Nassau te doen verkiezen tot opvolger in zyne waardigheden, hier te Lande.

Omtrent deezen tyd, verleende hy nog geduuriglyk gehoor aan verscheiden' uitheemsche Gezanten; waarom veelen begonden te vermoeden, dat hy zig slegts onpasselyk veinsde, om de Staaten van Holland in 't byzonder, te eerder, te doen besluiten tot het benoemen van zynen Neef, den jongen Prins Jan Willem Friso, Erfstadhouder van Friesland, tot zynen opvolger in 't Stadhouderschap van hun Gewest; waarop hy sterk gezet was (*c*). Ook hadt hy 'er, reeds in den Zomer des voorleeden jaars, onder de hand, over gearbeid. Zyne poogingen waren zelfs aan 't Fransche Hof bekend geworden; en Lodewyk de XIV. toonde zig zeer begeerig, om den uitslag derzelven te weeten. In 't byzonder, zogt hy onderrigt te worden, of de Prins van Nassau, Koning Willem opvolgende, in de waardigheden, welken deeze, hier te Lande, bekleedde, het Stadhouderschap van Friesland en Groningen, welk hy reeds bezat, zou konnen blyven behouden (*d*). Doch Ko-

(*b*) Tindal *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 409.
(*c*) Lamberti *Tom.* I. *p.* 698, 699.
(*d*) Lett. de Louis XIV. *au* C. de Briord. N. XXI, XXV. *p.* 107, 118.

Koning Willem vondt zo weinig genegenheid onder de Leden, om aan zyne begeerte te voldoen, dat hy 't ſtuk, eindelyk, ſteeken liet, verklaarende, t'eenen dage „ dat men dan „ wagten moeſt tot na zynen dood, om een „ beſluit te neemen, welk zo heilzaam zyn „ zou voor den Staat (e).” Ook bleek, naderhand, dat zyne onpaſſelykheid niet geveinsd geweeſt was, hebbende hy, omtrent deezen tyd, den Graave van Portland verklaard „ dat hy „ zig zo zwak bevoelde, dat hy meende, niet „ tot den volgenden Zomer, te zullen konnen „ leeven,” daarby voegende „ dat men dit „ niemant, voor zyn overlyden, ontdekken „ moeſt (f).” De gezondheid, en vooral het leeven van deezen Vorſt werdt geoordeeld zo veel invloed te hebben op den tegenwoordigen ſtaat van Groot-Britanje, van de Vereenigde Geweſten en van gantſch Europa, dat men 't gevaar, welk een van beide liep, zorgvuldiglyk, meende te moeten bedekt houden. In Engeland te rug gekeerd, ſcheen zyne Majeſteit egter toe te neemen in kragten. Hy vermaakte zig, geduurende den Winter, gemeenlyk eens ter weeke, met de Jagt, te Hamptoncourt. Doch op den vierden van Lentemaand des jaars 1702, van Kenſington derwaards rydende, ſtortte hy, door 't ſtruikelen van zyn paard, ter aarde, en brak het ſleutelbeen van zyne regter ſchouder. Men bragt hem, terſtond, naar Hamptoncourt, daar 't been gezet werdt, door 's Konings Onder-Heelmeeſter, *Ronjat*, die,

1701.

Hy ſchynt te beteren.

Hy ſtort van zyn paard en breekt zyn regter ſleutelbeen.

1702.

(e) Lamberti *Tom.* I. *p.* 609.
(f) Tindal *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 409.

1702. die, ten zelfden tyde, oordeelde, dat zyne Majesteit niet vry van koorts was, en behoorde gelaaten te worden. De Koning verklaarde toen, dat hy, sedert veertien dagen, eenige koortsige huivering gevoeld hadt, en, zelfs dien morgen, met hoofdpyn, uitgereeden was. Doch alzo hy zig, des nademiddags, merkelyk beter bevondt, keerde hy naar Kensington, met de Koets, in welke hy, den meesten tyd, slaapende doorbragt. Ten negen uuren des avonds, vondt 's Konings Lyfarts, *Govert Bidloo*, zyne Majesteit zonder koorts, en ontriedt hierom de laating, die Ronjat dienstig geoordeeld hadt. De Koning sliep, dien nagt, zeer gerust: en, na verloop van zes dagen, scheen hy zo verre gebeterd, dat hy zig kleeden liet, en aan verscheiden' uitheemsche Gezanten gehoor gaf. Doch op den twaalfden van Lentemaand, begonden zyne knieën zeer te zwellen, 't welk hem veel pyn veroorzaakte, en voor een kwaad voorteken genomen werdt. Hy gaf, den volgenden dag, nog zyne toestemming, by volmagt, tot eenige gewigtige Akten, onder welken 'er een was, waarby de gewaande Prins van Walles aan hoog verraad schuldig verklaard werdt. Twee dagen laater, bevondt hy zig zo veel beter, dat hy de gaandery van Kensington, verscheiden' reizen, op en neder wandelde. Doch daarna in een' stoel aan 't sluimeren geraakt, werdt hy, wederom, met eenige huivering, wakker. Hierop volgde eene koorts, met braaking en stoelgang verzeld, die toenam, tot op den agttienden, den laatsten dag van 's Konings leeven. Hy gaf toen, wederom by volmagt, zyne toestemming tot eene Akte, waar-

Krygt zwaare koortsen.

by

by elk gelegenheid gegeven werdt, om den gewaanden Prins van Walles, vrywilliglyk, af te zweeren. De Graaf van Albemarle hadt, in Sprokkelmaand, een' keer naar den Haage gedaan, om de uitrusting der Vloote voort te zetten, en, zo men meent, ook om zig te verzekeren van eenige geheime papieren onder den Raadpensionaris Heinsius, voor wiens leeven men thans vreesde, ter oorzaake van een zwaar toeval van kolyk, waarvan hy egter, gelukkiglyk, beterde (g). Van deeze reize, kwam Albemarle te rug te Kensington, weinige uuren voor 's Konings overlyden. Hy deedt zyner Majesteit een kort verslag van den staat der zaaken in Holland. Doch de Koning hoorde 't, met groote koelheid, niets zeggende dan *je tire vers ma fin*, dat is, *ik nader aan myn einde.* In den nanagt, ontving hy het Avondmaal, naar de wyze der Engelsche Kerke, uit handen van den Aartsbisschop van Kanterbury, die, zo wel als Gilbert Burnet, Bisschop van Salisbury, by hem bleef, tot dat hy den geest gaf. De Koning sprak met verscheiden' Engelschen en Nederlanders, op zyn doodbedde, byzonderlyk met den Hertoge van Ormond, den Graave van Albemarle en den Heere van Ouwerkerk. Ten laatste, vraagde hy, ernstelyk, naar den Graave van Portland, die, volgens sommiger schryven (h), naderhand, geklaagd heeft, dat Albemarle hem, te vooren, kwaadaartiglyk, buiten 's Konings tegenwoordigheid hadt weeten te houden, onaangezien zyne Majesteit, reeds

1702.

(g) Lamberti *Tom.* II. *p.* 64.
(h) Lamberti *Tom.* II. *p.* 66.

1702. reeds tweemaal, om hem gezonden hadt. Nu vondt hy den Koning zonder ſpraak, ſchoon zyne Majeſteit de lippen nog bewoog. Ook vatte hy 's Graaven hand nog, dezelve tederlyk naar zyn hert brengende. Men zag hem, dikwils, de oogen, verzugtende, hemelwaards heffen. Eindelyk, ontſliep hy zagtelyk, op Zondag, den negentienden van Lentemaand, tuſſchen agt en negen uuren des morgens, in het twee-envyftigſte jaar zyns ouderdoms. Zyn lighaam, eerlang, geopend geworden zynde, bevondt men de breuk in de ſchouder genezen; doch een gedeelte van de longe en van het Ribbevlies ontſteken tot verſterving toe: 't welk voor de eigenlyke oorzaak van zynen dood gehouden werdt. Wy hebben, te vooren, aangetekend (*i*), dat hy zynen Neef, den jongen Prins van Naſſau, tot zynen eenigen erfgenaam hadt verklaard. Wy moeten 'er, hier, alleenlyk, byvoegen, dat hy, by een afzonderlyk Codicil, aan den Graave van Albemarle, zynen voornaamſten gunſteling op 't einde zyns leevens, de Heerlykheid Breêvoort en tweehonderdduizend guldens gemaakt hadt (*k*).

Sterft.

XXXI. Zyne afbeelding. Zodanig een' uitgang hadt Willem de III., Koning van Groot-Britanje, Prins van Oranje, Erfſtadhouder, Kapitein- en Admiraal-Generaal van Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht en Overyſſel. Hy was altoos zwakkelyk van lighaamsgeſteldheid geweeſt; doorgaans aamborſtig en zwaar kugchende: welk laatſte ongemak hy, uit de kinderpokjes, gehouden hadt.

(*i*) XVI. *Deel*, *bl.* 300.
(*k*) BURNET *Vol.* II. *p.* 301—304. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 444—453.

WILLEM BENTINCK,
Graaf van Portland,
enz. enz.

Sim. du Bois pinx. *J. Houbraken fec. naar de Orig. Pr. van Williams.*

Is. Tirion excud.

hadt. Doch 't gezigt ſtondt hem helder en glinſterende. Hy hadt een breed voorhoofd, gekromde neus en bruin hair. Zyn gantſche wezen was deftig en ontzaglyk. Doorgaans was hy ſtil, ſomber, en ernſtig (*l*): zelden vrolyk, en ſlegts by weinigen. Zyne ſpraak was langzaam en koel: behalve in een' veldſlag, wanneer hy vol vuurs ſcheen, en alomme op alles agt gaf. Men heeft hem, in 't algemeen, voor dapper gehouden; doch alzo hy, byna altoos, ongelukkig geweeſt is in veldſlagen en belegeringen, hebbende hy, behalven in Ierland aan de Boyne, geenen ſlag, en, behalve Namen, geene Stad van aanbelang gewonnen, heeft men getwyfeld, of het hem ook aan beleid en krygskunde gehaperd hebbe. Men getuigt, inderdaad, dat hy, meer in gezond en onderſcheiden oordeel, over perſoonen en zaaken, dan in ſchranderheid van verbeelding en uitvinding hebbe uitgemunt. Zyne bedektheid en agterhoudendheid, waaraan hy zig, in zyne vroege jeugd, toen zyne woorden en bedryven, zorgvuldiglyk, waargenomen werden, gewend hadt, maakten hem, naderhand, onbekwaam tot die gemeenzaamheid en gulheid, waardoor de Koningen in Engeland (*m*), en de Stadhouders, hier te Lande, zig by 't volk bemind plagten te maaken. Ook werdt hy ligt driftig, wanneer hy tegengeſproken werdt (*n*). Men wil, dat hem, in Engeland, die yver en bekwaamheid ontbrak, waardoor hy, hier te Lande, hadt uit- 1702.

(*l*) N. Witsen Byzonder Verbaal, *f.* 111. *c.* 4. *MS.*
(*m*) N. Witsen Byzonder Velbaal, *f.* 6. *c.* 2. *f.* 12. *c.* 3. *f.* 15. *c.* 4. *f.* 25. *c.* 1. *f.* 135. *c.* 3. *MS.*
(*n*) N. Witsen Byzonder Verbaal, *f.* 33. *c.* 4. *MS.*

1702. uitgemunt; 't welk, zo sommigen aantekenen, den Heer van Ouwerkerk, al vroeg, hadt doen vraagen, *of 't niet beter geweest ware, dat men eer bewaard en kosten gespaard hadt*? Doch anderen merkten aan, dat hy, in Engeland, de voortvaarendheid van eenen Fagel miste, die hem, hier te Lande, zo zeer te stade gekomen was. Ook plagt hy, in Holland, veeltyds, alleenlyk te zeggen, hoe hy 't verstondt; wanneer het door anderen uitgevoerd werdt: daar hy, in Engeland, veele dingen zelf naargaan moest; waartoe hy, vermids zyne sterke geneigdheid tot de jagt, niet altoos genoegzaamen tyd vinden kon. Wanneer hy, ergens om verzogt zynde, antwoordde, *dat hy 't eens bedenken zou*, hieldt men dit antwoord voor eene genoegzaame weigering (*o*). Hy sprak de Fransche, Engelsche, Hoog- en Nederduitsche taalen allen even goed, en hy verstondt iet van het Latyn: ook het Spaansch en Italiaansch: 't welk hem bekwaam maakte, om 't bevel te voeren over een Leger, uit verscheiden' volken samengesteld. Hy kende den toestand van alle Hoven van Europa in den grond; doch maakte byzonderlyk zyn werk, om de inzigten en bedryven van het Fransche Hof gade te slaan. De konstenaaryen van dit Hof tegen te gaan was de heerschende drift van zyn gantsche leeven. Hy vatte ligtelyk argwaan tegen iemant op, en behieldt denzelven lang; schoon men getuigt, dat hy zig nimmer vervoeren liet tot onbetaamlyke wraak. Kort na zyne komst tot de

(*o*) N. Witsen Byzonder Verhaal, *f.* 111. *c.* 4. *f.* 122. *c.* 4. *f.* 127. *c.* 1. *f.* 146. *c.* 4. *MS.*

1702.

de Kroon van Groot-Britanje, scheen hy eenigen in Holland, en vooral te Amsterdam, verdagt te houden, dat hun 't hoofd te zeer hing naar Frankryk (*p*). Hy geloofde de waarheid van den Christelyken Godsdienst vastelyk; ging, vooral des Zondags, vlytiglyk, ter Kerke, en oefende zig ook afzonderlyk, in 't bidden en in 't leezen der Heilige Schriften. Doch in de uiterlyke Kerkzeden, stelde hy zo weinig gewigt, dat hy, in Engeland, geene zwaarigheid maakte, om zig te voegen naar de meeste gebruiken der Engelsche Kerke; schoon hy, hier te Lande, andere gebruiken gevolgd hadt, en bleef volgen. Alleenlyk, vind ik, dat hy, op goeden Vrydag des jaars 1689, verklaarde, *niet te konnen, noch te willen vasten*, en eene heimelyke maaltyd deedt. Ook weigerde hy toen, aan twaalf arme mannen, in persoon, de voeten te wasschen: 't welk eene bestendige gewoonte van de Koningen, zyne voorzaaten, geweest was. Men beschuldigde hem, hierom, in gedrukte schriften „ dat hy een Presbyteriaan „ in zyn hert was; schoon hy voorgaf, de Bis- „ schoppen te willen verdedigen (*q*)." Zyn voorslag aan 't Parlement, om de Bisschoppelyken en Presbyteriaanen met elkanderen te vereenigen, hadt hem, vind ik, in Londen alleen, in 't eerst, wel tagtigduizend menschen doen verliezen (*r*). De volstrektheid der Goddelyke besluiten hieldt hy ontwyfelbaar, ziende hy, behalve deezen, geenen grond voor het

(*p*) N. WITSEN Byzonder Verbaal, *f.* 35. *c.* 4. *f.* 37. *c.* 4. *MS.*
(*q*) N. WITSEN Byzonder Verbaal, *f.* 9. *c.* 2, 3. *f.* 47. *c.* 4. *f.* 49. *c.* 2. *MS.*
(*r*) N. WITSEN Byzonder Verbaal, *f.* 47. *c.* 1. *MS.*

1702. het geloof in eene Goddelyke voorzienigheid. Voor de Kerkelyken in 't gemeen, toonde hy kleine agting, en verklaarde zig, altoos, rondelyk, voor 't verdraagen van allerlei gezindheden in den Burgerstaat (*s*). Zyne Regeering is, beide in Engeland en hier te Lande, veelligt, te hoog gepreezen, of te zeer gelaakt, naar dat men voor of tegen dezelve ingenomen was. De Whigs, die hem naar Engeland geroepen, en op den Troon gezet hadden, hebben hem, doorgaans, openlyk geroemd, als den verlosser des volks uit de slaaverny en van 't Pausdom; doch zy dwarsboomden hem, onder de hand, by verscheiden' gelegenheden, zo zeer, dat hy, by wylen, schier wars werdt van de Engelsche Regeeringe (*t*), ziende, dat men hem, onder dekfel van de geschonden' voorregten des volks te herstellen en te bevestigen, geheel afhangkelyk zogt te maaken van 't Parlement. 't Krygsvolk van Koning Jakob, welk eerst tot hem overgekomen was, werdt, gedeeltelyk, afgedankt zynde, kort daarna, zo misnoegd, dat het, dagen agtereen, openlyk dronk, *op de Confusie van den Prinse van Oranje*, en t'eenemaal aan 't muiten sloeg (*u*). Verscheiden' Heeren verlieten de Hofpartye, om dat, zo zy zeiden, de Koning zig niet met het Regentschap te vrede gehouden, maar naar de Kroon gestaan hadt: 't welk ik, in 't byzonder, van den Heere Klarendon gemeld vind (*v*). Men

Schets zyner Regeeringe in Engeland en hier te Lande.

(*s*) BURNET *Vol.* II. *p.* 304—307. TINDAL *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 453—467.

(*t*) N. WITSEN Byzonder Verbaal, *f.* 129. *c.* 2. *MS.*

(*u*) N. WITSEN Byzonder Verbaal, *f.* 15. *c.* 4. *f.* 16. *c.* 4. *f.* 44. *c.* 4. *MS.*

(*v*) N. WITSEN Byzonder Verbaal, *f.* 85. *c.* 1. *f.* 156. *c.* 1-4. *MS.*

Men wilde, in 't eerst, in de Kerken over den Theems, in 't gezigt van Whitehall, eenen geruimen tyd, niet bidden dan voor *Willem en Maria, onze Gouverneurs*. In de Koffyhuizen, schroomden sommigen niet te zeggen „ dat men „ hier een' Koning onthalsd, een' anderen verjaagd hadt; en dat men met den derden ook „ wel weg weeten zou." De Koning wist dit, en kende de veranderlykheid des Engelschen volks zo wel, dat hy, t'eenen dage, in Hooimaand des jaars 1689, tegen den Ambassadeur Witsen zeide „ Mogt de Raadpensionaris [Fagel] eens „ opzien? Wat zou hy zeggen van de wispel- „ tuurigheid der Engelschen? Dikwils, heb ik „ 't hem voorspeld; doch hy kon 't niet geloo- „ ven (*w*)." En schoon de gelukkige uitslag zyner onderneemingen in Ierland, en de Vrede inzonderheid zyn gezag in 't Ryk grootelyks bevestigde; de Torys, onder welken veele heimelyke Jakobiten schoolen, twyfelden, egter, in 't gemeen, aan de wettigheid zyner Regeeringe, en kwelden hem, jaaren agtereen, in 't Parlement; tot dat hy hen, omtrent een jaar voor zyn' dood, in 't bewind stelde, en een Parlement beriep, welk meest uit Torys bestondt; doch, kort voor zyn overlyden, wederom vernietigd werdt. De Whigs, die sterker voor den oorlog neigden, scheenen toen wederom in 't bewind te zullen geraaken, en schikten zig, hierom, naar 't gevoelen van den Koning; die, zo lang hy over Engeland regeerde, vergeefs, gearbeid hadt, om de drift der

1702.

(*w*) N. Witsen Byzonder Verbaal, *f.* 45. *c.* 3. *f.* 133. *c.* 1. *f.* 141. *c.* 2. *MS.*

1702. der partyen te maatigen. De Torys hebben, voor (x), en vooral na zynen dood, met kleinagting van hem gesproken, en hem van willekeurige heerschappye beschuldigd (y). Doch buitens Lands hadt men zulke kleine gedagten van zyn gezag over zyn Koningkryk, dat men hem *Stadhouder van Engeland en Koning van Holland* noemde (z). En inderdaad, zyn aanzien was zo groot hier te Lande, dat men reden heeft om te twyfelen, of het immer zo groot geweest zy, in Engeland; daar hem de hooge eernaam van Koning opgedraagen was, terwyl hy, hier, onder veel minderen titel, regeerde. Voornaame Staatsdienaars hebben aangetekend „dat men zig, in Holland, wel gewagt „zou hebben, van hem voor te houden, 't „gene hem het Parlement in Engeland voor-„hieldt:" en dat „veele Leden van den Staat, „zonder den adem van den Koning, onzen „Stadhouder, niets durfden aanvangen (a)." Doch zyn gezag was, niet terstond, maar allengskens, zo hoog gesteegen. Gebooren, in gantsch ongunstige omstandigheden, hadt hy, geduurende zyne minderjaarigheid, 't bewind der zaaken gezien in handen van zulken, die, zo zy geene partyen van hem en zyn Huis waren, ten minsten, den blykbaarsten afkeer toonden van de Stadhouderlyke Regeeringe, die zyne Voorouders bediend hadden, en naar welke hy naauwlyks nalaaten kon te staan. Zyne verheffing, in 't jaar 1672, ging verzeld met eene

(x) N. Witsen Byzonder Verbaal, *f.* 224. *c.* 3. *MS.*
(y) Gedrag van de Hertogin van Marlbor. *bl.* 23.
(z) Memoir. de Brandeb. *p.* 197.
(a) N. Witsen Byzonder Verbaal, *f.* 67. *c.* 4. *f.* 129. *c.* 2. *MS.*

eene geheele verandering in de Regeering, die niet wettiglyk geschieden kon, zonder dat 'er hem, voor eenen tyd, groot gezag toe gegeven werdt, door 's Lands Staaten. Van dit gezag hadt hy zig bediend, om zyne vrienden, of zulken, die hy daar voor hieldt, alomme, op 't kussen te helpen: die 't, sedert, van hun belang, of heilzaam voor 't Vaderland rekenden, dat 's Prinsen aanzien hooger opgevyzeld werdt, door de waardigheden, welken hy bekleedde, erfelyk te verklaaren in zyne mannelyke nakomelingschap. In de overheerde Gewesten, Gelderland, Utrecht en Overyssel, deedt hy zig, naderhand, een zeer onbepaald gezag opdraagen over de bestelling der Regeeringe. Doch sommigen oordeelden, al vroeg, dat hy zig van dit gezag bediende, tegen 't oogmerk, waarmede het hem opgedraagen was. De handeling over de opdragt van 't Hertogdom Gelder en 't Graafschap Zutfen bragt het gemeen, aan veele oorden, in 't vermoeden, dat zyne Hoogheid naar de opperste magt over de Landen stondt: en 't is niet onwaarschynlyk, dat dit vermoeden gevoed werdt, door eenige Regenten, die zelven niet vreemd waren van de gedagten, dat de Prins meer gezags zogt. Doch zyne Hoogheid, de opgedraagen' waardigheid van de hand wyzende, en 's Lands Staaten zelven deeden hun best, om dit vermoeden te doen verdwynen. 't Scheen egter zulke diepe wortels geschooten te hebben in sommige groote Steden, dat men zig, sedert, meerder en openlyker kantte tegen 's Prinsen voorslagen, 1702.

1702. zig bevlytigende, om zulke tegenkantingen, onder 't volk, te doen doorgaan, voor een yverig voorstaan der gemeene vryheid: waarvan 't jaar 1684 een der merkwaardigste voorbeelden uitleverde. Ook werdt de burgery zo zeer ingenomen met deeze gedagten, dat men haar niet kon beweegen, om de hand te leenen tot eenige ongewoone verandering der Regeeringe; die, alleen in kleine Steden, gelyk te Goes in Zeeland, door Krygsvolk, uitgewerkt werdt: in de meeste grooten, agterbleef. De oorlog, die, met het jaar 1689, aanving, hadt egter, gelyk doorgaans, het aanzien des Stadhouders, die nu ook tot Koning van Groot-Britanje verheeven was, doen ryzen, en het was, hier te Lande, ten hoogsten top gesteegen, toen hy, midden onder de toebereidsels tot eenen oorlog, die haast algemeen werdt, overleedt. De tyding van 's Konings afsterven werdt, niet zonder ontsteltenis, ontvangen in den Haage. Nogtans hebben sommigen opgemerkt, dat de droefheid niet zo groot noch zo algemeen was, dan toen men, voor eenige jaaren, het afsterven van Koninginne Maria vernam. Men gaf, eerlang, bevel, om, zes weeken agtereen, driemaal 's daags, t'elken reize anderhalf uur, de klokken te luiden. Ook kleedden alle de Regenten zig, op 's Lands kosten, in den rouw (*b*). Doch eenige luiden hadden de onbescheidenheid van te spotten met deeze openbaare tekenen van treurigheid: van welken sommigen, te Rotterdam, in

(*b*) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 22.

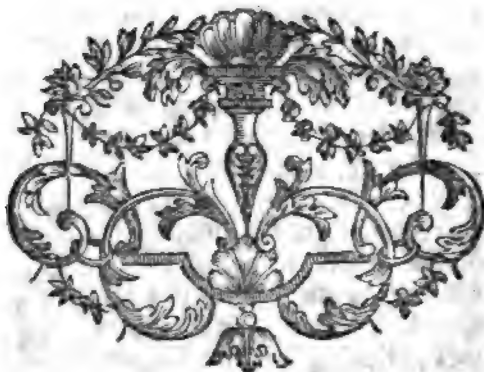
in hegtenis raakten, en een, schryft men, te Amsterdam, door 't getergd gemeen, gedood werdt (c). Men oordeelde, hier, dat de overleeden' Vorst te veel aan de Landen verdiend hadt, dan dat men zyne gedagtenis, ongestraft, zou hebben willen laaten hoonen. Ook hieldt men hem voor zo uitmuntend in veele deugden, dat 'er geene plaats scheen te zyn voor eenig gebrek (d), welk hem, by 't gemeen, in veragtinge brengen kon. Zelfs heeft Bisschop Burnet geschreeven, dat hy vry was van alle ondeugd, eene soort alleenlyk uitgenomen, welke hy egter zorgvuldiglyk bedekt wist te houden. Doch deeze Schryver meldt niet, welke deeze ondeugd, of dit gebrek geweest zy: en 't staat ons niet vry, in eene zaak van zo veel gewigt, op gissingen van anderen, te bouwen. 't Ontbreekt, voor 't overige, niet aan zulken (e), die Willem den III. met Henrik den IV., Koning van Frankryk, en met Elizabet, Koninginne van Engeland, vergelykende, geoordeeld hebben, dat de wederwaardigheden, met welken hy geworsteld heeft, grooter, en de misslagen, in welken hy vervallen is, kleiner geweest zyn, dan die van deeze twee Mogendheden. De Heer van Odyk hadt, reeds in 't jaar 1699, ter Vergaderinge der Staaten van Zeeland, voorgeslaagen, dat men den Koning, op 't Hof te Middelburg, een metaalen Standbeeld behoorde op

1702.

(c) Lamberti *Tom.* II. *p.* 82.
(d) Temple Aanm. VIII. *Hoofdst. bl.* 253.
(e) *See* Tindal *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 467.

1702. op te regten. Ook werdt, hiertoe, genegenheid bespeurd, by de Leden (*f*). Doch 's Konings dood veranderde de gedaante der dingen derwyze, dat hierom, sedert, niet meer gedagt werdt.

(*f*) Notul. Zeel. 2 *May* 1699. *bl.* 131.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESENZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

I. *De Staaten vernieuwen de Verbonden met Anna, Koninginne van Groot-Britanje.* II. *Het Fransche Hof zoekt de Staaten wederom te beweegen tot afzonderlyke handeling. Voorslag van den Resident Barré. Inzigten der Staaten. Amsterdam gevleid door de Franschen. Antwoord op den voorslag van Barré.* III. *Staat van 's Lands Regeeringe. Twist tusschen den Koning van Pruissen en den Prinse van Nassau, over de nalaatenschap van Koning Willem. De Gewesten bewilligen in Hollands voorslag op den vorm der Regeeringe.* IV. *Opschuddingen in Gelderland, met naame te Nieuwmegen, te Tiel en te Bommel. De Regeering wordt afgezet. Hersteld. Andermaal afgezet. Verandering te Arnhem en elders.* V. *Beweegingen in Overyssel.* VI. *Opschudding in de Provincie van Utrecht. Geweldige beroerte te Amersfoort. Beweeging te Reenen.* VII. *Beroerte in Zeeland. De Staat van eersten Edele vernietigd. Verandering te Tholen, te Goes en te Middelburg.* VIII. *Keizerswaard belegerd. De Staaten verklaaren Frankryk en Spanje den oorlog.* IX. *De Keizer*

en de Koningin van Groot-Britanje, insgelyks. Oorlogsverklaaring des Konings van Frankryk. X. *Toeleg der Franschen, om Nieuwmegen te verrassen. Zy trekken af. Keizerswaard geeft zig over.* XI. *Venlo gewonnen. Ook Stevenswaard en Roermonde. Luik ingenomen. Marlborough loopt gevaar van geligt te worden.* XII. *Krygsbedryven in Italie.* XIII. *De Engelsche en Staatsche Vloot komt voor Kadix. Port S. Maria geplonderd. De Zilvervloot in Vigos veroverd en vernield.* XIV. *Staat des Krygs in 't Noorden. Verschil met Deenemarke. Verandering in Engeland.* XV. *Verbod van alle handel met Frankryk en Spanje. Holland bewilligt, gereedelyk, in de lasten des oorlogs. Verdragen met eenige Duitsche Vorsten.* XVI. *Veldtogt in Duitschland. De Pruissischen veroveren Rynberk en Gelder. Marlborough belegert en bemagtigt Bon.* XVII. *De Franschen veroveren Tongeren. De Bondgenooten bemagtigen de vyandlyke Linien, in Vlaanderen. Gevegt by Ekeren. Huy en Limburg gewonnen.* XVIII. *Staat des oorlogs aan den Donauw. Opstand in Hongarye. Krygsbedryven in Italie.* XIX. *Verdrag met den Koning van Portugal. Zeezaaken,* XX. *Opstand in de Sevennes. De Bondgenooten ondersteunen de Camisards.* XXI. *De Hertog van Savoje kiest de zyde der Bondgenooten. Verbond met Zweeden. Verdrag met Tunis, Tripoli en Algiers. De Aartshertog Karel tot Koning van Spanje verklaard.* XXII. *Friesland zoekt den Prins van Nassau tot Generaal van 't Voetvolk te bevorderen. De andere Gewesten maaken 'er zwaarigheid in. Zy laaten zig allen overhaalen, uitgenomen Zeeland.* XXIII. *Gevegt by Schellenberg,*

Donauwerth en Nieuwburg gewonnen. Veldslag by Hochstett. De Bondgenooten bemagtigen verscheiden' Steden. XXIV. *Krygsbedryven in de Spaansche Nederlanden. Brugge en Namen gebombardeerd.* XXV. *Krygsbedryven in Italie.* XXVI. *Zeeslag voor Mallaga. Gibraltar gewonnen.* XXVII. *Oorlog in Portugal.* XXVIII. *Verandering in Poolen. Staat des krygs in Hongarye.* XXIX. *Nieuwe beweegingen in Gelderland, ter gelegenheid van de verandering der Regeeringe. Opschudding te Harderwyk. De Staaten van Holland en de algemeene Staaten steeken zig in de Geldersche geschillen. Beroerte te Arnhem. Geweldige opschudding te Nieuwmegen. Beweeging te Doesburg en te Wageningen.* XXX. *Oproer te Middelburg.*

DE Staaten der Vereënigde Gewesten ontvingen de tyding van het overlyden des Konings van Groot-Britanje, te gelyk met het berigt, dat de Prinses *Anna* hem opgevolgd was, in de Koningklyke waardigheid. De nieuwe Koningin werdt, terstond, begroet, over haare komst tot de Kroon, door den *Heere van Vrybergen*, der Staaten Gezant aan 't Engelsche Hof. Zy vaardigde, zonder uitstel, den Graaf van Marlborough herwaards af, om de Staaten te verzekeren, dat zy zig stipt dagt te houden aan de Verbindtenissen, aangegaan tusschen wylen zyne Majesteit en hunne Hoog-Mogendheden; en dat zy gezind was, de buitenspoorige magt van Frankryk te beteugelen, beide te water en te lande. De Staaten deeden den Graave, die, op den eenendertigsten van

1702.
I.
De Staaten vernieuwen de Verbonden met Anna, Koninginne van Groot-Britanje.

1702. Lentemaand, gehoor kreeg, dezelfde betuigingen. Ook schreeven zy aan de Koninginne op gelyken zin (*a*), en traden, sedert, met Marlborough, die, reeds by 't leeven van Koning Willem, tot Generaal over de Engelsche Krygsmagt te lande, aangesteld was (*b*), in onderhandeling, over de beweegingen van den aanstaanden veldtogt. Ook werden, niet lang hierna, de Verbonden vernieuwd tusschen Groot-Britanje en de Staaten (*c*), die, eerlang, een buitengewoon Gezantschap, bekleed door de Heeren *van Liere*, van Dykveld en van Haren, afgevaardigden naar Engeland, om de Koningin, plegtiglyk, geluk te wenschen over haare komst tot de Kroon (*d*).

II. Het Fransche Hof doet nieuwe poogingen, om de Staaten tot afzonderlyke handeling te beweegen.

Midlerwyl, oordeelde men, aan 't Fransche Hof, dat het overlyden van Koning Willem, die zo veel invloed gehad hadt op de raadpleegingen en besluiten der Vereenigde Gewesten, de Staaten wel ligt mogt doen veranderen van maatregels, en doen luisteren naar de voorslagen van een byzonder Verdrag, hun, te vooren, gedaan door den Graave d'Avaux. Barré, Sekretaris der Ambassade, was nog in den Haage. Koning Lodewyk dan, geenen tyd willende verzuimen, om de gezindheid der Staaten te toetsen, zondt deezen Geloofsbrieven toe, als zynen Resident by den Staat. Zy waren den zevenentwintigsten van Lentemaand gedagtekend (*e*): en Barré paste, op den dertig-

(*a*) Lamberti *Tom.* II. *p.* 84, 85, 87, 88, 93.
(*b*) Tindal *Vol.* IV. [*or* XIX.] *p.* 347.
(*c*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 415.
(*d*) Lamberti *Tom.* II. *p.* 99, 100.
(*e*) Lamberti *Tom.* II. *p.* 89.

tigsten, 's daags voor den Graave van Marlborough, gehoor te bekomen in de Vergadering der algemeene Staaten, welken hy voorhieldt: „ dat de Koning, zyn Meester, de aanzienlyke Krygsmagt, welke hy op de been gebragt hadt, niet gebruiken wilde, voor hy de Staaten, nog eens, hadt herinnerd, wat zy aan de vriendschap van de Koningen, zyne voorzaaten, en aan zyne jongste poogingen ter bevestiging der Ryswyksche Vrede verschuldigd waren. 't Hadt aan den Koning niet gehaperd, dat deeze bloeijende Staat, die zo lang gelukkig geweest was, als men de naauwe vereeniging met Frankryk hadt gehouden voor een' der voornaamste grondregelen der Regeeringe; niet genooten zou hebben eene langduurige rust, en alle de voordeelen voor den Koophandel, by de jongste Verdragen met Frankryk toegestaan. Ook hadt zyne Majesteit 't verwyt van zwakheid en mistrouwen op zyne eigen' kragten liever geduldiglyk willen verdraagen, dan, om hun deezen waan te beneemen, zyne wapenen wenden tegen volken, die hy nog met genegenheid aanzag. Hy wist ook, dat het belang der Staaten hen noopen zou, om te beantwoorden aan deeze genegenheid, zo dra zy dien *tyd van Vryheid* eens wederom beleeven zouden, waarin zy de vriendschap van Frankryk zouden mogen aanmerken, als het zekerste steunsel van hun Gemeenebest. Zeker, zy waren in eenen *staat van bedwang* geweest, zo lang zy een strydig gedrag gehouden hadden. Het afbreeken der begeerde onderhandelingen, tot „ be-

1702.

Voorslag van den Franschen Resident Barré.

1702. „ bevestiging der Vrede, de Verdragen met
„ de vyanden des Konings van Spanje, tegen
„ den Koning, zynen Meester, en deszelfs
„ Kleinzoon, de heimelyke onderstand tegen
„ Spanje, de vyandlykheden, in volle Vrede,
„ omtrent de Fransche grenzen, het weigeren
„ van een onderzoek der byzondere regten
„ des Konings van Spanje en der Staaten, wa-
„ ren de gevolgen geweest van deezen gedwon-
„ gen toestand. Nu de Staat wederom *op zig*
„ *zelven* stondt; nu de geest van 't Gemeene-
„ best wederom stondt te regeeren; nu men
„ alleen met het algemeen belang stondt te raa-
„ de te gaan, hadt men reden om te verwag-
„ ten, dat het gedrag der Staaten de gevoe-
„ lens zyner Majesteit omtrent hen regelen
„ zou. Ook verzekerde hy hun, uit 's Ko-
„ nings naam, dat niets hunnen Koophandel
„ zou ontrusten: dat zy, beide in Frankryk en
„ in Spanje, het vol genot hunner voorregten
„ zouden behouden, en dat de Munstersche,
„ Nieuwmeegsche en Ryswyksche Verdragen,
„ door beide de Koningen, zouden bekragtigd
„ worden, zo zy zig op de oude en opregte
„ vriendschap van Frankryk verlaaten wilden.
„ De veiligheid hunner Gewesten, wel verre
„ van belaagd te worden door zyne Majesteit,
„ zou het voornaamste voorwerp zyner zorge
„ zyn, en hy zou, om dezelve in zekerheid te
„ stellen, gaarne hunnen Gevolmagtigden hoo-
„ ren; of eenen Ambassadeur herwaards zen-
„ den. Zy behoefden de troepen, die op hun-
„ ne grenzen byeen trokken, niet te vreezen.
„ 't Stondt aan hun, dezelven tot hunne vrien-
„ den te maaken, of wel geheellyk te doen

„ ver-

„ vertrekken uit de Spaansche Nederlanden. 1702.
„ Zo dra de Vrede bevestigd was; zo dra de
„ Staaten de wapenen afgelegd hadden, zou
„ de bewaaring der Spaansche Gewesten wor-
„ den toevertrouwd aan de troepen des Ko-
„ nings van Spanje alleen. Een spoedig be-
„ sluit kon dan de rust herstellen in den Staat.
„ Hunne Heerlykheden alleen, die nu raad-
„ pleegden op het bestellen der Regeeringe
„ van hun Gemeenebest, konden beslissen, of
„ zy Vrede en Vryheid te kiezen hadden; of
„ in oorlog te treeden; en 't bederf van hun-
„ nen Koophandel te voorzien, om uitheem-
„ sche belangen te bevorderen. De tyd van
„ den veldtogt genaakte: 's Konings Legers
„ waren in staat om werk te beginnen: de
„ voorzigtigheid der Staaten zou hun dan, in
„ den korten tyd van beraad, dien 't saisoen
„ hun nog gunde, ligtelyk, doen bemerken,
„ welke zyde het heil des Vaderlands en hun
„ onsterfelyke roem hen moest doen kie-
„ zen (*f*)."

Aanmerkingen op de inzigten der Staaten in de tegenwoordige omstandigheden.

De Resident, dit Vertoog, volgens gewoonte, schriftelyk, hebbende overgeleverd, deedt het, terstond, drukken en verspreiden, op hoop, dat 'er het gemeen en de Staaten afkeerig door zouden gemaakt worden van den oorlog, en bewoogen tot een verdrag, naar den zin van Frankryk. En 't Vertoog zou hiertoe eigenaartiglyk gestrekt hebben, zo de Staaten niet te diep ingewikkeld geweest waren, met den Keizer en met Groot-Britanje; en zo

zy

(*f*) Resol. Holl. 31 *Maart* 1702, *bl.* 91. *Voiez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 90.

1702. zy zig geruftelyk hadden durven verlaaten op Frankryks beloften. De beveiliging hunner Gewesten, van den kant der Spaansche Nederlanden, was het groot oogmerk geweest van alle de Verdragen, welken zy, na de Ryswykfche Vrede, gesllooten hadden. Zy oordeelden, dat hunne veiligheid gevaar loopen zou, zo de Spaansche nalaatenschap geheellyk overginge in het Huis van Bourbon; en zy hadden hierom zorg gedraagen voor de Verdeeling deezer nalaatenschap, by meer dan één Verdrag, met Frankryk zelf getroffen. By deeze Verdragen, werdt Frankryk gesllooten buiten de Spaansche Nederlanden, die dus een bekwaame voormuur konden blyven voor deezen Staat. Maar de uiterste wil van Karel den II., en dat Frankryk zig aan den zelven hieldt, verydelde deeze schikkingen. De gantsche nalaatenschap stondt eenen Vorst uit den Huize van Bourbon ten deel te vallen: de Vereenigde Gewesten bleeven onbeveiligd, van den kant der Spaansche Nederlanden, ten ware de Staaten den Keizer voldoening wisten te bezorgen, en daardoor hunnen Staat in meerder verzekerheid te brengen. Hierom stondenze ook op deeze voldoening, en te gelyk op het regt om bezetting te mogen houden in eenige Nederlandsche Steden, gelykze, na 't sluiten der Ryswykfche Vrede, onder de voorgaande Regeeringe, gedaan hadden. De Koning van Frankryk scheen hun te willen ontzetten van dit regt, zendende Fransche troepen in de Plaatsen, welken zy bezet hielden, en hunne troepen noodzaakende, de Spaansche Nederlanden te verlaaten. Hierdoor, waren zy verpligt geworden, Koning Filips te erkennen.
Doch

Doch deeze erkentenis, gevoegd by de inlegering der Franſchen in de Spaanſche Nederlanden, ſtelde, dagtenze, hunnen Staat in gevaar, zo zy den Keizer geene voldoening bezorgden, waarom zy, te ſterker, op deeze voldoening ſtaan bleeven. Het Franſche Hof, niet onkundig van den toeſtand en inzigten der Staaten, onderſtelde, met veel ſchyn, dat zy 's Keizers voldoening meeſt begeerden, om 'er hunne eigene veiligheid in te vinden; en beſloot, dat zy, veelligt, van 's Keizers zyde zouden konnen afgetrokken worden, zo men hunnen Staat verzekerde, zonder dat de Keizer voldaan wierdt. En hieruit ontſtondt de voorſlag van Barré, om over de verzekering der Geweſten, in afzonderlyke onderhandeling, te willen treeden. Zyn gantſche Vertoog ſtrekte om de Staaten, door vleijen en dreigen, hierin te doen bewilligen. Ook verzuimde hy niet, van ter zyde, te ſteeken op het bedwang, waarin zy, zo hy voorgaf, geweeſt waren, onder de jongſte Stadhouderlyke Regeeringe, hun, te gelyk, bedektelyk, waarſchuwende, tegen zulk eene Regeering, waarby Frankryk, zeldzaam, zyne rekening gevonden hadt. Zelfs zogt het Franſche Hof, omtrent deezen tyd, eenige Steden, met naame Amſterdam, over te haalen in zyne belangen: 't welk egter mislukte. 't Gerugt hadt zig reeds verſpreid tot in Engeland, dat deeze Stad afkeerig was van oorloge. Maar *Willem Buys*, Penſionaris der Stad, ſchreef eenen brief naar Engeland, waarin hy het tegendeel verklaarde en bewees (*g*). Ook hadt het Vertoog van

1702.

Het Franſche Hof zoekt Amſterdam te winnen; doch vergeefs.

(*g*) *Volez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 86.

1702. van Barré geenen ingang. Men ſtelde het, terſtond, den Graave van Goës, Keizerlyken Gezant, en den Graave van Marlborough, in handen, die met den Raadpenſionaris Heinſius overeenkwamen, dat de eerſte 'er een Vertoog tegen inleveren zou, ter algemeene Staatsvergaderinge: gelyk, terſtond, geſchiedde. De Staaten ſtelden het antwoorden op het Vertoog van Barré uit, tot dat zy den Graave van Marlborough beantwoord hadden; waarna zy, den agtſten van Grasmaand, beſlooten, den Reſident aan te zeggen „ dat hunne Hoog-Mo„ gendheden, met vreugde, gedagten aan den „ tyd, waarin zy, ten naauwſte, verbonden „ waren met Frankryk; doch dat zy 't geluk „ niet gehad hadden van altoos te mogen be„ houden de vriendſchap zyner tegenwoordi„ ge Majeſteit, hoe hoog zy dezelve ook mog„ ten waardeeren. Zy hadden ook, altoos, toe„ gelegd op de behoudenis der algemeene Vre„ de, mids hun Staat daarby in zekerheid ge„ ſteld wierdt. Maar 't afbreeken der onder„ handelingen met den Graave d'Avaux, de „ onzekerheid omtrent de toegeneigdheid zy„ ner Majeſteit van Frankryk, de intogt in de „ Spaanſche Nederlanden, 't vermeerderen „ der toeruſtingen ten oorloge op de grenzen, „ de poogingen om de Vereenigde Geweſten „ geheellyk in te ſluiten, en hun te berooven „ van hunne vrienden; dat alles hadt hen be„ woogen, om zig ook te wapenen, om hun„ ne vrienden te verzoeken om hulpe, en om „ zulke verbindteniſſen met dezelven aan te „ gaan, waarin men, wederzyds, beſcherming „ en veiligheid zou mogen vinden. Ook za-

Antwoord der Staaten op den voorſlag van Barré.

„ gen

„ gen zy nu, uit het Fransch Vertoog zelf, 1702.
„ dat deeze voorzorg niet nutteloos geweest
„ was, blykende het, dat zyne Majesteit be-
„ slooten hadt tot den oorlog, en alleen de be-
„ kwaamheid van het jaargetyde afwagtte, om
„ zyne talryke Legers werk te doen beginnen.
„ Voorts, kendenze zig niet schuldig aan 't
„ gene hun in 't Vertoog te last gelegd werdt.
„ Ook zagen zy, in den tegenwoordigen toe-
„ stand der zaaken, geene reden, om iemant
„ af te vaardigen aan zyne Majesteit, noch
„ waarom zyne Majesteit hun de eer doen zou
„ van hun eenen Ambassadeur toe te zenden;
„ hebbende zy zig, tot hunne eigene bescher-
„ ming en veiligheid, verbonden, in geene by-
„ zondere handeling te zullen treeden. Ook
„ kon de algemeene Vrede, die 't onderwerp
„ der handelingen zou moeten zyn, niet zon-
„ der de Bondgenooten gesllooten worden. Ein-
„ delyk, hadden hunne Hoog-Mogendheden,
„ met bevreemding, gezien, dat het gantsche
„ Vertoog rustte op de onderstelling, dat zy
„ nu meer vryheid van besluiten zouden heb-
„ ben, dan voorheen; doch zulk eene onder-
„ stelling kon alleen zien op de dood van zy-
„ ne Majesteit, den Koning van Groot-Bri-
„ tanje, onsterfelyker gedagtenisse; waarin
„ nogtans de Heer Resident, by gebrek van
„ kennis hunner Regeeringe, zig geweldiglyk
„ bedroog; alzo hy weeten moest, dat hunne
„ Hoog-Mogendheden, te vooren, zo veel vry-
„ heid als tegenwoordig gehad hadden, om
„ zulke besluiten te neemen, als zy dienstig
„ hielden voor den welstand en behoudenis
„ van den Staat. Zy konden wel niet genoeg

1702. „ betreuren het verlies van eenen Vorst, wiens
„ wysheid, gemaatigdheid en dapperheid ge-
„ roemd zouden worden, zo lang de weereld
„ staan zou; wiens heldendaaden en verdien-
„ sten jegens den Staat nimmer zouden ver-
„ geten worden, en wiens dood, hier te Lan-
„ de, beide van de kleinsten en de grootsten,
„ beklaagd werdt; doch zy waren verzekerd,
„ dat 's Konings raad nergens toe gestrekt
„ hadt, dan tot behoudenis van Vryheid en
„ Godsdienst; en bleeven volkomen overtuigd
„ van de redelykheid dier maatregelen: waar-
„ om zy besllooten hadden, dezelven op te vol-
„ gen; niet af te gaan van de Verbonden, by
„ 't leeven van gemelde zyne Majesteit gemaakt,
„ en zig, ten allen tyde, van de middelen, wel-
„ ken God hun in handen gesteld hadt, te
„ bedienen, tot behoudenis van hunne Vry-
„ heid en Godsdienst (*b*)." Dit antwoord toon-
de zo klaar, dat de Staaten niet van inzigten veranderd waren, sedert de dood van Koning Willem, dat men nu den oorlog onvermydelyk hieldt. Ook werdt dezelve, eerlang, openlyk, verklaard aan Frankryk. Doch eer wy dit verhaalen, zal 't niet ondienstig zyn, te ontvouwen, wat 'er, omtrent de vaststelling der Regeeringe, na de dood des Erfstadhouders, in de Vereenigde Gewesten, voorviel.

III. Staat van 's Lands Regeeringe, na

Het overlyden van zyne Majesteit van Groot-Britanje hadt vyf deezer Gewesten ontzet van hunnen Stadhouder, den gantschen Staat, van zynen Kapitein- en Admiraal-Generaal. Deeze hoo-

(*b*) Resol. Gener. *Sabbathi* 8 *April* 1702. *bl.* 228. *by* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 94. *en in 't* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 52.

hooge waardigheden waren wel, in 't jaar 1674, erfelyk verklaard, in zyne mannelyke nakomelingschap; doch hy was overleeden, zonder ooit kinderen gehad te hebben; weshalve niemant, uit hoofde van het besluit des jaars 1674, regt voorwenden kon op de waardigheden, welken hy, door den dood, ontruimd hadt. Hy hadt, dit voorziende, reeds in 't jaar 1700, gearbeid, om zynen Neef, Prins Jan Willem Friso, die thans op de Hooge Schoole te Utrecht was, te doen benoemen tot zynen opvolger: doch zyne poogingen waren vrugteloos geweest, gelyk wy, in 't voorgaande Boek (i), hebben aangetekend. De meeste Leden der hooge Regeeringe scheenen thans, gelyk na de dood van Prinse Willem den II., te neigen, om de waardigheden, door zyne Majesteit van Groot-Britanje bekleed, onbegeven te laaten. De Koning hadt den jongen Prins van Nassau tot zynen algemeenen erfgenaam gesteld (k); en 't scheen dus niet vreemd, dat veelen dagten, om hem zyner Majesteit ook te doen opvolgen, in de opengevallen' waardigheden. Doch de Koning van Pruissen, zig grondende op den uitersten wil van Fredrik Henrik (l), zynen Grootvader van Moeders zyde, betwistte den jongen Prinse het regt tot 's Konings nalaatenschap; welke hy zig, door zynen Gezant in den Haage, geheel deedt toeeigenen (m). Ook maakte hy zig, terstond, meester van de Graafschappen Lingen en Meurs, zoo-

1702. de dood van Koning Willem.

De Koning van Pruissen betwist den Prinse van Nassau het regt op de nalaatenschap.

(i) *Bladz.* 104.
(k) XVI. *Deel*, *bl.* 300.
(l) *Zie* XI *Deel*, *bl.* 434.
(m) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 96, 97.

1702.

schap van Koning Willem.

zoekende zelfs zyne wapens te hegten aan 't Stadhuis te Graave: 't welk hem, egter, door den Bevelhebber, belet werdt. Doch, wat laater, nam hy in persoon bezit van 't zogenaamde oude Hof in den Haage. De Prinsesse Weduwe van Nassau, Moeder en Voogdesse van den jongen Prinse, beklaagde zig by de Staaten over 't bedryf des Konings van Pruissen, welk zy niet schroomde *geweldig* te noemen. Ook verwierf zy, by 't Hof van Holland, een *Mandement*, waarby zyne Pruissische Majesteit voor het zelve gedaagd werdt: 't welk hy zeer euvel opnam (*n*). Doch hunne Hoog-Mogendheden, schoon by den uitersten wil van Koning Willem, die, kort hierna, in den Haage geopend werdt (*o*), zo wel als voorheen, by dien van Fredrik Henrik, aangesteld tot *Executeurs*, zagen geene kans, om den twist, tusschen den Koning van Pruissen en den Prinsesse van Nassau, die veele jaaren duurde, spoedig by te leggen. Ook toonde men zo weinig gezindheid als te vooren, om den jongen Prins te verkiezen tot Stadhouder. Men wil, dat 's Prinsen vrienden, om 's volks genegendheid te hemwaards te toetsen, omtrent deezen tyd, verspreidden, dat hy krank, of zelfs overleeden was, en dat men toen bespeurde, dat de naam van Nassau nog in hoogagting was, onder de Landzaaten (*p*). Doch de Staaten van Holland waren de eersten gereed met een besluit,

Voorslag der Staa-

(*n*) Resol. Holl. 29 *Maart*, 28 *April*, 26 *May* 1702. *bl.* 86, 116, 2:2. 15, 24 *Maart*, 7 *April*, 20 *Juny*, 1703. *bl.* 134, 170, 172, 227, 231, 355. 23 *Febr.* 1704. *bl.* 123. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 99, 223.

(*o*) Groot Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 23.

(*p*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 99.

fluit, om zonder Stadhouder te regeeren. Zy gaven 't, met onbepaalde woorden, te kennen, in de Vergadering der algemeene Staaten, werwaards zy zig, op 't ernstig aanhouden van den Raadpensionaris Heinsius, in vollen getale, vervoegden, op den vyfentwintigsten van Lentemaand: Zy vertoonden hier, na een omstandig beklag over de dood van Koning Willem, „ dat zy geenen beteren raad wisten, om deeze zwaare wonden te heelen, dan dat de Staaten der byzondere Gewesten de handen ineen sloegen; eene volkomen' onderlinge eenigheid, liefde en vertrouwen aankweekten, en, hoofd voor hoofd, verklaarden, dat zy zig, standvastiglyk, dagten te houden aan de gemaakte Verbonden, dezelven handhaavende, uit al hun vermogen: waartoe hunne Edele Groot-Mogendheden zig, van hunnen kant, volkomen gezind verklaarden, zullende zy liever goed en bloed opofferen, dan het Gemeenebest, de Vryheid en den Godsdienst zien verlooren gaan." Voorts, verzogten zy „ dat hunne Hoog-Mogendheden de Staaten der andere Gewesten wilden nodigen tot diergelyke verklaringe, en dat men van de kloekmoedige besluiten der Staaten ook kennis gave aan de hooge Bondgenooten. En in geval de andere Gewesten de zaaken en Regeering van het Land, op de genoemde wyze, wilden ter herte neemen, twyfelden zy niet aan eene gewenschte uitkomst (q)." De andere Gewesten, kennis van 't besluit der Staaten van Holland gekreegen

1702. ten van Holland, op den vorm der Regeeringe.

De andere Ge-

(q) Resol. Holl. 25 *Maart* 1702. *bl.* 78.

1702. gen hebbende, deeden allen diergelyke verklaaringen (*r*), zonder een woord van 't begeeven der hooge waardigheden te reppen. Alleenlyk gaven die van Stad en Lande, goedkeurende, dat het bevel over de Krygsmagt van den Staat, by voorraad, opgedraagen was aan den Veldmaarschalk, Prinse van Nassau-Saarbrugge, in bedenking, of men niet ten spoedigste behoorde uit te zien, naar een' bekwaam Persoon, om 't oppergebied te voeren over de Legers (*s*): waartoe zy, ongetwyfeld, hunnen Stadhouder, den Prins van Nassau, zouden hebben aangepreezen. Doch hierop viel geene aanmerking, by de andere Gewesten. Men liet de hooge ampten, door Koning Willem bekleed, onbegeven, en de Regeering der Gewesten, die geenen Stadhouder hadden, schikte zig, eerlang, byna op den zelfden voet, als waarop zy, na de dood van Prinse Willem den II., gebragt geweest was.

Gewesten bewilligen 'er in.

In Holland, ging dit toe, zonder eenige merkelyke opschudding. De Wethouders der stemmende Steden bedienden zig van de Oktrojen, hun na de dood van Prinse Willem den II. verleend, tot het bestellen der Regeeringe: of verwierven, van tyd tot tyd, nieuwen van 's Lands Staaten (*t*). In eenige Steden, met naame, te Schoonhoven (*u*), te Gorinchem

(*r*) *Zie, onder anderen*, Notul. Zeel. 25 *Maart* 3 *April* 1702. *bl.* 55, 58.

(*s*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 7—15. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 69—82.

(*t*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 722, 723, 727, 729, 732.

(*u*) Resol. Holl. 17, 25 *Nov.* 1702. *bl.* 491, 509. 13 *Jan.* 31 *Maart* 26, 28 *July*, 28 *Sept.* 30 *Nov.* 1703. *bl.* 17, 156, 424, 429, 560, 646, 655.

chem (*v*), en te Haarlem (*w*), viel egter eenig geschil onder de Regenten, over 't bestellen der Wet, welk, niet dan met moeite, en, door tusschenkomst der Staaten, bygelegd werdt. Van de zes Vroedschappen, die, in 't jaar 1692, buitens tyds, te Rotterdam, waren ontslaagen (*x*), waren 'er nog drie, *Herman van Zoelen*, *Pieter de Mey* en *Samuel Beyer*, in leeven; die nu, met kennisse van hunne Edele Groot-Mogendheden, hersteld werden (*y*). Zelfs werdt *Adriaan Blok*, in de Regeering van Schoonhoven, en Adriaan Vroesen, in de Vroedschap van Rotterdam hersteld; schoon zy beide, reeds sedert het jaar 1672, ontslaagen geweest waren (*z*). 1702.

IV. Opschuddingen in Gelderland.

Doch in Gelderland, Zeeland, Utrecht en Overyssel, alwaar de Stadhouder, sedert het jaar 1672, groot gezag geoefend, veele luiden uit de Regeering gezet, en veele misnoegden gemaakt hadt, ontstonden, in dit en in eenige volgende jaaren, verscheiden' zorgelyke beroerten, van welken wy, hier, eenig berigt geeven moeten. De algemeene oorzaak deezer beroerte was de begeerte van sommigen, om zig hersteld te zien in 't bewind, waarvan zy, of hunne ouders of vrienden, geduurende de jongste Stadhouderlyke Regeering, ontzet geweest waren: welke begeerte aanliep tegen geen minder drift in anderen, om zig te handhaaven in 't gezag, welk hun, door den Stadhouder, was op-

(*v*) Resol. Holl. 10, 18 *Jan.* 1703. *bl.* 13, 28.
(*w*) Resol. Holl. 13, 25 *July*, 27 *Aug.* 1703. *bl.* 384, 423, 465
(*x*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 128.
(*y*) Resol. Holl. 10 *Aug.* 1702. *bl.* 385.
(*z*) Resol. Holl. 15 *July* 1704. *bl.* 369.

1702. opgedraagen, en waarmede zy zig nog bekleed vonden. De uitwerkfels deezer ftrydige driften waren niet even hevig, alomme: doch hadden gevaarlyke gevolgen, in eenige Steden van Gelderland. De Staaten van dit Geweft, op de eerfte tyding van 't overlyden des Erfftadhouders, te Nieuwmegen, byeengekomen zynde, hadden, om zig te handhaaven in de Regeeringe, op den agtften van Grasmaand, beflooten „ dat de Magiftraatsbeftelling in de Steden nu gekomen was, en voortaan altyd „ blyven zou aan de byzondere Wethouders „ derzelven (*a*)." Hierdoor, zouden zy, die voorheen van de Regeering ontzet geweeft, of, huns ondanks, buiten bewind gehouden waren, voor altoos, verfteken geweeft zyn van de gelegenheid om op 't kuffen te raaken, zo zy geen middel gevonden hadden, om de uitvoering van dit befluit te voorkomen, en 't volk op te wekken, om verandering in de Regeering te begeeren en te bewerken. De gelegenheid ontbrak hun niet, om de Gemeentsluiden en Gilden, die, van ouds, een dubbel getal plagten te benoemen, waaruit de jaarlykfche Wethouderfchap gekooren werdt, te beduiden, dat zy zig, in dit voorregt, moesten doen herftellen, en de beftelling der Regeeringe niet laaten aan de dienende Wethouderfchap „ die, zeide men, tot hiertoe, door „ den Stadhouder, naar zyn welgevallen, was „ aangefteld geweeft, fchoon de algemeene „ Staaten hem, daartoe, in 't jaar 1674, flegts „ voor

(*a*) Landd. Recesf. 8 *April* 1702. *MS. Zie ook* SCHRASSERT Befchryv. van Harderw. II. *Deel*, *bl.* 167.

„ voor éene reize, gemagtigd hadden." Men vondt ook, gelyk doorgaans, ligtelyk ſtof, om 't gemeen oorzaak van misnoegen te doen opvatten, tegen de tegenwoordige Regeering. „ Sommige Wethouders beſtonden, zeide men, „ elkanderen te na in den bloede: anderen „ waren vreemdelingen: anderen bekleedden „ ampten, die onbeſtaanbaar gehouden wor„ den met het bedieneu van het Wethouder„ ſchap." Sommigen werden bedraagen, dat zy zig, in de Regeering van Stad of Land, kwalyk gekweeten hadden van hunnen pligt: zaaken allen, die, vooral in oorlogstyden, als de gemeene laſten zwaarſt drukken, ligtelyk, geloofd worden van 't volk. 't Morren borſt eerſt te Nieuwmegen tot daadelykheid uit. De Gemeentsluiden, welker getal tweeëndertig plagt te zyn, waren, hier, tot op zes Perſoonen, uitgeſtorven: welken zes, op den zesden van Zomermaand, den Raad afvorderden, dat dezelve hun getal vol maakte. Eenigen tyd na dat dit geſchied was, ontſloegen zy den gantſchen Raad van hunne ampten, ſtellende, nevens de Gildemeeſters, eenen nieuwen Raad aan, die, uit eenige oude, en voor 't overige uit nieuwe Regenten beſtondt. De Burggraaf van Nieuwmegen, *Jakob van Randwyk*, hadt van zyne Burgemeeſters en Raadsplaats reeds vrywilliglyk afſtand gedaan, zo dra 't getal der Gemeentsluiden vol gemaakt was. Doch de Burgemeeſter *Willem Roukens*, de Raaden *Joan van Leeuwen*, *Joan Verbolt* en eenige anderen lieten zig bedanken, door de Gemeentsluiden. De ontſlaagen' Regenten begaven zig, des anderendaags, nog wederom naar 't Stad-

1702.

Verandering der Regeeringe te Nieuwmegen.

1702. huis; doch zy werden verjaagd, door den Maas-schipper *Willem Vonk* en eenige anderen (*b*). Te Tiel en te Bommel, geschiedde, op den zelfden tyd, en omtrent op dezelfde wyze, verandering in de Regeering. Te Tiel, hadden de Dekens der Gilden Gemeentsluiden verkooren, die, aan 't hoofd van eene groote menigte volks, twee Schepens, *Joan van Lit de Jeude* en *Willem Kaspar Mattheus van Vinceler*; en naderhand nog een' derden, *Louis Kreyvanger*, met zwaare bedreigingen, dwongen, afstand te doen van hunne ampten (*c*).

te Tiel en te Bommel.

De Staaten van Gelderland herstellen de oude Regeering wederom.

Terwyl de hekken der Regeeringe, in de Steden des Nieuwmeegschen Kwartiers, dus verhangen werden, bleeven de Wethouders, in de Steden der twee andere Kwartieren van Gelderland, nog in 't bewind: en verleiden, in Hooimaand, den Landdag, die te Nieuwmegen moest gehouden geweest zyn, naar Arnhem, daar dezelve, door eenige ontslaagen' Regenten van Nieuwmegen, bygewoond werdt. De nieuwe Regeering deezer Stad verklaarde, hierop, alles, wat te Arnhem besllooten zou worden, voor wetteloos. De vergaderde Staaten te Arnhem zonden, daarentegen, Gemagtigden naar de Steden des Nieuwmeegschen Kwartiers, die van eene bende Ruiters verzeld waren, en de oude Regeering wederom herstelden. Zelfs was Nieuwmegen, met vyf Regementen knegten en drie Kornetten paarden, die op weg waren geweest naar 't Leger in Brabant,

(*b*) Verhaal der Gemeentsluiden. *Bylage. bl.* 3. Verbaal der oude Magist. *bl.* 23

(*c*) Verb. en Deduc. *voor de* Magist. van Thiel, *bl.* 5 *enz.* Sentent. *van* J. van Londen *en* J. Taay.

bant, op *patent* van de Staaten van Gelderland, bezet geworden. De luiden, die de hand meest in de verandering gehad hadden, en onder deezen, *Frans Romswinkel*, die tot Burgemeester, en *Henrik Singendonk*, die tot Schepen van Nieuwmegen verkooren geweest was, werden, sedert, voor 't Hof, gedagvaard; en, niet verschynende, gebannen uit de Provincie (*d*). De herstelde oude Regeering te Nieuwmegen bleef in 't bewind, tot in den aanvang des volgenden jaars. De nieuwe, doch nu wederom afgezette Regenten, hadden, midlerwyl, een groot getal van burgeren op hunne hand weeten te krygen, die zig, by ondertekening, verbonden hadden, tot het herstellen en bewaaren van de voorregten der Burgerye (*e*). Ook wisten zy eenige Zeeuwsche Steden, met naame Middelburg, daar nu ook verandering in de Regeering gevallen was, op hunne zyde te krygen (*f*). De Gemeentsluiden van Nieuwmegen vervoegden zig ook aan de Staaten van Holland, klaagende over de geweldige herstelling der afgezette Regeeringe, die, zo zy beweerden, volgens de Privilegien, ontslaagen geweest was: en begeerende, dat hunne Edele Groot-Mogendheden de gereezen' onlusten geliefden te doen beslegten, door onzydige * zegsluiden. Zy vervoegden zig niet by de algemeene Staaten, om dat deezen het herstellen der oude Regeeringe reeds hadden goedgekeurd, zig zelfs heb-

1702.

* *Arbiters.*

(*d*) Sentent. *van* F. Romswinkel, H. Singendonk, R. Verschoor, W. Vonk *en* anderen.

(*e*) *Zie* Onderl. Verbond en Associatie *enz.*

(*f*) Extr. *uit de* Notul. van Rade van Middelb. *van* 1 Dec. 1702. *in de* Notul. van Zeel. *van* 1702. *Byl.* * 182. *en* 26 *Febr.* 1703. *bl.* 90.

1702. hebbende laaten welgevallen, dat men 't Krygsvolk van den Staat hiertoe gebruikt hadt. Ook bestondt de meerderheid der Afgevaardigden ter algemeene Staatsvergaderinge nog uit luiden, die geheellyk plagten af te hangen van Koning Willem. Doch de Staaten van Holland zelven, in aanmerking neemende, dat de oude Regeering de magt nog in handen hadt in Gelderland, vonden, voor als nog, raadzaam, 't verzoek der Nieuwmeegsche Gemeentsluiden van de hand te wyzen (g). Doch 't leedt niet lang, of zy veranderde van gedrag.

De tweespalt hadt, ondertusschen, eenen naam gekreegen. Zy werdt, in Gelderland, en, zo ik meen, ook in Overyssel (h), *Plooijery* geheeten. De oude Regenten en derzelver aanhang werden gezeid van de *oude Plooi*; de nieuwe van de *nieuwe Plooi* te zyn. De Gemeentsluiden te Nieuwmegen, zynde allen van de nieuwe Plooi, hunnen aanhang merkelyk gesterkt vindende, begaven zig, aan 't hoofd van eene menigte volks, tegen den dag van de gewoonlyke Verandering der Wethouderen, zynde den tweeden van Louwmaand, naar 't Stadhuis, begeerende, dat hun de bestelling der Regeeringe werdt afgestaan, gelykze hun, zeidenze, van regtswege, toekwam. Men vorderde tyd van beraad; doch deeze was niet of naauwlyks verstreeken, toen de onlangs afgezette Regenten, door de Gemeentsluiden en burgers, met geweld ten Stadhuize ingevoerd, en in 't bewind gesteld werden. De ou-

(g) Resol. Holl. 24 *Nov.* 1702. *bl.* 503.
(h) *Voiez* Lettr. *de* TYSSOT *de* PATOT. *Tom.* II. *N.* IX. *p.* 62.

oude Regenten namen toen, andermaal, de wyk. Twee hunner, Roukens en *Beekman*, waren, reeds te vooren, van 't graauw, smaadelyk, bejegend geweest, en met slyk en steenen geworpen. De herstelling der nieuwe Regenten werdt, daarentegen, met het luiden der klokken, het ontsteeken van vreugdevuuren en andere blyken van uitgelaaten' blydschap, gevierd. Zelfs regtte men twee benden vrywilligen op, onder de zinspreuk van *restituta Libertas*, *herstelde Vryheid*, die, gewapend en met ontrolde vendels, door de Stad trokken, tot bescherming der nieuwe Regeeringe (*i*). Te Tiel, hadt Doktor *Mattheus van Eck*, in Wintermaand des jaars 1702, ook eene Vergadering belegd van afgezette Gemeentsluiden en anderen. De Regeering, hiervan kennis bekomen hebbende, hadt hem en den Deken der Gilden, *Joannes Knyf*, in hegtenis doen neemen. De burgers, toen op de been geraakt, hielden geduurige byeenkomsten: waaruit, in Louwmaand des volgenden jaars, eene geheele verandering der Regeeringe volgde. Van Eck, geslaakt zynde, werdt toen tot Burgemeester aangesteld (*k*).

1702. Zy wordt, te Nieuwmegen, andermaal afgezet.

Ook te Tiel.

Midlerwyl, zogten de Staaten, die nu te Zutfen zaten, de Regeering in de twee andere Kwartieren te handhaaven, en de burgery, die hier ook naar verandering begon te haaken, te paaijen met beloften. Doch in Louwmaand des jaars 1703, verscheenen de Gildemeesters van Arnhem op 't Stadhuis, met twee byzondere Ver-

Verandering in de Regeering te Arnhem.

(*i*) Verbaal *voor de* Magistr. *bl.* 31 *enz.* LAMBERTI Memoir Tom. XII. *p.* 262, 265.

(*k*) Verbaal *en* Deductie *der* Magistr. van Thiel, *bl.* 8 *enz.*

1702. Vertoogen, behelzende eenige bezwaarnissen tegen de Regeeringe, die men voorgaf, te willen onderzoeken. 't Gemeen, niet voldaan met zulk een antwoord, rotte te hoop, en raadpleegde op 't gene hun verder te doen stondt. De Wethouderschap, met reden bedugt voor erger, zogt zig te handhaaven in 't bewind, door middel der bezettinge, en stelde eene Ruiterwagt aan, om, des nagts, de ronde te doen door de Stad. Maar de burgers bragten te wege, dat hun, insgelyks, toegelaaten werdt, eene wagt te houden voor 't Stadhuis. Ook beloofden de Wethouders, dat zy zig van geen Krygsvolk bedienen zouden, dan met kennis der burgerye; die, daartegen, verzekering gaf, dat zy geene wanorde of geweld pleegen of gedoogen zou. Al dit was gebeurd voor den gewoonlyken Keurdag, die op den vyfentwintigsten van Louwmaand viel. De Wethouders werden toen, gelyk men onder het Stadhouderlyk bewind gewoon geweest was, in hunne Ampten bevestigd en van nieuws beëedigd door den Rigter. Doch de Gemeentsluiden verklaardenze nog dien zelfden dag ontslaagen van hunne ampten: waarna zy eene nieuwe verkiezing deeden, ten deele uit oude, ten deele uit nieuwe Regenten bestaande. Doch de ouden en *Antoni Huigens*, een der van nieuws aangestelden, weigerden, de Regeering te aanvaarden. De Gemeentsluiden moesten, derhalve, eene tweede verkiezing doen, om 't ontbreekende getal vol te maaken. 't Stadhuis werdt, midlerwyl, bezet gehouden door de burgers; zo dat het den bedankten Wethouderen onmogelyk was, hunne oude Plaatsen in te neemen. Ook

kon

kon het Krygsvolk hun geen' dienst doen, ten deele, om dat men voor een bloedbad bedugt was; ten deele, om dat de Overften, na de dood des Kapiteins-Generaal, de Staaten van Holland, die deeze veranderingen in Gelderland niet ongaarne zagen, meer naar de oogen moesten zien. Omtrent den zelfden tyd, werdt de Regeering, in de overige Steden des Veluwschen Kwartiers, insgelyks, veranderd, door de Gemeentsluiden. 't Zelfde geschiedde, in Sprokkelmaand, in de Steden des Kwartiers van Zutfen. In Zutfen zelf, ging 't, met de verandering, zeer gemakkelyk toe. De dienende Wethouders werden, uit den naam der Gilden en Burgerye, bedankt, en, terstond daarop, voor drie jaaren, wederom aangenomen. Ook maakte men hier een Reglement op de bestellinge der Wethouderschap, welk, door de Wethouders en Gemeentsluiden, wederzyds, getekend en bezwooren werdt (*l*).

1702.

en in de overige Steden van Gelderland.

V. In Overyssel, geschiedt ook verandering der Regeeringe.

In Overyssel, geschiedde, omtrent deezen tyd, oók diergelyke verandering in de Regeering der Steden. De Wethouderschap van Deventer hadt zig, terstond na de dood van Koning Willem, meester gemaakt van de sleutels der Stad, die, tot hiertoe, in bewaaring van den Bevelhebber der bezettinge, geweest waren (*m*). De Gemeentsluiden in deeze Stad, en in de Steden Kampen en Zwolle, zig ook ontzet vindende van het regt tot de bestellinge der Wethouderschap, welk hun, van ouds, plagt toe te komen, hernamen het zelve, op gelyke wy-

(*l*) *Uit* verscheiden' gedrukte Stukken van deezen tyd. *Zie ook* Lamberti *Tom.* XII. *p.* 215, 266, 267.

(*m*) Lamberti *Tom.* II. *p.* 94.

1702. wyze, als men in Gelderland gedaan hadt, en veranderden de Regeering in de drie Steden (*n*). Dit ging niet toe, zonder merkelyke opschuddingen: van welken nogtans geene byzonderheden tot myne kennisse gekomen zyn. Twee Burgemeesters van Deventer hadden zig hunne afzetting zo sterk aangetrokken, dat het hun, zo sommigen meenen (*o*), eerlang, de dood deedt.

VI. Beweeging in de Provincie van Utrecht.

In de Provincie van Utrecht, viel ook merkelyke beroerte voor, met naame in de kleine Steden. De Staaten van dit Gewest hadden, in Grasmaand des jaars 1702, besloten, dat het Reglement van den jaare 1674 (*p*) vernietigd, en de Regeering in de Steden, voortaan, besteld zou worden, op gelyken voet, als van 't jaar 1651 tot het jaar 1672, dat is, van de dood van Willem den II. tot op de verheffing van Willem den III. geschied was (*q*). Te Amersfoort, plagt men, geduurende dien tyd, de Wethouders te stellen by Lotinge van de voornaamsten der burgerye. Doch sommigen, oordeelende, dat zy, op deeze wyze, ligtelyk, zouden konnen ontzet worden van de Regeeringe, in welke zy zig zogten te handhaaven, dreeven, in Wintermaand, door, dat de verkiezing, even als in Utrecht, by stemminge, geschiedde. Eenige Leden der Regeeringe, tegen deeze handelwyze *geprotesteerd* hebbende, vervoegden zig, in

Geweldige beroerte te Amersfoort.

(*n*) LAMBERT *Tom.* XII. *p.* 192.
(*o*) Lettr. de TYSSOT *de* PATOT, *Tom.* II. *N.* XXX. *p.* 187.
(*p*) *Zie* XIV. *Deel*, *bl.* 327.
(*q*) Groot Utr. Plakaatb. I. *Deel*, *bl.* 177. III. *Deel*, *bl.* 106, 107.

in Louwmaand des jaars 1703, aan 's Lands Staaten, verzoekende „ dat de bestelling der „ Regeeringe, voortaan, by lootinge, geschieden mogt; en dat alles, midlerwyl, mogt „ blyven in den staat, waarin het geweest was: „ uitgenomen, dat twee Regenten, Vader en „ Schoonzoon, belet mogt worden, gelyk te „ dienen." De Staaten stelden 't Verzoekschrift aan Gemagtigden, die last kreegen, om partyen, in der minne, met elkanderen, te verdraagen (*r*). Doch eer dit geschieden kon, bragten de misnoegde Regenten, of eenigen derzelven de burgery in beweeging, waarin de Oud-Burgemeester, *Willem Teekman*, gehouden werdt, onder anderen, de hand gehad te hebben. *Pieter van Houten* en *Richard Saab* hielden, van tyd tot tyd, byeenkomsten: alwaar, eindelyk, in Grasmaand, besloten werdt, de gantsche Regeering te doen bedanken door de Burgerye, gelyk, op den zestienden, geschiedde: terwyl de markt vol stondt van ingezetenen, gewapend en ongewapend. Hierop volgde eene verkiezing by lootinge van dertien uit de aanzienlykste burgers. Van Houten, Saab, Teekman en anderen van hunnen aanhang kwamen in de Regeering. Doch in deeze verkiezing kwam, kort hierop, verandering, wordende de burgers, uit welken de kiezers geloot waren, en de verkooren' Regenten zelven, niet genoegzaam bevoegd bevonden. Men deedt dan eene nieuwe keuze, waarin Teekman en verscheiden' anderen voorbygegaan werden. De nieuwe Regenten werden, met vliegende ven-

1702.

(*r*) Requeft van eenige Regent. van Amersf, *gedrukt* 1703.

1703. vendels en slaande trom, naar 't Stadhuis geleid, en ontvingen, beëedigd zynde, van de burgerye eene belofte van getrouwheid. Doch onaangezien deeze belofte, bleef de Stad nog vol onrust, vorderende de burgerye verscheiden' punten van de nieuwe Regeeringe, die ten deele werden ingewilligd (s). De Staaten, midlerwyl, de oude Regeering willende handhaaven, booden vergiffenis aan van 't gebeurde (t), mids dezelve hersteld werdt. Doch hiernaar hadden de nieuwe Regenten geene ooren. Van Houten, nu Schepen geworden, bragt te wege, dat de afkondiging der vergiffenisse, in Hooimaand, belet werdt, door de gewapende Schutterye, die zig voor 't Stadhuis geplaatst hadt. Ook styfde Teekman de Gemeente, met woorden, in 't afwyzen der afkondiginge. Eenige oude Regenten werden uit hunne huizen gehaald en vastgezet: anderen gedwongen, de Stad te verlaaten: een huis werdt geplonderd: verscheiden' anderen de glazen ingesmeeten. Negen dagen duurde de beroerte, zonder dat de Gemagtigden der Staaten, die, meer dan eens, met Gemagtigden der burgerye, aan 't zwarte Bergje, buiten de Stad, in gesprek traden, de ontstelde gemoeden tot bedaaren wisten te brengen. De Staaten beslooten, eindelyk, tot het afzenden van eenig Krygsvolk, om de Stad in te neemen. Doch die van binnen hielden de poorten digt. De Staaten zonden, hierop, meerder aantal van voet- en paardenvolk af, welk, geschut by zig

(s) Extract *uit het* Politie-Boek van Amersf. 16 *April* — 24 *May* 1703.

(t) *Zie* Groot Utr. Plakaatb. I. *Deel*, *bl.* 749.

zig hebbende, wel haast, meester werdt van de Stad. De hoofden der oproerigen, gelyk menze noemde, werden in hegtenis genomen, en naar Utrecht op Haazenberg gebragt. De Regeering werdt, midlerwyl, hersteld, door Gemagtigden uit den Hove. Drie gevangenen, van Houten, Saab en Teekman, zaten tot in 't begin van Wynmaand, wanneer de twee eersten gevonnist werden, om onthalsd, de laatste, om met het zwaard over 't hoofd geslaagen, en uit de Provincie gebannen te worden; welke vonnissen, te Amersfoort, in 't openbaar, werden uitgevoerd (u). Kort hierna, werdt 'er eene algemeene vergiffenis afgekondigd: van welke, nogtans, veertien Persoonen werden uitgezonderd (v). Te Reenen, was ook eenige opschudding ontstaan, die egter geen gevolg hadt gehad. De Staaten deeden hier ook eene algemeene vergiffenis afkondigen: waarna de rust in de Provincie van Utrecht hersteld werdt (w). De Staaten wisten hun besluit, op 't bestellen der Wethouderen genomen, te handhaaven, onaangezien de poogingen van eenigen, die zig zogten te dringen in 't bewind.

1702.

Beweeging te Reenen.

VII. Beroerte in Zeeland.

Op deze wyze, liep het af met de poogingen om de Regeering te veranderen, in de drie Gewesten, daar de Stadhouder, sedert het jaar 1675, de Wet, naar zyn welgevallen, hadt mogen stellen (x). In Zeeland, daar hy, als eer-

(u) Sentent. *van* P. van Houten, R. Saab *en* W. Teekman, *gedrukt* 1703.
(v) Groot Utr. Plakaatb. I. *Deel*, *bl.* 741.
(w) Europ. Merc. *July* — *Decemb.* 1703. *bl.* 288 — 290.
(x) *Zie* XIV. *Deel*, *bl.* 327, 358, 360.

1702. eerste Edèle en als Markgraaf van Veere en Vlissingen, ook groot gezag in de Regeering geoefend hadt, ontstonden, terstond na zyn overlyden, ook merkelyke beweegingen. 't Gemeen, opgestookt, zo men wil, door sommigen, riep „ dat wylen de Koning 's volks „ Vryheden geschonden, en een onmaatig ge- „ zag geoefend hadt in de Provincie." De Heer van Odyk, die den Staat van eersten Edèle bekleed hadt, werdt, door twee Gemagtigden der Staaten, vervallen verklaard van deeze waardigheid, welke men verstondt, met 's Konings dood, vernietigd te zyn (y). Doch hy behieldt, meen ik, zitting ter algemeene Staatsvergaderinge, welke hem, reeds voorlang, voor zyn leeven, toegezeid was (z): schoon verscheiden Leden, nog in 't jaar 1704, sterk drongen op het intrekken van zynen last (a). Het Markgraafschap van Veere en Vlissingen ook zynde opengevallen, werden de Staaten beide door den Koning van Pruissen en door de Prinsesse Weduwe van Nassau aangezogt, om het hun toe te wyzen: waartoe zy egter niet verstaan konden (b). Doch terwyl men hierover raadpleegde, raakten de meeste Steden van Zeeland in roere. 't Gemeen, in de waan gebragt, dat de Regenten zig verrykt hadden met 's Lands penningen, en 't volk bezwaard met onbehoorlyke lasten, viel, hier en

De Staat van eersten Edele wordt vernietigd.

(y) Notul. Zeel. 3 *April* 1702. *bl.* 58. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 94.

(z) Notul. Zeel. 4 *Aug.* 1674. *bl.* 189.

(a) Notul. Zeel. 28 *Jan.* 10, 13 *Maart* 1704. *bl.* 47, 116, 124. *Byl.* * 97.

(b) Notul. Zeel. 3, 10 *April* 4, 11, 15 *May*, 20 *July*, 1702. *bl.* 60, 72, 121, 135, 141, 260.

en daar, aan op de Pagters der gemeene middelen, en op de Ontvangers en Rentmeesters der buitengewoone schattingen. Te Thoolen, daar, zo men 't nu verstondt, *Pieter Karel de Bils*, Heer van Koppensdamme, van wege den Stadhouder, een willekeurig gezag geoefend hadt, in 't stuk der Regeeringe, werdt de eerste beweeging, door Krygsvolk, van wege de Staaten derwaards gezonden, spoedig, gestuit. Doch alzo men, hier, verandering der Regeeringe in den zin hadt, morde men zeer, onder de burgers, over den overlast, dien de Stad leedt van de soldaaten. Ook hadt de Rekenmeester *Jakob Wouters*, Heer van St. Jans Steen en * aanblyvende Raad der Stad, te wege gebragt, dat 'er een Verzoekschrift ingeleverd werdt aan de Staaten, waarby eenige burgers begeerden, dat orde gesteld mogt worden op de aanstaande bestellinge der Wet; alzo het Reglement, hierop, in 't jaar 1675, gemaakt, nu, mids het overlyden des Stadhouders, geene plaats meer hebben kon. De Staaten verstonden, dat de tegenwoordige Regeering van Thoolen, die in Bloeimaand veranderd moest worden, by voorraad, nog zes weeken, in 't bewind blyven zou. Het Krygsvolk hieldt zig, midlerwyl, in de Stad. De Wethouders vernieuwden zelven de Regeering, ten gewoonlyken dage, Wouters ontzettende van zyne Raadsplaatse; die zig, hierop, andermaal, met een Verzoekschrift, vervoegde aan de Staaten, klaagende over 't onregt, welk hem, te Thoolen, aangedaan was. Daarna, wederom naar Thoolen gekeerd, ontstondt 'er, in Zomermaand, terstond na 't vertrek van 't krygs-

1702.

Verandering in de Regeering te Thoolen.

* *permanente.*

 volk,

1702. volk, eene geweldige beweeging in de Stad, en in 't gandsche Eiland, tusschen den Baljuw, *Nikolaas Duurkant*, met deszelfs aanhang, en zulken, die 't met Wouters hielden. Men viel op elkanderen aan, met gelaaden geweer: by welke gelegenheid, verscheiden' burgers gekwetst en gedood werden. Op den eenentwintigsten, werdt Wouters, door zynen aanhang, die de sterkste was, naar 't Stadhuis geleid of gedraagen. Terstond hierop, werdt 'er eene nieuwe Magistraat aangesteld, met bewilliging der vergaderde menigte. Wouters werdt in zyne Raadsplaatse hersteld. Doch de Staaten namen 't gebeurde zo kwalyk, dat zy Wouters, die, sedert, uit Thoolen geweeken was, openlyk, indaagden, het Hof in Holland verlof geevende, om eenige Thoolenaars, die voor hoofden der beroerte gingen, gevangkelyk, naar den Haage te vooren. De Wet werdt, op nieuws, veranderd, door Gemagtigden der Staaten (*c*). Wouters maakte zig, sedert, verdagt, dat hy een ontwerp gesmeed hadt, om den Koning van Pruissen te helpen aan 't bezit van 't Markgraafschap van Veere en Vlissingen, en zelfs van 't Stadhouderschap der voornaamste Gewesten (*d*). Doch dit ontwerp verdween, eerlang, in rook. Midlerwyl, was Goes ook in beweeging geraakt. Verscheiden' Regenten, die, in 't jaar 1692, geweldiglyk, afge-

te Goes.

(*c*) Notul. Zeel. 10, 19 *May*, 13 *July*, 11, 19, 20 *July*, 9 *Aug*. 1702. *bl*. 71, 72, 127, 134, 153, 183, 184, 234, 258, 273. *Byl*. * 70. * 116. * 131. * 293. Protest over de Crimin. Proceed. tegen die van Tholen, *gedr*. 1703. Afgeperste Verantw. *bl*. 13 *enz*. Berigt der Heeren van Tholen *en andere Stukken*.

(*d*) Secr. Resol. Holl. 23 *Febr*. 1703. VI. *Deel*, *bl*. 341.

gezet en gebannen waren (*e*), werden, door de burgerye, hersteld in 't verlooren bewind, op den drie-entwintigsten van Bloeimaand deezes jaars 1702. *Zy* hadden zig, kort te vooren, met een Verzoekschrift, vervoegd aan de Staaten van Zeeland, begeerende „ door deezen, „ hersteld te worden in de Regeeringe, van „ welke zy, huns oordeels, gantsch ten on„ regte, ontzet geworden waren." Doch de tegenwoordige Afgevaardigden van Goes hadden verhinderd, dat hierop een besluit in hun voordeel genomen was; waarop zy zig hadden laaten herstellen door de burgerye (*f*). Sedert, werden de vonnissen, in den jaare 1692, tegen hen geveld, en de uitspraak van wylen zyne Koningklyke Majesteit zelve vernietigd, door 's Lands Staaten (*g*). Te Middelburg, kwam de burgery, opgestookt door luiden van meerder aanzien, onder welken, *Daniel Fannius* een der voornaamsten was, ook op de been, in Hooimaand; beschuldigende eenige Regenten van kwaad bestier, en begeerende, dat dezelven ontslaagen werden van 't bewind: waartoe men, gedwongen, besluiten moest. Een Burgemeester, *Alexander de Munck*, twee Raaden, *Kornelis Versluis* en *Guillaume de la Palma*, en vier Schepens, *Pieter Pedecoeur*, *Kornelis Korver* de jonge, *Michiel Verpoorte* en *Joan Willem Parker*, werden, terstond, bedankt. De veranderde Regeering deedt zelfs, sedert, op

1702.

te Middelburg.

(*e*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 216, 224.
(*f*) Notul. Zeel. 28 *April*, 30 *May*, 1, 9 *Juny*, 28 *Aug.* 1702. *bl.* 103, 160, 162, 163, 175, 303.
(*g*) *Zie* versch. Stukken *in de* Europ. Merc. *July — Decemb.* *bl.* 1702. 101—116.

1702. op 't verzoek van Fannius, eenige luiden in hegtenis neemen, die hem, zeide hy, op de beurs gehoond, en nieuwe opschudding gezogt hadden. Doch zy werden, meen ik, eerlang, wederom op vrye voeten gesteld (*b*). Omtrent de verandering in de Regeering van Zierikzee, ten deezen tyde voorgevallen, is niets byzonders tot myne kennisse gekomen (*i*). Doch van de gevolgen der beroerten, die de dood des Stadhouders, in verscheiden' Gewesten, veroorzaakte, zullen wy, by bekwaamer gelegenheid, hierna nog gewaagen moeten. Ondertusschen, heeft de draad der geschiedenisse ons, hier en daar, reeds geleid tot in het jaar 1703, schoon 'er, in 't jaar 1702, nog veel is voorgevallen, tot welks verhaal wy ons nu begeeven.

VIII. Keizerswaard wordt belegerd.

De Keizer, in 't voorleeden jaar, de wapenen reeds hebbende opgevat in Italie, zonder iemant den oorlog verklaard te hebben, maakte geene zwaarigheid, om, in de Lente deezes jaars, den kryg ook aan den Rynkant te beginnen, en 't beleg te slaan voor Keizerswaard, welk Fransche bezetting ingenomen hadt. Over 't Leger, welk hiertoe gebruikt werdt, hadt de Prins van Nassau-Saarbrugge het opperbevel, op Keizerlyken lastbrief, alzo de Staaten, in welker dienst hy was, de vyandlykheden niet eigenlyk beginnen wilden, voor zy den oorlog verklaard hadden. Hy kwam voor de Plaats, op

(*b*) Notul. Zeel. 28 *Aug.* 30 *Nov.* 1702. *bl.* 302, 444. *Byl.* * 121, 173. 12. 20 *Febr.* 1703. *bl.* 71, 81, *Zie ook* versch. Resol. *en* Stukken *by* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 151, 157, 159. 162-170. Afgep. verantw. voor de Reg. van Middelb. *bl.* 27 *enz.*

(*i*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 125.

op den zestienden van Grasmaand, en maakte zig, eerlang, meester van het Eiland in den Ryn, welk nevens de Vesting legt. Doch 't beleg ging traaglyk voort, doordien de Graaf van Tallard, aan 't hoofd van eenen hoop Franschen, den belegeraaren, van de overzyde der Riviere, veel nadeels deedt met schieten (*k*). Terwyl het duurde, beslooten de Keizer, de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten, den Koning van Frankryk, op een' en den zelfden dag, den oorlog te verklaaren, en daarna de vyandlykheden, aan verscheiden' oorden tevens, te beginnen. 't Geschiedde, op den vyftienden van Bloeimaand. De Oorlogsverklaaring der Staaten, die den agtsten getekend was, behelsde „ dat de Koning van Frankryk, voor„ lang getragt hebbende, den Staat te over„ meesteren, of in den grond te bederven, „ dien, tot twee reizen toe, in de jaaren 1672 „ en 1688, hadt aangetast; dat hy zig, door „ het bemagtigen deezer Gewesten, den weg „ dagt te baanen tot de algemeene heerschap„ py: of, zo hy den Staat maar zo ver hadt „ konnen brengen, dat dezelve zig gescheiden „ hadt van de andere Bondgenooten, zou 't „ hem, in 't overmeesteren der andere Vor„ sten en Mogendheden, geen werk geweest „ zyn, de Vereenigde Gewesten van Vryheid „ en Godsdienst, derzelver dierbaarste pan„ den, te berooven. Doch deeze toeleg was „ hem, in de twee voorige oorlogen, mislukt, „ en de Ryswyksche Vrede gevolgd op den „ jongsten: by welke, Frankryk, beide aan 't Kei-

1702.

De Staaten verklaaren den oorlog aan Frankryk en Spanje.

(*k*) Burnet *Vol.* II. *p.* 323. Tindal *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 104.

1702. „ Keizerryk en aan Spanje, veele Plaatsen, tegen den inhoud der Nieuwmeegsche Vrede overheerd, hadt moeten te rug geeven. Maar 't was haast gebleeken, dat Frankryk niet gezind was, de Ryswyksche Vrede te houden. De Staaten werden bekommerd in hunnen Koophandel. De Lyst den inkomende en uitgaande regten werdt niet geregeld, dan na veel handelens, en veel onvoordeeliger dan voorheen. De ingezetenen der Vereenigde Gewesten, in Frankryk handelende, werden, tegen het *vyftiende* punt van 't Verdrag van Koophandel, zo zwaar belast als andere vreemdelingen. De Koning van Frankryk bleef egter voorgeeven, de Vrede te willen bewaaren, sluitende, ten dien einde, in 't jaar 1700, een Verdrag met Groot-Britanje en de Staaten, waardoor men de moeilykheden meende te zullen voorkomen, die, anderszins, na 't afsterven des Konings van Spanje, zouden ontstaan zyn. Maar hy hadt geenszins voor, zig aan dit Verdrag te houden. Hy zogt, in tegendeel, den Keizer haatelyk te maaken aan het Spaansche Hof, en bewerkte aldaar eenen uitersten wil, ten behoeve des Hertogs van Anjou. Zo dra was dit niet rugtbaar geworden, of de Koning van Frankryk hadt doen zien, dat hy zyne onbepaalde heerschzugt voldoen wilde: hy verklaarde, rondelyk, dat hy zig aan den uitersten wil dagt te houden, en op deeze wyze te voldoen aan het oogmerk, schoon niet aan de letter van het Verdrag: welk oogmerk hy verklaarde naar zyn welgevallen, niet zonder de Staaten zwaarlyk te drei-

„ gen,

„ gen, zo zy zig niet naar dit zogenaamde oog- 1702.
„ merk schikken wilden; eene uitvlugt zo on-
„ gehoord, dat zy geen' stand grypen kon,
„ zonder de plegtigste Verdragen op schroe-
„ ven te stellen. De Hertog van Anjou was,
„ hierop, tot Koning van Spanje verklaard,
„ zonder dat men eens agt hadt willen slaan,
„ op de eischen des Keizers; welker wettig-
„ heid, nogtans, by het gemelde Verdrag, zo
„ duidelyk erkend was, dat men hem het groot-
„ ste deel der Spaansche heerschappye hadt
„ toegeweezen. De Spaansche Nederlanden
„ waren, daarna, met Fransche troepen bezet
„ geworden: de Staatschen, die 'er, met be-
„ williging des overleeden Konings, in gelegd
„ waren, haddenze, niet dan met veel moei-
„ te, konnen ruimen. De Koning van Frank-
„ ryk hadt het volstrekt gebied aangenomen
„ over de Spaansche heerschappye, op den
„ naam zyns Kleinzoons: 't welk nergens dui-
„ delyker bleek dan in de Spaansche Neder-
„ landen, den voormuur van deezen Staat;
„ die, zo men uit Spanje berigt werdt, reeds
„ geheellyk waren afgestaan aan Frankryk.
„ Men hadt een Leger naar Italie gezonden,
„ het Kasteel van Luik, en de Steden in het
„ Keulsche, met naame Bon, Keizerswaard en
„ Rynberk, ingenomen, om de Staaten te
„ dwingen tot een afzonderlyk Verdrag, en
„ om zig dus, gelyk in 't jaar 1672, den weg
„ te baanen tot eenen inval in deeze Gewes-
„ ten; waartoe men, ook in 't Hertogdom Wol-
„ fembuttel, een' aanzienlyken hoop Krygs-
„ volk hadt doen op de been brengen. Men
„ was nog verder gegaan; men hadt zig mees-

„ ter

1701. „ ter gemaakt van verscheiden' havens in Spanje, in Italie en in de Indien zelven, om zig dus den gantschen Europischen Koophandel toe te eigenen. Men hadt gezogt den Koning van Portugal over te haalen, om den ingezetenen van deezen Staat zyne havens te verbieden. Men hadt een Esquader gezonden naar de Indien, om de Zilvervloot, waarin de Vereenigde Gewesten zo veel belang hadden, te bemagtigen. In deezen toestand der dingen, hadden de Staaten niet konnen nalaaten, zig in staat van tegenweer te stellen, beide te water en te lande; den beloofden onderstand van hunne Bondgenooten te vorderen, en zig, met den Keizer, de Koningen van Engeland en Pruissen, en andere Vorsten en Mogendheden, te verbinden. Ook hadt de Keizer reeds een Leger naar Italie gezonden, tegen dat van Frankryk. Hy hadt de Staaten, daarenboven, bewoogen, om by de Kreitsen te wege te brengen, dat dezelven hem de hand leenden, om de Franschen te verdryven uit het Stigt van Keulen, waartoe zy ook eenige troepen hadden afgezonden, die egter niet dan als hulptroepen zouden te werk gaan. Dus was, door toedoen der Franschen, tegen den wil der Staaten, de oorlog alomme ontsteken. Zy hadden gaarne beteren uitslag gehoopt van de jongste onderhandelingen met Frankryk: doch 't was klaarlyk gebleeken, dat de Franschen oorlog zogten: alzo zy zig sterker wapenden, terwyl zy van vrede spraken; en toen de Staaten weigerden te treeden in afzonderlyke handeling, eindelyk verklaard

„ had-

„ hadden, dat 's Konings Legers in ſtaat wa- 1702.
„ ren om werk te beginnen, zo de Staaten de
„ voorſlagen, welken men hun deedt, niet wil-
„ den aanvaarden. Wyders, hadt de tegen-
„ woordige Koning van Spanje het zelfde oog-
„ merk, als de Koning van Frankryk. De eer-
„ ſte hing geheellyk af van den laatſten, en de
„ laatſte hadt, onder den naam des eerſten,
„ eene Sterkte opgeworpen onder 't geſchut
„ van eene der Grensveſtingen van den Staat,
„ vierkant ſtrydig met de Vrede des jaars 1648,
„ en met het regt des oorlogs en der volken.
„ De Koning van Spanje hadt het gedrag van
„ zynen Grootvader, in allen deele, goedge-
„ keurd. Goddelyke en menſchelyke wetten
„ leerden dan den Staaten, dat zy, dus van al-
„ le kanten omringd en belegerd, ja zelfs ge-
„ hoond en aangetaſt, door Frankryk en Span-
„ je beide, ook verpligt waren, zig te bedie-
„ nen van de middelen, hun door God en de na-
„ tuur verleend, tot beſcherminge hunner on-
„ derzaaten, en tot bewaaringe van derzelver
„ Vryheid en Godsdienſt; en gevolgelyk, de
„ wapenen op te vatten tegen de Koningen van
„ Frankryk en Spanje, welken zy, by deezen,
„ den oorlog aanzeiden (*l*)."

IX. De Keizer en de Koningin van Groot-Britanje verklaa-

In de Oorlogsverklaaring des Keizers aan den Koning van Frankryk en aan den Hertog van Anjou, werdt, byzonderlyk, aangemerkt, dat de eerſte de Ryswykſche Vrede geſchonden hadt, en zig meeſter zogt te maaken van de Spaanſche heerſchappye, tegen meer dan éé-

(*l*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 315. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 112. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 107.

1702. Verklaaren den oorlog, insgelyks.

éénen plegtigen afftand, en tegen verscheiden Verdragen; en dat de laatste zig titels hadt aangemaatigd, waarop het Huis van Oostenryk geregtigd was. Voorts, werdt 'er, met ronde woorden, in gezeid „ hoe 't weereldkundig „ wäre, dat de uiterste wil, waarop men zig be„ riep, door omgekogte Raaden, naar den zin „ van Frankryk, opgesteld, en den Koning, „ in eenen zwakken staat van lighaam en ge„ moed, en toen hy noch leezen noch ver„ staan kon, voorgelegd was (*m*)." De Koningin van Groot-Britanje hieldt zig, in 't byzonder, gehoond, om dat de Fransche Koning den gewaanden Prins van Walles, voor Koning van Engeland, Schotland en Ierland, verklaard, en Spanje bewoogen hadt, om hierin met hem famen te stemmen. Zy verklaarden dan, om deeze en andere redenen, beide aan Frankryk en aan Spanje den oorlog (*n*). De Staaten zonden hunne Oorlogsverklaaring, onder anderen, terstond, aan den Koning van Pruissen, dien zy tot gelyken stap zogten over te haalen; doch hy, de Fransche troepen op zyne grenzen hebbende, weigerde zulks, heuschelyk (*o*). Men wil, dat de Koning van Frankryk, op 't ontvangen der drie Oorlogsverklaaringen, minst verwonderd was over die des Keizers; dat hy zeer vreemd vondt, dat de Koningin van Engeland zo byzonderlyk gewaagde van de erkentenis des Prinsen van Walles; doch dat hy ten hoog-

(*m*) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 115. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 114.

(*n*) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 115. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 113.

(*o*) Lettr. du Roi de Prusse *du* 19 *May* 1702. *dans* LAMBERTI *Tom.* XII. *p.* 19.

hoogste verstoord was, toen men hem de Oorlogsverklaaring der Staaten voorgelezen hadt, welke op de tafel werpende, hy gezeid zou hebben „ dat hy *Messieurs* de Hollandsche Koop- 1702.
„ luiden nog eens berouw zou doen hebben
„ van hunne stoutheid, in 't verklaaren van den
„ Oorlog aan zo groot een' Koning (*p*)." 't Liep, ondertusschen, tot den derden van Hooimaand aan, eer de Koning van Frankryk den oorlog aan den Keizer, aan Engeland en aan de Staaten verklaarde. Zyne Oorlogsverklaaring was kort, en behelsde alleenlyk „ dat de Ryswyk-
„ sche Vrede, geslooten in eenen tyd, waarin
„ de Koning, uit hoofde der groote overmagt
„ zyner wapenen, den nabuurigen Mogendheden de wet zou hebben konnen stellen, een
„ duidelyk bewys geweest was van zyne opregte zugt, om zynen onderdaanen de Vrede te geeven. Dat de Keizer, zonder eenig
„ regt te hebben op de Spaansche heerschappyen, zig egter, sedert, door 't vermeerderen zyner troepen, en door 't sluiten van
„ verscheiden' Verbonden met andere Mogendheden, vooral met Engeland en met de
„ Staaten der Vereenigde Gewesten, in staat
„ gesteld hadt, om de Vrede van Europa te
„ stooren. Dat men, van alle kanten, zonder
„ den oorlog verklaard te hebben, de vyandlykheden begonnen hadt, terwyl de Koning,
„ door zyne gezanten, aan verscheiden' Hoven, deedt arbeiden tot behoudenis der
„ Vrede, en dat deeze redenen hem bewoogen hadden, om den Keizer, Engeland en
„ den

Oorlogsverklaaring des Konings van Frankryk.

(*p*) Tindal *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 51-53.

1702. „ den Staaten, nevens derzelver Bondgenooten, „ den oorlog te verklaaren (q)." Hierop volgde, wat laater, ook eene Oorlogsverklaaring van het Duitsche Ryk aan Frankryk en aan den Hertoge van Anjou (r): waardoor de kryg, in 't kort, algemeen werdt.

X. Toeleg der Franschen, om Nieuwmegen te verrassen.

Doch de Franschen, die 't vreemd vonden, dat men, van 's Keizers zyde, de vyandlykheden begonnen hadt, voor 't verklaaren van den oorlog, zogten, omtrent vier weeken, voor dat hunne eigene Oorlogsverklaaring in 't licht kwam, zig, door verrassing, of door heimelyk verstand met eenigen uit de Stad, meester te maaken van Nieuwmegen. De Maarschalk van Bouflers, de Fransche troepen byeengetrokken en grooten voorraad verzameld hebbende binnen Roermonde en Venlo, toog, aldaar, over de Maaze; terwyl de Hertog van Bourgondie van Parys aankwam, om zig aan 't hoofd van 't Leger te stellen. De Staaten, bedugt voor een beleg van Maastricht, hadden de bezetting deezer Stad versterkt met twaalfduizend man uit het Leger onder den Graave van Athlone, welk in Kleefsland byeengetrokken was. Het was toen te zwak, om iet tegen de Franschen te onderneemen, waarom Athlone, te rug trekkende, zig tusschen Nieuwmegen en Kleeve, te Klaarenbeek, nedersloeg; terwyl Bouflers zig te Zante legerde. Hier viel een schutgevegt voor, tusschen een gedeelte der wederzydsche Ruiterye, waarin de Staatsche de overhand behaalde. Doch op den tienden van Zomermaand, brak

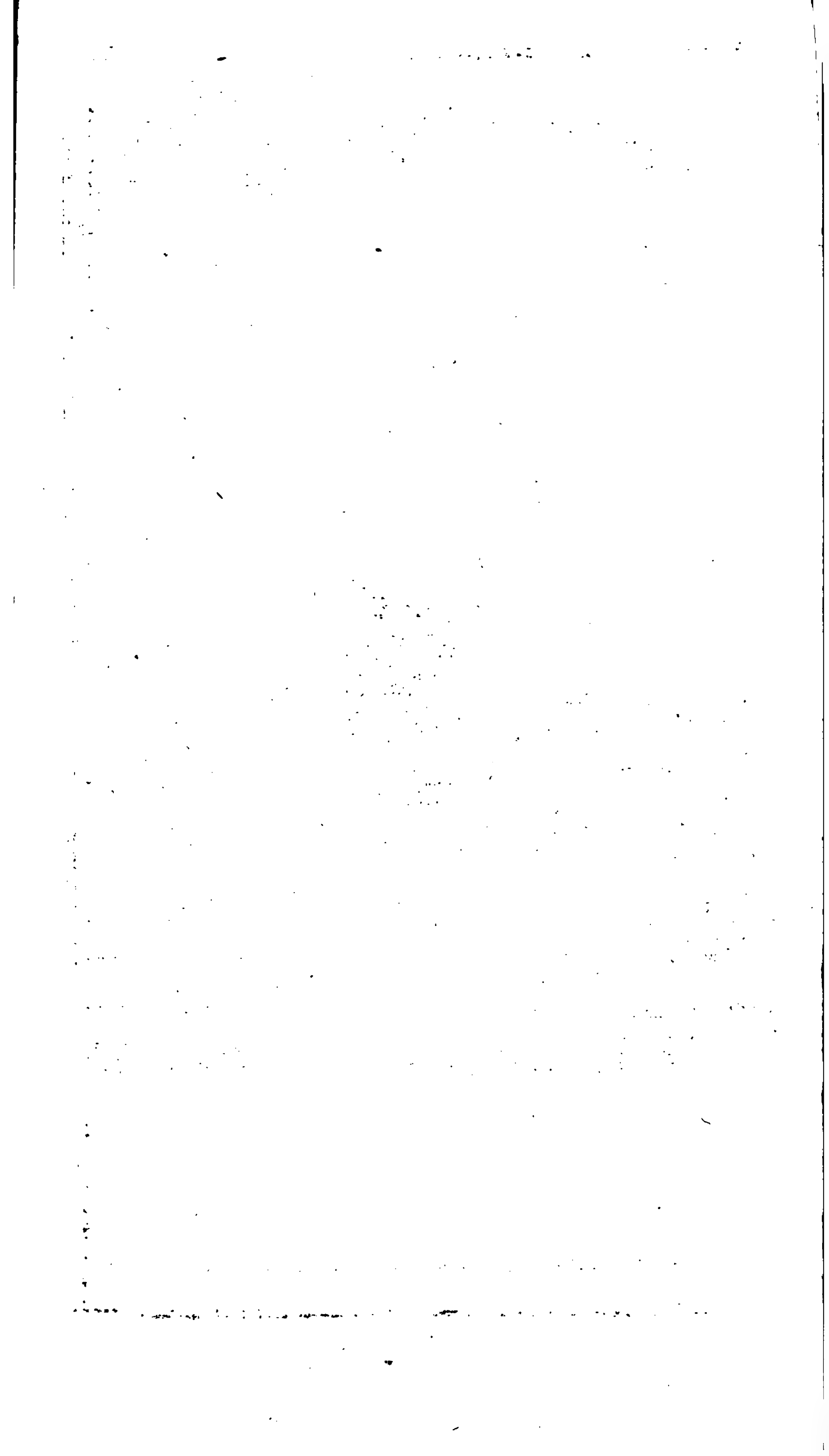
(q) *Voyez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 208.
(r) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 213, 214.

GODARD VAN REEDE,
Graaf van Athlone enz.
Veldmaarſchalk der Vereenigde Nederlanden.

A. Schouman del. naar 't Origineel by de Graavin van Athlone. *J. Houbraken fec.*

Is. Tirion excud.

brak Bouflers op van by Zante, van zins om, tusschen de Niers en 't Kleessche Woud door, naar de Mookerheide by Nieuwmegen te trekken, Athlone af te snyden van deeze Stad, en dezelve, onverhoeds, te overrompelen. Doch Athlone, by tyds berigt gekreegen hebbende van 's vyands aantogt, besloot, met het Leger der Bondgenooten, te wyken tot onder 't geschut van Nieuwmegen: 't welk gelukkiglyk verrigt werdt. De ruitery dekte, midlerwyl, den aftogt van 't voetvolk, en raakte, omtrent elf uuren des morgens, in gevegt met de Fransche paarden. Daarna, drongen 's Konings huistroepen ook sterk in op die der Bondgenooten: en toen werdt 'er hevig gevogten, van wederzyde. De burgery van Nieuwmegen, den vyand, die zig, midlerwyl, van de Schans *Kyk in de pot* meester gemaakt hadt, zo digt voor haare wallen ziende, weerde zig ook wakkerlyk, met schieten uit de Stad. Ook werden de Franschen, door eenige Krygsknegten en Burgers, tot tweemaal toe, uit de Kyk in de pot gedreeven. De vyand deedt, daarna, eenen aanval op twee poorten der Stad; doch hy werdt, van alle kanten, uit het grof geschut van 't Leger en uit de musketten der burgerye, zo vinnig begroet, dat de Hertog van Bourgondie geene kans zag, om de Stad, die door een geheel Leger gedekt werdt, by overrompeling, te bemagtigen, waarom hy, eerlang, bevel gaf om af te trekken. De behoudenis van Nieuwmegen was van veel belang voor den Vereenigden Staat, alzo de vyand, deeze Stad bemagtigd hebbende, ligtelyk, tot in het hert

1702.

Zy trekken af.

1702. der Vereenigde Gewesten, zou hebben konnen doordringen. Ook wil men, dat de Stad, die zeer slegt voorzien was (*s*), bemagtigd geweest zou zyn, zo Athlone, slegts een half uur laater, onder 't geschut der Vestinge, aangekomen was (*t*).

Keizerswaard geeft zig over.

Weinige dagen na 't mislukken deezer onderneeminge, ging Keizerswaard over by verdrag, welk, op den vyftienden van Zomermaand, getekend was (*u*). De Duitsche troepen onder Prinse Lodewyk van Baden, ziende het Fransche Leger, onder den Maarschalk de Catinat, traaglyk, aanwassen in getal, sloegen, terstond hierna, het beleg voor Landau, in de Neder-Elsas. De Roomsch-Koning Jozefus vervoegde zig, in Hooimaand, by 't Leger voor de Stad, om 't opperbevel te voeren over 't beleg, welk tot in Herfstmaand duurde. 't Kasteel toen stormenderhand veroverd zynde, gaf de Stad zig over by verdrag, welk den tienden getekend werdt (*v*). De Keurvorst van Beieren zig, omtrent deezen tyd, openlyk, voor Frankryk verklaard hebbende, overmeesterde Ulm aan den Donauw, by verrassing, op den agtsten (*w*): waarop de nabuurige Kreitsen en Vorsten, hunne troepen uit het Leger onder den Prinse van Baden tè rug ontbooden hebbende tot hunne eigène bescherming, den Franschen gelegenheid gaven tot het bemagtigen van

Landau gewonnen.

Ulm en Nieuwburg verlooren.

(*s*) Resol. Holl. 20 *Juny* 1702. *bl.* 245.
(*t*) Lett. du Comte d'Athlone *dans* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 126. *Voiez aussi Tom.* II. *p.* 106. *Tom.* XII. *p.* 26, 28. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX] *p.* 105, 108.
(*u*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 102.
(*v*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 202.
(*w*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 204.

van Nieuwburg aan den Ryn. Sedert, trokken zy over den stroom, om den Prins van Baden, die by Fridlingen gelegerd was, aan te tasten. Zy verdeelden zig in twee hoopen, onder den Markgraave van Villars en den Graave van Guiscard. By Fridlingen viel, op den veertienden van Wynmaand, een vinnig gevegt voor, met zulk een' twyfelagtigen uitslag, dat beide de partyen zig de overwinning toeschreeven. Zo veel was 'er van, dat de Prins van Baden de vereeniging der Franschen en Beierschen verhinderde: de eersten, eerlang, noodzaakende, over den Ryn te rug te keeren: waarna zy zig, op 't einde van Wynmaand, van Trier en Traarbach meester maakten (x). De Keurvorst van Trier was, in Bloeimaand te vooren, met Groot-Britanje en de Staaten, in Verbond getreden (y), en hadt zig, hierdoor, den haat van Frankryk op den hals gehaald. De Keurvorst van Hanover en de Hertog van Brunswyk-Lunenburg hadden der Koninginne van Groot-Britanje, wat laater, ten dienste der gemeene zaake, ook tienduizend man toegezeid (z). Ook werden, eerlang, de Keur-Rynsche, Oostenrryksche, Frankische, Zwabische en Opper-Rynsche Kreitsen, die zig reeds onderling ter hunner bescherminge verbonden hadden (a), in het gemeen Verbond ontvangen: waartoe ook, op 't einde van Herfstmaand,

1702.

Gevegt by Fridlingen.

Trier en Traarbach ingenomen door de Franschen.

(x) DANIEL Journal, *p.* CC. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 122-128. LAMBERTI *Tom.* XII. *p.* 99.

(y) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 114. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 129.

(z) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* II. *p.* 116. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 131.

(a) DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* II. *p.* 99.

1702. naamd, de Westfaalsche Kreits toegelaaten was (*b*).

XI. Marlborough trekt te velde.

De Graaf van Marlborough, in Bloeimaand, herwaards overgekomen, hadt zig, in 't begin van Hooimaand, vervoegd by 't Leger onder den Graaf van Athlone, welk nog by Nieuwmegen lag, en, na 't overgaan van Keizerswaard, en door de aankomst der Engelsche manschap te Breda, merkelyk versterkt geworden was. De Koningin en de Staaten hadden den Graave van Marlborough het opperbevel over 't vereenigd Leger opgedraagen. Het was nu veel sterker dan dat onder den Hertoge van Bourgondie, welk tusschen Goch en Gennip verschanst lag. Marlborough toog, derhalve, op den zestienden van Hooimaand, over de Maaze, zig nederslaande te Over-Asselt, omtrent derdehalf uur van den vyand. Doch tien dagen daarna, keerde hy, beneden Graave, over den stroom te rug: waarop de vyand, by Venlo, ook over den zelven toog. Marlborough trok toen regt toe regt aan op den vyand, zig, onder weg, meester maakende van 't Kasteel te Greevenbroek, welk Fransche bezetting ingenomen hadt. Het Engelsch geschut midlerwyl aangekomen zynde, vervolgde Marlborough zynen togt, dryvende den vyand voor zig heenen, uit geheel Spaansch Gelderland. Men wil, dat Marlborough zeer gesteld was, om slag te leveren; doch dat het, door de Staatsche Gevolmagtigden te velde, en vooral door den Raadpensionaris Heinsius belet werdt. Men voegt 'er by, dat deezen, verandering van Regee-

(*b*) Lamberti *Tom.* II. *p.* 137, 210.

geeringe in den zin hebbende, schroomden veel te waagen, op dat de ongelukken, die men altoos te dugten hadt, hun niet mogten geweeten worden. Zy neigden hierom, meent men, meer tot het inneemen der Steden van Spaansch Gelderland; waardoor de vaart langs de Maaze beveiligd, en Maastricht, welk nu zo goed als ingeslooten was, verlost mogt worden (c). Venlo werdt dan, op den negenentwintigsten van Oogstmaand, berend door den Baron van Obdam, terwyl het, van de andere zyde, ingeslooten werdt door de Pruissische troepen, onder den Baron de Heide. De Prins van Nassau-Saarbrugge kreeg het opperbevel over 't beleg (d). De Generaal Koehoorn, onlangs eenen inval in Vlaanderen gedaan, en de Fransche affnydingen tusschen de Schansen S. Donaas en Izabelle vernield hebbende, was, sedert, door den *Markgraave van Bedmar*, die de plaats van Landvoogd der Spaansche Nederlanden bekleedde, genoodzaakt geworden te wyken tot onder 't geschut van Sluis (e). Doch nu begaf hy zig naar 't Leger voor Venlo, om de aanvallen te bestieren. De loopgraaven werden, op den elfden van Herfstmaand, geopend, zo wel tegen de Stad, als tegen de schans S. Michiel, die, tegen over dezelve, ter linkerzyde der Maaze, legt. De schans werdt, stormenderhand, veroverd, op den agttienden. Op den vyfden dag daarna, gaf de Stad zig over, by verdrag. De Keizerlyke Gezant,

1702.

Venlo gewonnen.

(c) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 112-114.
(d) Resol. Holl. 12 *Aug.* 1702. *bl.* 388.
(e) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 5. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 104.

1702. zant, Graaf van Goës, begeerde op de Staaten, dat zy den Keizer in handen werdt gesteld; doch men gaf hem geen antwoord (*f*), en Venlo bleef in de bewaaring der Staatschen (*g*). Zo dra Venlo over was, werdt de Graaf van Noyelles afgezonden, om Stevenswaard, en de Graaf van Tilly, om Roermonde in te neemen. Stevenswaard gaf zig over, op den tweeden; Roermonde, op den zevenden van Wynmaand (*h*). De Hertog van Bourgondie, nu te rug gekeerd naar Frankryk, hadt het bevel over het Fransche Leger gelaaten in handen van den Maarschalk van Bouflers, die zig tusschen Maastricht en Luik zogt neder te slaan, om de laatstgemelde Stad te dekken. Maar de Graaf van Marlborough, op weg geslaagen naar Luik, noodzaakte de Franschen, de Stad te verlaaten, en gedeeltelyk naar 't Kasteel, gedeeltelyk naar de Karthuizers Schans, tegen over de Stad, aan de andere zyde der Maaze, de wyk te neemen. De Stad gaf zig terstond op, by verdrag van den veertienden van Wynmaand. 't Kasteel werdt, op den drie-entwintigsten, stormenderhand, veroverd. Men begon de Karthuizers Schans, eerst op den negenentwintigsten, te beschieten: doch zy gaf zig, dien zelfden dag, op, by verdrag. Midlerwyl, was de Prins van Nassau-Saarbrugge te Roermonde overleeden. De Graaf van Athlone werdt, sedert, in zyne plaats, aangesteld tot Veldmaarschalk over de Le-

Ook Stevenswaard en Roermonde.

Luik ingenomen.

(*f*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 225-233.
(*g*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XII. *p.* 46.
(*h*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 233-241.

Legers van den Staat (*i*). De Erfprins van Hessen-Kassel, met wiens Vader, op den naam van wylen Koning Willem en van de Staaten, in Sprokkelmaand, een Verdrag geslooten was, waarby hy in 't Groot Verbond was getreden (*k*), werdt, terstond na 't overgaan van Luik, met negenduizend man Hessische manschap, afgevaardigd, om zig van eenige Plaatsen aan den Ryn meester te maaken. Zinch gaf zig terstond over, blyvende de bezetting krygsgevangen. Uit Brisak verliep de bezetting, zo dra zy den aantogt der Hessen vernomen hadt. Andernach verdedigde zig, eenige dagen, wakkerlyk. Doch de belegeraars, een' voordeeligen post hebbende ingenomen, maakten zig gereed, om storm te loopen; waarop de belegerden verzogten in bespreek te komen, en de Plaats, terstond, by verdrag, opgaven. De Prins van Hessen zondt, hierna, tweeduizend man, om Lintz in te neemen: waaruit de bezetting ook verliep, zonder hunne aankomst af te wagten (*l*).

1702.

De Prins van Hessen-Kassel bemagtigt verscheiden Steden aan den Ryn.

De veldtogt in de Nederlanden en in Duitschland liep hiermede voorspoediglyk ten einde voor de Bondgenooten. De Hertogen van Wolfembuttel waren, al vroeg in 't voorjaar, door de Hanoversche troepen, genoodzaakt geweest, de zyde van Frankryk te verlaaten; gelyk de Hertog van Saxen-Gotha, sedert, ook gedwongen werdt te doen (*m*). De Hertogen van Wolfem-

De Graaf van Marlborough loopt gevaar van geligt te worden door de bezetting van Gelder.

(*i*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 242—247. *Tom.* XII. *p.* 48. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 116—118.

(*k*) *Zie het in de* Notul. van Zeel. van 1702. *Byl. bl.* * 2, 6.

(*l*) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 123.

(*m*) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 99.

1702. fembuttel vorderden, daarna, voldoening van de Staaten, wegens de hoonende uitdrukkingen, ten hunnen opzigte, gebruikt, in de Oorlogsverklaaring tegen Frankryk. Doch men vondt niet geraaden, hun te antwoorden (*). Het Leger onder den Graave van Marlborough betrok de Winterkwartieren, in 't begin van Slagtmaand. De Graaf begaf zig naar Maastricht: van waar hy de Maaze te fchepe dagt af te zakken naar Holland. Koehoorn, Obdam en andere Krygsoverften verzelden hem. Doch het Jagt, welk hen voerde, werdt, des nagts tusfchen den vierden en vyfden, overvallen door een gedeelte der bezettinge van Gelder, welk nog in de magt der Franfchen was. Een geleide van vyftig Ruiters was, juift ten deezen tyde, een weinig afgeweeken van den ftroom, hiertoe genoodzaakt, door den loop des wegs. 't Jagt werdt, derhalve, terftond overmeefterd. De Franfchen kenden den Baron van Obdam en den Heer van Geldermalfem, een' der Gemagtigden te velde, die beide Paspoorten hadden; en hierop in vryheid gefteld werden. Doch Marlborough, die geen Paspoort hadt, was hun onbekend. Hy zou, ongetwyfeld, gevangen gebleeven zyn, zo één der Engelfche Kommisfarisfen geen Paspoort gehad hadt van den Heere Churchill, 's Graaven Broeder, voor wien men hem deedt doorgaan. Zy kwamen allen, 's avonds, behouden in den Haage. Sommigen meenden, dat de Paspoorten niet zouden erkend geweeft zyn, zo men den Partyganger geen woord of twee in

't

(*) Lamberti Tom. II. p. 187.

't oor gebeeten hadt: waarop de gevangenen ontslaagen waren. Vast gaat het, ten minste, dat deeze Partyganger, sedert, in den Haage kwam, en door de Staaten met eene Kompagnie beschonken werdt (*o*). 1702.

XII. Krygsbedryven in Italie.

In Italie, waren de Keizerschen niet zo gelukkig geweest, als in Duitschland. Koning Filips was derwaards gezeild (*p*), om zig te Napels te doen inhuldigen. Daarna, stelde hy zig aan 't hoofd van 't Leger onder den Hertoge van Vendôme: die den Prins Eugenius, eerlang, noodzaakte, Mantua, dat tot in Oogstmaand geblokkeerd gebleeven was, te verlaaten. Op den vyftienden, raakten de twee Legers handgemeen, by Luzara, daar veel volks sneuvelde, van wederzyde. De zege was twyfelagtig, alzo de nagt een einde van den stryd maakte. De Franschen, schoon verre van 't slagveld gedreeven, schreeven zig, nogtans, de eer der overwinninge toe, om dat zy, des anderendaags, van 't Kasteel van Luzara meester werden. Ook viel hun, wat laater, Guastalla in handen. Koning Filips keerde, na 't eindigen van den veldtogt, naar Spanje te rug (*q*).

XIII. Toerustingen ter zee.

De onderneemingen van Groot-Britanje en de Staaten ter zee voldeeden niet aan de verwagting, welke men 'er van gehad hadt. De Staaten waren, van den aanvang des jaars af, bezig geweest, om eene aanzienlyke Vloot in zee

(*o*) Burnet *Vol.* II. *p.* 326. Lamberti *Tom.* II. *p.* 248. Tindal *Vol.* V. [*or* XIX.] *p.* 118.
(*p*) *Voiez* Lamberti *Tom.* II. *p.* 4.
(*q*) Feuquieres Memoir. Histor. & Milit. *Tom.* II. *p.* 127. Daniel Journ. *p.* CXCVIJ, CXCVIIJ. Tindal *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 129—135.

1702. zee te brengen: op welke ook een bekwaam aantal van Zeesoldaaten stondt ingescheept te worden, tot het onderneemen eener Landinge op de kusten van Spanje. Koning Willem hadt, zo lang hy leefde, de uitrusting vlytiglyk doen voortzetten (r). Doch zyn overlyden deedt het werk een weinig vertraagen. Eindelyk, werden 'er twintig schepen van rang in zee gebragt, onder 't bevel van den Luitenant-Admiraal Filips van Almonde, die zig, in Zomermaand, met de Engelsche Vloote, dertig schepen sterk, vereenigde. Zy liep, in 't begin van Hooimaand, uit de baai van S. Helena, in zee; doch werdt eerlang, door tegenwind, genoodzaakt, in Torbai, ten anker te komen: van waar zy, niet voor den eersten van Oogstmaand, andermaal, in zee stak. De Admiraal Rooke hadt het opperbevel over de vereenigde Vloote: de Hertog van Ormond over de Zeesoldaaten, die op een groot getal van vaartuigen gescheept waren. Men stelde zynen koers naar de baai van Kadix, daar de gantsche Vloot, op den drie-entwintigsten, ten anker kwam. De Fransche Oorlogsschepen en de galeien, die in de baai lagen, weeken, terstond, tot agter de puntalen. 't Bleek klaarlyk, dat men op de Vloot geene of verkeerde berigten gekreegen hadt van den toestand der Stad, die van volk en voorraad rykelyk voorzien, en beter versterkt was, dan men verstaan hadt. Ook scheen Rooke zeer ongeneigd om te landen. Men sleet twee of drie dagen, met beraadslaan. Midlerwyl verstondt men, dat die van Kadix hunne

De vereenigde Engelsche en Staatsche Vloot komt in de baai van Kadix.

(r) *Veiez* LAMBERTI *Tom.* XII. *p.* 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13.

ne beste goederen geborgen hadden in Porto S. Maria, een open vlek tegen over de Stad, op de vaste kust van Spanje. 't Besluit viel dan, dat men dit vlek zou gaan plonderen, tegen de meening van eenigen, die oordeelden, dat men de Landzaaten behoorden te overtuigen, dat men niet kwam als vyanden; maar om hen van de Fransche overheersching te verlossen, en onder 't gebied van 't Huis van Oostenryk te brengen. De landing geschiedde op den zevenentwintigsten, in de Bulsbaai, digt by Porto S. Maria, welk, nevens Rota en de verlaaten Sterkte S. Katharina, ledig geplonderd werdt. Men onthieldt zig hier eenige dagen, zonder iet meer te onderneemen dan eenige vrugtelooze aanvallen op de Sterkten in deezen oord: waarna het Krygsvolk, gebrek aan leeftogt beginnende te krygen, wederom scheep ging. Rooke, niet lang hierna, tyding bekomen hebbende, dat de Graaf van Chateau-Renaud, met eenige Fransche Oorlogschepen, de Spaansche Zilvervloot veiliglyk geleid hadt tot in de haven van Vigos, op de kust van Gallicie, liet zig, door de Staatschen, overhaalen, om den steven derwaards te wenden. De Vloot kwam voor Vigos ten anker, op den twee-entwintigsten van Wynmaand, zonder, ter oorzaake van het deinzig weder, vooraf, ontdekt geweest te zyn, door den vyand. Men zette, des anderendaags, vyfentwintighonderd man aan land, die 't Kasteel, waardoor de vyandlyke schepen gedekt werden, veroverden. Vyftien Engelsche en tien Staatsche Oorlogschepen zeilden, hierop, de haven in. 't Fransch Oorlogschip de Bourbon werdt, terstond, aangetast

1702.

Porto S. Maria geplonderd.

De Spaansche Zilvervloot in de haven van Vigos veroverd en vernield.

1702. tast en bemagtigd: 't welk zo veel schriks baarde onder de overigen, dat Chateau-Renaud bevel gaf om de Oorlogsschepen en Gallioenen in den brand te steeken, op dat zy den Bondgenooten niet in handen mogten vallen. De Engelschen en Staatschen deeden hun best, om deezen toeleg te verydelen. De eersten bemagtigden vier Oorlogsschepen en zes Gallioenen: de laatsten zes Oorlogsschepen en vyf Gallioenen. De overigen verteerden, door hun eigen vuur; of werden, door de Engelschen en Staatschen, in den grond geboord. De Zilvervloot hadt, naar men rekende, de waarde van omtrent twintig millioenen stukken van agten, in goud en zilver, aan boord gehad: van welken de vyand omtrent veertien millioenen geborgen hadt: de overigen zes vergingen met de Gallioenen, of vielen den Bondgenooten in handen. Van de Koopmanschappen, die ook op twintig millioenen geschat werden, hadt de vyand slegts een vierde gedeelte konnen bergen. De helft van dezelven was vernield, en het overige vierde alleen tot buit gemaakt. Men raadpleegde, sedert, om met de Vloot in Vigos te overwinteren: waartoe sommigen scheenen te neigen, zig verzekerd houdende, dat men, uit Portugal, zou konnen voorzien worden van leevensmiddelen. Doch Rooke drong zo sterk op het vertrek der Vloote, dat men besloot onder zeil te gaan. De Staatsche Oorlogsschepen kwamen, voor het einde van Slagtmaand, in de havens deezer Landen te rug. De Staaten deeden, over 't vernielen der Spaansche Zilvervloote, eenen plegtigen dankdag houden. Doch de Spaansche Koopluiden in Hol-

1702.

Holland, veel belang gehad hebbende by deeze Vloote, toonden kleine vreugde over den uitslag deezer onderneeminge. Sommigen zogten vergoeding van schade te bekomen uit den behaalden buit; waartoe, eerlang, hier te Lande, driehonderd en vyftigduizend guldens geschikt werden (*s*): doch alzo zy, gewoon op de naamen van Spanjaarden te handelen in Amerika, geen bewys geeven konden van 't aandeel, welk zy in de Vloote gehad hadden, moesten de meesten zig in hun verlies troosten (*t*). Voorts, was 'er, ter zee, niets van belang voorgevallen. Alleenlyk hadden de Engelschen, onder den Kolonel *Hamilton*, het Eiland S. Christoffel op de Franschen veroverd (*u*).

XIV. Staat des Krygs in 't Noorden.

De oorlog in 't Noorden tusschen Zweeden en Poolen duurde nog, zonder dat de vereenigde poogingen van Groot-Britanje en de Staaten de Mogendheden tot vreedzaame gedagten brengen konden. Karel de XII. hieldt zelfs by de Staaten aan om den onderstand, dien men hem, zyns oordeels, by Verdrag, hadt toegezeid. Doch men maakte hier zwaarigheid om aan zyne begeerte te voldoen, oordeelende hem nog te naauw verbonden met Frankryk. Ook was 't der Staaten belang niet, den oorlog in 't Noorden leevendig te houden, door 't bystaan van Koning Karel. De voorspoed zyner wapenen deedt hem het onttroonen des Konings van Poolen onderneemen: waarin hy, eer-

(*s*) Resol. Holl. 24 *Maart* 1708. *bl.* 156.

(*t*) BURNET *Vol.* II. *p.* 330—333. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 249—256. *Tom.* XII. *p.* 49, 89. Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1703. *bl.* 70, 92, 99, 217. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 137—151.

(*u*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 256.

1702. eerlang, ſlaagde. Midlerwyl, werden de Noordſche Kroonen, door deeze onluſten, belet, zig te ſteeken in den oorlog tegen Frankryk, waartoe ſommigen zig, veelligt, anders zouden hebben laaten beweegen. De Koning van Pruiſſen zelf deedt den Bondgenooten zo veel dienſt niet, als hy zou hebben konnen doen, zo hy niet voor eenen inval in zyne erflanden bedugt geweeſt was (v).

Verſchil met Deenemarke. Twee Zeeuwſche Kaapers, in den Zomer deezes jaars, twee of drie Deenſche ſchepen, komende van Bourdeaux en Kadix, genomen hebbende, deeden de algemeene Staaten, op 't ernſtig aanhouden des Konings van Deenemarke, veel moeite, om deeze ſchepen te doen ontſlaan: waartoe de Staaten van Zeeland bezwaarlyk te brengen waren. Men moeſt zelfs tot eene bezending naar Zeeland beſluiten, om de Staaten van gedagten te doen veranderen: 't welk, zo ik meen, eindelyk, gelukte. Doch diergelyke moeilykheden met onzydige nabuuren ontſtonden meermaalen, geduurende den tegenwoordigen oorlog (w).

Verandering in Engeland. De Graaf van Marlborough vertoefde, na 't eindigen van den veldtogt, nog eenigen tyd, in den Haage, om, met de voornaamſte Leden der Staaten te raadpleegen op de toeruſtingen tegen het volgende jaar. Hy hieldt, in 't byzonder, naauwe gemeenſchap met de Regeering van Amſterdam, die hy, ligtelyk, bewoog, tot gereede bewilliging in den Staat van oorloge. Hy

(v) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 6—28, 148—159, 161—184. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 101, 136.

(w) *Voiez* LAMBERTI *Tom* II. *p.* 141, 142, 143, 144. *Tom.* XII. *p.* 30, 34, 44, 132, 154, 155, 156.

Hy keerde, kort hierop, naar Engeland, daar de Koningin hem, eerlang, tot den rang van *Hertog* verhief. Zy hadt, omtrent deezen tyd, het Parlement vernietigd, en een nieuw beschreeven, welk meest uit Torys bestondt (*x*), weshalve men, hier te Lande, met reden bedugt werdt, voor eene verandering van maatregelen aan 't Engelsche Hof, die merkelyken invloed hebben kon op den staat der zaaken van Europa. Ook leerde de bevinding, eerlang, dat deeze kommer niet ongegrond geweest was. 1702.

XV. Verbod van allen handel met Frankryk en Spanje.

De Staaten hielden, op 't einde deezes jaars, zo sterk aan by de Koninginne van Groot-Britanje op de vermeerdering haarer Krygsmagt, dat haare Majesteit zulks, in Louwmaand des volgenden, voorsloeg aan 't Parlement, welk terstond besloot, tot eene werving van tienduizend man, te voegen by 't Leger der Bondgenooten, mids de Staaten van hunnen kant allen handel met Frankryk en Spanje strengelyk verbooden. De beide huizen van 't Parlement drongen zeer op deeze voorwaarde (*y*), om dat het Fransche Hof zig, tot hiertoe, van Engelsche, Hollandsche en Geneefsche Koopluiden bediend hadt, om zwaare geldsommen naar de Legers in Italie en aan den Keurvorst van Beieren in Duitschland over te maaken: welken weg men den Franschen wilde afsnyden. De Staaten hadden nog geen byzonder verbod gedaan van briefwisseling en handel met Frankryk, en vonden 't vreemd, dat hierop, van de Engelsche zyde, zo sterk gestaan werdt. 't Belang van den Koop- 1703.

(*x*) Lamberti *Tom.* II. *p.* 281—291. Tindal *Vol.* V. [or XX.] *p.* 151, 152, 170.

(*y*) Resol. Holl. 19 *Sept.* 1702. *bl.* 426.

1703. Koophandel, de zenuw van den Vereenigden Staat, hadt, in dit opzigt, zelfs in de laatste oorlogstyden, veel door de vingers doen zien. Doch hunne Hoog-Mogendheden, thans ten naauwste verbonden met Groot-Britanje, beslooten, der Koninginne genoegen te geeven (z). De wisselhandeling en alle briefwisseling en Koophandel met vyanden van den Staat, en byzonderlyk met Frankryk en Spanje, werdt, eerlang, by openbaaren Plakaate, verbooden. Ook kwamen 'er Plakaaten uit, tegen het voeren van Contrebande en andere goederen naar de twee Ryken. De invoer van koele en gebrande wynen, zout, en andere Fransche en Spaansche voortbrengsels, gewassen en stoffen, met naame Papier, bereide Suiker, Siroop en Glas, werdt ook volstrekt ongeoorlofd verklaard, by verscheiden' Plakaaten (a). De Engelschen hadden, in Zomermaand, reeds op diergelyke Plakaaten gedrongen in den Haage: doch de Staaten van Holland, Zeeland en Friesland waren 'er niet toe te beweegen geweest. Ook hielden de twee laatste Gewesten, nog tegenwoordig, het besluit der Staaten lang tegen. Friesland bewilligde, eindelyk; doch onder voorwaarden, die zeer verderfelyk geoordeeld werden voor den Koophandel van Amsterdam. Utrecht begeerde niet alleen den invoer, maar ook het gebruik der Fransche waaren verbooden te hebben. Doch men kwam ten laatsten overeen in het algemeen Verbod, waarvan wy ge-

(z) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 173–179. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 306, 310, 311.

(a) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 340, 341, 345, 347, 351, 369, 372.

gewaagd hebben: welk egter niet langer duuren zou dan een jaar, te beginnen met den eersten van Zomermaand. De Keizer en de Koningin van Groot-Britanje deeden een diergelyk verbod, zonder dat zy geraaden vonden, eenige byzondere waaren te noemen; gelyk de Staaten gedaan hadden (b). 1703.

Met den aanvang des jaars, vorderde de Raad van Staate twee millioenen en negenhonderdduizend guldens tot de kosten van den aanstaanden veldtogt, behalve nog vyfhonderdduizend guldens, tot de behoeften der Magazynen. De Staaten van Holland bewilligden, terstond, in deezen buitengewoonen eisch. Ook gavenze, eerlang hunne toestemming tot den algemeenen Staat van oorloge. Tot het uitrusten van agtenveertig schepen van rang, twaalf Fregatten, zes bombardeelgaljoots, zes brandschepen en zes Vaartuigen voor de zieken en gekwetsten, behalve nog drie Oorlogschepen tot geleide naar Portugal, en twaalf platbodemde Vaartuigen, was 'er zes millioen honderdnegentigduizend agthonderd vierentwintig guldens geëischt, waarin Holland insgelyks bewilligde (c). Doch alzo de andere Gewesten niet zo gereed waren, om hunne toestemming te geeven; verscheenen de Staaten van Holland, op den vierentwintigsten van Louwmaand, in vollen getale, in de Vergadering der algemeene Staaten, den Leden, by monde van den Raadpensionaris Heinsius, voorhoudende „ in welk een „ gevaarlyken toestand de Staat zig bevonden „ hadt,

De Staaten van Holland bewilligen gereedelyk in de lasten des oorlogs.

Zy zoeken de andere Gewesten tot diergelyke gereedheid te beweegen.

(b) Lamberti Tom. II. p. 340, 341, 307, 313, 315, 324.
(c) Lamberti Tom. II. p. 326.

1703. „ hadt, op het overlyden van Koning Wil-
„ lem, doorlugtiger gedagtenisse; hoe Holland
„ toen de andere Gewesten hadt opgewekt,
„ om naauw vereenigd te blyven, onderling
„ goed verstand te houden, en kloekmoedige
„ besluiten te neemen, tot behoudenis van den
„ Staat, van de verkreegen' Vryheid en van
„ den waaren Hervormden Godsdienst; hoe
„ hierop een magtig Leger te velde, en eene
„ aanzienlyke Vloot in zee gebragt was; en
„ hoe de voorzienigheid de wapenen van den
„ Staat en die der Bondgenooten met verschei-
„ den' overwinningen gezegend hadt. Onder-
„ tusschen, vervolgde hy, moest men, om
„ tot eene goede, vaste en duurzaame Vrede
„ te geraaken, den oorlog wakkerlyk door-
„ zetten. De vyand bereidde zig, om een ont-
„ zaglyk Leger te verzamelen: welk den Staat
„ zou konnen t'onderbrengen, zo men zig niet
„ ten naauwste vereenigd hieldt. Maar de Re-
„ geering van eenige Gewesten was niet zo
„ eendragtig, als wel behoorde. Hierdoor,
„ liepen de gemeene zaaken agteruit: de be-
„ willigingen kwamen traaglyk in, en de aan-
„ deelen werden niet zo vaardig opgebragt,
„ als wel vereischt werdt. Men verzuimde
„ ook, in de meeste Gewesten, de troepen vol-
„ tallig te houden. Sommigen hadden niet be-
„ willigd, in den eisch tot aanvulling der Ma-
„ gazynen: anderen hadden 'er luttel toe op-
„ gebragt. Dus doende, zou men geen Vloot
„ in zee, geen Leger te velde konnen bren-
„ gen: de Magazynen zouden ontbloot bly-
„ ven van geschut en andere krygsbehoeften,
„ en de grenzen blootgesteld voor eenen

„ vyand-

„ vyandlyken aanval. De Staaten van Holland, 1703.
„ dit alles bezeffende; hadden goedgevonden,
„ in vollen getale, te verschynen, in de Ver-
„ gadering van hunne Hoog-Mogendheden;
„ om op meerder eenigheid in 't raadpleegen,
„ meerder vaardigheid in 't bewilligen en in 't
„ opbrengen der ingewilligde sommen, aan te
„ dringen. Zy wisten, dat de Regeering, uit
„ zeven oppermagtige Gewesten bestaande,
„ best door overtuiging bewoogen werdt, en
„ dat het voorbeeld onder de bekwaamste mid-
„ delen van overtuiging gerekend moest wor-
„ den. Zy hadden dan, om een goed voor-
„ beeld te geeven, in alle de gevorderde las-
„ ten bewilligd. Zy vertrouwden nu, dat de
„ andere Gewesten hun voorbeeld zouden vol-
„ gen, de eenigheid, de vriendschap en het
„ goed verstand bewaarende, en de gereezen
„ onlusten spoedig nederleggende, om zo veel
„ te eerder in de eisschen des Raads van Staa-
„ te te konnen bewilligen: ten welken einde,
„ zy verzogten, dat aan de Gewesten mogt
„ geschreeven, en dat Gelderland en Zeeland,
„ die hunne aandeelen niet opbragten, mog-
„ ten bezonden worden (*d*):" gelyk, sedert,
geschiedde (*e*).

Wy hebben van deeze poogingen der Staaten van Holland, om de andere Gewesten tot het opbrengen der gemeene lasten te beweegen, welken, naderhand, dikwils, herhaald werden, hier, in 't byzonder, willen gewaagen, om dat 'er uit af te neemen is, welke veran-

(*d*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 327.
(*e*) Notul. Zeel. 2, 5, 12, 19, 27 *Maart* 1703. *bl.* 101, 103, 132, 152.

1703. andering 'er, in de Regeering der Vereenigde Gewesten, gekomen was, na de dood des Stadhouders, wiens werk anders geweest was, de Gewesten over te haalen tot bewilliging in, en opbrengen van de gewoone en buitengewoone kosten des oorlogs. De Staaten van Holland, het rykste der zeven Gewesten, namen, nu 'er geen Stadhouder was, dit gedeelte van het Stadhouderlyk werk op zig: welk zy, gemeenlyk, door hunnen Raadpensionaris, lieten uitvoeren. Het ampt van Raadpensionaris verkreeg dus een nieuw aanzien, naar maate dat de Staaten van Holland meer gezags kreegen, in de Vergadering der algemeene Staaten.

Verdragen met eenige Duitsche Vorsten.

In Lentemaand, kwamen Koningin Anna en de Staaten overeen, om hunne troepen met nog twintigduizend man te vermeerderen (*f*). Ook slootenze een Verdrag met den Hertoge van Holstein-Gottorp: waarby deeze zig verbondt, om den twee Mogendheden twee Regementen Dragonders en twee Regementen voetvolk, ten haaren koste, te leveren (*g*). Wat laater, werdt met den Keurvorst van de Palts een diergelyk Verdrag getroffen. Zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid verbondt zig, by het zelve, tot het leveren van zesentwintighonderd knegten, verdeeld in vier Battaillons (*h*). Met den Bisschop van Munster, den Hertoge van Saxen-Gotha, en den Landgraave van Hessen-Kassel, werden, eerlang, diergelyke Verdragen getroffen (*i*).

Ter-

(*f*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 345.
(*g*) DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 114. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 339.
(*h*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 555.
(*i*) Resol. Holl. 17, 22 *Maart*, 7 14 *April*, 19 *May* 1703. *bl.* 142, 147, 159, 216, 224, 242, 285.

Terwyl men zig, op deeze wyze, in staat stelde, om een talryk Leger in 't veld te brengen, en iet gewigtigs aan den Rynkant te onderneemen, waren de vyandlykheden in Duitschland begonnen, met den aanvang des jaars. Meissenheim, in 't Hertogdom Tweebrugge, werdt, in Louwmaand, ingenomen door de Bondgenooten: Traarbach, door de Hessische en Staatsche troepen, in Sprokkelmaand, veroverd; doch op de aankomst van den Graave van Tallard, die de Moezel afkwam, wederom verlaaten. Villars, die, met een Leger van dertigduizend man, by Straatsburg lag, sloeg, ten zelfden tyde, 't beleg voor de Kehlerschans, tegen over de gemelde Stad. Zy was rykelyk van volk; doch slegt van krygs- en mondbehoeften voorzien; en gaf zig over, by verdrag, op den negenden van Lentemaand (*k*). Het Weener-Hof, bedugt voor de vereeniging der Franschen en Beierschen, zondt, hierop, twee Legers naar Beieren, onder de Graaven Schliek en van Styrum, die eenige Steden bemagtigden. Doch Schliek werdt, by Schardingen, geslaagen, door den Keurvorst, op den elfden van Lentemaand. Ook leedt de Prins van Brandenburg-Anspach eenig nadeel van de Beierschen, waarna de Keurvorst bezetting wierp in Regensburg, welk buiten staat was, om tegenstand te bieden (*l*). Villars, hierop, bevel gekreegen hebbende, om zig, het kostte wat het wilde, te voegen by de Beierschen, viel aan op de linien der Keizerschen, onder Prinse Lodewyk van Ba-

1703.
XVI.
Opening van den veldtogt in Duitschland.

De Franschen veroveren de Kehlerschans.

Zy tasten de linien by Stolhoffen aan.

(*k*) Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1703. *bl.* 125, 127, 130, 179.
(*l*) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 321—327.

1703. Baden, by Stolhoffen, juist op den zelfden tyd, als agt regementen Staatsche troepen, onder den Generaal-Majoor Goor, na 't verlaaten van Traarbach, by 't Leger onder den Prinse van Baden, waren aangekomen. De aanval was hevig. Doch de Keizerschen en Staatschen weerden zig zo wakkerlyk, dat de Franschen, met groot verlies, werden afgeslaagen, en de wyk naar Offingen neemen moesten. Villars gaf egter den moed niet op, om den Keurvorst van Beieren, die gevaar liep van door grooter magt overmeesterd te worden, by te springen. Het Zwarte Wald werdt, in dit jaargetyde, onbruikbaar gehouden: en hierom zorgeloos bewaard. 't Was, ondertusschen, de eenigste weg, dien Villars neemen kon, na dat hem de doortogt by Stolhoffen belet was. Hy toog dan derwaards, en 't gelukte hem, zyn Leger, by Dutlingen, met het Beiersche te vereenigen, op den twaalfden van Bloeimaand. De Graaf van Styrum brak, terstond hierna, op met zyn Leger, van zins om zig te voegen by den Prinse van Baden: doch by Schemmingen overvallen wordende, zag hy zig genoodzaakt, de wyk te neemen, onder 't geschut van Nordlingen (*m*).

Zy vereenigen zig met de Beierschen by Dutlingen.

Rynberk en Gelder veroverd, door de Pruissischen.

De zaaken der Bondgenooten liepen dus te rugge in Duitschland; doch aan den Beneden-Ryn en in de Spaansche Nederlanden, diende hun het krygsgeluk beter. Rynberk, geduurende den Winter geblokkeerd geweest zynde door de Pruissische troepen onder den Graave van

(*m*) DANIEL Journal, *p.* CCIIJ. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 327, 328.

van Lottum, gaf zig over, by verdrag, op den negenden van Sprokkelmaand (*n*). Lottum hieldt toen ook Gelder, het gantsche jaar, geblokkeerd. De Stad gaf zig niet over voor den zeventienden van Wintermaand, en werdt terstond met Pruissische manschap bezet (*o*). Den Hertoge van Marlborough, in Lentemaand, uit Engeland zynde overgekomen, werdt alles gereed gemaakt, om, onder zyn opperbevel, 't beleg te slaan voor Bon. De Stad werdt berend op den vierentwintigsten van Grasmaand, door de Pruissische en Lunenburgsche Ruiterye, onder den Luitenant-Generaal *Bulau*. Marlborough, Obdam, Koehoorn en andere Krygsoversten vervoegden zig, terstond hierna, in persoon, in 't Leger voor Bon. De Generaal van Obdam oordeelde, dat hem het opperbevel over 't beleg toekwam, en zag ongaarne, dat het aan' een' vreemd' Generaal, den Hertoge van Marlborough, gegeven werdt (*p*). De Stad werdt, op drie plaatsen, aangetast, onder 't beleid van den Luitenant-Generaal Koehoorn, den Prins van Hessen-Kassel en den Luitenant-Generaal Fagel, die ieder twaalf regementen onder zig hadden. De loopgraaven werden geopend, op den derden van Bloeimaand, en men naderde de Stad, zonder eenig merkelyk verlies van manschap. Op den agtsten, begonden de batteryen te speelen. De Stad en de Sterkte aan de andere zyde des Ryns werden hevig beschooten, uit het kanon en

1703.

Marlborough belegert Bon.

(*n*) Lamberti *Tom.* II. *p.* 415.
(*o*) Lamberti *Tom.* III. *p.* 4. Tindal *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 340.
(*p*) Missive *van den* Griffier Fagel *van* 28 *Juny* 1703. *MS.*

1703. en uit de mortieren. Des anderendaags, liep men storm op de Sterkte, binnen welke, de barakken en andere gebouwen in brand gesteken werden door de bezetting, op dat zy, onder dekſel van den rook, te veiliger mogt konnen wyken naar de Stad. Doch zy werdt hierin belet, door de wakkerheid der aanvalleren, die de Sterkte, eerlang, veroverden, en veelen der bezettelingen afmaakten, of gevangen namen. Toen werdt de Stad, nog heviger dan te vooren, uit zeventig ſtukken tevens, beſchooten. De belegerden deeden eenen fellen uitval, waarin, van wederzyde, veel volks omkwam. Op den dertienden, beſtormde de Prins van Heſſen-Kaſſel de Stad, dryvende den vyand uit de werken. Des anderendaags, maakten de belegeraars zulk een geweldig vuur, aan alle kanten, dat de belegerden verzogten in beſprek te komen. 't Verdrag werdt, op den zeſtienden, getekend. En op den derden dag daarna, toog de bezetting ter Stad uit, naar Luxemburg (q).

De Stad geeft zig over.

XVII. Beweegingen der Franſchen onder Bouflers en Villeroi.

Terwyl 't beleg van Bon nog duurde, gaf de Koning van Frankryk, oordeelende dat de Stad het nog eenen geruimen tyd zou konnen uithouden, aan de Maarſchalken Bouflers en Villeroi bevel, om het beleg van de Stad en 't Kaſteel van Luik te onderneemen: doch deezen, berigt ontvangen hebbende, dat Bon ſlegts weinige dagen langer zou konnen verdedigd worden, wendden zig naar Maaſtricht, om de troepen der Bondgenooten, aldaar byeenge-

(q) Dagreg. der Beleg. van Bon. *gedr.* 1703. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 435. TINDAL *Vol.* V. [*or.* XX.] *p.* 328—331.

getrokken, te overvallen en de Stad te bombardeeren. Zy naderden, derhalve, met een Leger van veertigduizend man, tot omtrent Tongeren, op den vyfden van Bloeimaand. De Bondgenooten, die zig van deeze Plaats dagten meester te maaken, weeken, hierop, tot onder 't geschut van Maastricht, waarna de Franschen Tongeren met weinig moeite verwerden. Toen trokken zy regt toe regt aan op de Bondgenooten, die zig, onder 't bevel van den Heere van Ouwerkerk, terstond, in slagorde stelden: waarop de Franschen, schoon ongelyk veel sterker van manschap, te rug keerden naar Tongeren. Na 't overgaan van Bon, sloeg Marlborough, met het gantsche Leger, op weg, om den vyand van Tongeren te verdryven, en Luik te dekken. De Bondgenooten, overtroffen nu de Franschen verre in getal, waarom deezen den slag niet alleen schuwden, maar, op de aankomst van Marlborough, die de Jekker overgetrokken was, Tongeren verlieten, en naar Hannuye weeken. De Hertog, geene kans ziende, om den vyand in te wikkelen in eenen veldslag, sloeg zig, eerlang, niet verre van Luik, neder (*r*).

1703.

Zy veroveren Tongeren.

Verlaaten 't wederom.

Doch eenige weeken laater, vondt men geraaden, de linien des vyands in 't Land van Waas aan te tasten, waartoe een deel van 't Leger der Bondgenooten, te schepe, naar Dordrecht, afgezonden werdt. Den Baron Spar werdt gelast, eenen aanval omtrent Stekene te doen. Koehoorn zou over de Schelde trekken, en iet omtrent Liefkenshoek onderneemen;

De Bondgenooten overweldigen de vyandlyke linien in Vlaanderen.

(*r*) TINDAL *Vol.* V. [*of* XX.] *p.* 331—333.

1703. men; terwyl Obdam, aan deeze zyde der Schelde blyvende, met het overig deel der afgezonden' manschap, de linien voor Antwerpen aantasten zou. De Franschen hadden hieromtrent twee vliegende Legers in 't veld, een onder den Markgraave van Bedmar, en een onder den Graave van La Motte, welk by Brugge lag. Spar, onderrigt, dat La Motte naauwagt op hem gaf, hieldt zig, als of hy 't op Brugge gemunt hadt, en sloeg, tegen 't einde van Zomermaand, derwaards op weg. Doch schielyk wendende, overviel hy de linien by Stekene onverhoeds, en overweldigdeze, vegtenderhand. Hy verloor hier egter wel twaalfhonderd man, kreeg zelf eene ligte wonde, en ontving een' schoot op zyne goudbeurs, in welke een eenige pistool zyne dye behieldt. Koehoorn viel, ten zelfden tyde, aan op de linien aan de punt van Kallo, die, insgelyks, bemagtigd werden. Hy maakte zig, na eenigen tegenstand, ook meester van de Reduit op S. Antonishoek. De manschap, die, onder den Generaal van Obdam, by Antwerpen, lag, en slegts uit dertien Battaillons en zesentwintig Esquadrons bestondt, brak den zevenentwintigsten van daar op naar Ekeren. Men hadt voor, de linien by Antwerpen aan te tasten, en den vyand het zenden van volk naar Vlaanderen te beletten. Doch Obdam, verstaande dat zyne magt hier toe te klein was; leggende den vyand, volgens eenparige berigten, met drie-endertig Battaillons, zeventig Kompagnien Granadiers, en twee-endertig Esquadrons, agter zyne linien verschanst; vertoonde dit aan de algemeene Staaten en aan den Hertoge van Marlborough. Hy

wees

weest te gelyk aan, dat hy groot gevaar liep van zelf aangetast te worden, en drong ernstelyk op versterking van manschap, die hem geweigerd was (s). In deeze verlegenheid, overviel Bouflers hem onverhoeds, op den dertigsten, met eene groote overmágt, zyn Leger van alle kanten omsingelende. Obdam, schoon verwittigd van 's vyands aantogt, hadt naauwlyks tyd gehad om de pakkaadje af te zenden naar Bergen op Zoom, van' zins om met zyn Leger ook derwaards te wyken. Bouflers viel hem zo schielyk op 't lyf, en hadt de naaste wegen zo wel bezet, dat hy genoodzaakt was door den vyand heen te slaan. 't Gevegt duurde lang, doch in veel wanorde. Men wil, dat 'er, zo wel aan 's vyands zyde, als aan die der Bondgenooten, veel volks sneuwelde. Obdam, afgesneeden van de zynen, wendde alle mogelyke middelen aan, om zig wederom by dezelven te voegen; doch verviel daardoor, tot tweemaalen toe, onder de vyanden, die hem noodzaakten te deinzen. Hy moest dan, eindelyk, ontwyken naar Breda, alleenlyk van omtrent dertig, zo Officiers, als ruiters en bedienden, verzeld. De vyandlyke Ruitery vervolgde hem nog tot digt onder de Stad, en nam hem vyf van zyne paarden af. Slangenburg, Hompesch en andere Legerhoofden deeden, midlerwyl, op hunne byzondere posten, allen mogelyken tegenstand, en hielden 't gevegt uit. Men vernam zelfs, dat de Franschen, na 't eindigen van den stryd, by nagt, naar hunne linien te rug

1703.

Gevegt by Ekeren.

(s) Missiven *van den* Generaal OBDAM *van* 24, 26, 28, 29, 30 *Juny* 1703. *MSS.*

1703. rug geweeken waren, en hieruit namen de Bondgenooten gelegenheid, om zig de overwinning toe te schryven. De Franschen roemden 'er insgelyks op, om dat Obdam genoodzaakt geweest was, het Leger te verlaaten. In Holland, liep het gerugt, dat de Generaals, die 't gevegt onder 't bevel van Obdam hadden bygewoond, voortaan, niet meer onder hem dienen wilden; doch zy, hiervan kennis bekomen hebbende, beslooten dit gerugt te stuiten, en schreeven eenen brief, den twaalfden van Oogstmaand gedagtekend, en door dertien persoonen, zo Generaals als Brigadiers, gerigt aan den Heere van Obdam, waarby zy verklaarden „ dat zulk een gerugt „ ongegrond, en vierkant met hunne gevoelens strydig was; dat zy, derhalve, het besluit genomen hadden, om hem te verzekeren, dat, verre van zwaarigheid te maaken om onder zyn bevel te dienen, zy hem met groot genoegen wederom aan 't hoofd van 't Leger zouden zien (*t*)." Ook werdt hy, by zyne te rugkomst in 't Leger, door alle de Generaals en Hoofd-Officieren, met tekenen van vreugde en toegenegendheid ontvangen (*u*). Hy hadt zig, kort na 't gevegt by Ekeren, begeven naar den Haage, daar hy zyn gedrag zo wel wist te verdedigen, dat hy, eer zyne zaak nog eindelyk afgedaan was, op last der algemeene Staaten, zyn voorig gebied wederom aanvaardde, en met lof waarnam. De uitslag van 't gevegt gaf, midlerwyl, gelegenheid tot ver-

(*t*) *Uit* een Afschrift van 't Oorspronkelyke. *Voiez aussi* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 459.

(*u*) Missive *van den* Gener. OBDAM *van* ... *Octob.* 1703. *MS.*

verscheiden' beschuldigingen der wederzydsche Legerhoofden. Men hadt den Heer van Obdam kwalyk genomen, dat hy 't Leger verlaaten hadt. Maar 't beleid van Bouflers, die met zulk eene groote overmagt meer moest uitgevoerd hebben, werdt niet minder veroordeeld aan 't Fransche Hof, daar men ongeraaden vondt, hem voortaan aan 't hoofd eens Legers te stellen. De Hertog van Marlborough zelf liep niet vry. Men oordeelde, dat hy niet verzuimd moest hebben, Villeroi aan te tasten, wiens Leger, sedert den optogt van Bouflers, geweldiglyk verzwakt was (v). De Heer van Obdam, ondertusschen, diep getroffen over 't gerugt, welk men ten zynen nadeele verspreid hadt, en welk hy hieldt door zyne partyen misbruikt te worden, om hem in kleinagting te brengen, drong, van tyd tot tyd, op nader onderzoek en afdoen zyner zaake, die voor den Raad van Staate gebragt, doch lang sleepende gehouden werdt. Maar, in Herfstmaand des volgenden jaars, verklaarden de Staaten van Holland, tegen 't gevoelen der Steden Delft, Amsterdam, Alkmaar, Enkhuizen en Edam „ dat zy, na een naauwkeurig „ onderzoek der bescheiden, *niets* ten laste „ van den Heere van Obdam gevonden had„ den (w)." Hy verkoos egter, eerlang, niet meer te dienen, alzo hy verwagt hadt, nevens den Heere van Ouwerkerk, bevorderd te zullen

1703.

(v) Resol. Holl. 22 *Maart* 1704. *bl.* 187. 26 *April* 1709. *bl.* 204. Rapport van den Heere *van* OBDAM *en* Remarques op zyne Memorie, *gedr.* 1703. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 443 — 459. *Tom.* XII. *p.* 161, 162. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 333—337.

(w) Resol. Holl. 24 *Sept.* 1704. *bl.* 483. 5 *May* 1705. *bl.* 229.

1703. len worden tot Veldmaarschalk, waartoe hy, door twee Gewesten, Zeeland en Overyssel, benoemd was (x). Doch de meeste Gewesten hadden andere inzigten: en de Generaal hieldt het zyner eere te na te zyn, dat hy onder den Heere van Ouwerkerk staan zou.

De Bondgenooten zoeken de Franschen, vergeefs, in te wikkelen in eenen veldslag.

De Bondgenooten, midlerwyl, na 't gevegt by Ekeren, hunne verspreidde benden wederom samengetrokken hebbende, besloten, op nieuws, te beproeven, of de vyand, die by S. Job gelegerd was, zig niet tot eenen veldslag zou willen laaten uitlokken. Marlborough en Ouwerkerk trokken naar Hoogstraaten, omtrent een half uur van de Legerplaats der Franschen, terwyl Slangenburg, van Lillo opgebroken, tusschen Ekeren en Kapelle, staan kwam, om den vyand, van dien kant, aan te tasten. Marlborough stelde zig, eerlang, in slagorde, op eene ruime vlakte, regt tegen over de Franschen, en deedt vier schooten, tot een teken voor Slangenburg, om den aanval te beginnen. Doch Villeroi schuwde den stryd wederom, brak op van by S. Job, en week agter zyne linien. By deeze gelegenheid, raakten eenige Engelsche Dragonders handgemeen met eenige vyandlyke Ruiters, die, tot digt aan de linien, te rug gedreeven werden. Eenige Legerhoofden der Bondgenooten namen, ten zelfden tyde, naauwe agt op den toestand der vyandlyke linien, die Marlborough voorhadt te overweldigen: doch de Afgevaardigden te Velde en de Staatsche Legerhoofden vonden

zulk

(x) Resol. Overyss. 3 *April* 1704. *MS.* Notul. Zeel. 4 *Sept.* 1703. Missiven *van den* Generaal OBDAM *van* 19 *Jan.* 19 *April* 1704. *MSS.*

zulk eene onderneeming te gevaarlyk, alzo zy, ten ergsten uitvallende, de Vereenigde Gewesten bloot stellen zou voor den vyand, en ten beste slaagende, geen voordeel altoos zou geeven, konnende de Franschen altyd de wyk neemen naar de sterke Plaatsen der Spaansche Nederlanden. 't Besluit viel dan, om nog eene of twee belegeringen te doen, en daarmede den veldtogt te eindigen (y). Huy werdt berend, omtrent het midden van Oogstmaand, en gaf zig, den vyfentwintigsten, over. De bezetting bleef krygsgevangen, om uitgewisseld te worden tegen twee Battaillons, die, in 't begin van den veldtogt, te Tongeren, gevangen genomen waren (z). Daarna, sloeg men 't beleg voor Limburg: dat, naauwlyks beschooten zynde, zig overgaf, op den zevenentwintigsten van Herfstmaand. De bezetting bleef hier, insgelyks, krygsgevangen (a). De Staaten beslooten bezit te neemen van de Stad, en de Wethouders en Amptenaars den eed aan hun te doen afleggen (b). De Hertog van Marlborough nam dit egter euvel, voorgeevende, dat zulk eene handelwyze den Keizer en andere Bondgenooten vervreemden zou van de Staaten, en aangezien worden als strydig met het Groot Verbond (c). Doch de Staaten verstonden 't anders. Zy hadden, by dit Verbond, ook eene Bar-

1703.

Zy veroveren Huy.

en Limburg.

(y) Verbaal *der* Gedeput. te Velde. *MS.* TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p* 337—339.

(z) Missiven *der* Gedeput. te Velde *van* 20, 23 *en* 24 *Aug.* 1703. *MSS.* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 461.

(a) Verbaal *der* Gedeput. te Velde. *MS.* LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 466. *Tom.* XII. *p.* 165. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 339.

(b) Secr. Resol. Gener. *Sabb.* 15 *Sept.* 1703. *MS.*

(c) Missive *der* Gedeput. te Velde *van* 25 *Sept.* 1703. *MS.*

1703. *Barriere* voor zig bedongen, waartoe hun, onder andere Plaatsen, ook Limburg dienen kon. Doch de Gedeputeerden te Velde verschooven, sedert, de volkomen schikking over Limburg: 't welk hunne Hoog-Mogendheden zig gevallen lieten (*d*). Het Leger der Bondgenooten werdt, daarna, in de Winterkwartieren gelegd. De vereenigde Engelsche en Staatsche troepen hadden zig, geduurende deezen veldtogt, verzekerd van den Neder-Ryn, en daarenboven de Landstreek Kondrotz in het Luiksche geheellyk onder hun bedwang gebragt. Sommigen hadden egter grooter verwagting gehad van hunne onderneemingen: de Engelschen inzonderheid, die den geringen uitslag van den veldtogt toeschreeven aan de bekommerdheid der Staaten, en aan de verdeeldheid onder dezelven: willende sommige Gewesten eenen Kapitein-Generaal verkooren hebben, terwyl de meesten verstonden, de Legers, door Afgevaardigden te Velde, te konnen bestieren (*e*). De jonge Prins van Nassau, Erfstadhouder van Friesland, dien sommigen gaarne tot Kapitein-Generaal zouden bevorderd gezien hebben, hadt reeds blyken van moed gegeven, en den gantschen veldtogt bygewoond (*f*).

XVIII. Staat des oorlogs aan den Donauw. De Maarschalk van Villars, zyn Leger, gelyk wy hiervoor aantekenden, met dat onder den Keurvorst van Beieren, vereenigd hebbende, bleef eenigen tyd leggen, omtrent den Donauw; terwyl de Keurvorst in Tirol rukte, welk

(*d*) Secr. Resol. Gener. *Domin.* 30 *Septemb. Mart.* 9 *Octob.* 1703. *MSS.*
(*e*) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 340.
(*f*) Europ. Merc. *July—Decemb.* 1703. *bl.* 151.

welk ontbloot was van Krygsvolk, en waar hy zig ligtelyk meester maakte van Inspruk. De Prins van Baden, wiens Leger merkelyk verzwakt was, kon meer niet doen, dan op de beweegingen van Villars agt geeven, zonder hem te durven aantasten. Vendôme, die in 't Hertogdom Milaan lag, kreeg, midlerwyl, bevel, om naar Tirol te trekken, en zig daar te voegen by de Beierschen; doch eer dit geschieden kon, hadden de Tirolsche Landluiden den Keurvorst reeds wederom gedreeven uit hun Gewest. Vendôme, die 't op Trente gemunt scheen te hebben, werdt, door dezelfde Landluiden, die midlerwyl ook eenige geregelde manschap tot onderstand gekreegen hadden, genoodzaakt, naar 't Milaneesche te rug te keeren. De Keurvorst, het Landschap Tirol, op Kufstein na, geruimd hebbende, was in Beieren gerukt, op de tyding, dat de Keizerschen, onder *Raventlau*, langs den weg van Passau, derwaards getoogen waren. Hy besloot, hierop, zig meester te maaken van Augsburg; doch de Prins van Baden, onderrigt van deezen toeleg, trok derwaards, en dekte de Stad met zyn Leger. De Beierschen verdeelden zig, hierop, in twee hoopen: een van welken naar Donauwert toog, terwyl de andere naar Friedburg keerde. Doch deeze Stad viel, kort hierna, den Keizerschen in handen. Midlerwyl, was de Graaf van Styrum afgezonden door den Prinse van Baden, om zig van een' voordeelige post aan den Donauw meester te maaken. Doch terwyl hy derwaards op weg was, werdt hy tegengetrokken door den *Markgraave d'Usson*, dien hy eerst aanviel, doch die hem, einde-

1703.

1703. delyk, noodzaakte, de wyk te neemen. De aftogt geschiedde nogtans in goede orde, na dat het gevegt, van zes uuren des morgens tot vier uuren des nademiddags, geduurd hadt. Men wil, dat 'er de Keizerschen twaalfduizend man in verlooren, benevens al hun geschut en pakkaadje. In Wintermaand, maakten de Beierschen zig meester van Augsburg (g).

De Franschen herwinnen Brisak en Landau.

Het Fransche Leger in de Elzas hadt, in Oogstmaand te vooren, onder 't beleid van den Hertoge van Bourgondie en den Graave van Tallard, het beleg geslaagen voor Oud Brisak, welk zig, na veertien of vyftien dagen, by verdrag overgaf. Tallard kreeg, daarna, bevel, om Landau te belegeren, en kwam in Wynmaand voor de Stad. De Bondgenooten, zig veel laatende gelegen leggen aan de behoudenis deezer Plaatse, vaardigden den Prins van Hessen-Kassel uit de Nederlanden af, om dezelve te ontzetten. De Prins vereenigde zig, by Spiers, met de Paltsische manschap onder den Graave van Nassau-Weilburg, en bereidde zig, daarna, tot het ontzet van Landau. Maar de Franschen zonden tienduizend man, onder den *Markgraave van Pracontal*, af, om Tallard te ondersteunen, waarna de vereenigde magt des vyands aantrok op het Leger des Prinsen van Hessen-Kassel. De Graaf van Nassau-Weilburg leedt den eersten aanval, op den zestienden van Slagtmaand, en werdt, eerlang, genoodzaakt te wyken, met de gantsche linker vleugel des Legers, zonder dat de Prins van Hessen-Kassel, die over de regter vleugel gebodt,

(g) Tindal *Vol*, V. [*of* XX.] *p.* 340—344, 347.

boodt, hem tydig genoeg te hulp komen kon. De vyand viel, daarna, de regter vleugel aan, van vooren en van ter zyde, en noodzaakte dezelve, insgelyks, tot wyken, na eenen hardnekkigen tegenstand. De overwinning verklaarde zig volkomenlyk voor de Franschen, schoon zy hun op veel volks te staan kwam. Landau, nu geene hoop altoos hebbende op ontzet, ging den volgenden dag over, by verdrag: waarmede de veldtogt in de Elzas beslooten werdt (*b*). 1703.

Opstand in Hongarye.

De Keizer leedt niet alleen veel van de Franschen en Beierschen in Duitschland; maar zyne zaaken werden ook sterk agteruit gezet, door eenen opstand in Hongarye, die, door het Fransche Hof, en door zendelingen van den Keurvorst van Beieren, onder de hand, verwekt was, of gevoed werdt. De misnoegden trokken, in groote hoopen, aan verscheiden' oorden, byeen, verkiezende den Prins *Ragotski* tot hun opperhoofd, wien eenige onderstand, langs Poolen, toegezonden werdt. Ook gaf men den Hongaaren verzekering, dat 'er geene vrede geslooten zou worden, zonder dat zy, daarby, hersteld werden in het vol bezit hunner voorregten. Het Weener Hof vreesde, ten deezen tyde, ook zeer voor eene Vredebreuk met de Porte; doch de groote Heer gaf den Keizer herhaalde verzekeringen, dat hy 't Verdrag van Karlowitz, heiliglyk, onderhouden zou (*i*).

Krygsbedryven in Italie.

In Italie, was deezen Zomer luttel voorgevallen. De Keizerschen waren te zwak om aanvallenderwyze te oorloogen. De mislukte togt naar

(*b*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 598. TINDAL *Vol.* V. [or XX.] *p.* 344, 345.

(*i*) TINDAL *Vol.* V. [or XX.] *p.* 347.

1703. naar Tirol verhinderde de Franſchen ook, iet van gewigt te onderneemen. Zy ſloegen 't beleg voor Oſtiglia; doch werden, eerlang, genoodzaakt, de Plaats te verlaaten. Maar de ſterke Veſting Berſello, lang geblokkeerd geweeſt zynde, werdt aan den Hertoge van Vendôme opgegeven, by verdrag van den zevenentwintigſten van Hooimaand. De Franſchen geraakten, hierdoor, in 't bezit van 't Hertogdom Modena (*k*).

XIX. De vereenigde Engelſche en Staatſche Vloot loopt in zee.

Ter zee, werdt, dit jaar, van de zyde der Bondgenooten, met kleinen voorſpoed, geoorloogd. De Engelſche Vloot was, in Bloeimaand, in ſtaat, om zee te konnen kiezen: doch de Staatſche hadt zig toen nog niet by dezelve konnen voegen: weshalve Rooke bevel kreeg, om uit te loopen, en de Franſche kuſten, op welken men ook eene landing voorhadt (*l*), te ontruſten. Doch hy verrigtte niets van belang op deezen togt (*m*), die omtrent eene maand duurde. Zeventien Staatſche Oorlogsſchepen, onder den Luitenant-Admiraal Almonde (*n*), zig, ſedert, vereenigd hebbende met vyfendertig Engelſchen, onder den Admiraal Cloudesly Shovel; ſtak de ſamengevoegde Vloot, in 't begin van Hooimaand, in zee naar de kuſt van Portugal, daar men voor eene onderneeming der Franſchen bedugt was.

Verdrag met den Koning van Portugal.

De Koning van Portugal, lang aangezogt van Frankryk en van de Bondgenooten, hadt zig, eindelyk, verbonden met de laatſten. 't Verdrag was,

(*k*) DANIEL Journal, *p.* CCXJ. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 341.
(*l*) Reſol. Holl. 22 *May* 1703. *bl.* 293.
(*m*) DANIEL Journal, *p.* CCXIJ.
(*n*) *Zie zyne Inſtr.* Reſol. Holl. 18 *May* 1703. *bl.* 280.

was, te Lisbon, getekend, op den zestienden 1703.
van Bloeimaand. De Koning verbondt zig,
„ om ten hoogste vyftienduizend man te betaalen van het Krygsvolk, welk, tot het voeren
„ van den oorlog in Spanje, stondt gebruikt te
„ worden, waarby hy nog dertienduizend Portugeezen voegen zou. De Keizer, de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten zouden hem, hiertegen, jaarlyks, een millioen
„ stukken van agten betaalen, en, geduurende den oorlog, twaalfduizend oude geoefende knegten in Portugal houden, waarby
„ Groot-Britanje en de Staaten in 't byzonder
„ eene bekwaame Vloot zouden voegen. De
„ Aartshertog Karel zou, nevens deezen onderstand, in Portugal ontvangen, en door
„ den Koning voor Koning van Spanje erkend
„ worden: waarna hy eenige Steden in Spanje aan Portugal afstaan zou:" welk laatste, in een der geheime punten van 't Verdrag, beloofd werdt (o). In gevolge nu van dit Verdrag, was de vereenigde Vloot naar Lisbon gezeild. Van hier vertrok zy, eerlang, naar de Straat, en voorts naar de Middellandsche zee, tot op de kust van Valence, daar Shovel en Almonde eene verklaaring deeden verspreiden, waar by zy de Spanjaards nodigden om den Aartshertog Karel voor Koning te erkennen. Doch deeze verklaaring deedt geenen anderen dienst, dan dat zy de Spanjaards bewoog, om de Vloot te voorzien van ververſching en voorraad, die met gereed geld betaald werdt. Ook nam

(o) Resol. Holl. 10 *May*, 13 *July* 1703. *bl.* 316, 334. *Voiez* Du Mont Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 127.

1703.

De vereenigde Vloot komt voor Livorno.

De Franschen tasten twee Koopvaardyvlooten aan.

Zy verbranden eenige Haringbuizen.

nam zy hier water in, waaraan de schepen groot gebrek hadden. In Herfstmaand, zeilde zy tot voor Livorno, daar zy zig eenigen tyd ophieldt (*p*). De *Markgraaf van Coëtlegon*, in Bloeimaand, op de hoogte van Lisbon kruissende, met vyf Fransche Oorlogsschepen, ontmoette aldaar eene Engelsche en Hollandsche Koopvaardyvloot onder 't geleide van eenige Oorlogsschepen, die, na een hardnekkig gevegt, overweldigd werden. Doch de meeste Koopvaarders hadden zig, geduurende het gevegt, geborgen in de havens van Portugal. De wakkere Kapitein *Roemer Vlak*, die op een der Staatsche Oorlogsschepen geboodt, ontving eene wonde in 't gevegt, waaraan hy, eerlang, te Toulon overleedt. De *Ridder de Saint Pol* tastte, in Oogstmaand, eene Hollandsche Koopvaardyvloot aan, die door vier Oorlogsschepen begeleid werdt. Drie van deeze vier Oorlogsschepen vielen hem in handen. Ook vernielde hy omtrent dertig Koopvaarders (*q*). Te vooren, hadden vier Fransche Oorlogsschepen de Hollandsche Haringvloot aangetast. Vier ligte schepen, die de Visschers dekten, stelden zig wakkerlyk te weer: een werdt 'er in den grond geschooten: een ander veroverd: een derde stak, zo verhaald wordt, den brand in zyn eigen buskruid, en vloog met al 't volk in de lugt; het vierde bergde zig op de reede van Leith: waarna verscheiden' buizen, door den vyand, verbrand werden (*r*). De Engelschen, onder den

(*p*) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 305—310.
(*q*) DANIEL Journal, *p.* CCXIj. Europ. Merc. *July—Decemb.* 1703. *bl.* 106, 272.
(*r*) Europ. Merc. *July—Decemb.* 1703. *bl.* 107.

den Kolonel *Codrington*, veroverde, daarentegen, in de Lente deezes jaars, het Eiland Guardeloupe op de Franschen; doch zy verlieten 't, eerlang, na dat zy 't berookd en verwoest hadden. Zy ondernamen nog eenige andere toggen in Westindie, die genoegzaam allen kwalyk uitvielen (*s*). 1703.

De vereenigde Engelsche en Staatsche Vloot, die, deezen Zomer, in de Middellandsche zee geweest was, hadt ook voor, den opstand, voorleeden jaar in Languedok aangevangen, te voeden, of leevende te houden. Men meent, dat deeze opstand zo veel invloed gehad heeft op den staat der zaaken van Frankryk, dat het der moeite wel waardig zyn zal, dat wy 'er hier een kort berigt van geeven.

XX. Opstand in de Sevennes.

De vervolging der Hervormden in Frankryk, aangevangen in 't jaar 1685, was, met het begin des jongsten oorlogs, genoegzaam opgehouden; doch na 't sluiten der Ryswyksche Vrede feller begonnen, dan te vooren, vooral in de afgelegenste Gewesten van 't Ryk, daar de luiden, door Krygsvolk, gedwongen werden, hunne belydenis te verzaaken, en de Roomsche, by ondertekening, aan te neemen. In de Sevennes, een Gewest in Languedok, woedde de vervolging op 't hevigst. Men gedoogde niet, dat zy, die zig hadden laaten dwingen, tot het aanneemen van het Roomsche Geloof, heimelyk, byeenkwamen, om elkanderen, door het zingen van Psalmen, en door onderwyzingen en vermaaningen, te stigten. Zulke byeenkomsten werden dikwils gestoord,

(*s*) TINDAL *Vol.* V. [of XX.] *p.* 230—240, 306—308.

1703. ſtoord, en het bywoonen derzelven, met de galei of met de dood, geſtraft. In den Zomer des voorleeden jaars, hadt de Abt *de Chaila*, een der ſtrengſte vervolgeren, eene byeenkomſt doen ſtooren, en omtrent zeſtig mans- en vrouwsperſoonen gevangkelyk naar zyn Slot doen voeren. Eenigen werden, terſtond, opgehangen: de meeſten bewaard, en zwaarlyk gepynigd, op dat zy hunne Geloofsgenooten beklappen zouden. Onder de gevangenen, was eene jonge Dogter, die aan zekeren *Perrier* verloofd was. Om deeze en de overigen te verloſſen, bragt Perrier omtrent honderd man op de been, die 't Slot overweldigden, den Abt en verſcheiden' krygsknegten van 't leeven beroofden, en de gevangenen in vryheid ſtelden (*t*). *Esprit Seguier*, een driftig Predikant onder deeze luiden, zig geſteld hebbende aan 't hoofd van eenigen der heethoofdigſten, ſtak, daarna, den brand in 't Slot, en verwoeſtte het Dorp Pont de Montvert, daar het ſtondt, te vuur en te zwaard. Doch hy werdt gevat, en leevende verbrand. Men regtte, te Florac, een Geregtshof op, dat ſtreng handelde tegen de *Camiſards*: zo noemde men hier de Hervormden, om dat ſommigen, Roomſchen en Hervormden, onlangs, in een der Dorpen, tegen de heffers van zeker Hoofdgeld, opgeſtaan zynde, hemden, in de Landtaale *Camiſes* genoemd, over hunne kleederen, hadden aangedaan, om te minder ontdekt te worden (*u*). De Heer de *Baville*, Stadhouder van Languedok, en de Graaf van

(*t*) Hiſt. des Camiſards *Tom.* I. *p.* 105—126.
(*u*) Hiſt. des Camiſards *Tom.* I. *p.* 126—134, 136.

van Broglio, Bevelhebber over 's Konings troepen in dit Gewest, plaatsten, sedert, krygsvolk in de vlakten en op 't gebergte van de Sevennes, en booden, daarna, elk vergiffenis aan, die zig, binnen zekeren tyd, naar zyn huis begeeven, en de wapenen afleggen zou. Veelen, zig verlaatende op deeze beloften, kwamen uit hunne schuilhoeken; doch werden, terstond, gevat, en in hunne deuren opgehangen. Maar deeze trouwloosheid, gelyk men 't noemde, gaf een nieuw leeven aan den opstand. Perrier bragt wederom een' hoop Camisards byeen, die zig in digte bosschen onthielden, van tyd tot tyd op buit uitgingen, en somtyds merkelyke voordeelen behaalden op 's Konings troepen. Omtrent deezen tyd, ontstondt 'er een geest van dweeperye onder de Camisards, die zig Gods volk, hunne zaak Gods zaak begonden te noemen, en de voordeelen, welken zy behaalden, als byzondere Hemelsche gunstbewyzen aanmerkten. Ook deeden zig Profeeten onder hen op, van welker zogenoemde Godsspraaken sommige hoofden der Camisards zig, schranderlyk, wisten te bedienen, tot bevordering hunner oogmerken. 't Getal der Camisards nam, eerlang, zo sterk toe, dat de Koning genoodzaakt was, een groot getal van troepen naar Languedok te zenden, op deezen opstand te dempen. De Heer Julien, die voorheen den Hervormden Godsdienst beleeden hadt, geboodt over deeze manschap. Hy gedroeg zig zo voorzigtig, dat hy zig, eerlang, verdagt maakte, als droeg hy zynen ouden broederen nog te veel gunst toe. De opstand kreeg, door den tyd, eene geregelde en gevaarlyker gedaan- 1703.

1703. daante. De Camisards werden, in eenige maanden, zo bedreeven in 't handelen der wapenen, dat zy dikwils de partyen van 's Konings troepen, die op hen afgezonden werden, versloegen, en, onder 't beleid van *de la Porte*, *Rolland*, *Jean Cavalier* en anderen, daaden bedreeven, over welken de Koningschen zelven verbaasd stonden (*v*).

De Bondgenooten styven de Camisards onder de hand.

In deezen staat der zaaken van de Sevennes, begonden de Mogendheden, die met Frankryk in oorlog waren, het oog te slaan op 't gene aldaar omging. Men besloot, de Camisards te ondersteunen. De Staaten schikten 'er honderdduizend guldens toe (*w*). De Vloot onder Shovel en Almonde kreeg bevel, om hen van eenig geschut, wapenen en geld te voorzien. Doch zy kwam, te laat in den Herfst, op de hoogte van Narbonne, om eene landing te onderneemen. Ook waren de Koningschen gewaarschuwd van hunnen toeleg, en hadden zig in staat gesteld, om dien te stuiten (*x*). De Camisards werden, ondertusschen, sterk aangemoedigd, door de gunst, die hun de Bondgenooten toedroegen (*y*). In Engeland en Holland waren luiden, die briefwisseling met hen hielden, en hen, van tyd tot tyd, aanspoorden, om moed te houden; onder verzekering van spoedigen bystand. Zekere Abt *de la Bourlie* hieldt zig, eenigen tyd, op, in den Haage, daar

(*v*) Hist. des Camisards. *Tom.* I. *p.* 137—248.

(*w*) Notul. Zeel. 10 *July* 1704. *bl.* 280. 25 *May*, 11 *July* 1705. *bl.* 194, 219.

(*x*) BURNET *Vol.* II. *p.* 329, 356, 392. TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 313—317. *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 37. Hist. des Camisards. *Tom.* II. *p.* 140, 186.

(*y*) Hist. des Camisards. *Tom.* I. *p.* 254. *Tom.* II. *p.* 185.

daar hy, onder den naam van *Markgraave de Guiscard*, doorgong, en zyn best deedt, om onderstand te verwerven voor de Hervormden in Languedok, onder welken, hy eenen algemeenen opstand zogt te bewerken. Ook schreef hy, van hier, aan de hoofden der Camisards, dezelven vleiende met hoope op de hulp der Bondgenooten (*z*). De Koning van Frankryk was genoodzaakt, 't getal zyner troepen in de Sevennes, van tyd tot tyd, te vermeerderen: 't welk oorzaak was, dat zyne Legers aan andere oorden niet talryk genoeg zyn konden, en te ligter geslaagen werden, door de Bondgenooten: gelyk wy, wel haast, zien zullen. 't Liep aan tot in Bloeimaand des jaars 1704, eer de Camisards zig lieten ter neder zetten, door den Maarschalk de Villars, die den weg van gematigdheid met hen insloeg, en hun, by een behoorlyk getekend Verdrag, vryheid van Godsdienst toestondt, mids zy geene Kerken bouwden (*a*). Doch dit Verdrag werdt kwalyk gehouden. De vervolging begon, op nieuws. De Bondgenooten ontscheepten, in den Zomer des jaars 1704, eenige troepen en wapenen te Ville-Franche, die, van daar, in kleine Vaartuigen, naar Languedok gevoerd werden. Doch de vaartuigen, door storm verstrooid zynde, vielen den Franschen in handen. Ook was de party der Camisards zo zeer verzwakt, sedert het Verdrag, dat zy zig reppen noch roeren durfde (*b*). 1703.

Den

(*z*) Hist. des Camisards *Tom.* II. *p.* 146, 154, 271, 276. Lamberti *Tom.* II. *p.* 522 *& suiv.*
(*a*) Hist. des Camisards. *Tom.* II. *p.* 325.
(*b*) Hist. des Camisards. *Tom.* II. *p.* 334, 348, 350, 361.

1703. Lode-wyk de XIV. maakt zig meester van 't Prinsdom Oranje.

Den Prinse van Conti, in de Lente des jaars 1703, zyn regt op het Prinsdom Oranje afgestaan hebbende aan den Koning van Frankryk; hadt deeze zig, terstond hierna, meester gemaakt van de Hoofdstad, alwaar de Hervormde Kerken geslooten werden, en de vrye oefening van den Hervormden Godsdienst belet (c). Het Prinsdom is, sedert, gebleeven in 't bezit des Konings.

XXI. De Hertog van Savoje gaat over tot de zyde der Bondgenooten.

Doch terwyl het Fransche Hof de handen vol werks hadt aan het dempen van den opstand in de Sevennes, besloot de Hertog van Savoje de Fransche zyde te verlaaten, en zig te begeeven in het Groote Verbond. Hy en zyne Voorzaaten plagten, meermaalen, van party te wisselen, wanneer zy kans zagen om daarby eenig voordeel te bedingen; en de voortgang der Fransche wapenen in Italie maakte hem nu zo t'eenemaal afhangkelyk van Frankryk, dat hy 't, met reden, van zyn belang rekende, de zyde der Bondgenooten te kiezen, om zig, daardoor, te sterken tegen de Fransche overmagt. Hy handelde, heimelyk, met de Bondgenooten, van zins, zig niet openlyk te verklaaren, voor dat de Hertog van Vendôme zyne troepen zou te rug gezonden hebben, na 't eindigen van den veldtogt. Doch het Fransche Hof hadt middel gevonden, om zyne oogmerken te ontdekken. De Koning gaf, hierop, den Hertoge van Vendôme bevel, om de Savooische troepen, die in zyn Leger waren, te overweldigen en te ontwapenen: gelyk ge-

(c) Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1703. *bl.* 247. *Voiez aussi* Lamberti *Tom.* XIII. *p.* 12, 13, 15.

geschiedde. De Hertog van Savoje deedt toen eenige Franschen Krygsoversten, die zig binnen Turin bevonden, en den Franschen Ambassadeur zelven in hegtenis neemen. Ten zelfden tyde, zondt hy het Verbond, met den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten getekend, naar Weenen, en ontving, eerlang, Gezanten uit Engeland en uit den Haage aan zyn Hof. De Heer *van der Meer* bekleedde het gezantschap van wege de Staaten. De Hertog van Savoje verklaarde Frankryk den oorlog. Ook geschiedde 'er, nog voor 't einde des jaars, eene Oorlogsverklaaring tegen hem, van de Fransche zyde (*d*). De Graaf van Staremberg deedt, op 's Keizers bevel, eenen merkwaardigen togt, door 's vyands gebied, met een Leger van vyftienduizend man, welk hy, gelukkiglyk, vereenigde met de troepen onder den Hertoge van Savoje te Canelli, waardoor Piemont in veiligheid gesteld werdt (*e*). 1703.

De Koningin van Groot-Britanje en de Staaten hadden, na veel handelens, op den zestienden van Oogstmaand deezes jaars, in den Haage, een nieuw Verdrag gesloten met den Koning van Zweeden, waarby deeze zig verbondt, „ om, zo dra de Vrede met Poolen en Rusland getekend zou zyn, of eerder, indien 't „ mogelyk ware, den twee Mogendheden, met „ tienduizend man te ondersteunen." Ook tradt hy, ten zelfden tyde, in 't Groote Verbond, voor zo ver het de belangen van Groot-Britanje en de Staaten betrof, alzo hy verklaard hadt, Verbond met Zweeden.

(*d*) *Voiez* DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 135.
(*e*) TINDAL *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 349 — 353. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 546 & *suiv.*

1703. hadt, zig niet te willen moeijen, met de opvolging in de Spaansche heerschappye (*f*). Het sluiten van dit Verdrag bragt Groot-Britanje en de Staaten onder eene nieuwe verpligting, om tot herstelling van de rufte in 't Noorden te arbeiden.

Verdrag met Tripoli, Tunis en Algiers. * *Envojé.* Tot beveiliging van den Koophandel in de Middellandsche zee, hadden de Staaten den Jood *Juda Cohan*, met den titel van * Gezant, afgevaardigd naar Tripoli, Tunis en Algiers, met last om eene vaste Vrede, met de Regeering deezer drie Plaatsen, te sluiten. Hy bereikte zyn oogmerk, op het einde van dit en in Lentemaand des volgenden jaars, naar genoegen. De Vrede werdt vernieuwd, en wederzydsch bekragtigd (*g*).

De Aartshertog Karel, tot Koning van Spanje verklaard zynde, komt in Holland. De Aartshertog Karel, in Herfstmaand deezes jaars, te Weenen, uitgeroepen zynde, voor Koning van Spanje, onder den naam van *Karel den III.*, maakte zig, terstond hierna, gereed tot de reize naar Portugal. Hy toog, te lande, naar Dusseldorp: van waar hy den Ryn, te schepe, afzakte, tot by Schenkenschans, daar hem de Afgevaardigden der algemeene Staaten begroeteden. Omtrent Sleidrecht, werdt hy, door Afgevaardigden uit de Staaten van Holland, verwelkomd. Voorts, vervolgde hy de reize, te water, over Rotterdam en Delft, tot in den Haage, daar hy den derden van Slagtmaand aankwam (*h*). Hy was

(*f*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 418. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 675, 676.

(*g*) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 420, 422, 423. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 136.

(*h*) Europ. Merc. *July*—*Decemb.* 1703. *bl.* 312. LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 517—522, 537—546.

was van zins, zig, van hier naar Engeland, en 1703.
van daar, met de vereenigde Vloote, naar Lis-
bon te begeeven; doch hy werdt, door tegen-
wind, opgehouden, tot in Louwmaand des vol- 1704.
genden jaars, wanneer hy, met een Esquader
onder den Admiraal Rooke, welk in de Maa-
ze lag, onder zeil ging. Hy toefde maar wei-
nige dagen in Engeland; doch werdt, na dat
hy in zee geloopen was, tweemaal, door te-
genwind, genoodzaakt, te rug te keeren. Hy Landt te
landde, eerst in 't begin van Lentemaand, te Lisbon.
Lisbon. De Vloot, die hem derwaards geleid
hadt, stondt onder Rooke en Kallenberg. Het
Krygsvolk, onder den Hertoge van Schomberg.
De Aartshertog, dien wy voortaan Koning Ka-
rel zullen noemen, verspreidde, terstond, eene
verklaaring, waarby hy de Spanjaards nodig-
de, hem te erkennen (*i*). Van den uitslag zy-
ner verdere verrigtingen, zullen wy, hierna,
beknoptelyk, gewaagen.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, raad- XXII.
pleegende over de toebereidsels tot den aan- Raad-
staanden veldtogt, hadden, sedert eenigen tyd, pleegin-
ook hunne gedagten laaten gaan, over de aan- gen der
stelling van eenige hooge Krygsbevelhebbers. Staaten,
De Raad van Staate hadt zelfs, in Slagtmaand over de
des voorleeden jaars, in bedenking gegeven, aanstel-
of men niet behoorde te besluiten tot het ver- ling van
kiezen van eenen Kapitein-Generaal (*k*): waar- hooge
toe nog kleine genegenheid bespeurd werdt, Krygsbe-
by de voornaamste Gewesten. De Hertog van velheb-
Marlborough hadt, voor zyn vertrek naar En- bers.
geland, na 't einde van den jongsten veldtogt,
ook

(*i*) Tindal *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 360—362. Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1704. *bl.* 88, 235, 276, 290, 293.
(*k*) *Voiez* Lamberti *Tom.* II. *p.* 783.

1704. ook sterk gedrongen op het benoemen van eenen Veldmaarschalk en van eenige Generaals over de Ruiterye en het Voetvolk. De Staaten van Friesland vorderden, dat hun Stadhouder, Prins Jan Willem Friso, tot Generaal van 't voetvolk, werdt aangesteld, en wel in rang voor de andere Generaals, die te gelyk stonden benoemd te worden (*l*). Doch de andere Gewesten oordeelden den Prins nog te jong, voor eene bediening van zo veel aanbelang; schoon zy niet weigerden, hem te bevorderen, zo dra hy jaaren en ervaarenis genoeg verkreegen zou hebben, om den Lande dienst te konnen doen (*m*). De Staaten van Holland verklaarden, eindelyk, in Louwmaand deezes jaars „ dat zy den Heer van Ouwerkerk tot „ Veldmaarschalk benoemden, de Heeren Slan-„ genburg en Graaf van Noyelles tot Gene-„ raals van 't Voetvolk, en den Graaf van Til-„ li tot Generaal over de Ruiterye (*n*)." Doch deeze benoeming gaf luttel genoegen. Slangenburg meende, dat hem 't Veldmaarschalkschap toekwam, om dat hy langer dan Ouwerkerk gediend hadt. Noyelles weigerde te velde te gaan, zo Slangenburg te velde ging. Salish, Dopst en Koehoorn dreigden, dat zy hun afscheid neemen zouden, om dat men hen niet bevorderd hadt. De Gewesten waren 't ook niet eens. Utrecht alleen stemde met Holland,

Friesland dringt op de bevordering van den Prinse van Nassau tot Generaal van 't voetvolk. De andere Gewesten maaken 'er zwaarigheid in.

(*l*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XII. *p.* 275.

(*m*) Resol. Gener. *Vener.* 4 *Aug.* *Jovis* 10 *Aug.* *Luna* 11 *Dec.* 1702. *bl.* 665, 682, 1109. *Luna* 26 *Maart* 1703. *bl.* 333. Resol. Holl. 6 *April*, 18 *May* 1703. *bl.* 210, 284. Secr. Resol. Holl. VI. *Deel*, *bl.* 374.

(*n*) Resol. Gener. *Luna* 28 *Jan.* 1704. *bl.* 86. Resol. Holl. 20, 22 *Febr.* 1704. *bl.* 112, 122.

land, mids men ook de andere Gewesten tot eenpaarigheid beweegen kon. Maar Friesland en Groningen beweerden, dat men hunnen Stadhouder ook bevorderen moest: waartoe Holland en Zeeland inzonderheid niet te beweegen waren. De algemeene Staaten besloo- ten dan, tot het doen van eene bezending naar Friesland en Groningen, waartoe vier Gemagtigden uit de Vergadering der algemeene Staaten benoemd werden, te weeten de Heeren Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, wegens Holland; *Joan Bekker*, wegens Zeeland; *Godard van Tuil van Serooskerke*, *Heer van Welland*, wegens Utrecht, en *B. van Welvelde*, *Heer van Sallik*, wegens Overyssel (*o*). Zy handelden, in Lentemaand, met de Staaten van Friesland te Leeuwaarden. Ook spraken zy met de Prinsesse Weduwe van Nassau, haar poogende te beweegen, om de Staaten van Friesland te doen afstaan van derzelver eisch. Eindelyk, bragt men 't zo ver (*p*), dat de Staaten verklaarden „ te vrede te zullen zyn, zo de jonge „ Prins, van nu af, tot Generaal van 't Voet- „ volk werdt aangesteld, in rang na den Graa- „ ve van Noyelles, mids hy dit ampt niet be- „ kleeden, noch de wedde, daartoe gesteld, „ genieten zou, voor hy den ouderdom van „ twintig jaaren bereikt zou hebben: alleen- „ lyk, zou hy, van nu af, zitting doch geene stem „ hebben in de gewoonlyke Krygsraaden (*q*)."

1704.

Bezending naar Friesland en Groningen.

Friesland slaat een middelweg voor.

De

(*o*) Resol. Gener. *Sabb.* 23 *Febr.* 1704. *bl.* 185.

(*p*) Originele Missiv. *van den* Hre. VAN GOSLINGA *aan den* Hre. W. BUYS *van* 18 *Maart* 1704.

(*q*) Resol. Friesl. 5 *Maart* 1704. *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 7, 8.

1704.

Waarin de andere Gewesten, behalve Zeeland, bewilligen.

De Staaten van Stad en Lande, werwaards de Afgevaardigden zig, insgelyks, begeven hadden, bewilligden in deezen middelweg (*r*). De Afgevaardigden keerden, eerlang, te rug, naar den Haage (*s*). De Staaten van Holland, op Leiden na (*t*), namen genoegen in den voorslag der twee Gewesten. Die van Utrecht insgelyks; schoon de Stad 'er zig tegen verklaarde. De drie Kwartieren van Gelderland, die onderling zeer overhoop lagen, bewilligden ieder afzonderlyk. De Staaten van Overyssel voegden zig naar die van Holland. Zeeland alleen weigerde te bewilligen.

De Prins van Nassau wordt bevorderd.

Men tradt egter, den elfden van Grasmaand, by meerderheid van stemmen, tot de aanstelling der hooge Krygsbevelhebberen. Ouwerkerk werdt Veldmaarschalk: Tilli Generaal der Ruiterye: Slangenburg, Noyelles en de Prins van Nassau, op de voorwaarden, boven gemeld, Generaals van 't Voetvolk (*u*). Doch de Staaten van Zeeland verklaarden zig, ernstelyk, tegen de aanstelling des Prinsen van Nassau (*v*).

Ernstige verklaaring der Staaten van Zeeland, tegen deeze bevordering.

Zy merkten aan, „ dat het Land, in den tegenwoordigen toe„ stand der zaaken, geen' dienst hebben kon „ van eenen Generaal in naam alleen; maar dat „ men Oversten van jaaren en ervaarenis be„ hoefde; dat de mindere Krygsbevelhebbers „ niet zouden konnen nalaaten, voor den Prin„ se eene agting te hebben, die niet overeen„ kwam

(*r*) Verbaal *der* Heeren BUYS, BEKKER *enz. van* 5 *April* 1704. *MS.*
(*s*) Resol. Gron. en Ommel. *Luna* 10 *Maart* 1704.
(*t*) Resol. der Groote Vroedsch. *van* 11 *April* 1704. *MS.*
(*u*) Resol. Gener. 11 *April* 1704. *bl.* 387. LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 47—51.
(*v*) Notul. Zeel. 10, 17, 18 *Juny* 1704. *bl.* 164, 173, 180, 255.

„ kwam met derzelver rang en verdiensten, al- 1704.
„ schoon zyne Hoogheid, nog vooreerst, geen'
„ dienst deedt als Generaal; dat de Luitenants-
„ Generaal ook moedeloos gemaakt zouden
„ worden, als zy zig een' Generaal van zo
„ veel minder' jaaren en bekwaamheid boven
„ 't hoofd gesteld zagen; dat deeze bevorde-
„ ring ook argwaan stondt te geeven aan uit-
„ heemsche Mogendheden, die de Staat, met
„ reden, behoorde te ontzien, vooral, zo 't
„ eens gebeurde, gelyk ligtelyk gebeuren kon,
„ dat het opperbevel over de Legers van den
„ Staat den Prinse, t'eenigen tyde, in handen
„ viel; dat men ook agt geeven moest op de
„ tegenwoordige gesteldheid der Regeeringe,
„ en zig niet laaten inwikkelen in bevorderin-
„ gen, die eene brug leggen konden, tot eenen
„ vorm van gebied, waartoe noch Zeeland
„ noch de andere Gewesten zig gaarne zou-
„ den zien wederbrengen: waarop de Staa-
„ ten van Zeeland inzonderheid te letten had-
„ den, om dat de Prins van Nassau gesteld was
„ tot erfgenaam van Koning Willem, onder
„ wiens nalaatenschap behoorde het Markgraaf-
„ schap van Veere en Vlissingen, twee stem-
„ mende Steden van dit Gewest. Dat ook,
„ huns oordeels, de goede orde in de Regee-
„ ringe van deezen Staat vorderde, dat een
„ Stadhouder van eenig Gewest niet te gelyk
„ ware Generaal in 't Leger. Dat zy, hier-
„ om, den Prins van Nassau niet voor wettig
„ verkooren Generaal zouden konnen erken-
„ nen, noch gedoogen, dat hem, door de troe-
„ pen, ter hunner betaalinge staande, eenige
„ gehoorzaamheid beweezen werdt; en dat zy,

 „ zig

1704. „ zig door de overige Geweſten ziende behandeld met zo veel veragting en overheerſching, aan zig het regt behielden, om zulke maatregels te neemen, als zy, tot handhaaving hunner opperſte magt en voorregten, en tot beveiliging en geruſtheid van hun Geweſt, zouden raadzaam oordeelen: waarvan de ſchadelyke gevolgen nogtans niet aan hun, maar aan de Leden, welken 'er gelegenheid toe gegeven hadden, zouden moeten geweeten worden (*w*)." Doch deeze verklaaring der Staaten van Zeeland maakte geene verandering in 't genomen beſluit. Zy werdt alleenlyk overgenomen, en aan de byzondere Geweſten gezonden, zonder dat 'er, myns weetens, eenig verder gevolg op gekomen is. Weinige weeken laater, deedt de Prins van Naſſau den eed, als Generaal van 't Voetvolk, in de Vergaderinge der algemeene Staaten. Men deedt hem, als Stadhouder van twee Geweſten, zitten in een' fluweelen armſtoel. Doch hy leide den eed ſtaande af (*x*).

XXIII. Opening van den veldtogt. Na 't aanſtellen der hooge Krygsbevelhebberen, hier te Lande, werdt de veldtogt geopend. De Hertog van Marlborough hadt, in Louwmaand, een' keer herwaards gedaan, en was, met den Raadpenſionaris en eenige voornaame Leden der Regeeringe, overeengekomen, om dit jaar de meeſte magt der vereenigde wapenen in Duitſchland te voeren, en in

(*w*) Reſol. Holl. 2 *May* 1704. *bl.* 211. Notul. Zeel. 14, 21 *April* 1704. *Bylaag. bl.* * 103. * 112. *by* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 17, 19.

(*x*) Reſol. Gener. *Vener.* 9 *May* 1704. MS.

in de Nederlanden alleenlyk een klein Leger 1704.
te velde te brengen, onder den Heere van Ouwerkerk, welk slegts verweerender wyze zou hebben te oorloogen. Doch dit voorneemen werdt zeer geheim gehouden. Men wil, dat 'er de Franschen geene de minste kennis van hadden: waarom zy 'er zig niet op hadden konnen wapenen. 't Geschut en de krygebehoeften werden, midlerwyl, te schepe, den Ryn opgevoerd. De Bondgenooten waren, sedert het bemagtigen van Bon, meester van het benedenste gedeelte der Rivieren: en om 't oogmerk deezer beweegingen te beter bedekt te houden, gaf men voor, iet aan den Moezel te willen onderneemen. In Grasmaand, kwam Marlborough wederom in Holland, om 't opperbevel te voeren over 't vereenigd Leger. Ter Staatsvergaderinge, werdt anders niet voorgeslaagen, dan dat men een magtig Leger behoorde te zenden naar de Moezel. Drie Gewesten kantten zig hiertegen. Zeeland, in 't byzonder, beweerde, dat men den Hertoge van Marlborough geene vryheid behoorde te laaten, om de troepen te leiden werwaards hy wilde, en dat zulke afgelegen' togten, als men voorhadt, gevaarlyk waren voor den Staat. Doch na dat de Hertog verklaard hadt, uitdrukkelyken last te hebben van de Koninginne, om het Krygsvolk, welk zy betaalde, te voeren naar de Moezel, besloot men hem te wille te zyn. De Veldmaarschalk Ouwerkerk, die Tilli en Noyelles onder zig hadt, kreeg bevel, om de troepen aan de Maaze te gebieden. Slangenburg werdt over de troepen aan de Moezel gesteld. Salisch zou 't gebied voeren in Brabant,

 en

1704. en Spar en Fagel in Vlaanderen. Het vereenigd Leger, over welk Marlborough gebied voeren zou, trok byeen, omtrent Maastricht. De Hertog begaf zig, omtrent het midden van Bloeimaand, derwaards, en toog, aan 't hoofd van 't Leger, voort naar Keulen en Koblents. De Franschen, die in de Nederlanden lagen, vastfellende, dat men 't op Traarbach gemunt hadt, om, na 't veroveren deezer Vesting, langs de Moezel, in Frankryk te dringen, toogen, ten getale van zevenduizend man, naar den kant van Huy, welk zy met een beleg dreigden, om Marlborough af te trekken van de Moezel. Doch de Hertog, 't beschermen van Huy overlaatende aan de Staatsche troepen, onder Ouwerkerk, vervolgde zynen togt naar Koblents; doch trok, in 't begin van Zomermaand, by Ladenburg, over de Nekker, van waar hy den Staaten schreef, dat hy last hadt van de Koninginne om de Keizerschen in Duitschland by te springen. Zy keurden, in antwoord, zynen toeleg goed, hunne troepen te gelyk vertrouwende aan zyn beleid. Villeroi begaf zig, midlerwyl, met het Fransche Leger, naar den Opper-Ryn, in den waan, dat Marlborough derwaards trekken zou. Prins Eugenius een mondgesprek met Marlborough gehouden hebbende te Mildenheim; kwam men overeen, dat Eugenius een Leger aan den Rynkant gebieden zou, en dat het Leger onder Marlborough zig zou vereenigen met dat onder den Prinse van Baden: gelyk nog voor 't einde van Zomermaand geschiedde. Het vereenigd Leger der Bondgenooten, ondertusschen, voortgerukt, sloeg zig, weinige dagen laater, neder

aan den Donauw, in 't gezigt van 's vyands verschansingen te Dillingen. De *Maarschalk d'Arco* lag, met de Franschen en Beiersche troepen, verschanst te Schellenberg, niet verre van Donauwerth. Tusschen hem en 't vereenigd Leger, viel een hevig gevegt voor, op den tweeden van Hooimaand. Eenige Engelsche en Staatsche troepen onder den Luitenant-Generaal Goor deeden den eersten aanval. Zy werden ingevolgd, door de Keizerschen onder den Prinse van Baden. Goor sneuvelde, in 't begin van den stryd. Doch 't gelukte den Bondgenooten, 's vyands verschansingen te overmeesteren, waarna de Franschen en Beierschen de wyk namen naar Donauwerth en den Donauw. Zestien stukken geschuts, alle de tenten en pakkaadje vielen den Bondgenooten in handen. 't Verlies van manschap was groot aan 's vyands zyde, schoon de zege den Bondgenooten ook op veel bloeds te staan kwam. De Prinsen van Baden en Hessen-Kassel, de Graaf van Styrum en andere voornaame Legerhoofden werden gewond. Donauwerth werdt, des anderendaags, verlaaten van zyne bezetting en door de Bondgenooten ingenoomen. De Keurvorst van Beieren brak op, van by Dillingen, toog over den Donauw, en spoedde zig naar de Lech, om zyn Hertogdom Beieren te dekken, tegen de aankomst der Bondgenooten (y).

1704. Gevegt by Schellenberg. Donauwerth gewonnen.

Marlborough volgde hem op de hielen, zendende den Graaf van Frise, met vierduizend man en twaalf stukken geschuts, vooruit, over de

Ook Nieuwburg.

(y) TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 3, 28—38. LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 80—86.

1704. de Lech, om in het Beiersche post te vatten. Nieuwburg werdt, hierop, terstond, verlaaten van zyne bezetting, die zig naar Ingolstad begaf. Men verzekerde zig van Nieuwburg, waar langs men voorraad uit Frankenland bekomen kon. Ten zelfden tyde, werdt eenige Keizerlyke Ruitery, onder den Prinse Maximiliaan van Hanover, afgevaardigd naar het Leger onder den Prinse Eugenius, welk zig te zwak bevondt, om naar behooren te passen op de beweegingen van Villeroi en Tallard, die, by de Kehler schans, over den Ryn getrokken waren, om den Keurvorst van Beieren te ondersteunen. De Bondgenooten maakten zig, midlerwyl, meester van Rain, Aiche en Fridberg, brengende den Keurvorst van Beieren, die met zyn Leger by Augsburg lag, in zulk eene engte, dat hy gehoor scheen te geeven aan de voorslagen van een Verdrag, welken hem, door de Bondgenooten, gedaan werden. Doch hy brak de handeling plotselyk af, op de tyding van den aantogt der Fransche hulpe, die, onder den Graave van Tallard, voor 't einde van Hooimaand, tot by Ulm aan den Donauw, genaderd was. De Bondgenooten namen dit zo euvel, dat de Graaven van la Tour en van Oostfriesland, met eenige Keizersche en Staatsche Ruitery, afgezonden werden, om het platte Land van Beieren, tot Munchen toe, te verwoesten (z).

en verscheiden andere Steden.

Legering der wederzyd-

Den Keurvorst van Beieren, midlerwyl, van Augsburg opgebroken zynde, om zig met Tallard

(z) LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 90—93 TINDAL *Vol.* VI. [or XXI.] *p.* 38—42.

lard te vereenigen; vonden de Bondgenooten geraaden, dat de Prins van Baden, 't beleg voor Ingolstad slaan zou, terwyl Marlborough en Eugenius, die zig, onlangs, by Donauwerth, nedergeslaagen hadt, op de bewegingen der Beierschen en Franschen zouden passen. De Beierschen by Lewingen over den Donauw getrokken zynde, toog het Leger onder Marlborough ook over deezen stroom, om het Leger onder Eugenius te versterken. De Beierschen en Franschen, nu vereenigd, sloegen zig neder tegen eene hoogte naby Hochstet, tusschen Donauwerth en het Riviertje Egwaid: daar hunne regter vleugel, door den Donauw en het Dorp Blenheim, de linker, door het Dorp Lutzingen, gedekt werdt. De Bondgenooten lagen, daarentegen, min voordeelig gelegerd, alzo zy groot gevaar liepen, dat hun de toevoer zou afgesneeden worden: hebbende Villeroi bevel gekreegen, om in het Wurtembergsche te vallen, en den Bondgenooten de gemeenschap met den Rynkant te beletten. Marlborough besloot, derhalve, eenen veldslag te waagen, waartoe de dertiende van Oogstmaand bestemd werdt (*a*).

1704. ...sche Krygsmaht aan den Donauw.

Met den ogtend, trok het gantsche Leger regt aan op den vyand, die, omtrent ten negen uuren, 't geschut begon te lossen, en met schieten beantwoord werdt. Een smal riviertje, welk de twee Legers van elkanderen scheidde, werdt, op Marlboroughs last, met rysbossen, waadbaar gemaakt, en men raakte, omtrent ten een uur, eerst regt aan elkanderen. De Engelsche en

Veldslag by Hochstet.

(*a*) Tindal *Vol.* VI. [or XXI.] *p.* 42—44.

1704. en Hessische manschap kweet zig ongemeen, tegen 's vyands regter vleugel. De vyand weerde zig ook wakkerlyk. De stryd duurde lang, met twyfelagtigen uitslag: eindelyk, werdt de vyandlyke Ruitery in wanorde gebragt, en op de vlugt gedreeven langs eene brug, die over den Donauw lag. Tallard, omringd van de vlugtelingen, werdt, door de Hessen, gevangen genomen. Verscheiden' andere vyandlyke Legerhoofden vielen den Bondgenooten in handen. Doch aan eenen anderen oord, kreegen 't de Bondgenooten, in 't eerst, te kwaad. De Prins van Holstein-Beek, gevaarlyk gewond zynde, moest zig gevangen geeven. Doch Marlborough begaf zig, in persoon, aan 't hoofd van eenige versche manschap, derwaards, en deedt den vyand wyken. Prins Eugenius hadt lang, met twyfelagtigen uitslag, gestreeden tegen de manschap onder den Keurvorst van Beieren, die eindelyk ook beval af te trekken; doch van den Baron van Hompesch, een goed stuk wegs, vervolgd werdt. De Bondgenooten, nu meester van 't slagveld tusschen 's vyands regter vleugel en het Dorp Blenheim, waarin nog eenige Fransche manschap lag, noodzaakten deezen, om zig, omtrent ten agt uuren des avonds, krygsgevangen over te geeven. Hiermede eindigde deeze bloedige veldslag, die den Bondgenooten veel volks gekost; doch het vyandlyke Leger t' eenemaal verdelgd hadt. Men wil, dat de Franschen en Beierschen veertigduizend man by deeze nederlaage verlooren, waaronder begreepen waren omtrent vyfduizend man, die, op den schielyken aftogt naar het Zwarte Wald, ten deele, verliepen,

Nederlaag der Franschen en Beierschen.

ten

ten deele, door de boeren, afgemaakt werden. 1704.
't Getal der gevangenen van 's vyands zyde, welk hieronder ook gerekend werdt, beliep dertienduizend man, waaronder twaalfhonderd Officiers waren. Ook waren 'er meer dan dertig Esquadrons paarden en dragonders in den Donauw gejaagd, die grootendeels verdronken waren. Meer dan honderd stukken geschuts, vyfentwintig mortieren, een groot getal vendels, standaarden, keteltrommen, tenten en andere pakkaadje en agt kassen met zilver waren den Bondgenooten in handen gevallen. Eindelyk, werdt het getal der dooden aan de zyden der Bondgenooten, op vierduizend vierhonderd vyfentagtig; dat der gekwetsten op zevenduizend vyfhonderd vyfentwintig, en dat der gevangenen op tweehonderd en drie-enzeventig berekend (*b*).

Augsburg, Ulm, Landau en Traarbach, door de Bondgenooten, veroverd.

De nederlaag der Franschen en Beierschen by Hochstet veranderde den staat der zaaken van Duitschland t'eenemaal van gedaante. Men besloot Ingolstad, dat door den Prinse van Baden belegerd was, te verlaaten, en de gantsche magt der Bondgenooten byeen te trekken: alzo men vaststelde, dat deeze Stad en gantsch Beieren den Keizer, haast, van zelven, in handen zouden moeten vallen. Ook leedt het niet lang, of Augsburg, verlaaten van den vyand, verzogt den Hertog van Marlborough om zyne bescherming, en ontving bezetting van de Bondgenooten, die, tot omtrent Ulm voortgetrokken, van den Bevelhebber deezer Stad een groot

(*b*) FEUQUIERES Memor. Hist. & Milit, *Tom.* II. *p.* 146 *& suiv.* LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 94—108. *Tom.* XIII. *p.* 31, 33—42. TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 44—58.

1704. groot getal van gevangenen ontvingen, die te Hochstet, te Dillingen, en elders, den vyand in handen gevallen waren. Het Leger trok, hierop, verder naar den Rynkant, terwyl de Generaal *Thungen*, met eenige manschap, voor Ulm gelaaten werdt, om de Stad te belegeren. De vyand was ook op weg naar den Ryn, waarom men besloöten hadt, hem derwaards te volgen. Op den twaalfden van Herfstmaand, werdt de Prins van Baden afgezonden, om Landau te belegeren, terwyl Marlborough en Eugenius zig, by Kroon-Weissenburg, nedersloegen, om het beleg te dekken. Midlerwyl, was Ulm overgegaan, by verdrag. De voorraad van Krygsbehoeften, welken men hier gevonden hadt, kwam zonderling te pas, om 't beleg van Landau voort te zetten. Doch dit beleg duurde zo lang (*c*), dat het Leger der Bondgenooten, hierdoor, belet werdt, den vyand op te zoeken, en andermaal slag te leveren. Landau gaf zig niet over, voor den vierentwintigsten van Slagtmaand. Midlerwyl, was de Prins van Hessen-Kassel voor Traarbach getoogen. 't Kasteel werdt, in 't begin van Slagtmaand, berend, en op den eenentwintigsten, voor 't eerst, bestormd; doch 't liep aan tot den twintigsten van Wintermaand, eer de bezetting besluiten kon, de Vesting over te geeven, by verdrag (*d*). De Hertog van Marlborough hadt zig, geduurende 't beleg van Traarbach, begeven naar Berlyn, om den Koning van Pruissen te beweegen tot het zenden van agtduizend man naar

(*c*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 340—342.
(*d*) LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 109—125. TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 58—65.

naar Italie, tegen 't voorjaar, tot onderſteuning des Hertogs van Savoje. Doch Koning Fredrik hadt zig hiertoe niet laaten overhaalen, dan onder uitdrukkelyke belofte, van wegen den Keizer, de Koninginne van Groot-Britanje en de Staaten, dat men hem, by het treffen der Vrede, wegens zyne eiſchen op de Graafſchappen Neufchatel en Valengyn, genoegen zou doen geeven (e). Van Berlyn, vertrok Marlborough naar Hanover, en eerlang naar den Haage, daar hy met ongemeene blyken van hoogagting ontvangen werdt. De gelukkige uitſlag van den veldtogt in Beieren hadt hem zo veel gezags verworven hier te Lande, dat hy, meent men, veel toegebragt heeft, om de Geweſten onderling en met elkanderen vereenigd te houden. De Regeering van Amſterdam zag hem inzonderheid naar de oogen: ook maakte hy vooral zyn werk, om deeze Stad, die thans den meeſten invloed hadt in de Staaten van Holland en in de algemeene Staaten, naauw aan zig verknogt te houden. Hy keerde, nog voor 't einde van Wintermaand, te rug naar Engeland. Prins Eugenius hadt, reeds te vooren, het Leger verlaaten, om orde te ſtellen in Beieren. Het Leger aan den Ryn bleef onder 't opperbevel van den Prinſe van Baden (f). 1704.

XXIV. Krygsbedryven in de Spaanſche Nederlanden.

In de Spaanſche Nederlanden, was, dit jaar, niet veel voorgevallen, ter oorzaake van de zwakheid der wederzydſche Legeren. De Veldmaarſchalk Heer van Ouwerkerk was, in 't begin

(e) Voiez LAMBERTI Tom. XIII. p. 343.
(f) TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 65.

1704. gin van Zomermaand, opgebroken van by Maastricht, beweeging maakende, om den Franschen slag te leveren. Doch zy weeken agter hunne verschansingen by Vasseige, die, eerlang, door den Generaal Dopft, aangetast en ligtelyk overweldigd werden, schoon hyze niet langer dan drie uuren inhieldt, uit vreeze van overvallen te worden, door grooter magt dan hy by zig hadt, of spoedig genoeg bekomen kon (*g*). Eenige weeken laater, deedt de *Baron de Trogné* eenen nieuwen aanval op 's vyands verschansingen, die ook mislukte, ter oorzaake van het zwellen der stroomen, de Herk en de Demer. De Generaal Spar, zig, den tweeden van Hooimaand, met negenduizend man, Staatsche troepen, vertoonende voor Brugge, werdt vinnig begroet, uit het geschut der Stad. Doch hy hadt zo dra zyne batteryen niet gereed gemaakt, of hy beschoot de Stad heviglyk, met bomben en gloeijende kogels: 't welk zo veel schriks baarde, dat de Regeering besloot, de verdere vernieling van huizen en kerken, voor zeshonderdduizend guldens, af te koopen. Ouwerkerk toog, wat laater, over de Maaze, en bombardeerde Namen, drie of vier dagen agtereen, op 't einde van Hooimaand, waardoor de magazynen in brand raakten, en veel schade aan gebouwen geleeden werdt. Eenige Ruiters en knegten wierpen zig ook in 't Land tusschen de Sambre en de Maaze, daar zy zwaare brandschattingen vorderden. In de zelfde maand, maakte de Luitenant-Generaal Salisch, die in Vlaan-

Nederlanden.

Brugge en Naamen gebombardeerd.

de-

(*g*) Lamberti *Tom.* III. *p.* 69—73.

deren lag, zig meester van den schans Bek-af, tusschen Damme en Sluis, en daarna van de Izabelle-schans, die terstond geslegt werdt (*b*). Op 't einde van den veldtogt, besloot de Keurvorst van Beieren, die, na zyne nederlaag by Hochstet, naar Brussel gekeerd was, den Heer van Ouwerkerk, die by Borgloon lag, te overvallen, en hadt, ten dien einde, zyne magt reeds byeen gebragt, by Tienen. Doch het Fransche Hof, bedugt voor eenen slegten uitslag deezer onderneeminge, vaardigde Villeroi af, om den Keurvorst te doen veranderen van voorneemen. Hy liet zig egter niet verzetten, voor dat Villeroi hem, met ronde woorden, verklaard hadt, dat hy niet dagt op te trekken, zynde hem zulks, door den Koning, verbooden (*i*). De wederzydsche troepen betrokken, hierna, de Winterkwartieren, zonder dat 'er iet van belang tusschen beiden voorviel. De Prins van Nassau hadt den veldtogt in de Nederlanden wederom bygewoond (*k*). 1704.

XXV. Krygsbedryven in Italie.

In Italie, gingen de zaaken der Franschen voorspoediger. De Hertog van Savoje hadt, met den aanvang des jaars, de Staaten, zo wel als de Koningin van Groot-Britanje, ernstelyk, verzogt om onderstand (*l*). Men was, hier te Lande, genegen genoeg om hem te helpen. Ook werdt hem eenig geld overgemaakt (*m*). Doch de zwaare lasten des oorlogs gedoogden niet,

(*b*) Tindal *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 66, 67.
(*i*) Tindal *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 67.
(*k*) Lamberti *Tom.* III. *p.* 68.
(*l*) Lamberti *Tom.* III. *p.* 132.
(*m*) Lamberti *Tom.* III. *p.* 144.

1704. niet, dat men hem, voor als nog, kragtdaadiger bystondt. Hy vondt zig, derhalve, buiten staat, om den vyand het hoofd te bieden, naar behooren. Vercelli, Ivrea en Verue vielen den Hertoge van Vendôme in handen. Doch 't beleg deezer Plaatsen duurde zo lang, dat het den vyand veel volks kostte. Verue werdt eerst in 't volgende jaar veroverd (n). In Wintermaand, hadt de Hertog van Savoje, die zelf de Plaats verdedigde, eenen gelukkigen uitval gedaan, die de overgave der Stad eenige maanden vertraagden; doch niet voorkomen kon (o).

XXVI. Verrigtingen der vereenigde Engelsche en Staatsche Vloote, in de Middellandsche zee.

De vereenigde Engelsche en Staatsche Vloot, onder den Ridder Rooke en den Luitenant-Admiraal Kallenberg, was, in Bloeimaand deezes jaars, van Lisbon onder zeil gegaan naar de Straat en Middellandsche zee, om eene Landing omtrent Barcelona te onderneemen, en zig van deeze Stad te verzekeren. De Prins van Hessen-Darmstad, die zig op de Vloote bevondt, hadt heimelyk verstand binnen Barcelona, en verzekerde de Bondgenooten van de genegenheid der meeste ingezetenen, en van de Kataloniers in 't gemeen tot Koning Karel. Doch deeze toeleg mislukte. Rooke gaf voor, anderen last gekreegen te hebben, en wilde slegts drie dagen vertoeven op de hoogte van Barcelona. Ook werden eenigen der ingezetenen, die van den aanslag wisten, op vermoeden gevat. De Vloot keerde, in Hooimaand, wederom naar de Straat, en gekomen tot op de

(n) DANIEL Journ. p. CCXIIJ, CCXIV. TINDAL Vol. VI. [or XXI.] p. 86.

(o) Lett. de MR. VAN DER MEER dans LAMBERTI Tom. III., p. 160.

GERARD KALLENBERG,
Luitenant - Admiraal
van Holland en Westfriesland.

A. Schouman del. naar het Origineel van J. Vollevens by de Hr. Baartman. *J. Houbraken sc.*

Is. Tirion excudit.

de hoogte van Gibraltar, besloot men deeze Stad aan te tasten. Agthonderd man, Engelsche en Staatsche troepen, werden aan land gezet, onder den Prinse van Hessen-Darmstad, die, terstond, de toegangen stedewaards bezetten deedt. Hierop werdt de Stad opgeeischt, uit den naam van Koning Karel, en, op 't bekomen van weigerend antwoord, vinnig beschooten, uit de Esquaders onder de Schouten by nagt, Byng en *Paulus van der Dussen*, en daarna uit de gantsche Vloote. Kapitein Whitaker, met eenige matroozen aan land gestapt, overweldigde een groot gedeelte van 's vyands geschut: waarna de bevelhebber verzogt in besprek te komen, en de Stad, by verdrag, opgaf (*p*). De Koningin van Groot-Britanje verklaarde, hierna, aan den Heere van Vrybergen, buitengewoonen Gezant der Staaten in Engeland, dat zy, met hunne Hoog-Mogendheden, overeenkomen wilde, wegens de behoudenis der Stad en Haven van Gibraltar (*q*), die, met gemeene wapenen, overoverd waren. Het Engelsche Hof scheen dus den Staaten deel te willen laaten aan deeze overwinst. Doch het veranderde, eerlang, van gedagten.

1704. Gibraltar gewonnen.

De vereenigde Vloot, de Middellandsche zee wederom ingezeild zynde, ontmoette de Fransche Vloot onder den Graave van Thoulouse, op de hoogte van Mallaga, en raakte 'er slaags mede, op den dertienden van Oogstmaand. De Engelschen vielen 's vyands voorhoede en middeltogt aan. De Staatschen raakten in een hevig

Zeeslag voor Mallaga.

(*p*) Lamberti *Tom.* III. *p.* 127—130.
(*q*) Resol. Holl. 15 *Octob.* 1704. *bl.* 497.

1704. vig gevegt met de Fransche agterhoede. De stryd duurde eenige uuren, en werdt, door den nagt, gescheiden. De Franschen, te veel geleeden hebbende, om 't gevegt des anderendaags te hervatten, weeken, zwaar beschadigd, te rug, naar de haven van Toulon. Zy beweerden, nogtans, dat zy eenig voordeel op de Bondgenooten behaald hadden. Rooke keerde, na 't gevegt by Mallaga, met het grootste gedeelte der Vloote, op 't einde van Oogstmaand, naar huis. De overige schepen overwinterden in Portugal (r).

XXVII. Oorlog in Portugal.

Koning Filips hadt dit Ryk den oorlog verklaard, zo dra de Koning de zyde van Koning Karel gekooren, en deezen in zyn gebied ontvangen hadt. De hulptroepen, die Koning Karel verzelden, waren, in 't midden van Lentemaand, ontscheept. De Engelschen werden, in verscheiden' Plaatsen van het Landschap Alentejo, in de ververschings-kwartieren gelegd: en de Staatschen, onder den Heere Fagel, de Taag op, naar Abrantes gevoerd. De Koning van Portugal hadt zig verbonden, de ruiters en dragonders onder deeze manschap van paarden te zullen voorzien; doch de Fransche Ambassadeur hadt, terwyl Koning Karel, in Holland, toefde naar den wind, de beste paarden in Portugal weeten op te koopen; zo dat naauwlyks een derde van de ruitery en dragonders, in deezen veldtogt, van paarden voorzien kon worden. Voor 't zieke Krygsvolk, was ook geene behoorlyke zorg gedraagen. De Portu-

(r) TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 61—78. DANIEL Journ. *p.* CCXVIIJ, CCXIX.

tugeesche Staatsdienaars waren, grootendeels, 1704.
in de belangen der Franschen. De Geestelykheid en 't Gemeen, die 't Huis van Oostenryk gunst plagten toe te draagen, begonden nu kwalyk te neemen, dat dit Huis zig met ketters, gelyk men sprak, verbonden hadt. De Engelsche en Staatsche Legerhoofden konden zig ook bezwaarlyk verstaan, met de Portugeeschen. Al dit was oorzaak, dat de veldtogt laat geopend werdt, en dat men 'er, in 't gemeen, geringe verwagting van hebben kon. 't Liep aan tot in 't begin van Zomermaand, eer het vereenigd Leger tot aan Santarein, aan de Taag, voortgetrokken was, daar het eenen geruimen tyd leggen bleef. Koning Filips was eerder gereed geweest. De Hertog van Berwik was, reeds in 't begin van Bloeimaand, met een Leger, in Portugal gerukt; en hadt zig van Sogura, by verrassing, en van Salva-tierra, by verdrag, meester gemaakt. Daarna, veroverde hy Cebreres, Pera Garcia en verscheiden andere Plaatsen, zonder moeite. De Generaal Fagel, die met eenige Staatsche troepen by Castel-branco gelegerd was, oordeelde zig aldaar niet langer veilig, en week naar Abrantes, met twee Battaillons. Twee anderen plaatste hy te Sovreira Formosa, onder den Heere van Welderen, die, eerlang, door Berwik, aangetast, en, na eene wakkere verdediging, genoodzaakt werdt, zig met zyn volk gevangen te geeven. De Hertog van Berwik, toen over de Taag trekkende, vereenigde zig met eenen anderen hoop Spanjaards, onder Graave Tserklaas de Tilli, die, voortgetrokken tot aan Aonches, het gantsche omleggende Land onder

1704. brandschatting gezet hadt. Koning Filips, zig toen aan 't hoofd van 't Leger gesteld hebbende, sloeg het beleg voor Port-alegre. De bezetting, onder welke het Engelsche Regement van den Kolonel Stanhope was, werdt, door de ingezetenen, gedwongen, tot het overgeeven der Stad: waarna men Castel-Davide begon te belegeren. De Spanjaards waren tot hiertoe gevorderd, eer Koning Karel en de Koning van Portugal zig by 't Leger te Santarein hadden konnen voegen. Hier werdt beslooten, dat de Markgraaf des Minas, die in 't Landschap Beyra geboodt, eenen inval in Spanje doen, en daardoor, ware 't mogelyk, de Spanjaards aftrekken zou van Castel-Davide. De Markgraaf trok op, aan 't hoofd van vyftienduizend man, rukte in Kastilie, en maakte zig meester van Fuente-Grimaldo, en daarna van Manseinto. Doch alzo hy niets verder ondernam, werdt het beleg van Castel-Davide voortgezet. De Plaats gaf zig, eerlang, over, en werdt, sedert, zo wel als Port-alegre, geslegt. De wederzydsche Legers betrokken, hierna, de ververschings-kwartieren. De Koningin van Groot-Britanje en de Staaten zonden, in Hooimaand, meer volks naar Portugal. De vereenigde troepen trokken, in Herfstmaand, over de Coa naar Almeida. De twee Koningen, zig toen wederom by 't Leger gevoegd hebbende, dagten in Kastilie te rukken; doch zy vonden de overzyde van de Agueda, die zy, by Castel-Rodrigo, dagten over te trekken, zo wel bezet, dat zy den overtogt niet waagen durfden. Het Leger onder den Hertoge van Berwik, eenige manschap hebbende afgezonden om

De Spanjaards

om Gibraltar te herwinnen, was ook zo zeer verzwakt, dat het, in deezen veldtogt, niets meer in Portugal ondernam. 't Beleg van Gibraltar duurde vier maanden. De Plaats werdt, terwyl het duurde, te schepe, uit Lisbon, voorzien van krygs- en mondbehoeften. Ook vertoonde zig een Engelsch en Hollandsch Esquader, onder John Leake en den Schout by nagt van der Duffen in de baai, om 't ontzet te bevorderen. De Franschen en Spanjaards benaauwden de Plaats, te water en te lande; doch werden, eindelyk, genoodzaakt, haar te verlaaten (*s*).

1704. zoeken, vergeefs, Gibraltar te herwinnen.

XXVIII. Verandering in Poolen.

In 't Noorden, was, dit jaar, eene merkwaardige verandering voorgevallen. De Koning van Zweeden, zyn best doende om den Koning van Poolen te doen onttroonen, was, reeds in 't voorleeden jaar, zo ver geslaagd in zyne onderneeming, dat de Troon, op eenen Ryksdag te Warschauw, open verklaard was. Koning Augustus was, hierop, naar Saxen geweeken, en hadt zig meester gemaakt van de twee broeders Sobiesky, Zoonen des voorigen Konings, de oudste van welken dong naar de Poolsche Kroon (*t*). Men draalde, in Poolen, met het verkiezen van eenen nieuwen Koning, tot in Hooimaand deezes jaars, wanneer *Stanislaus Leczinski*, Waiwode van Posen, tot deeze waardigheid verheven, en, terstond, door Zweeden, erkend werdt. Koning Augustus, ondersteund door den Czaar, zogt zig, door de wapenen, te herstellen op den troon. Hy deedt

(*s*) Tindal *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 76—86.
(*t*) Tindal *Vol.* V. [*or* XX.] *p.* 362.

1704. deedt eenen onverwagten togt naar Warschauw, en overviel eenig Krygsvolk van Koning Stanislaus aanhang. Doch Karel de XII., hem kort op de hielen zittende, noodzaakte hem, eerlang, naar Saxen te rug te keeren. Midlerwyl, werdt Lyfland afgeloopen door de Russen, die zig van Nerva meester maakten, en zelfs de wapenen overbragten in Zweeden. Maar Karel de XII. was zo ingenomen met den toeleg, om Koning Augustus te onder te brengen, dat hy zig, met zyn Leger, in Poolen bleef ophouden, zonder zig 't gevaar, welk zyn eigen Ryk liep, naar behooren, ter herte te laaten gaan. Hy hadt de Stad Dantzig ook genoodzaakt, hem eenige punten in te willigen, zonder dat de Staaten, schoon hiertoe aangezogt van wege deeze Stad, zulks hadden konnen voorkomen (u).

Staat des oorlogs, in Hongarye. De opstand in Hongarye duurde nog, wordende gevoed door het Fransche Hof, en, voor eenen tyd, ook door de Porte. De Keizer werdt genoodzaakt, zyne krygsmagt te verdeelen, en een Leger te voeren in Hongarye; 't welk hem buiten staat stelde, om een genoegzaam aantal van manschap in Italie en in Duitschland te onderhouden. Men handelde wel over eene vrede; doch Ragotski, het hoofd der misnoegden, zou zig gaarne in 't bezit gezien hebben van het Prinsdom Zevenbergen, welk de Keizer niet gezind was af te staan. De handeling werdt dan afgebroken: de vyandlykheden werden hervat: en schoon de misnoegden

(u) Tindal Vol. VI. [of XXI.] p. 92, 93. Lamberti Tom. III. p. 332-415.

den, in de meeste ontmoetingen, te kort schooten, hielden zy egter den kryg uit, met hulp van Frankryk. Ook waren zy meester van de mynen in Hongarye, en vorderden zwaare brandschattingen van 's Keizers onderzaaten, welker Landen, geduuriglyk, afgeloopen en beroofd werden (v). 1704.

XXIX. Verdere beweegingen in Gelderland, ter gelegenheid der veranderinge in de Regeeringe.

Terwyl de oorlog dus, aan alle kanten, ontsteken was, werden de Vereenigde Gewesten nog al ontrust, door inwendige beroerten, verwekt sedert de dood van Koning Willem, door zulken, die verandering in de Regeering zogten te wege te brengen, of te voorkomen. Wy hebben, hier voor, gezien, dat, onder anderen, in Gelderland, in Overyssel en in Zeeland, de hekken der Regeeringe in 't voorleeden jaar t'eenemaal verhangen, en nieuwe Heeren op 't kussen geraakt waren. De bedankte Regenten van verscheiden' Steden in Gelderland, niet konnende dulden, dat zy dus van 't bewind ontzet waren geworden, vervoegden zig aan de algemeene Staaten in den Haage, met ernstig verzoek, dat hunne Hoog-Mogendheden zig hunne zaak wilden aantrekken, en te wege brengen, dat hun regt gedaan werdt (w). De nieuwe Regenten verzuimden niet, de algemeene Staaten, daarentegen, schriftelyk, te onderregten van de wettigheid hunner aanstellinge. Die van Arnhem schreeven, onder anderen, „dat de overleeden Stadhouder de bestelling „der Regeering niet wettiglyk hadt konnen „doen,

De algemeene Staaten worden in 't geschil betrokken.

(v) Tindal *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 88—92.
(w) Propos. der Gecomm. van Gelderl. *van* 26 *Febr.* 1703, Lamberti *Tom.* XII. *p.* 217. *Zie ook* Resol. Holl. 10 *May*, 12 *July* 1703. *bl.* 272, 382.

1704. „ doen, dan na dat hy, daartoe, van de Wet„ houderſchap, met toeſtemming der Gilden „ en Gemeentsluiden, gemagtigd was: dat „ men deeze toeſtemming niet gevraagd hadt, „ en dat hieruit volgde, dat de oude Re„ geering niet wettiglyk aangeſteld geweeſt „ was. Dat het regt om de Regeering te „ beſtellen, na de dood des Stadhouders, „ niet kon geagt worden vervallen te zyn aan „ eenige wettelooze Regenten; maar aan de „ gantſche Gemeente, zynde de Stad en der„ zelver ingezetenen, al in den jaare 1233, „ door Graave Otto van Gelder, vry ver„ klaard (*x*)." Doch onaangezien dit ſchryven, verſtonden de nieuwe Regenten geenszins, dat zaaken, hunne byzondere huishouding betreffende, behoorden tot de kennis der algemeene Staaten; terwyl de oude gaarne gezien zouden hebben, dat deezen, die toen nog meeſt uit Afgevaardigden der oude Regeeringe beſtonden, de beſliſſing der hangende geſchillen hadden aan zig getrokken. De algemeene Staaten hadden ook reeds beſlooten, eene bezending te doen naar Gelderland (*y*); doch wilden vooraf beproeven, of de Gelderſche Steden ook konden bewoogen worden, om Gemagtigden te zenden naar den Haage. Maar niemant, die hier ooren naar hadt. De bezending zelve deedt geen nut, om dat zy de oude Regenten eerſt wilde herſteld hebben, om daarna op het regt tot de beſtelling

(*x*) Miſſiv. van 7, 21 *Febr. en* 1 *Maart* 1703 *Voiez auſſi* LAMBERTI *Tom.* XII. *p.* 225, 227—232. *en* Deduct. der Regten van Arnhem *gedr.* 1703.

(*y*) Reſol. Holl. 15 *Febr.* 1703. *bl.* 80.

ling der Wet onderzoek te doen (z). 1704.

Midlerwyl, ſtremde de twiſt onder de Regenten de verpagting en invordering der gemeene middelen in Gelderland, grootelyks. De Ridderſchap van de Veluwe was, hierover, oneens met de Steden. De Landdagen werden niet meer gehouden (a). In 't Kwartier van Nieuwmegen, was men ook tweedragtig, over de verpagting der gemeene middelen. In de Stad, lagen de Gemeensluiden zelven, onderling, overhoop. De algemeene Staaten, de Gelderſche beroerten, in deezen oorlogstyd, voor ten hoogſte zorgelyk inziende, deeden nieuwe poogingen, om de Steden van dit Kwartier te beweegen, tot het afzenden van Gemagtigden naar den Haage; doch men antwoordde hun „ dat de Steden de zorg der al„ gemeene Staaten dankelyk erkenden; maar „ geenszins goedvinden konden, Gemagtig„ den te ſchikken naar den Haage, om voor „ hunne Hoog-Mogendheden te handelen van „ de gereezen' geſchillen. Zy hielden dit te „ ſtryden met het *jus de non evocando*, volgens „ welk, niemant buiten zyn Geweſt in reg„ te kon betrokken worden. Ook waren hun „ geene voorbeelden bekend, dat de algemee„ ne Staaten immer eenige ſtemmende Stad „ voor zig gedagvaard hadden. De Utrecht„ ſche Vereeniging, die elk Geweſt zyne voor„ regten behouden liet, beveſtigde ook dit „ Voorregt. Niemant, buiten de belangheb„ bende Steden, kon zig eenig Regtsgebied „ over

De Gelderſche Steden weigeren Gemagtigden naar den Haage te zenden.

(z) Memor. der oude Regent. van Nymegen.
(a) *Vervolg* LAMBERTI *Tom.* XII. *p.* 194, 232—260.

1704. „ over dezelven aanmaatigen, zelfs, met eerbiedenis gezeid, hunne Hoog-Mogendheden niet. Wilden deezen egter, tot slissing der onlusten, op nieuws, Afgevaardigden naar Gelderland zenden; men zouze beleefdelyk ontvangen; doch om eenigen uit de Steden naar den Haage te schikken, niemant die des gezind was (b)." 't Gemeen was ook zo ingenomen tegen het handelen in den Haage, dat men, in den aanvang deezes jaars 1704. te Harderwyk, daar de Regeering, ten deele uit oude, ten deele uit nieuwe Regenten bestondt, niet zo dra de lugt kreeg, dat eenigen de geschillen in den Haage dagten te brengen, of men drong, op den gewoonlyken Keurdag, drie nieuwe Schepens ter Regeeringe in, terwyl de burgers, voor 't Stadhuis, in de wapenen gekomen waren. De meeste dienende Regenten, deeze verkiezing voor wetteloos houdende, floegen de hand aan den degen, om de burgers te verbaazen; doch men hieldt hun de tromp van 't geweer voor de borst, en deedt hen te rug wyken. De Fiskaal *Greeve*, zig, of de Regeering, door deeze verandering, verongelykt rekenende, zwaaide en schermde met den degen onder 't volk, roepende *oude plooi boven! Ha Sakrament! al evenwel oude plooi boven!* terwyl de gewapende burgers *nieuwe plooi boven!* schreeuwden. 't Kryten van vrouwen en kinderen, die voor bloedstorting bedugt waren, gierde hier onder. De beroerte werdt, eindelyk, gestild, en de nieuwe Re-

Opschudding te Harderwyk.

(b) Missiven der Sted. Nymeg., Thiel en Bommel van 3 Oct. 24 Nov. 14 en 15 Dec. 1703.

Regenten bleeven in 't bewind (c). Te Grol, daar men, omtrent deezen tyd, ook twee of drie oude Wethouders uit de Regeering dagt te zetten; wisten de Regenten zig, daarentegen, door middel van vyftig Ruiters, die hun van Doesburg toegezonden werden, te handhaaven in 't bewind (d). 1704.

De Staaten van Zutfen, in welk Kwartier, de minste verandering in de Regeering voorgevallen was, de Ridderschap van de Veluwe, en eenigen der oudste Leden uit de Ridderschap des Kwartiers van Nieuwmegen drongen, ondertusschen, zo sterk op handeling in den Haage (e), dat de Steden der Kwartieren van Nieuwmegen en de Veluwe zig, eindelyk, lieten overhaalen, om Gemagtigden derwaards te zenden: geenszins egter, om over de bestelling der Regeeringe, maar alleen om over de geschillen tusschen de Kwartieren onderling, of tusschen de Ridderschap en de Steden van een of twee Kwartieren, in onderhandeling te komen (f). Doch de andere party hadt geenen wil om met hen te handelen, zo zy 't stuk der Regeeringe buiten de punten van geschil begeerden te houden. Men scheidde, derhalve, vrugteloos. De algemeene Staaten vorderden, sedert, nog eens, dat de Steden des Nieuwmeegschen Kwartiers Gemagtigden naar den Haage zonden; doch deeze Steden hielden zig zeer gebelgd, over 't gedrag der algemeene

Handeling in den Haage, die vrugteloos afloopt.

De Geldersche Steden zyn misnoegd op de algemeene Staaten.

(c) Refut. van een Libel, teg. de Gilden van Harderwyk. Voiez aussi LAMBERTI Tom. XIII. p. 52.
(d) Deductie wegens 't voorgev. te Groenlo, bl. 12—17.
(e) Voiez LAMBERTI Tom. XIII. p. 47, 100.
(f) LAMBERTI Tom. XIII. p. 56—67.

1704. ne Staaten „ welk, schreevenze, meer naar be-„ veelen, dan naar verzoeken zweemde." De Steden des Veluwschen Kwartiers hadden diergelyk eene aanschryving ontvangen van de algemeene Staaten. Te Arnhem, was men 'er niet minder over gestoord. Vooral, vondt men vreemd „ dat hunne Hoog-Mogendheden vorderden, dat men, terwyl de onderhandelingen in den Haage duurden, geene nieuwigheden zou invoeren in Gelderland; en daarby verklaarden, dat zy, zo 'er, binnen zekeren bestemden tyd, geen Verdrag getroffen werdt, zouden overleggen, wat, wyders, ten beste van de Provincie, diende in 't werk gesteld te worden: 't welk, meende men, duidelyk insloot de aanneeming van een volstrekt oppergezag over de Regeering der Gelderſche Steden." Men beklaagde zig, wyders „ dat de algemeene Staaten zo veel gehoors gaven aan onrustige Luiden, die klaarlyk toonden, wat men van hun te wagten zou hebben, zo hun de Regeering eens wederom werdt toevertrouwd: schroomende zy niet te dryven, dat men *een Hoofd* behoorde aan te stellen (*g*), welk de onwilligen tot redelykheid zou konnen brengen (*h*)."

De Staaten van Holland, en daarna de algemeene Staaten

De Steden des Nieuwmeegschen Kwartiers hadden zig, in 't byzonder, vervoegd aan de Staaten van Holland, met verzoek, dat deezen geliefden te wege te brengen, dat de afgezette Regenten, ter algemeene Staatsvergaderinge, werden afgeweezen, en dat 'er niets ondernomen

(*g*) *Zie* Kort en Sommier Berigt, *bl.* 17.
(*h*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 60.

men werdt, ſtrydig met de Vryheden en Voorregten der Provincien, Steden en Leden van den Staat. Doch hunne Edele Groot-Mogendheden vertoonden „ dat Gelderland, daar de „ gemeene middelen niet geheeven werden „ naar behooren, in ſtaat geſteld moeſt worden, om de laſten des oorlogs te helpen draagen; dat men, ten dien einde, de Regeering „ ten meeſten dienſte der Provincie moeſt herſtellen, en hierop een ontwerp maaken, om „ welk te omhelzen, men de oude en nieuwe Regenten bewerken moeſt, daartoe zelfs „ ernſtiger middelen gebruikende, zo redenen „ niet hielpen (*i*)." De algemeene Staaten ſchikten zig naar 't gevoelen van Holland, uitgenomen Zeeland en Stad en Lande, die verſtonden, dat men nimmer tot ſtrenge middelen behoorde te komen. Die van Zeeland, daar men ook, gelyk in Gelderland, merkelyke verandering in de Regeering gemaakt hadt, en veelligt vreesde, t'eenigen tyde, in 't zelfde geval, als Gelderland nu was, te zullen konnen geraaken, beweerden, met veel ernſt „ dat „ niemant, die 's Lands Vryheid lief hadt, 't „ zy Regent of Burger, zulk eene overmagt in „ de algemeene Staaten, als zy zig zelven toeſchreeven, erkennen kon. Dat zy, op deeze „ wyze, de huiſſelyke zaaken der byzondere „ Geweſten, met meerderheid van ſtemmen, „ zouden konnen beſtieren, naar hun welgevallen, en het minder getal, als Leenmannen of onderdaanen, handelen. Dat men zig „ be-

1704. besluiten ernſtiger middelen in 't werk te ſtellen, tot bevordering der eendragt in Gelderland.

Zeeland kant zig ſterk tegen dit beſluit.

(*i*) Reſol. Holl. 19, 23 *Maart*, 5 *Juny*, 19 *Aug*. 1704. *bl.* 183, 186, 295, 410. *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 68.

1704. „ behoorde te herinneren, hoe veel gerugts, „ eertyds, gemaakt hadt eene bezending aan „ de byzondere Hollandſche Steden, by de „ algemeene Staaten beſlooten, onaangezien „ zy den Stadhouder aan 't hoofd hadt, en „ alleenlyk ſtrekte, om de Steden, door rede- „ nen, te beweegen, tot het onderhouden van „ het vereiſchte getal Krygsvolk (*k*); en dat „ men, in Gelderland, verder willende gaan, „ grooter moeilykheden te wagten hadt. Dat „ de Geweſten, met gelyk regt, aan elkande- „ ren verbonden waren, en dat het aan 't „ meerder getal niet vryſtondt, in zaaken, 't „ byzonder beſtier van eenig Geweſt betreffen- „ de, eenig oppergezag over 't minder getal „ te gebruiken (*l*).” 't Beſluit der algemeene Staaten, die egter, reeds voorheen, verklaard hadden, dat hunne meening niet was, zig van Krygsvolk te bedienen (*m*), ſmaakte ook, geenszins, in Gelderland: daar 't gedrag van Zeeland en Stad en Lande, in tegendeel, hemelhoog geroemd werdt (*n*). Ook handelden de Ridderſchap en de Steden van de Veluwe, deezen Zomer, in den Haage, zonder eenige vrugt (*o*), terwyl de gemeene middelen van dit Kwartier inzonderheid, door de hooggereezen geſchillen tuſſchen de Ridderſchap en de Steden, in een deerlyk verval geraakt waren.

Zo

(*k*) *Zie* XII. *Deel*, *bl.* 70 *enz.*

(*l*) Notul. Zeel. 10, 14 *Jan.*, 10 *Maart*, 22 *July*, 4 *Sept.* 1704. *bl.* 18, 26, 113, 299, 357. *Byl. bl.* * 181. *Voiez aussi* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 68—73, 80, 97.

(*m*) Reſol. Gener. *Sabbathi* 19 *Jan.* 1704. *by* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 51.

(*n*) LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 74, 83, 85—94.

(*o*) LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 111.

Zo ver liep hier de twist, tusschen deeze twee Leden der hooge Regeeringe, dat men, van weêrzyde, volk wierf, om zig tegen elkanderen te verzekeren, en de gemeene middelen te doen heffen, naar zynen zin. Men gaf openbaare Waarschuwingen uit, tegen elkanderen. Die der Steden geschiedden, op den naam der Staaten des Veluwschen Kwartiers, die zy zig, naar 't oordeel der Ridderschap, gantsch ten onregte aanmaatigden, schoon zig een Heer uit de Ridderschap (1) by haar gevoegd hadt. De Steden gingen nog verder. Zy deeden, op eenen Zondag, in Slagtmaand, twee Heeren uit de Ridderschap, *Kasyn van der Hel*, tot de Wildbaan, en *Joan van Arnhem*, Heer van Roozendaal, uit de Kerk te Velp, ligten en gevangkelyk naar Arnhem brengen, daar zy eenigen tyd zaten; waarna zy, op aanhouden van 't Hof, waarvan zy Raaden waren, geslaakt werden (*p*).

1704. De Ridderschap en Steden der Veluwe werven volk tegen elkanderen.

Men bespeurde nu, in den Haage, aan zulke onderneemingen, hoe groot een gezag de nieuwe Regeering in Gelderland reeds verkreegen hadt, en hoe moeilyk het zyn zou, haar van 't bewind te ontzetten. De Staaten van Holland zagen zelfs niet ongaarne, dat de Regeering der Geldersche Steden in handen bleeve van zulken, die, nevens hen, den tegenwoordigen vorm der Regeeringe zonder Stadhouder goedkeurden, en handhaaven wilden. Zy beslooten, hierom, te arbeiden aan het byleggen der geschillen, op zulk eene wyze, dat de tegenwoordi-

De Staaten van Holland bevredigen de Edelen en Steden der Veluwe.

(*p*) Resol. Holl. 19, 25 *Nov.* 1704. *bl.* 543, 561. Secr. Resol. Holl. 27 *Nov.* 1704. VI. *Deel*, *bl.* 417. Provisien. Verantw. *van* Dr. Willem van Loon. *Bylag.* H. *bl.* 31.

(1) *Wynand van Renesse*, Heer van Holthuizen.

1704. dige Wethouders in 't bewind bleeven, en men elkanderen, redelyker wyze, verdroege, over 't heffen der gemeene middelen. Ten deezen einde, deedenze eene bezending naar Arnhem, uit vier Afgevaardigden bestaande, te weeten *Adriaan van der Goes*, Heer van Naters en Oud-Burgemeester van Delft, Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, *Bruno van der Dussen*, Burgemeester en Pensionaris van Gouda, en *Izaak van Hoornbeek*, Pensionaris van Rotterdam. Zy bragten 't, na eenige handeling, met de Ridderschap en Steden des Veluwschen Kwartiers, zo ver, dat 'er, op den dertienden van Wintermaand deezes jaars, een Verdrag getekend werdt, waarby men overeenkwam „ dat de Ridderschap en Steden, wederzyds, „ de voorregten zouden blyven bezitten, wel„ ken zy, van 't jaar 1651 tot het jaar 1672, „ genooten hadden; dat de verpagting der ge„ meene middelen, door de Steden, en die „ der Kwartiers-tienden, door de Ridderschap „ geschied, voor deeze reize, zou stand gry„ pen; dat de regtspleegingen, welken men „ tegen elkanderen aangevangen hadt, en alle „ daadelykheden, van nu af, zouden ophou„ den (*q*)." 't Verdrag behelsde nog eenige punten van minder gewigt, welken wy, kortheidshalve, voorbygaan.

De nieuwe Regenten zoeken zig, door

Men scheen nu den weg gebaand te hebben, tot herstelling der ruste in Gelderland. Doch alzo de oude Regenten, beide afgedankten en aangebleeven', nog al woelden, om de nieuwen

(*q*) *Uit een* Afschrift van 't Origineel Accoord. *Zie ook* Resol. Holl. 31 *Decemb.* 1704. *bl.* 657.

wen t'eenigen tyde te ontzetten van 't bewind, en de Stadhouderlyke Regeering wederom in te voeren; waren de nieuwe Regenten bedagt op middelen, om zig te verzekeren van de Regeeringe. Te Arnhem, deedt men dit, door 't aanhouden eener bende van tweehonderd Vrywilligen; doch men begreep ligtelyk, dat zulks niet altoos en alomme zou konnen plaats hebben. Men sloeg dan, op eenen Landdag te Zutfen, in Lentemaand des jaars 1705, voor, „ of 't niet geraaden ware, tot beveiliging der „ tegenwoordige, tegen de aanslagen der af- „ gezette Regenten, een naauw en vast Ver- „ bond van onderlingen bystand op te regten, „ tusschen de Geldersche Steden." De voorslag vondt ingang by veelen. Men maakte een Ontwerp van een Verbond, behelzende „ dat, in „ geval 'er eenig oproer verwekt werdt tegen „ de tegenwoordige Regeering, men de op- „ roermaakers, als verstoorders der gemeene „ ruste, straffen zou, en dat de magtige Ste- „ den de zwakken hierin behulpzaam zouden „ zyn; dat de Steden elkanders voorregten „ beschermen zouden, en niet gedoogen, dat „ dezelven, door eenigen Regter of Geregtshof, „ buiten elke Stad, verkort werden; dat de „ Steden, nimmer by overstemming, en niet „ dan by gemeen goedvinden, zouden beslui- „ ten tot het verkiezen van eenen Stadhouder „ of Kapitein-Generaal; dat de Ampten van „ Kapitein-Generaal en Stadhouder nooit door „ een' en den zelfden Persoon zouden bekleed „ worden; dat hierover ook geene overstem- „ ming zou vallen, en dat niemant tot de Re- „ geering der Steden zou toegelaaten worden,

1704. een onderling Verbond, te handhaaven in 't bewind.

1704. „ voor hy de twee laatstgemelde punten, plegtiglyk, bezwooren hadt; dat men, eindelyk, de goederen en heerlykheden, die, sedert het jaar 1672, van het Gewest waren afgescheurd, wederom, ten beste mogelyk, met het zelve zou zoeken te vereenigen."
De Afgevaardigden der Steden Doesburg, Deutichem, Grol, Arnhem en Harderwyk tekenden dit Ontwerp, op 't behaagen hunner magtigers en der gezwooren' Gemeenten. Doch de Steden des Nieuwmeegschen Kwartiers en de Stad Zutfen stelden het tekenen nog uit. Die van Nieuwmegen en Zutfen verzogten een Afschrift van 't Ontwerp, om het der Regeeringe deezer Steden voor te houden. Doch terwyl men hierop raadpleegde, werdt 'er, door zulken, die der oude Regeeringe toegedaan waren, sterk gewoeld, tegen het Verbond. Men hieldt den Gemeentsluiden, onder de hand, voor, dat zy, door de Wethouders dier Stenen, welken het Ontwerp getekend hadden, in hun ampt gehoond waren, zynde de tekening geschiedt, zonder hen te kennen. Ook strekte, zeide men, het Verbond eeniglyk, om de Gemeentsluiden en Gilden te ontzetten van derzelver voorregten, en om, met gemeene magt, de Regeering erfelyk te maaken. Kortom, men bragt zo veel in tegen het Ontwerp, dat het niet tot stand kwam (r).

't Verbond komt niet tot stand.

Beroerte te Arnhem.

Te Arnhem zelf, scheenen de voorstanders der oude Regeeringe, in zo verre, de meerderheid van stemmen te hebben in den Raad, dat

(r) Apologie der provis. Conventie door V. Swaan en W. A. Bouwensch. Vciez. LAMBERTI Tom. XIV. p. 37, 38.

dat de Burgemeester *Joan van Brienen*, in Zomermaand hierna, voorsloeg en doordreef, dat men de Vrywilligen behoorde af te danken: waarna, zo vastelyk vermoed werdt, een gedeelte der Regeeringe zou afgezet geworden zyn (*s*). Maar Burgemeester *Willem Adriaan Bouwensch*, die Kolonel der Vrywilligen was, rukte deeze bende te hoop, en plaatsteze op de markt, tegen over de gewapende burgery, die hier byeengebragt was, om de verandering der Regeeringe te begunstigen. Doch de Burgers, geen last hebbende tot het pleegen van eenige daadelykheid, droopen, eindelyk, af, en lieten de Vrywilligen 't veld houden. Burgemeester van Brienen werdt, sedert, van zyn ampt verlaaten, en ter Stad uit gezet. Doch na verloop van drie jaaren, kwam hy 'er wederom binnen, en werdt in zyne waardigheid hersteld (*t*). 1704.

In 't Kwartier van de Veluwe, scheen het zig nu tot rust te schikken; doch te Nieuwmegen ontstonden, omtrent deezen tyd, beroerten, die de Stad in 't uiterste gevaar bragten. De Afgevaardigden der Staaten van Holland, op 't einde des jaars 1704, van Arnhem te Nieuwmegen gekomen zynde, hadden de Stad vol beweeging gevonden, om de oude Regeering te doen herstellen. Zes afgezette Regenten, aan 's Lands Staaten geklaagd hebbende, dat men hen, ten onregte, van hunne ampten ver-

Geweldige opschudding te Nieuwmegen.

(*s*) Extr. uit het Comm. en Politieboek *van* Arnh. 5 *Juny* 1705.

(*t*) Opr. Berigt *van* DR. JOHAN VAN BRIENEN. Wederlegg. van dit Berigt. VAN LOON Nederl. Historiepenn. IV. *Deel*, *bl.* 416—418.

1704. verlaaten hadt, waren, hierom, uit de Stad en het Schependom gebannen, en tweehonderd Ryksdaalers beloofd aan elk, die een' derzelven in handen van 't Geregt wist te leveren (*u*). Zy hadden, midlerwyl, hunne vrienden in de Stad, die aanhang voor hun zogten te winnen, onder de Gemeentsluiden en burgers, welken, in de herbergen, onthaald, en tegen de tegenwoordige Regeeringe opgehitst werden. Een Leêrkooper, *Jakobus Nagel* genaamd, die hierin, boven anderen, yverde, en voorgaf, met de Afgevaardigden van Holland, over 't herstellen der oude Regeeringe, gehandeld te hebben, liep zo zeer in 't oog, dat men hem, kort na 't vertrek der Hollandsche Afgevaardigden, die te Nieuwmegen niets hadden konnen uitvoeren, in hegtenis deedt neemen. Hy zat langer dan vier maanden; doch brak, op 't laatst van Grasmaand des jaars 1705, uit den kerker; waarna hy, op verbeurte van den hals, gebannen werdt (*v*). Doch 't vuur der hevigheid was, hiermede, niet gedoofd: De afgezette Regenten van Nieuwmegen en derzelver begunstigers spanden samen met eenige Tielenaars, om, in beide de Steden, de Regeering, gewapenderhand, te veranderen (*w*). Hiertoe, werdt, eindelyk, de zevende van Oogstmaand vastgesteld. Vyftig of zestig persoonen, meest jonge luiden, met zakpistoolen, degens, leidekkers-hamers en ander geweer gewapend, kwamen te Nieuwmegen, in eene herberg, byeen; trokken, van daar, tegen half

(*u*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 126.
(*v*) Justif. van den eisch teg. J. Nagel. *Bylag. N.* 1 *en* 2.
(*w*) *Uit de* Inform. *tegen* Dr. Servaas van Kuilenburg.

half elf uuren, naar 't Stadhuis, dwongen zes Regenten, met het geweer op de borst, hunne plaatsen te ruimen, en deeden den Raadsvriend *Willem van Loon*, dien zy hielden, dat hun gunstig was, de plaats van voorzittenden Burgemeester inneemen. Midlerwyl, liep het gerugt door de Stad, dat het Stadhuis ingenomen, en de Raad vermoord werdt. Men klept de klok: de burgery komt in 't geweer, rukt naar 't Stadhuis, schiet onder de aanvallers, en doetze verstuiven, in een oogenblik. Eenigen werden gegreepen. De verdreeven Regenten namen, terstond hierna, hunne plaatsen wederom in. Vier der gevangenen werden, nog dien zelfden avond, uit de vensters van 't Stadhuis opgehangen. Een der oude Regenten, Dr. Willem Roukens, op heeter daad gevat zynde, werdt, des anderendaags 's avonds, op de Plaats van 't Stadhuis, onthalsd. Ook werdt toen nog een der handdaadigen, dien men in Vrouwen kleederen betrapt hadt, gehangen. Van Loon werdt, naderhand, verlaaten van zyne Raadsvriendsplaats en Burgerschap, en onbekwaam verklaard, om eenig ampt in de Stad of het Schependom te bekleeden. Het Hof te Arnhem, waarin hy Raad was, zogt hem egter de hand boven 't hoofd te houden, en verklaarde hem voor onschuldig (x). Doch hy is nimmer, te Nieuwmegen, wederom in de Regeering geraakt. De Advokaat *Servaas van Kuilenburg*, die de Tielenaars opgestookt hadt, om de hand te leenen tot de ver- 1704.

(x) Provision. Verantw. van Dr. Willem van Loon. *Voiez aussi* LAMBERTI *Tom.* XIV. *p.* 45-121.

1704. verandering der Regeeringe te Nieuwmegen, week, op de tyding van 't mislukken des aanslags, ten Lande uit, en werdt, sedert, openlyk ingedaagd (*y*). De Steden des Kwartiers van Nieuwmegen raakten, hierna, allengskens in rust. Te Doesburg en te Wageningen, was, in 't jaar 1705, ook een opstand verwekt, ten behoeve der oude Regeeringe. Te Doesburg, was men, zelfs na 't maaken van een Verdrag, onderling handgemeen geraakt; doch de beroerte werdt, eerlang, door tusschenkomst der burgeren van Deutichem, gestild. Te Wageningen, was het Stadhuis, by nagt, door eenige aanhangers der voorige Regeeringe, ingenomen. Doch zy werden 'er, door de gewapende Burgerye, terstond, wederom uitgedreeven (*z*).

Beroerte te Doesburg en te Wageningen.

XXX. Oproer te Middelburg.

Dus handhaafde zig, alomme, in Gelderland, de nieuwe Regeering, die, zo sommigen meenden, onder de hand, gestyfd werdt, door de tegenwoordige Regeering van Zeeland, en met naame door die van Vlissingen en Veere (*a*). Ondertusschen, was de rust in Zeeland nog op verre na niet hersteld. Te Middelburg, was, in den aanvang des jaars 1704, eene geweldige beroerte ontstaan, die niet dan met veel moeite gestild werdt. De Heeren Kiezers in deeze Stad, die deel plagten te hebben in de aanstellinge der jaarlyksche Werhouderschap, hielden zig zeer gebelgd, dat deeze aanstelling, in den jaare 1702, geschied was, zonder hen te ken-

(*y*) Citatie *van* Dr. S. van Kuilenburg.

(*z*) Apol. der Provis. Conv. *van* 19 *Maart* 1705. *bl.* 2, 3, 9. *Voiez aussi* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 52—56.

(*a*) LAMBERTI *Tom.* II. *p.* 329.

kennen, naar behooren. Zy vervoegden zig, 1704.
sedert, aan den Hoogen Raad in den Haage, om gehandhaafd te worden in hunne voorregten. Doch de Staaten van Zeeland begeerden, dat de zaaken gelaaten werden, in den staat, waarin zy waren (b). De Kiezers deeden, daarna, nog eenige vergeefsche poogingen by de Staaten en by den Hoogen Raad, om hunnen wensch te bekomen. Eindelyk, besloten zy, een Vertoog, tot staaving hunner Voorregten, in te leveren aan de Regeering der Stad. Zy verscheenen, ten deezen einde, in vollen getale, op 't Stadhuis, op den zesentwintigsten van Louwmaand, leverden hun Vertoog in; doch begeerden, dat 'er niet over geraadpleegd werdt, in 't byzyn van drie Schepenen, welken zy hielden, ten onregte, ter Regeeringe ingedrongen te zyn. Men nam aan, hierover, te willen spreeken: terwyl zy zig vervoegden, in een ander vertrek. Ondertusschen, waren eenige afgezette Regenten, van eenen tamelyken hoop ingezetenen verzeld, 't zy met of zonder kennis der Kiezeren, voor 't Stadhuis byeengekomen. Eenige Vlissingers en Veereenaars vermeerderden den hoop. Men scheen eene geweldige verandering der Regeeringe in den zin te hebben. De zaal van 't Stadhuis raakte vol volks. Men riep, dat de oude Regeering hersteld moest worden. De Heeren Versluis, Verpoorte en Parker, te vooren ontzet van de Regeeringe, hadden zig, naar 't scheen, door 't volk, derwaards laaten voeren. Men tradt,

(b) Notul. Zeel. 23 *Maart*, 30 *April*, 27 *Aug.* 1703. *bl.* 140, 197, 355. *Byl. bl.* * 111.

1704. tradt, hierop, tot eene nieuwe verkiezing der Wethouderen, daar de Kiezers zig nu niet mede ſcheenen te moeijen. Eenige Heeren waren, midlerwyl, van 't Stadhuis gegaan, om de Burgery in de wapenen te doen komen: waartoe Burgemeeſter *van den Brande*, boven anderen, zyn beſt deedt. Verſluis, die tot Raad en Penſionaris aangeſteld was, zogt dit, daarentegen, te beletten, en bragt zynen aanhang ook in 't geweer; zig, daarenboven, met geweld, meeſter maakende van eenige vendels der ſchutterye. Van den Brande deedt egter eenige Kompagnien in de wapenen komen, die van de geweeken' Regenten ſchriftelyken laſt kreegen, om met ſcherp te ſchieten, op elk, die hun tegenſtand boodt. Men trok, hierop, van 't Huis van Van den Brande, daar de ſchuttery byeengebragt was, naar 't Stadhuis. Hier ſtondt een vendel ſchutters; welk de zyde der herſtelde Regenten ſcheen te houden; doch, ſchoon des gelaſt, niet ſchieten wilde op zyne medeburgers. De geweeken' Regenten, de meeſte manſchap by zig hebbende, deeden 't Stadhuis, welk geſlooten was, terſtond, beklimmen en overweldigen, verdreeven de anderen, die omtrent drie uuren geregeerd hadden, en namen hunne voorige Plaatſen wederom in (*c*). Zy beloofden, kort hierop, by openbaare afkondiging, tweehonderd Ryksdaalers aan elk, die eenen der benoemde Vliſſingers en Veerenaars in hegtenis leverde.

De

(*c*) Notul. Zeel. 17, 28 *Jan* 11, 14, 19 *Febr.* 21 *Maart*, 17 *July* 1704. *bl.* 33, 49, 56, 59, 60, 67, 144, 294. *Byl. bl.* * 61, * 70, * 90, * 324.

De meesten van deezen weeken, sedert, uit Zeeland. Het Hof in den Haage hoorde de geweekenen: zeer tegen den zin der Regeeringe van Middelburg en der Staaten van Zeeland. Ook raakten sommigen, die men hieldt in den oproer gemengd geweest te zyn, in hegtenis: en onder deezen, *Johan Matthisius*, Raadsheer in den Raade van Vlaanderen, dien de Magistraat van Middelburg, kort na de beroerte, buiten vorm van regtsgeding, de Stad ontzeid hadt, zonder dat hy hadt willen wyken. Hierover, viel veel te doen, tusschen de algemeene Staaten, van wien hy zynen last, als Raad van Vlaanderen, hadt, en de Regeering van Middelburg en de Staaten van Zeeland zelven (*d*). Ook werdt hy, eerlang, geslaakt (*e*). Met *Iman Cau*, Heer van Dussen, die, wegens Zierikzee, ter Vergaderinge afgevaardigd was, en, geduurende de beroerte, woorden gebruikt hadt, waaraan de herstelde Regeering van Middelburg zig ten hoogste stiet, viel ook merkelyk geschil. Die van Middelburg begeerden niet met hem te zitten. Hy onthieldt zig, voor eenen tyd, uit de Vergadering: doch die van Zierikzee hadden geenen wil, om hem, voor altoos, te ontslaan; gelyk Middelburg en Goes vorderden. Hierover rees zo veel tweespalt onder de Leden, dat Zierikzee veele zaaken stremde of tegenstemde, om dat de Heer van Dussen niet toegelaaten werdt: 't welk duurde tot 1704.

(*d*) *Uit* versch. gedrukte en ongedr. Stukk. *de zaak van den* Raadsh. MATTHISIUS *betreffende.*

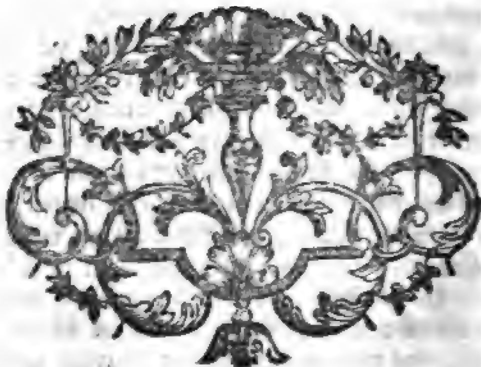
(*e*) Notul. Zeel. 1 *May*, 2, 5, 9 *Juny* 1704. *bl.* 206, 236, 244, 247. *Byl.* * 126. 19 *Jan.* 1705. *bl.* 23.

1704. tot dat men hem allengskens herstelde (*f*). Eenige anderen, die gevlugt waren, hebben zig nooit, sedert, wederom in Zeeland durven vertoonen. De rust in Middelburg werdt, midlerwyl, hersteld, na 't afkondigen eener algemeene vergiffenisse (*g*), zonder dat zy, in veele jaaren, om zaaken van Regeeringe, wederom gestoord werdt (*h*). Maar in Gelderland herleefde de tweedragt geduuriglyk: gelyk wy, in 't volgende Boek, nader staan te verhaalen.

(*f*) Notul. Zeel. 17, 28 *July*, 1 *Sept.* 1704. *bl.* 295, 313, 354. *Byl. bl.* * 187, * 196.

(*g*) Notul. Zeel. 28 *July*, 11, 19 *Sept.* 20 *Oct.* 19 *Dec.* 1704. *bl.* 312, 376, 380, 419, 540. *Byl. bl.* * 183, * 378. Plac. der Ed. Mog. Staat. van Zeeland *van* 11 *Sept.* 1704.

(*h*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIII. *p.* 136—157, 172—268.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVENENZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

I. *Raadpleegingen op den aanstaanden veldtogt. Beweegingen aan de Moezel. Huy verlooren. Luik belegerd. Verlaaten. Huy herwonnen. De vyandlyke Linien, in Brabant, verkragt.* II. *Misverstand tusschen Marlborough en de Afgevaardigden te Velde. Zout-Leeuw gewonnen. Ook Zandvliet. Diest verlooren.* III. *Staat des krygs aan den Opper-ryn. Keizer Leopold sterft. Zyn Zoon, Josefus, volgt hem op.* IV. *Krygsbedryven in Italie. Op de grenzen van Portugal. In Katalonie. Barcelona gewonnen.* V. *Zeezaaken.* VI. *Misnoegen op de Staaten, in Engeland. Gezantschap derwaards.* VII. *Handeling om den Prins van Nassau te ontzetten van de zitting in den Raad van Staate.* VIII. *Instructie voor de Afgevaardigden te Velde Uitslag van 't Gezantschap in Engeland.* IX. *Veldslag by Ramillies. Brabant en Vlaanderen kiezen de zyde der Bondgenooten. Oostende, Meenen, Dendermonde en Aath veroverd.* X. *Krygsbedryven aan den Opper-ryn. In Katalonie. Op de grenzen van Portugal. In Italie.* XI. *De Franschen doen de eerste opening tot eene Vredehandeling.*

Hei-

Heimelyke handeling met hen. XII. *Eenige Gewesten zoeken een gedeelte der nalaatenschap van Koning Willem te verkrygen van de erfgenaamen. De Prins van Nassau wordt uit den Raad van Staate gehouden. Hy wordt Generaal van 't Voetvolk. Overyssel besluit, nooit eenen Stadhouder aan te stellen.* XIII. *Nieuwe beroerte in Gelderland. De Arnhemers neemen Wageningen in. Uitslag der Geldersche beweegingen.* XIV. *Marlborough handelt in Duitschland. Veldtogt in de Nederlanden.* XV. *Krygsbedryven in Duitschland. In Spanje. In Italie.* XVI. *Onderneeming der Engelsche en Staatsche Vloote op Toulon mislukt. De Staaten helpen den Koning van Pruissen aan 't bezit van Neuf-Chatel.* XVII. *Staat der heimelyke Vredehandeling. Mislukte onderneeming van den Pretendent.* XVIII. *Krygsbedryven in de Nederlanden. Gend en Brugge verlooren. Slag by Oudenaarden. Ryssel bemagtigd door de Bondgenooten. Gend, Brugge en andere Plaatsen herwonnen. De Veldmaarschalk, Heer van Ouwerkerk, sterft.* XIX. *Krygsbedryven aan den Opperryn. In Italie. In Spanje. Vrede met Tunis bekragtigd.* XX. *De Prins van Oranje en Nassau aanvaardt het Stadhouderschap van Groningen en de Ommelanden. Hy trouwt met eene Prinsesse van Hessen-Kassel.* XXI. *De Vredehandeling wordt, heimelyk, voortgezet. Marlborough verdagt. Voorafgaande Vredepunten ontworpen. Zy worden, in Frankryk, van de hand gewezen. De handeling wordt opgeschort.* XXII. *Veldtogt in de Nederlanden. Doornik gewonnen. Slag van Malplaquet. Bergen in Henegouwen veroverd.* XXIII. *Staat des krygs in*

Duitsch-

Duitschland. In Piemont. In Spanje en op de grenzen van Portugal. XXIV. *Verdrag van Barriere, tusschen Groot-Britanje en de Staaten.* XXV. *Verklaaring van Holland en Zeeland, ten voordeele der Fransche vlugtelingen.* XXVI. *Vervolg der handelinge met Frankryk. 's Konings voorslag. Aanmerkingen der Staaten.* XXVII. *Nieuwe voorslag van Frankryk. Door de Staaten van de hand geweezen. Frankryk neemt de voorafgaande punten aan, op één na. Gesprek aan den Moerdyk.* XXVIII. *Bedenkingen op Frankryks voorslag. Onderhandelingen te Geertruidenberg.* XXIX. *Raadpleegingen in den Haage. Koningin Anna schynt voor afzonderlyke handeling te dugten.* XXX. *Voorslag der Franschen van eene verdeeling der Spaansche heerschappye. Handeling met hen. Zy vorderen Sicilie en Sardinie alleen.* XXXI. *Antwoord der Bondgenooten. De onderhandelingen, te Geertruidenberg, worden afgebroken. De Franschen wyten 't den Bondgenooten.* XXXII. *De Staaten verdedigen zig, omstandiglyk. Het Keizerlyk Hof geeft hun den titel van* Hoog-Mogenden.

E zege, by Hochstet bevogten door de Bondgenooten, hadt Duitschland verlost van de vreeze voor de overmagt der Franschen en Beierschen. Men was, derhalve, op middelen bedagt, om de overwinning te vervolgen, en den vyand verder in 't naauw te brengen. De Hertog van Marlborough, te rug gekeerd in Engeland, hadt den geheimen Raad der Koninginne voorgeslaagen, dat men, in

1705.

I. Raadpleegingen, in Engeland en hier te Lande, op den aanstaanden veldtogt.

1705. in den aanftaanden veldtogt, op de grenzen van Frankryk moeft zoeken in te dringen, en, ten dien einde, de Legers voeren naar den kant der Moezel. Men hadt, in Engeland, bewilligd in deezen voorflag; doch men vondt eenige zwaarigheid, om 'er de Staaten, en vooral de Duitfchen in te doen bewilligen. De Staaten lieten hunne troepen niet gaarne verre van hunne grenzen trekken; en de Duitfchen waren gewoon traaglyk te velde te komen. Nogtans, lieten de Staaten, gedagtig aan de voordeelen, in den jongften veldtogt, aan den Donauw behaald, zig, eerlang, overhaalen tot het befluit, om het grootfte gedeelte hunner Landmagt te doen trekken naar de Moezel, en, met het overig gedeelte, hunne grenzen te befchermen. Zy wiften wel, dat het Leger onder den Keurvorft van Beieren nog fterk was in de Spaanfche Nederlanden: doch zy ftelden, met reden, vaft, dat hy een groot gedeelte van het zelve naar de grenzen van Frankryk zou moeten doen trekken; wanneer de meefte magt der Bondgenooten derwaards ftondt gewend te worden. De Hertog van Marlborough, in Grasmaand des jaars 1705, in den Haage te rug gekeerd, hadt, derhalve, niet veel moeite, om den Raadpenfionaris Heinfius en de voornaamfte Leden der Regeeringe over te haalen in zyn gevoelen. Maar de Duitfchen te beweegen hadt meer werks in. De Prins van Baden fcheen, zo lang de Winter duurde, niet vreemd van Marlboroughs voorflag; maar, met het naderen der Lente, begon hy zwaarigheid te maaken om 'er de hand toe te leenen, zig beroepende op den

zwak-

zwakken ſtaat zyner gezondheid, en op de weinige manſchap, welke hy by zig hadt. Marlborough deedt, hierop, in Bloeimaand, een' keer naar Radſtad, om een' mondgeſprek te houden met den Prinſe van Baden. Hy bevondt, dat 's Prinſen onpaſſelykheid ſlegts voorgewend ſcheen: ook, dat zyn Leger, ſchoon de Vorſten en Kreitſen nog allen hun aandeel niet opgebragt hadden, egter talryk genoeg was, om merkelyke voordeelen te behaalen op den vyand, zo hy 't, by de krygsmagt van Groot-Britanje en de Staaten, voegen wilde. De Prins liet zig, eindelyk, overhaalen, om dit te belooven. Marlborough begaf zig, hierop, naar Trier, waaromtrent de Engelſche en Staatſche troepen verzameld waren, en daar men allerlei voorraad van mond en oorloge byeen gebragt hadt. Het vereenigd Leger hadt zig nedergeſlaagen by Igel, aan deeze zyde der Moezel; doch trok over den ſtroom, op den derden van Zomermaand, langs verſcheiden' bruggen; en daarna, by Conſaarbrug, over de Saar. De Heſſen, Deenen en Lunenburgers trokken, ten zelfden tyde, de Saar over, en vereenigden zig met de Engelſchen en Staatſchen, waarna de gantſche magt der Bondgenooten voorttrok tot aan Elſt, in 't gezigt van 't vyandlyk Leger, onder den Maarſchalk de Villars; die by Sirik aan de Moezel lag; doch op 't naderen der Bondgenooten opbrak, en naar Koningsmacheren week, daar hy zig, op eene voordeelige plaats, nederſloeg, en vaſt verſchanſte. Marlborough was niet van zins hem aan te taſten, maar ſlegts zo ver getrokken, om het beleg van Saar-Louis, welk

1705.

Beweegingen der Bondgenooten aan de Moezel.

1705. welk men in den zin hadt, te dekken. Hy schreef, derhalve, brief op brief, om de Wurtemburgsche, Pruissische en Paltsische troepen, en om den Prins van Baden te doen opkomen. De Staaten drongen 'er ook sterk op aan. Doch dit Krygsvolk kwam zo langzaam af, en was zo slegt voorzien van paarden en geschut, dat men voor eenen kwaaden uitslag van den veldtogt begon te dugten. De Prins van Baden kwam zo ver als Kreutznach, daar hy ziek werdt, of voorgaf te worden, en 't bevel over 't Leger liet aan den Graave van Frise, terwyl hy zig begaf tot het gebruiken der baden. Men begon, van nu af, te vermoeden, dat hy door de Franschen gewonnen was, alzo Villars geen volk afgezonden hadt om te beletten, dat hy zig met het groote Leger vereenigde. Anderen meenden, dat hy Marlborough de eer misgunde, welke deeze in den jongsten veldtogt behaald hadt, en nu wederom behaald zou hebben, zo hy hem, by tyds, ondersteund hadt.

Huy verоverd door de Franschen. Midlerwyl, hadt de Graaf van Gasse, met eenen hoop Franschen, 't beleg geslaagen voor Huy, en 't Kasteel veroverd, op den tienden van Zomermaand, de bezetting krygsgevangen maakende (*a*). De Keurvorst van Beieren en de Maarschalk de Villeroi beslooten, daarna, Luik te belegeren, en de Plaatsen aan de Maaze te herwinnen, die den Bondgenooten, voorheen, in handen gevallen waren. Luik werdt, terstond, berend. De Staaten kreegen 'er zo dra geene kennis van, of zy vertoonden den Hertoge van Marlborough, hoe noodig het

Zy belegeren Luik.

(*a*) Lamberti *Tom.* III. *p.* 461.

het ware, dat hy, met het Leger, naar de Maaze keerde, zo hy zig niet magtig genoeg bevondt, om den vyand eenige afbreuk van belang te doen aan den kant der Moezel. De Hertog brak dan op, met het Leger, op den zeventienden van Zomermaand, om Luik te ontzetten. Hy trok voort tot aan Trier, daar hy zevenduizend man, Paltsische troepen, ter betaalinge van Groot-Britanje en de Staaten staande, in bezetting liet. Voorts, begaf hy zig, met het gros des Legers, langs den kortsten weg naar de Nederlanden, terwyl de Keizersche, Pruissische en Wurtembergsche manschap, te laat aangekomen om dienst te doen, naar den Opperryn toog (b). 1705.

Villars, nu geenen vyand voor zig hebbende, zondt den Keurvorst van Beieren een deel zyner manschap toe, vaardigde een ander deel af naar de Elzas, en toog, met het gros zyns Legers, naar de Saar. De Paltsische Generaal gaf, hierop, terstond, last aan den Bevelhebber van Saarbrugge, om, na 't slegten der Vestingwerken, de Plaats te verlaaten; gelyk geschiedde. 't Bleef hierby niet. Hy vernielde de magazynen te Trier, die den Bondgenooten schatten gekost hadden, slegtte, ook hier, de Vestingwerken, en verliet de Plaats, eer Villars zig nog voor dezelve vertoond hadt. De Franschen namen 'er, terstond, bezit van. De Maarschalk de Villars, zig gevoegd hebbende by het Leger in de Elzas onder de Marsin, verdreef de Keizerschen uit de Linien by Kroon-Weissenburg: terwyl de Ge-

Zy bezetten Trier.

(b) Lamberti *Tom.* III. *p.* 469. Tindal *Vol.* VI. [or XXI.] *p.* 200—206.

1705. Generaal Thungen zig, bezwaarlyk, in de Linien van Lauterburg, wist te verdedigen (c).

Zy verlaaten Luik. De aankomst des Hertogs van Marlborough omtrent de Maaze hadt, midlerwyl, het beleg van Luik doen opbreeken. De vyand, 't geschut te rug gezonden hebbende naar Namen, was, in alleryl, geweeken naar Tongeren. Marlborough, genaderd tot Maastricht, trof hier den Heer van Ouwerkerk aan, die zig, met het veldleger der Staaten, by hem voegde; waar na men besloot den vyand by Tongeren aan te tasten; doch hy week, op de aankomst der Bondgenooten, terstond, agter zyne Linien. Men besloot toen Huy te herneemen, en zondt, ten dien einde, den Overste *Scholten*, met eenige manschap, derwaards; terwyl Marlborough en Ouwerkerk eene kleine beweeging maakten, om het beleg te dekken. Het duurde niet meer dan vyf dagen. De Plaats gaf zig, den elfden van Hooimaand, over, op dezelfde voorwaarden, als waarop zy, voor twee maanden, aan de Franschen en Beierschen overgegaan was. Doch Marlborough hadt iet gewigtigers in den zin, het aantasten, naamlyk, van de vyandlyke Linien, die Brabant dekten. Hy vaardigde den Generaal Hompesch af naar den Haage, om de voornaamste Leden der Regeeringe, deswege, te raadpleegen. Men stelde alles aan zyn beleid en voorzigtigheid. 't Stuk werdt, hierop, overlegd in eenen grooten Krygsraad. Sommigen vonden 'er zwaarigheid in. Doch de Heer van Ouwerkerk, de Prins van Hessen-Kassel en de Graaf van Noyelles stemden 'er eenpaarig-

Huy herwonnen.

(c) TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 206.

riglyk toe: waarop men besloot tot den aanval, die, den zeventienden van Hooimaand, ondernomen werdt, aan eenen anderen kant, dan de vyand verwagtte. Het Leger, tegen den avond, opgebroken zynde, aan verscheiden' hoopen, overviel de vyandlyke Linien met het aanbreeken van den volgenden dag. De Graaf van Noyelles tastte de post by Wangen aan, alwaar eene vaste brug lag over de Geete. 't Kasteel te Wangen werdt terstond verlaaten door den vyand, en door de Bondgenooten ingenomen. De posten der Franschen aan andere oorden werden, even ligt, overmeesterd. Het gantsche Leger der Bondgenooten trok, eerlang, in de Linien: alwaar de Ruitery, nogtans, veel leedt van het vyandlyk geschut. Doch Marlborough, aan 't hoofd van versche manschap, zynde voortgerukt, drong in op den vyand, wien 't ook niet ontbrak aan geduurigen onderstand. De regter vleugel van de Ruiterye der Bondgenooten werdt, by Esemale, eenigszins, in wanorde gebragt; doch zig gelukkiglyk hersteld hebbende, dreef zy den vyand te rug, tusschen Heilisheim en Gershoven. Marlborough, middlerwyl, het gantsche Leger gevoerd hebbende binnen de Linien, spreidde de regter vleugel van het zelve zig uit naar de groote Geete, tot voor Tienen, welk, opgeëischt zynde, terstond, overgegeven werdt. De Markgraaf d'Alegre, die een' grooten hoop vyandlyke manschap geboodt, veel geleeden hebbende in den eersten aanval, week, eerlang, met het overschot des Legers, over de Geete en de Dyle, en sloeg zig, langs de laatstgemelde Rivier,

1705.

De Bondgenooten verkragten de Fransche Linien in Brabant.

1705. vier, tusschen Rotselaar en Wilsen, niet verre van Leuven, neder. De Bondgenooten trokken, daarentegen, over de groote Geete, en legerden zig, tusschen Rosbeek en Tienen. Doch zy braken, den volgenden dag, wederom op, vervolgden den wykenden vyand, en bekwamen nog omtrent twaalfhonderd gevangenen. Diest, Sichem, Aarschot en andere Steden van klein belang werden, ligtelyk, veroverd door de Bondgenooten, die, sedert, egter, vergeessche poogingen deeden, om eenige posten op de Dyle te overweldigen, en den vyand in zyne voordeelige Legerplaatse aan te tasten. Marlborough veranderde hierop van voorneemen, en deedt, om zynen toeleg te beter te bedekken, den Baron Spar, die eenige Staatsche manschap in Vlaanderen geboodt, trekken over de vaart tusschen Brugge en Gend; waarna hy de Fransche Linien te Lovendeghem veroverde, en voorts aantrok op Brugge, doch hier verneemende, dat de vyand veel volks uit de bezettingen van Fransch en Spaansch Vlaanderen geligt, en op hem afgezonden hadt, besloot hy te rug te keeren over de vaart: in 't aftrekken, de vyandlyke werken vernielende, en 't veroverd geschut in de vaart werpende. Marlborough en Ouwerkerk, midlerwyl, in twee hoopen opgetrokken zynde, vereenigden zig, te Genappe; van waar zy het vyandlyk Leger naderden: welks regter vleugel zig, midlerwyl, hadt uitgebreid tot aan het Sonien bosch, waardoor Brussel, zo wel als Leuven, gedekt werdt (*d*).

Op

(*d*) LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 471—477. *Tom.* XIV. *p.* 19. TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 207—217.

Op den agttienden van Oogstmaand, brak de regter vleugel van het Leger der Bondgenooten op, met het krieken van den dag, trekkende, in twee hoopen, langs den engen weg van Hulpen, die, tot hunne groote verwondering, onbezet gelaaten was. Omtrent den middag was het gantsche Leger genaderd, tot in 't gezigt van den vyand. Marlborough en Ouwerkerk waren beide van gevoelen, dat men hem, die de aankomst der Bondgenooten zo ras niet verwagt hadt, geenen tyd geeven moest, om zig te konnen herstellen; maar terstond aantasten. Doch 't geschut was nog niet aangekomen; waar van de schuld gegeven werdt aan den Generaal Slangenburg, die, eenige andere Staatsche Oversten in zyne meening hebbende overgehaald, den Afgevaardigden der Staaten zelfs vertoonde, dat de toeleg om den vyand aan te tasten onuitvoerlyk was. De Afgevaardigden stemden, hierop, de onderneeming af. Marlborough onderwierp zig aan hun gevoelen, schoon met veel tegenzin. Hy klaagde zelfs, sedert, in eenen brief aan de Staaten, dat zyn gezag in 't Leger thans veel minder goldt, dan het, voorleeden jaar, in Duitschland gedaan hadt. Men gaf deezen brief in 't licht: 't welk het gemeen, hier en daar, aan 't morren hielp. Te Amsterdam, begaf zig een hoop burgers naar 't Stadhuis, klaagende over de Afgevaardigden der Staaten; „ die, zeidenze, Marlborough geen gezags „ genoeg lieten." Doch de Afgevaardigden verdedigden hun gedrag, eerlang, in eenen brief aan de Staaten, die insgelyks in 't licht kwam. Zy weezen aan „ dat de vyand, naar 't oordeel

1705.

II. Misverstand tusschen den Hertoge van Marlborough en de Afgevaardigden der Staaten.

1795. „ van Slangenburg, Salisch en Dompré, niet „ dan met het grootste gevaar, kon worden „ aangetast, en dat de Bondgenooten, de ne- „ derlaag krygende, zig in de uiterste engte „ bevinden zouden, zo om dat zy, te diep in „ 's vyands Land doorgedrongen zynde, geen „ weg met de gekwetsten weeten zouden, als „ om dat de vyand hun ligtelyk den toevoer „ zou konnen afsnyden: kortom, dat de zaa- „ ken der Bondgenooten nog niet in zulk een „ staat gebragt waren, dat men zulk eene „ wanhoopige onderneeming behoefde te waa- „ gen (e)."

Zout-Leeuw gewonnen. Hierna, brak het vereenigd Leger wederom op, trekkende naar de Luiksche grenzen; terwyl de Luitenant-Generaal van Dedem, met eenige manschap, afgezonden werdt, om zig van Leeuw of Zout-Leeuw meester te maaken. Hy nam de Stad, die 's vyands linien dekte, in, by verdrag, op den vierden van Herfstmaand. Marlborough deedt, daarna, de bemagtigde vyandlyke linien slegten, en Tienen ontmantelen: en trok, met het vereenigd Leger, over de Demer, zig nederslaande by Aarschot. Ouwerkerk, sedert het gebied aanvaard hebbende, zynde Marlborough, op bevel der Koninginne, vertrokken naar Duitschland, maakte nog eenige beweegingen met het Leger, en trok, eerlang, over de Neete, den Graaf van Noyelles, met eenige manschap, afzendende, om Zandvliet te belegeren. Een gedeelte der bezettingen van Bergen op Zoom en an-

Ook Zandvliet.

(e) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 475—483, 485. *Tom.* XIV. *p.* 24. TINDAL [illegible] VI. [*of* XXI.] *p.* 217—219.

andere Plaatsen voegden zig by hem. Zandvliet werdt berend, op den vierentwintigsten van Wynmaand. Vyf dagen daarna, waren 'er reeds twee breuken geschooten: waarop de bevelhebber de Plaats, by verdrag, overgaf op den negenentwintigsten. Doch geduurende het beleg van Zandvliet, gelukte het den Keurvorst van Beieren, Diest in te neemen, by verdrag. De Plaats was nog niet versterkt, maar behooren; waarom zy, bestormd zynde, terstond, overgegeven werdt. Heerentals was, eenigen tyd te vooren, overvallen en geplonderd door de Franschen. De veldtogt in de Nederlanden eindigde, met het veroveren van Diest en Zandvliet (*f*). De vyand hadt, in 't voorjaar, eenen aanslag gesmeed, om zig van Hulst meester te maaken, door verrassing. Doch men ontdekte den toeleg, tydelyk. Eenige ingezetenen, die 'er kennis van hadden, werden gevat en gestraft (*g*).

1705.

Diest verlooren.

Aanslag op Hulst.

De Keizer, t'onvrede, naar 't scheen, over 't beleid van Prinse Lodewyk van Baden, noodzaakte hem tot eene schriftelyke verdediging, die nogtans niet in 't licht kwam. De Prins bleef, met het Leger, te Lauterburg, tot in Oogstmaand, wanneer hy opbrak, en naar Hagenau toog. De Maarschalk de Villars, die 't Fransche Leger aan den Opper-ryn geboodt, zig, midlerwyl, van Kroon-Weissenburg en Homburg meester gemaakt hebbende, was geweeken naar Hagenau; van waar hy egter, op de aankomst der Keizerschen, den Ryn overtrok

III. Staat des oorlogs aan den Opper-ryn.

(*f*) LAMBERTI, *Tom.* III. *p.* 483, 496—499. *Tom.* XIV. *p.* 26, 33. TINDAL *Vol.* VI. [or XXI.] *p.* 219—223.
(*g*) LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 455.

1705. trok by Straatsburg. De Generaal Thungen volgde hem, met het Keizerlyk Leger: waarop hy, over den ſtroom, te rug keerde. De Prins van Baden, ſedert, in het Leger by Stolhoffen, aangekomen, trok, insgelyks, wederom over den Ryn, en taſtte de Franſche Linien by Hagenau aan, op den agtentwintigſten van Oogſtmaand. Hy overweldigdeze, in korten tyd, zonder meer dan éénen Luitenant, en zeſtien gemeenen te verliezen in den aanval. Van 's vyands zyde, werden 'er vierhonderd gedood, of gevangen genomen. De twee Legers lagen, ſedert, eenen geruimen tyd, op elkanderen te loeren, zonder dat het tot eenen veldſlag kwam. Eindelyk, trok de vyand af naar Straatsburg: waarna de Prins van Baden zig van Druſenheim en Hagenau meeſter maakte, op 't einde van Herfſt- en in 't begin van Wynmaand. De Keizerſchen betrokken toen de Winterlegeringen, aan de linkerzyde des Rynſtrooms (*b*).

Keizer Leopold ſterft. Zyn Zoon Jozefus volgt hem op.

De zaaken der Bondgenooten in Duitſchland liepen niet voorſpoediger, ter oorzaake van den aanhoudenden oorlog in Hongarye, en van het afſterven van Keizer Leopold, welk, op den vyfden van Bloeimaand deezes jaars, voorgevallen was. Zyn oudſte Zoon, de Roomſch-Koning *Jozefus*, volgde hem, terſtond op, in de Keizerlyke waardigheid, en gaf voor, een einde van den Hongariſchen kryg te willen maaken, door bemiddeling van Groot-Britanje en de Staaten. Marlborough hieldt een mondgeſprek met hem te Weenen, na 't einde van

(*b*) TINDAL *Vol.* VI. [of XXI.] *p.* 223—226.

van den veldtogt, en ontving de sterkste verzekeringen van 's Keizers yver voor de gemeene zaak. Voorts, bezogt hy de Hoven van Berlyn en Hanover, en bewoog, op zyne te rugkomst in den Haage, de Staaten om te samen met Groot-Britanje het Leger der Bondgenooten in Italie met tienduizend man te versterken (*i*). Keizer Jozefus besloot, eerlang, de Keurvorsten van Keulen en van Beieren in den Ryksban te doen: gelyk, in Grasmaand des volgenden jaars, openlyk, geschiedde (*k*).

1705.

IV. Krygsbedryven in Italie:

In Italie, hadden de Franschen, onder den Hertoge van Feuillade, Ville-Franche, Nice, Mirandola, Montmelian en eenige andere Plaatsen bemagtigd. Het Leger onder den Prinse Eugenius was te zwak, om zulks te beletten. De Hertog van Savoje behieldt naauwlyks eenige Plaatsen van belang in zyne magt, behalve Coni en Turin. By Cassano, viel, op den zestienden van Oogstmaand, een vinnig gevegt voor, tusschen den Hertoge van Vendôme en den Prinse Eugenius: waarin beide de partyen zig de overwinning toeschreeven; hoewel de Prins het veld behouden hadt (*l*).

op de grenzen van Portugal:

't Meeste geweld des krygs scheen zig, dit jaar, gewend te hebben naar Spanje en Portugal. De Spanjaards en Franschen, Gibraltar, sedert Wynmaand des voorleeden jaars, te water en te lande, belegerd hebbende, hadden zig, eindelyk, in Grasmaand, genoodzaakt gezien,

(*i*) Tindal *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 227—229.
(*k*) *Voiez* Du Mont Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 191, 193.
(*l*) Daniel Journal, *p.* CCXXIJ, CCXXXIIJ. Tindal *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 230.

1705. zien, om het beleg op te breeken, en in eene soort van geringe blokkeering te veranderen. 't Langduurig beleg van Gibraltar, waartoe de meeste magt des vyands gebruikt werdt, hadt den Bondgenooten, in Portugal, midlerwyl, gelegenheid gegeven, om op de grenzen van Spanje in te breeken. Het Leger, welk omtrent vierentwintigduizend man sterk was, stondt onder 't opperbevel van den Portugeeschen *Graave des Galveas*, onder wien de *Graaf de la Corsonna*, de Graaf van Galwai en de Baron Fagel, week om week, 't gebied voerden. Men sloeg het beleg voor Valencia d'Alientara, welk stormenderhand veroverd werdt, op den agtsten van Bloeimaand. Albuquerque, voor 't zelfde lot bedugt, gaf zig, op den tweeëntwintigsten, over, by verdrag. Op 't aanhouden van Galwai en Fagel, werdt, sedert, besloten tot het beleg van Badajox: doch gebrek aan gereedschap om bruggen te maaken, tot het overtrekken der Guadiana; deedt de onderneeming verschuiven. Terwyl men, op deeze wyze, aan den kant van Alentejo, in Spanje drong, maakte de Markgraaf das Minas gelyke beweegingen, op de grenzen van Beyra. Hy veroverde Salvaterra, en plonderde Sarca, welk de Fransche bezetting, op zyne aankomst, verlaaten hadt. Doch hy werdt, eerlang, door eenen hoop Franschen en Spanjaards, genoodzaakt, tot aan Penamecos te rug te wyken. In 't laatst van Herfstmaand, trok de gantsche magt der Bondgenooten byeen, in de nabuurschap van Elvas, waarna 't beleg van Badajox, eindelyk, ondernomen werdt. Een Kanonschoot, uit een oud Slot, de regter hand

van Galwai en de mouw van Fagel te gelyk hebbende weggenomen, nam de laatste 't bewind aan over 't beleg, welk de aankomst van den Maarschalk de Teffé met agtduizend man deedt opbreeken, omtrent het midden van Wynmaand. Fagel, misnoegd over de oneenigheid der Legerhoofden, die hem buiten staat stelde, om iet van belang te ondernemen, keerde, kort hierna, naar Lisbon, van waar hy zig, met verlof der Staaten, te schepe, naar Holland begaf (*m*). 1705.

Terwyl dit, op de grenzen van Portugal, voorviel, waren de Bondgenooten bezig, om, van den kant van Katalonie, in Spanje te dringen. Koningin Anna hadt, door heimelyk beleid van *Mitford Crow* (*n*), een Verdrag gesloten met eenige Kataloniers, die, uit den naam van 't gantsche Prinsdom, beloofd hadden, Koning Karel te zullen erkennen (*o*). De Engelsche en Staatsche Vlooten, onder Shovel en Almonde, verzeld van vyfduizend man Landtroepen, onder den Graave van Peterborough, waren, in Zomermaand, op de Taag, voor Lisbon, ten anker gekomen. De Prins van Hessen-Darmstad, Koning Karel, ten zelfden tyde, verzekerd hebbende van de toegenegenheid der ingezetenen van Katalonie en Valence tot zyne Majesteit, bewoog hem tot den togt derwaards, die, op 't einde van Hooimaand, met de vereenigde Vloote, ondernomen werdt. Koning Karel, zig aan boord van

en in Katalonie.

(*m*) TINDAL *Vol.* VI [of XXI.] *p.* 231—236.
(*n*) *Zie* Rapport van 't geh. Committé. II. *Deel*, *Byl. N.* XLVI, XLVII. *bl.* 203, 204.
(*o*) *Vojez* Supplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 41.

1705. van het Engelsch schip de Ranelagh begeven hebbende, tradt eerst te Gibraltar aan land; daar hy voor wettigen Koning van Spanje erkend werdt. Van hier voortgezeild tot in de baai van Altea, werdt hy met gelyke eere ontmoet, door de ingezetenen. Een hoop Spanjaards, in 't naaste gebergte, zig insgelyks voor Koning Karel verklaard hebbende, maakte zig, ten zynen behoeve, meester van de Stad Denea. Op den twee en twintigsten van Oogstmaand, kwam de Vloot in de baai van Barcelona ten anker. Hier werdt het Krygsvolk ontscheept, zonder tegenstand, en veeleer met hulp van de landzaaten. Koning Karel tradt zelf aan land; en drong sterk op het beleg der Stad: die, zo de Prins van Hessen-Darmstad verzekerde, door middel van het goed verstand, welk hy met de ingezetenen hadt, haast veroverd zou zyn. De Engelschen en Staatschen maakten, daarentegen, groote zwaarigheid in 't beleg, met zo weinige manschap, en in 't naderen van den Herfst. Maar 's Konings meening werdt gevolgd, en 't beleg ondernomen. De Schans Montjuis, naby de Stad, werdt eerst aangetast, en op den zeventienden van Herfstmaand ingenomen, by verdrag. De Prins van Hessen-Darmstad sneuvelde, voor deeze schanse. Toen regtte men, na 't openen der loopgraaven, zes batteryen op voor de Stad; die, uit het kanon en de mortieren, zo hevig beschooten werdt, dat de Bevelhebber, sterk aangezet door de ingezetenen, besloot in besprek te treeden. De Stad ging over, by eerlyk verdrag, op den negenden van Wynmaand. Gironne hadt zig, midlerwyl, ook

Barcelona gewonnen.

ook aan Koning Karel onderworpen: en alle de Steden van Katalonie, op Roses na, volgden het voorbeeld van Barcelona, binnen welke Stad, Koning Karel, met uitbundige tekenen van blydschap, werdt ingehaald. Na 't veroveren van Barcelona, keerde de vereenigde Vloot naar Lisbon te rug. Vier Engelsche en twee Staatsche Fregatten bleeven te Barcelona. Van de Vloot overwinterde vyfentwintig Engelsche Oorlogsschepen, onder *John Leake*, en vyftien Staatschen, onder den Schout by nagt van Wassenaar, te Lisbon. Shovel en Almonde keerden naar huis. Koning Karel hieldt zig te Barcelona op. 1705.

Valence, grootendeels, veroverd.

Een Regement Spanjaards, uit den dienst van Koning Filips, tot dien van Koning Karel overgegaan zynde, maakte zig, nog voor 't einde des jaars, meester van verscheiden' Steden in Valence: waarop het gantsche Gewest, op Alikante en Penisola na, zig voor Koning Karel verklaarde. Doch de Graaf de las Torras, die Koning Filips diende, sloeg, eerlang, 't beleg voor San Mattheo, door welke Plaats, Katalonie en Valence gemeenschap hadden met elkanderen. De Graaf van Peterborough noodzaakte hem, nogtans, 't beleg op te breeken. De aantogt van den Hertoge van Noailles, die, met agtduizend man, door Roussillon, naar Katalonie trok, deedt Koning Karel besluiten, om eenige manschap by zig te houden, die reeds op weg was, om Peterborough te ondersteunen. Peterborough vervolgde egter zyn oogmerk, dreef den vyand voor zig heenen, en maakte zig van verscheiden' Plaatsen meester. In Louwmaand des volgenden

jaars,

1705. jaars, viel 'er, by S. Istevan de Litera, een scherp gevegt voor, tusschen een gedeelte der Engelsche en Staatsche bezetting van Lerida, onder den Kolonel Wills, en eenige Fransche Dragonders en Ruiterye, onder den Ridder d'Asfeld. Wills werdt, eerlang, ondersteund, door Connyngham en Palm. Connyngham kreeg eene wonde in den buik, waaraan hy, na drie dagen, overleedt. Men wil egter, dat de vyand het meeste volk verloor. De omkeering van Katalonie en Valence veranderde den staat des krygs in Spanje t'eenemaal. Ook gaf het Hof van Portugal hoop op vaardiger ondersteuning, dan men, tot hiertoe, hadt konnen verwerven (*p*).

V. Zeezaken. Behalve de verrigtingen der vereenigde Vlooten in de Middellandsche zee, was 'er, dit jaar, weinig voorgevallen te water. Veele Fransche Kapers waren den Engelschen en Staatschen kruisers in handen gevallen, doordien men een gedeelte der Fransche zeemagt beslooten hieldt binnen Brest. Het overig gedeelte, welk te Toulon lag, hadt zo veel geleeden in den jongsten scheepsstryd, dat het buiten staat of ongenegen was, om zee te kiezen (*q*). Ondertusschen, hadt het neemen van veele vyandlyke pryzen den bedienden der Staaten en der Admiraliteit van Zeeland gelegenheid gegeven, tot verkortinge van 's Lands reg-ten. Vyf Steden beslooten, eenpaariglyk, geene moeite te spaaren, om de schuldigen te ontdek-

(*p*) Relation de la Camp. en Espagne *en* 1706. *impr.* 1708. LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 517, 519, 531—535. TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 236—269.
(*q*) TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 269.

dekken en te straffen. De Stad Zierikzee alleen kantte 'er zig tegen, beweerende, dat 'er geen blyk van ontrouw was, en dat de voorige Plakaaten streng genoeg waren, om 't kwaad, zo 't gepleegd mogt zyn, op te spooren en te vergelden (*r*). Te vooren, was ook, by 't Kollegie ter Admiraliteit op de Maaze, orde gesteld, om scherper te passen op den uitvoer van paarden naar den vyand: welk, tegen 't uitdrukkelyk verbod, geschied was (*s*). 1705.

VI. Misnoegen op de Staaten, in Engeland.

De uitslag van den jongsten veldtogt aan de Moezel en in Brabant hadt veel gemors verwekt in Engeland, daar een aanhang in 't Parlement, die allengskens sterker werdt, zeer misnoegd was over 't beleid van den Hertoge van Marlborough. Ook schroomde men niet, openlyk, te zeggen, dat de Staaten den last des krygs lieten aankomen op de Koninginne, en dat hunne Afgevaardigden te velde de zaaken in Brabant eenen verkeerden keer hadden doen neemen (*t*). De Staaten, om dit misnoegen te doen verdwynen, en de vriendschap der Koninginne te behouden, besloten, op 't einde des jaars, kort voor dat Marlborough naar Engeland keerde, den Heer Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, af te zenden naar Engeland (*u*), met last om het onderling goed verstand tusschen de Koninginne en de Staaten aan te kweeken, en de beweegingen van den aanstaanden veldtogt, in Portugal, Katalonie, Italie en elders, met haare Majesteit, te regelen.

Gezantschap derwaards.

(*r*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIV. *p.* 15, 17.
(*s*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 918.
(*t*) TINDAL *Vol.* VI. [*or* XXI.] *p.* 285, 299.
(*u*) Resol. Holl. 29 *Dec.* 1705. *bl.* 595.

1705. len. De algemeene Staaten hadden, op 't aanhouden van die van Holland, beslooten, in 't volgende jaar, aanvallender wyze te oorloogen, aan verscheiden' oorden, en zig, hiertoe, uit al hun vermogen, in staat te stellen: waarvan de Buitengewoone Gezant de Koningin ook de plegtigste verzekeringen geeven moest (*v*).

VII. Handeling, om den Prins van Nassau te ontzetten van het regt om in den Raad van Staate te zitten.

De Staaten van Friesland, wien 't, in 't voorleeden jaar, gelukt was, hunnen Stadhouder, Prins Jan Willem Friso, onder zekere voorwaarden, te doen verkiezen tot Generaal over 't Voetvolk van den Staat, deeden, sedert eenigen tyd, hun best, om te voorkomen, dat hy van het regt ontzet werdt, om plaats en stem te hebben in den Raad van Staate, welks Leden gewoon zyn, hoofd voor hoofd, en niet by Gewesten, te stemmen. Men moet hier aanmerken, dat deeze Raad, in den tyd, van welken wy spreeken, bestondt uit twaalf Leden; drie wegens Holland, twee wegens Zeeland, Friesland en Stad en Lande, en een wegens Gelderland, Utrecht en Overyssel. Volgens het *eerste* Lid van het Berigtschrift voor den Raad van Staate van den jaare 1588, hadden de Stadhouders der byzondere Gewesten, ten allen tyde, toegang, plaats en stem in den Raad van Staate (*w*). En schoon dit Berigtschrift, in 't jaar 1651, merkelyk veranderd werdt, stondt men egter, ook toen nog, den Stadhouderen, die 'er toen waren, of namaals komen mogten, zitting en stem toe in den Raad van Staate (*x*).

Men

(*v*) Resol. Gener. *Merc.* 30 *Decemb.* 1705. *dans* LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 767.
(*w*) *Zie* Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 120.
(*x*) *Zie* Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 125.

Men twyfelde, derhalven, niet, of Friesland en Stad en Lande zouden hunnen Erfstadhouder haast zoeken in te voeren in deezen Raad. Hy bereikte nu agttien jaaren, en stondt, zo dra hy twintig jaaren rekende, het Generaalschap te aanvaarden, welk hem, onlangs, opgedraagen was. Ook zou hy, volgens zyne Instructie, dan eerst treeden in daadelyke bediening van het Stadhouderschap der twee Gewesten. Tegen dien tyd, scheen men voor te hebben, hem ook in den Raad van Staate te doen plaats neemen. Maar de Staaten van eenige Gewesten, met naame die van Holland en Utrecht, verstonden, tegenwoordig, dat het zitten van den Stadhouder van Friesland en Stad en Lande in den Raad van Staate deezen twee Gewesten te veel aanziens geeven zou, boven de meeste anderen. Zy merkten aan „ dat de „ twee Gewesten, in zulk een geval, vyf stemmen hebben zouden van de dertien, uit welken den Raad van Staate dan bestaan zou; „ dat ieder der twee Gewesten drie stemmen; „ en dus zo veel te zeggen hebben zou als „ Holland; dat zy ieder eene stem meer hebben zouden dan Zeeland, en twee stemmen „ meer dan Gelderland, Utrecht en Overyssel; 't welk hun scheen te stryden met de „ gelykheid, die onder de Gewesten, naar het „ meerder of minder aandeel, welk zy droegen in de gemeene lasten, behoorde plaats „ te hebben." Doch alzo zy wel voorzagen, dat men den Stadhouder van Friesland en Groningen, door den tyd, zou zoeken te handhaaven in het regt, om in den Raad van Staate te zitten, vondenze geraaden, in de voorbaat te

1705.

1705. zyn, en hem hiervan te versteeken, eer men 't nog gevorderd hadt. De Staaten van Utrecht besloten, op den veertienden van Oogstmaand, „ ter Vergaderinge der algemeene Staaten, te „ verklaaren, dat zy niet verpligt waren te ge- „ doogen, noch behoudens hunne waardigheid „ konden toestaan, dat, van wege Friesland „ of een der andere Gewesten, iemant, om „ dat hy het ampt van Stadhouder bekleedde, „ ingevoerd, of toegelaaten werdt in den Raad „ van Staate, zonder eenpaarige bewilliging „ van alle de Gewesten (y)." De Staaten van Holland namen, op den voorslag van Leiden, weinige dagen laater, een diergelyk besluit. Zy verklaarden te verstaan „ dat, wanneer de „ meeste Gewesten geenen Stadhouder had- „ den, de Stadhouders der overigen behoor- „ den geslooten te blyven buiten den Raad „ van Staate (z)." De Staaten van Friesland, kennis van deeze verklaaringen gekreegen hebbende, hielden 'er zig zeer door verongelykt. Zy merkten de besluiten der twee Gewesten aan, als blyken van een aangemaatigd oppergezag over de anderen, en als steunende op gronden, strydig met die van den Staat, waarvan men gevaarlyke gevolgen te dugten hadt. Voorts, beriepen zy zig op de Instructien van de jaaren 1588 en 1651. Doch men merkte, hiertegen, aan „ dat de eerste Instructie, door „ de tweede, te niet gedaan was, en dat de „ tweede niet met eenpaarige bewilliging van „ alle de Gewesten was vastgesteld, hebben-

„ de

(y) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* XIV. *p.* † † 26.
(z) Resol. Holl. 12, 18 *Aug.* 1705. *bl.* 349, 358.

„ de Friesland en Groningen alleen in dezel- 1705.
„ ve bewilligd, op 't behaagen hunner magri-
„ gers, en Gelderland verklaard, niet gelast
„ te zyn: behalve, dat ook de Raaden van
„ Staate, sedert, zwaarigheid gemaakt hadden,
„ om eed te doen op de Instructie van den jaa-
„ re 1651." Maar tegen dit laatste bragt Fries-
land in „ dat de Gewesten, in 't jaar 1671,
„ eenpaariglyk hadden vastgesteld, dat de eed
„ op de jongste Instructie gedaan zou wor-
„ den: gelyk, sedert, ook geschied was:"
waaruit zy besloten „ dat deeze Instructie,
„ met eenpaarige bewilliging van alle de Bond-
„ genooten, was goedgekeurd: en gevolgelyk,
„ dat alle de Gewesten een onbetwistbaar regt
„ hadden, om hunne Stadhouders ten Raade
„ van Staate in te voeren." Van de andere
zyde, werdt aangemerkt „ dat men nooit be-
„ oogd hadt, eenig byzonder Gewest zulk een
„ regt te geeven, als de meeste Gewesten gee-
„ nen Stadhouder hadden." Doch Friesland
wilde niets weeten van zulk een heimelyk oog-
merk; maar hieldt zig aan de letter der Instruc-
tie. Ook verzuimde men niet, aan te merken,
„ dat hunne Hoog-Mogendheden, reeds in 't
„ jaar 1651, toen ook, gelyk nu, vyf Gewes-
„ ten geenen Stadhouder hadden, by zekere
„ gelegenheid, hadden verklaard, niet gezind
„ te zyn, het regt der Stadhouderen, voor zo
„ ver het op de Instructie voor den Raad van
„ Staate gegrond was, eenigszins te verkor-
„ ten. Misten, voegde men hierby, de ande-
„ re Gewesten, door de vernietiging van het
„ Stadhouderschap, een regt, welk zy te voo-
„ ren gehad hadden; zy hadden 't zig zelven

1706. „ Engelschen Kapitein-Generaal en den Veld-
„ maarschalk Heere van Ouwerkerk, mogten
„ zy den laatsten, of den Generaal, die in zy-
„ ne stede bevel voeren zou over de Legers
„ van den Staat, zulk een' last geeven, als zy
„ zouden bevinden te behooren, mids zy, hier-
„ in, met alle mogelyke bescheidenheid, te werk
„ gingen, en van 't beslootene kennis gaven
„ aan den Griffier van hunne Hoog-Mogendhe-
„ den. Zy moesten 't gezag van den eersten
„ Generaal styven door het hunne, en ten dien
„ einde geene bevelen aan de mindere Generaals
„ geeven, dan door hem. Zy moesten agt gee-
„ ven, dat 'er goede krygstugt onderhouden
„ werdt, en het Leger niet zonder kennisse of
„ verlof van hunne Hoog-Mogendheden ver-
„ laaten (*f*)."

Uitslag van 't buitengewoon Gezantschap naar Engeland.

Eenige weeken voor het stellen van zulk eene orde op de Legers van den Staat, was de overeenkomst, in den jaare 1703, met de Stad Luik, gemaakt, wederom, voor drie jaaren, vernieuwd (*g*). Ook kwamen de Staaten, eerlang, met de Koninginne van Groot-Britanje, overeen, om de Paltsische troepen, welken zy samen betaalden, tot op tienduizend man, te vermeerderen (*h*), en den kryg, dit jaar, sterk voort te zetten. De Heer Buys, die, in Grasmaand, herwaards keerde, was tamelyk geslaagd in zyn gezantschap aan de Koninginne. Hy hadt, onder anderen, sterk gedrongen, op het voltallig maaken der Engelsche en Schotsche troepen, die in de Nederlanden en elders die-

(*f*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 66.
(*g*) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 425.
(*h*) DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 195.

dienen zouden*: waartoe men, terstond, aan 1706.
't Engelsche Hof, besloot. Ook was, door hem en den Heere *Marinus van Vrybergen*, die, als gewoonlyke Gezant der Staaten, in Engeland, bleef, het vertrek der manschap naar Katalonie bevorderd. Doch hy hadt, daarenboven, last ontvangen om, met het Engelsche Hof, in heimelyke onderhandeling te treeden, over 't verwekken van eenen nieuwen opstand in de Sevennes. Jean Cavalier, een van de hoofden der Camisards, was, na 't onderbrengen zyner partye in den jaare 1704 (*i*), geweeken naar Engeland en Holland, en hadt, hier, den Staaten een' voorslag gedaan, om een Battaillon Fransche Vlugtelingen op te regten, en met dezelven over te scheepen naar Katalonie, tot ondersteuning der vervolgden, in en omtrent de Sevennes. De Staaten hadden in deezen voorslag bewilligd, en besllooten, een derde tot de kosten, die op ruim tweehonderd en veertigduizend guldens in 't jaar berekend waren, te draagen, mids de Koningin van Groot-Britanje de overige twee derden opbragt (*k*). Haare Majesteit liet zig hiertoe, gereedelyk, beweegen. Men kwam zelfs overeen, om den *Markgraave d'Arseillet*, Gezant der Koninginne te Geneve, hondderdduizend Ryksdaalers over te maaken, zo dra de opstand in de Sevennes begonnen zou zyn (*l*): hoewel eenige Gewesten, met naame Gelderland en Utrecht, zig niet of naauwlyks hadden laaten beweegen, om

(*i*) *Zie* hier voor, *bl.* 203.
(*k*) Resol. Gener. *Vener.* 9 *Jan.* 1706. *MS.* Resol. Holl. 17 *Maart* 1705. *bl.* 96, 97, 142.
(*l*) Resol. Gener. *Jovis* 25 *Febr.* 1706. *MS.*

1706. om hun aandeel in deezen last te draagen (m). Doch daar verliepen nog eenige jaaren, eer de Bondgenooten iet op de kusten van Languedok ondernamen. Voorts, is my niet gebleeken, dat 'er van de opregting van een Battaillon onder Cavalier iet gekomen is. Hy begaf zig, omtrent het einde deezes jaars, naar Engeland, daar hy en anderen zyner Landsluiden, voorgeevende eenen Profeetischen geest te hebben, merkelyke beweegingen veroorzaakten onder 't volk (n).

IX. Opening van den veldtogt in de Nederlanden.

Den Heer Buys verslag van zyn Gezantschap gedaan hebbende (o), bereidde men zig, tot het openen van den veldtogt. Van de zyde van Frankryk, rustte men zig ook vlytiglyk ten stryde toe, maakende den Koning rekening, om, dit jaar, meester te velde te zyn in Katalonie en aan den Opper-ryn, en daarenboven een talryk Leger byeen te brengen in de Spaansche Nederlanden, daar hy wist, dat de voornaamste magt der Bondgenooten stondt verzameld te worden. Tegen 't einde van Grasmaand, kwam Marlborough wederom in Holland: daar hy eenigen tyd toefde: waarna hy zig, nevens den Veldmaarschalk Ouwerkerk, dien hy te Maastricht aantrof, begaf naar het Leger der Bondgenooten, welk te Borgloon byeen getrokken was. Het vyandlyk Leger, onder den Maarschalk van Villeroi en den Keurvorst van Beieren, uitdrukkelyken last gekreegen hebbende, om eenen veldslag te waagen, toog, op den negentienden van Bloeimaand, over

(m) Resol. Gener. *Jovis* 25 *Maart* 1706. *MS.*
(n) TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 370.
(o) Verbaal gehouden *by* MR. WILLEM BUYS. *MS.*

over de Dyle, en legerde zig by Tienen, aan de weſtzyde van de Geete. Kort hierna, werdt het Leger der Bondgenooten verſterkt met de Deenſche Ruitery onder den Hertoge van Wurtemberg, die, ter oorzaake van zeker misverſtand, te lang agter gebleeven was. Ten zelfden tyde, verliet het vyandlyk Leger, ook eenige verſterking van paarden bekomen hebbende, de linien by Tienen, en ſloeg zig neder, tusſchen Tienen en Judoigne, anders Geldenaken. Het Leger der Bondgenooten, haakende naar den ſtryd, brak, den drie-entwintigſten, des morgens ten vier uuren, op, in agt hoopen, den weg neemende naar het Dorp Ramillies, digt by welk, de Geete haaren oorſprong neemt, welken ſtroom zy dus niet zouden behoeven over te trekken, om den vyand te ontmoeten. Villeroi en de Keurvorſt hadden, meent men, geene kennis van de aankomſt der Deenſche manſchap in 't vereenigd Leger, welk zy op verre na zo ſterk niet hielden als het hunne, waarom zy, op het naderen der Bondgenooten, vaſtſtelden, nog dien zelfden of den volgenden dag, ſlaags te zullen raaken. Midlerwyl, zogt de vyand zig van het Dorp Ramillies en de vlakte daaromtrent meeſter te maaken: 't welk hem gelukte. De Bondgenooten ook genaderd zynde, raakten de twee Legers, nog dien zelfden dag, ſlaags, niet verre van het Dorp, welk eerſt aangetaſt werdt, door den Luitenant-Generaal Schultz. Omtrent half twee uuren, begon het geſchut wederzyds te ſpeelen. Ouwerkerk, die over de linker vleugel van 't Leger der Bondgenooten geboodt, dreef den vyand uit een voordeelige poſt; by wel-

1706.

Veldſlag by Ramillies.

1706. welke gelegenheid, de Staatsche en Deensche Ruitery zig wakkerlyk kweet. Doch de bloem der Fransche troepen, ter hulpe zynde toegeschooten, stondt de stryd langer dan een uur hagchelyk, aan de eene en de andere zyde. De Staatsche Ruitery raakte toen eenigszins in wanorde, terwyl de Deensche stand hieldt. Doch Marlborough, met twintig Esquadrons versche paarden zynde toegeschooten, herstelde de wanorde, en bragt den vyand aan 't wyken. Schultz was, midlerwyl, met zo veel geweld, aangevallen op het Dorp Ramillies, dat de vyand geraaden vondt af te trekken; doch hy werdt, in 't wyken, onderschept door de Staatsche en Deensche Ruitery, en afgemaakt of gevangen genomen. Toen werdt het vlugten algemeen, onder de vyandlyke ruiters en knegten; die, door de Bondgenooten, wakkerlyk vervolgd werden. De Keurvorst en Villeroi ontkwam het gevaar van gevangen te worden, ter naauwer nood. Verscheiden wagens, in 't wyken gebroken zynde, stopten den weg, en maakten 't vlugten moeilyker. De overwinning verklaarde zig t'eenemaal voor de Bondgenooten. Men wil, dat 'er, van 's vyands zyde, wel agtduizend sneuvelden, en vyfenzestighonderd gevangen genomen werden. 't Verlies der Bondgenooten wordt op vyfentwintighonderd man berekend. Het overschot des vyandlyken Legers, geweeken tot aan Leuven, verliet deeze Stad, en trok voort naar Brussel. Leuven werdt, terstond daarna, bezet door de Bondgenooten (*p*).

De

(*p*) FEUQUIERES Memoir. Hist. & Milit. *Tom.* II. *p.* 185 *& suiv.* LAMBERTI *Tom.* IV. *p.* 57—75. *Tom.* XIV. *p.* 251—253. TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 1—22.

De overwinning by Ramillies deedt de meeste Steden van Brabant en Vlaanderen omflaan. Mechelen, Brussel, Antwerpen, Gend, Brugge en verscheiden' Steden van minder aanbelang koozen de zyde der Bondgenooten, en riepen Karel den III. uit, voor Koning van Spanje en Heere der Nederlanden. Marlborough, hierop een' keer naar den Haage gedaan hebbende, sloeg, eerlang, het beleg voor Oostende, welk nog Fransche bezetting inhadt: doch zig, na weinige dagen, overgaf, op den zesden van Hooimaand. Toen lag Meenen aan de beurt, welk, na de Nieuwmeegsche Vrede, tot eene der sterkste Vestingen van de Nederlanden, gemaakt was. De loopgraaven werden geopend, op den vierentwintigsten, en vyf dagen daarna, waren de batteryen gereed. De Plaats werdt toen zo vinnig aangetast, dat zy zig, den elfden van Oogstmaand, opgaf. Dendermonde, reeds eenige weeken geblokkeerd geweest zynde, werdt, na 't overgaan van Meenen, naar de konst, belegerd, en gaf zig, op den vyfden van Herfstmaand, ook over, by verdrag, volgens welk, de bezetting krygsgevangen bleef. Aath in Henegouwen, door den Veldmaarschalk Ouwerkerk, belegerd zynde, werdt, op gelyke voorwaarde, veroverd, op den derden van Wynmaand. Met deeze belegering, werdt de veldtogt in de Nederlanden besloten. Het Fransche Leger, schoon merkelyk versterkt, door een gedeelte der troepen, die aan den Opper-ryn gediend hadden, en nu staande onder 't opperbevel van den Hertoge van Vendôme, die gelukkiglyk geoorloogd hadt in Italie, bleef, geduurende

1705.

Brabant, en Vlaanderen kiezen de zyde der Bondgenooten.

Oostende, Meenen en Dendermonde veroverd.

Aath gewonnen.

1706. de alle deeze belegeringen, vast verschanst leggen, zonder iet te onderneemen tegen den Hertoge van Marlborough, die, met het gros van het Leger der Bondgenooten, de belegeringen dekte (q).

X. Krygsbedryven aan den Opper ryn.

Aan den Opper-ryn, waren de Franschen, onder den Maarschalk de Villars, beter geslaagd in hunne onderneemingen. Zy noodzaakten den Prins van Baden de blokkeering van Fort-Louis op te breeken. Zy herwonnen Drusenheim en Hagenau, in Bloeimaand. Zy stelden de gantsche Plaats onder brandschatting, en bemagtigden een Eiland in den Ryn tegen over Fort-Louis: 't welk hen in staat stelde, om de Vestingwerken deezer Plaatse, die, uit kragte der Ryswyksche Vrede, geslegt waren, te hermaaken (r). Doch de wederzydsche Legers in deezen oord waren te zwak, om iet van meer belang tegen elkanderen te onderneemen.

in Katalonie.

In Spanje en in Italie, liep daarentegen het krygsgeluk den Bondgenooten mede. Koning Filips was, reeds in Sprokkelmaand, vertrokken van Madrid, om den veldtogt te openen, met het beleg van Valencie en Gironne. Doch het Fransche Hof bewoog hem, ligtelyk, om in het beleg van Barcelona te bewilligen. 't Liep egter aan, tot in 't begin van Grasmaand, eer zulks geschieden kon. De Stad werdt, beide te water en te lande, beslooten. Eerst werdt de schans Montjuis aangetast, en na twee-entwintig dagen veroverd. Toen werdt de Stad be-

(q) Burnet *Vol.* II. *p.* 450—453. Tindal *Vol.* VII. [of XXII.] *p.* 22—26. Lamberti *Tom.* IV. *p.* 80, 91.
(r) Daniel *Journ.* *p.* CCXXXIJ—CCXXXIV.

benaderd. Een sterke Oosten-wind verhinderde de vereenigde Vloot, eenigen tyd, het ontzet te bevorderen; doch zy kwam zo dra niet omtrent de hoogte van Barcelona, of de Fransche Vloot, onder den Graave van Toulouse, zeilde te rug naar Toulon; en toen besloten de Spanjaards en Franschen, die aan de landzyde voor de Stad lagen, het beleg insgelyks op te breeken, op den twaalfden van Bloeimaand. Omtrent deezen tyd, was de veldtogt ook van de zyde van Portugal geopend. De Graaf van Galwai, onder wien Noyelles geboodt, Badajox agter de rug laatende, sloeg het beleg voor Alkantara, welk hy, in drie dagen, veroverde, daarna den Hertog van Berwik, die 't Spaansche Leger geboodt, voor zig heenen dryvende; tot dat hy, ongeraaden vindende 't Land dieper in te trekken, zig voor Cuidad-Rodrigo nedersloeg. De Plaats werdt hem terstond opgegeven. Van hier, trok hy voort naar Salamanka, daar hy de tyding kreeg van het verlaaten van Barcelona: 't welk hem den weg naar Madrid deedt inslaan: werwaards Koning Filips zig, met klein gevolg, in alleryl, begeven hadt, om de Hoofdstad zyns Ryks te beschermen: doch hy vondt zyn Leger, hier, in zo slegt een' staat, dat hy, met de Koningin en de meeste kostelykheden, naar Burgos week. Zo Koning Karel, die nog te Barcelona was, zig toen, zonder marren, naar Madrid begeven hadt, zou hy, meent men, meester van 't Ryk geweest zyn. Doch hy vondt zig onvoorzien van geld tot het doen eener Koningklyke intrede, en toefde hierom zo lang te Barcelona, dat Koning Filips, nieuwen onder-

1706.

op de grenzen van Portugal.

1706. derstand van volk uit Frankryk bekomen hebbende, van Burgos te rug keerde, en eerlang den Graaf van Galwai tegentrok. Galwai, onderstand uit Valence verwagtende, week, om zig met denzelven te vereenigen, af naar Arragon. Koning Filips werdt toen wederom meester van Madrid. 't Werdt Oogstmaand, eer Koning Karel by 't Leger kwam. Sedert, lagen de wederzydsche Legers, die elkanderen omtrent evenaarden in sterkte, te loeren op elkanderen, zonder dat 'er, het gansche jaar, iet van belang tusschen beide voorviel. De vereenigde Vloot der Engelschen en Staatschen hieldt zig, den gantschen Zomer, op in de Middellandsche zee, de Fransche het uitloopen uit de haven van Toulon beletrende, en Kartagena en Allikante noodzaakende, zig voor Koning Karel te verklaaren: hoewel beide deeze Steden Koning Filips, eerlang, wederom in handen vielen. Tegen 't najaar, zeilde zy wederom Straatwaards: van waar eenige schepen naar de Westindien gezonden werden: eenigen begaven zig naar Lisbon, daar zy overwinterden: en de overigen keerden naar huis (s).

in Italie. De Hertog van Orleans, die nu het Fransche Leger in Italie geboodt, hadt, in 't laatst van Bloeimaand, het beleg geslaagen voor Turin: welk tot in Herfstmaand duurde. De Hertog de la Feuillade hadt last, om 't beleg te beginnen. De Stad scheen, in 't eerst, verdedigd te zullen worden door den Hertoge van Savoje

(s) LAMBERTI Tom. XIV. p. 258—298. TINDAL Vol. VII. [of XXII.] p. 27—47.

je zelven, die zig daar binnen bevondt; doch 1706.
hy besloot, eerlang, haar te verlaaten, en zig
by het Leger der Bondgenooten te voegen, om
't beleg op te slaan. 't Beleg werdt, midlerwyl,
voortgezet. Maar Prins Eugenius, een groot
deel troepen, uit het Leger aan den Opper-
ryn afgezonden, in het Veroneesche ontvan-
gen, en daarmede de magt der Bondgenooten
in Italie versterkt hebbende, trok op, tot ont-
zet van Turin, over de Adiga, en noodzaak-
te de Franschen, die langs deezen stroom la-
gen, te wyken agter de Mincio. Toen maakte
Eugenius eene beweeging, op welke de vyand
niet verdagt geweest was. Hy trok over de Po,
en naar 't Apennynsche gebergte. De Hertog
van Orleans volgde hem op de hielen; doch
schuwde den slag. Eugenius eenige togten
vooruit geraakt zynde, keerde de Hertog over
Po te rug, en naar Turin, zonder de post te
Stradella bezet te laaten. Toen toog Eugenius
ook wederom over den stroom te Stradella,
en kwam, met het Leger, nu versterkt met de
ruitery onder den Hertoge van Savoje, om-
trent Turin, tegen 't einde van Oogstmaand.
Op den zevenden van Herfstmaand, raakten
de Legers aan elkanderen: de vyand werdt ge-
heellyk geslaagen, en de Stad volkomenlyk ont-
zet, eer 't middag was. Ten zelfden tyde,
werdt de Prins van Hessen, die tot aan de Min-
cio genaderd was, daar hy geenen vyand gevon-
den had, op den weg naar Castiglione, waar-
van hy zig meester dagt te maaken, overval-
len door de Franschen onder den Generaal Me-
davi, die hem tweeduizend man afsloeg, en
hem noodzaakte, te rug te keeren naar de A-

di-

1706. diga. De vyand maakte groot gerugt van dit voordeel: doch 't gevolg leerde, dat de slag by Turin van veel meer gewigts geweest was voor de Bondgenooten. Alle de Plaatsen, die, door den vyand, in Piemont, in Montferrat en in 't Milaneesche, ingenomen waren, gaven zig, gewillig of gedwongen, de eene na de andere, op aan de Bondgenooten. In Casal en elders, werdt de bezetting krygsgevangen gemaakt. Cremona, Valenza en het Kasteel van Milaan bleeven alleen nog in 's vyands handen (t). De overwinning by Turin hadt dus genoegzaam het zelfde gevolg in Italie, als de overwinning by Ramillies, in dit zelfde jaar, in de Spaansche Nederlanden, gehad hadt.

De Fransche kusten werden, dit jaar, met eene landing gedreigd, door de vereenigde Engelsche en Staatsche Vlooten, en in geduurige onrust te houden (u). Daarentegen, deedt de Ridder Forbin, op een' kruistogt uitgeloopen van Oostende, den Engelschen en Nederlandschen Koopvaarderen eenige schade. Hy tastte, op den tweeden van Wynmaand, omtrent de Elve, de Koopvaardyvloot aan, die uit de Oostzee naar Holland kwam. Twee Oorlogschepen, van de zes die haar geleidden, werden in den grond geschooten: een werdt 'er genomen. Te vooren hadt hy zig op de hoogte van Texel vertoond, van waar hy egter door eenige Staatsche Oorlogschepen spoedig verjaagd was (v).

De

(t) LAMBERTI *Tom.* IV. *p.* 168. *Tom.* XIV. *p.* 254—257. TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 47—63.

(u) TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 63.

(v) FORBIN Memoir. *Tom.* II. *p.* 206, 207 *& suiv.* DANIEL Journal, *p.* CCXXXVI.

De Franſchen hadden, dit jaar, zo veel geleeden, aan alle oorden, dat zy begonden te haaken naar vrede. Zy hadden 'er, in den nazomer des voorleeden jaars, reeds eenige opening toe laaten doen in den Haage, door middel van den Markgraave d'Allegre, die, in 't gevegt by Tienen, gevangen genomen was (*w*), en te Bruſſel geſproken hadt met *Louis d'Haverskerke*, *Baron van Ligtenvelde*, die briefwiſſeling hieldt met *Bruno van der Duſſen*, Burgemeeſter van Gouda, gelyk my, uit de eigenhandige brieven van beide, gebleeken is. De Raadpenſionaris Heinſius en de Regeering van Amſterdam hadden ook kennis van deezen heimelyken handel. *Helvetius*, Zoon van den beroemden Geneesheer van dien naam in den Haage, eenigen tyd in Parys gewoond hebbende, was ook, onder dekſel van zynen Vader te bezoeken, en eenige geneeskundige boeken te laaten drukken, herwaards gekomen, en liet zig, door 't Franſche Hof, gebruiken tot bevordering der Vredehandelinge. Hy hieldt meer dan een geſprek met den Raadpenſionaris, wien hy brieven en boodſchappen bragt van den Preſident Rouillé (*x*), die eerlang zelf, met kenniſſe van weinigen uit de Regeeringe, in Holland kwam, en zig, op eene Hofſtede van den Heere *Willem Nieuwpoort*, tuſſchen Delft en Rotterdam, bedektelyk, ophieldt (*y*). De Heer Buys, Penſionaris van Amſterdam, hadt zelfs, reeds in 't

1706.

X. Eerſte opening tot eene Vredehandeling, van de zyde der Franſchen.

(*w*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 472.
(*x*) Orig. Miſſive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 14 *Nov.* 1705.
(*y*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* III. *p.* 551.

1706. 't begin van Herfstmaand des jaars 1705, eenige punten ontworpen, die, door de Burgemeesters Pankras, Graafland, Witsen en de Haaze zynde goedgekeurd, door den Raadpensionaris, den Burgemeester van der Dussen en den Pensionaris Hoornbeek van Rotterdam, een weinig veranderd, en sedert, den Engelschen Staatsdienaaren toegezonden werden (z). By dit Ontwerp, werdt Spanje aan Filips, en Napels en Sicilie, Milaan en verscheiden' Steden in Italie, benevens alle de Spaansche Nederlanden, aan den Aartshertoge Karel, toegelegd. Doch het geviel den Engelschen niet. De Groot-Thesaurier Godolphin schreef den Hertoge van Marlborough, „ dat men, in Engeland, niet zou konnen ver„ staan tot eene vrede, waarby Spanje en de „ Indien gelaaten zouden worden in handen „ van den Hertoge van Anjou (a)." Ook was Rouillé, in Slagt- en Wintermaand, in gesprek geweest met den Raadpensionaris, over de Steden, welken men den Staaten tot eenen * voormuur zou dienen af te staan, zonder dat men hierover eens geworden was. Rouillé verklaarde egter, dat de Koning van Frankryk gaarne zien zou, dat hy, of ten minste Helvetius, onder 't een of 't ander voorwendsel, nog eenigen tyd in den Haage vertoefde, om de handeling te vervolgen (b). De Burgemeesters van Amsterdam bewilligden in 't verblyf van Rouillé.

* *Barriere.*

(z) *Uit de* Authent. Minute van het Project. *MS.*

(a) Origin. Missive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 7 *Sept.* 1705.

(b) Origin. Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 6 *Nov.* 5 *Dec.* 1705.

lé. Doch men vondt het, in den Haage, ongeraaden: waarom zy 'er niet op staan bleeven (c). Ook liep de heimelyke handeling toen vrugteloos af. De Franschen lieten egter niet na tot vrede te arbeiden. Omtrent het einde van den veldtogt deezes jaars 1706, verzogten zy de bemiddeling des Konings van Zweeden, die, in 't begin van Herfstmaand, in Saxen gevallen zynde, Koning Augustus genoodzaakt hadt, afstand te doen van de Poolsche Kroon, en Stanislaus voor wettigen Koning te erkennen. Doch hy weigerde de bemiddeling te aanvaarden, zo zy hem ook niet van de zyde der Bondgenooten aangebooden werdt (d). In Hooimaand te vooren, was 'er iet gebeurd, welk, van eenen anderen kant, gelegenheid scheen te zullen geeven, tot het hervatten der afgebroken' handelinge. Een Heer, die zeer in 't vertrouwen stondt van den Keurvorst van Beieren, kwam den Hertoge van Marlborough aandienen, dat zyne Keurvorstelyke Doorlugtigheid gezind was, de zyde van Frankryk te verlaaten, en alleenlyk begeerde te weeten, wat Groot-Britanje en de Staaten zouden willen aanwenden, om hem te doen herstellen in 't bezit van zyn Keurvorstendom. Marlborough gaf terstond kennis van deeze opening aan den Raadpensionaris Heinsius, die 'er den Pensionaris Buys over schreef, met verzoek om 'er Burgemeesteren van Amsterdam van te verwittigen (e). Doch alzo men, hier, den Keurvorst de verze-

1706.

(c) Missiven *van* Burg. GRAAFLAND *van* 4 *en* 6 *Jan.* 1706.
(d) TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 71, 72.
(e) Orig. Missiv. *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 24 *July* 1706.

1706. zekering, welke hy begeerde, niet geeven kon, zonder 't geheim van zyn' voorslag, welk hy zorgvuldiglyk bewaard wilde hebben, te ontdekken, schynt men zig, vooreerst, met hem niet verder ingelaaten te hebben. Wat laater, deedt het Fransche Hof zelf een' voorslag tot vrede, door *Gualterus Hennequin*, Burgemeester van Rotterdam, die briefwisseling onderhieldt met den Heere de Chamillard. De voorslag werdt, door den Pensionaris Buys, aan den Heere Godolphin gezonden, en bestondt in deeze *zes* punten: „ 1. Herstelling van den „ Hertoge van Savoje, in 't bezit van alle zy„ ne Staaten, mids de Keurvorst van Beieren, „ insgelyks, hersteld worde. 2. De Spaansche „ Nederlanden ter beschikkinge van de Staa„ ten, met magt omze zelfs den Aartsherto„ ge Karel te konnen afstaan. 3. Een voor„ deelig Verdrag van Koophandel met de „ Staaten. 4. Landau aan Frankryk, in plaats „ van Brisak; nevens de Schans Kehl en de „ Schans over Hunningen, mids de Koning „ wegens Germersheim overeenkwame met „ den Keurvorst van de Palts. 5. Erkentenis „ van Koninginne Anna, door Frankryk; welk „ zig niet moeijen zou, met het gene, in En„ geland, omtrent de opvolging beraamd zou „ worden. 6. Indien Karel voor zyn aandeel „ Spanje, de Indien en de Spaansche Neder„ landen moest hebben, zou men Filips Na„ pels, Sicilie en Milaan moeten toeleggen." De Raadpensionaris Heinsius, die van Amsterdam, en weinige anderen, die 't geheim beleid der zaaken hadden, vonden niet ongeraaden, op deezen voet, in nadere handeling te

tree-

treeden met Frankryk (*f*). Doch de punten bevielen den Engelſchen niet. Zy verſtonden, dat men meer zorg draagen moeſt voor de Bondgenooten, het vertrek van den gewaanden Prinſe van Walles bedingen, en den oorlog ſlegts wakkerlyk voortzetten, om Frankryk nog voordeeliger voorwaarden af te perſen (*g*). Ook ſtiet hun, dat men de Staaten in 't vol bezit der Spaanſche Nederlanden wilde ſtellen (*h*): 't welk, veelligt, door de Franſchen, alleen voorgeſlaagen was, om de Staatſchen tot handeling, en de Engelſchen tot argwaan te verwekken. Men deedt, van onzen kant, verſcheiden' poogingen om hunne zwaarigheden weg te neemen (*i*). Doch de yverige Whigs waren zo ſterk gezet op oorlog, dat zy van geene handeling hooren wilden. „ Niets dan „ ongeduld, ſchreef Mylord Godolphin, kan „ ons verſteeken van eene vaſte en duurzaa„ me Vrede (*k*)." De Staatſchen, by welken de geldmiddelen ſchaars omkwamen, vonden egter niet geraaden, de handeling andermaal af te breeken; en zagen zelfs niet ongaarne, dat zy, kort hierna, openlyker, werdt voortgezet. De Keurvorſt van Beieren ſchreef twee brieven, gedagtekend uit Bergen in Henegouwen, den eenentwintigſten van Wynmaand; een' aan den Hertoge van Marlborough, en een' aan de Afgevaardigden der Staaten in 't Le- 1706.

(*f*) Miſſive *van den* Penſ. W. BUYS *aan* Myl. GODOLPHIN *van* 27 *Aug.* 1706.

(*g*) Origin. Letters *from* Myl. GODOLPHIN *and* Secr. HARLEY, *in datis* 3, 23, 24, 28 *Sept.* 1706. *O. S.*

(*h*) Miſſive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 5 *Oct.* 1706.

(*i*) Miſſiven *van den* Penſ. BUYS *van* 28 *Sept.* 15 *Oct.* 1706.

(*k*) Lett. *from* Myl. GODOLPHIN *in dato* 4 *Oct.* 1706. *O. S.*

1706. Leger, waarin hy hun, uit naame des Konings van Frankryk, nodigde, om, op eene bekwaame Plaats tusschen de twee Legers, of na dat dezelven gescheiden zouden zyn, tusschen Bergen en Brussel, in openbaare Vredehandeling te treeden. Doch alzo deeze voorslag slegts in algemeene woorden vervat was, antwoordden de Hertog en de Afgevaardigden der Staaten den Keurvorst uit éénen mond, dat men geene reden hadt, om eenen goeden uitslag van de handeling te verwagten, zo zyne Majesteit van Frankryk zig niet nader geliefde te openen, wegens den voet, op welken hy gezind was in onderhandeling te treeden. De Staaten, den voorslag van den Keurvorst vertoond hebbende aan de gezanten der Bondgenooten in den Haage, waren met dezelven overeengekomen, om 'er zulk een antwoord op te geeven (*l*). Men bleef egter met de Franschen in heimelyke handeling: van welke wy den uitslag, beneden, zullen aantekenen. Het Fransche Hof deedt, omtrent deezen tyd, ook eenige poogingen, om Keizer Jozefus tot vrede te beweegen, door middel van den Paus; doch men hadt, te Weenen, nog geene ooren naar de voorslagen van Frankryk (*m*): en men bereidde zig, van de zyde der Bondgenooten, tot het voortzetten des oorlogs, tegen 't volgende jaar.

XII. Handeling om

't Verschil over 't regt tot de nalaatenschap van Koning Willem duurde nog, tusschen den Ko-

(*l*) LAMBERTI *Tom.* IV. *p.* 301—306. Hist. de la Paix d'Utr. *p.* 81.

(*m*) TINDAL *Vol.* VII. [of XXII.] *p.* 77. Hist. de la Paix d'Utr. *p.* 85.

1706.

Koning van Pruissen en de Prinsesse Weduwe van Nassau. Terwyl men arbeidde, om het te vereffenen (*n*), sloegen de Staaten den Koning en der Prinsesse voor, of zy ook neigen zouden, om een gedeelte deezer nalaatenschap, tegen voldoeninge der waarde, aan den Staat in 't gemeen, of aan eenige byzondere Gewesten af te staan. De Koning scheen hier luttel tegen te hebben. Maar de Prinses vondt het ongeraaden. De Staaten van Holland hadden te kennen gegeven, dat hun wel gelegen komen zou, Geertruidenberg en Klundert te aanvaarden. Die van Zeeland waren zeer gesteld op het Markgraafschap van Veere en Vlissingen, Breda, Willemstad, Steenbergen, Graave en 't Land van Kuik zouden, meende men, bekwaamlyk konnen gehegt worden aan den Staat in 't gemeen (*o*). Doch de Koning van Pruissen wilde 't Land van Kuik niet overgeeven (*p*). De Prinses van Nassau, slegts handelende als Voogdesse van haaren minderjaarigen Zoon, maakte zwaarigheid, om iet af te staan, ten ware zy, door alle de Gewesten, elk afzonderlyk, gedekt werdt: 't welk niet ligt te wagten was, zynde Friesland en Groningen ongezind, om iet van de nalaatenschap, voor zig zelven of voor den Staat in 't gemeen, te verkrygen. Maar in Zeeland, werdt de vernietiging van 't Markgraafschap van Veere en Vlissingen sterk gedreeven, door de Regeering van Goes, en door de twee Steden zel-

een gedeelte der nalaatenschap van Koning Willem te verkrygen, voor den Staat in 't gemeen, of voor eenige byzondere Gewesten.

ven

(*n*) Resol. Holl. 13 *July* 1705. *bl.* 324. 16 *April*, 5, 19 *Aug.* 1706. *bl.* 300, 5c7, 541.

(*o*) Resol. Holl. 23 *Jan.* 13, 20 *Febr.* 1706. *bl.* 39, 62, 83.

(*p*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* IV. *p.* 326, 327.

1706. ven (q). Men hadt, hier, in 't jaar 1702, wel toegestaan, dat het niet verheffen der Zeeuwsche Leenen, die tot de nalaatenschap van Koning Willem behoord hadden, zulken, die, naderhand, bleeken eigenaars deezer Leenen te zyn, niet benadeelen zou (r). Doch, sedert, hadden de Staaten van 't Gewest goedgevonden, de Wet, in Vlissingen en Veere, zelven te bestellen, uit eene benoeming, gedaan, door de dienende Wethouderschap (s), zonder dat zy zig kreunden aan de *Mandementen* van den Hove of Hoogen Raade in Holland, waardoor men 't regt van den Markgraave zogt te bewaaren (t). Toen werdt, door Goes, voorgeslaagen, dat men, uit kragte van het * opperste gebied der Staaten, de Steden Vlissingen en Veere van alle Leenroerigheid behoorde te ontheffen, tegen voldoening der waarde (u). Doch de algemeene Staaten, als *Executeurs* van Koning Willems uitersten wil, verstonden, dat de zaak van het Markgraafschap in haar geheel behoorde gelaaten te worden, tot dat zy, door den gewoonlyken Regter, kon worden afgedaan (v). Ook kwam men, in Zeeland, tot

* *Dominium eminens.*

(q) Notul. Zeel. 4, 25 *Febr.* 3, 10, 17 *May*, 12 *Aug.* 21 *Oct.* 2 *Dec.* 1706. *bl.* 58, 82, 83, 144, 167, 232, 275, 293, 358. *Byl.* * 26.

(r) Notul. Zeel. 8 *Sept.* 1702. *bl.* 312. *Byl.* * 272.

(s) Notul. Zeel. 5 *Jan.* 5, 12 *Febr.* 15, 19 *Maart*, 17 *Apr.* 3, 10 *May*, 19 *July*, 17 *Dec.* 1703. *bl.* 12, 35, 71, 120, 127, 173, 201, 211, 311, 526. *Byl.* * 8, * 33, * 117. 14, 18, 21 *April* 1704. *bl.* 170, 180, 185.

(t) Notul. Zeel. 18 *Dec.* 1703. *bl.* 527. *Zie ook* Resol. Holl. 20 *Febr.* 6 *Juny*, 18 *July* 1704. *bl.* 112, 302, 378.

(u) Notul. Zeel. 4 *Febr.* 1706. *bl.* 58.

(v) Resol. Holl. 29 *April*, 23 *July*, 16, 21, 24 *Octob.* 1705. *bl.* 212, 323, 432, 439, 477. 15 *April* 1706. *bl.* 297. 19 *Febr.* 1707. *bl.* 50. 24 *Jan.* 16 *Maart* 1708. *bl.* 19, 138. *Voorts* LAMBERTI *Tom.* XIV. *p.* 210—250.

tot geen besluit, dan na verloop van eenige jaaren. Het omslaan van Brabant, na den veldslag by Ramillies, gaf den Koning van Pruissen aanleiding, om de Heerlykheid van Turnhout te vorderen; die, uit kragte van den uitersten wil der Prinsesse Weduwe van Fredrik Henrik, op hem versterven moest, in geval Willem de III., zonder kinderen, overleedt (w). Het vereffenen der geschillen over de nalaatenschap van Koning Willem werdt dus, van tyd tot tyd, moeilyker, en bleef, door verscheiden' opkomende toevallen, nog verscheiden' jaaren, agter. 1706.

De Prins van Nassau wordt gehouden uit den Raad van Staate.

Midlerwyl, naderde de tyd, waarin de Prins van Nassau het Generaalschap over 't Voetvolk stondt te aanvaarden. Hy zou, den vierden van Oogstmaand des jaars 1707, twintig jaaren bereikt hebben. Men twyfelde niet, of Friesland zou hem, ten zelfden tyde, zitting zoeken te doen neemen, in den Raad van Staate. De andere Gewesten, met naame Holland, Zeeland, Utrecht en Overyssel, dreeven, derhalve, nu het besluit door, waarover, reeds in 't jaar 1705, gehandeld was, en verklaarden de Stadhouders van een of twee Gewesten, wanneer de overigen geenen Stadhouder hadden, onbevoegd om in den Raad van Staate te zitten (x). Gelderland, en, dat vreemd schynt, Stad en Lande zelf was overgehaald geworden, om zig niet te kanten tegen dit besluit. Ook meende men, dat het Hof van Berlyn, welk den Prins van Nassau laag zogt te hou- 1707.

(w) LAMBERTI *Tom.* XIV. *sur l'Année* 1707. *p.* 116–132.
(x) Resol. Holl. 12 *Aug.* 1707. *bl.* 340.

1707. houden, veel toegebragt hadt, om de Staaten tot zulk een' stap te doen komen. De Raad van Staate kreeg last van de algemeene Staaten, om den Prins niet toe te laaten, zonder nader verlof. Doch om het misnoegen, welk, hierover, in Friesland, en onder de vrienden van den Huize van Nassau, ontstaan was, een weinig te maarigen, stondt men den Prinse toe, dat hy, zo dra hy twintig jaaren bereikt zou hebben, het Generaalschap over 't Voetvolk aanvaardde, en de gewoonlyke wedde genoot (y). Ook werdt hy, sedert, in 't Leger by Soignies, door den Veldmaarschalk Ouwerkerk, op last der Staaten, voor Generaal verklaard.

Hy neemt bezit van 't Generaalschap over 't Voetvolk.

Vier Gewesten raadpleegen om geenen Stadhouder aan te stellen.

De Staaten van Overyssel waren, in het punt van het niet toelaaten der byzondere Stadhouderen in den Raad van Staate, eens geweest met die van Holland, Zeeland en Utrecht, in vertrouwen, gelyk zy verklaarden „ dat de „ Bondgenooten ook wel met hen zouden wil„ len overeenkomen, omtrent de vaststelling „ der tegenwoordige Regeeringe, in de Ver„ eenigde Gewesten." Zy hadden, naamlyk, besloote „ nooit wederom te komen tot het „ aanstellen van eenen Stadhouder, welk „ Ampt," zo zy beweerden „ oulings, inge„ voerd was, om dat de Hertogen, Graaven „ of Heeren deezer Landen niet altoos tegen„ woordig waren in 't Geweest, waar over de „ Staaten, nevens hen, regeerden; waarom „ het, ten langste, met de Munstersche Vre„ de, behoorde vernietigd geweest te zyn. 't

„ Ge-

(y) Lamberti Tom. IV. p. 662, 663.

„ Gezag der Prinſen van Oranje hadt, zeiden- 1707.
„ ze, te wege gebragt, dat men, nog na dien
„ tyd, Stadhouders hadt aangeſteld. Doch
„ deeze wyze van Regeeringe, eindelyk, met
„ de dood des Konings van Groot-Britanje
„ zynde opgehouden, was de Staat in zyne
„ volkomene en uitgeſtrektſte Vryheid geko-
„ men: waarin zy voorhadden, in hun Geweſt,
„ te volharden." De andere Geweſten, die nog geen' Stadhouder hadden, werden verzogt, diergelyk beſluit te neemen (z). Ook werdt 'er, ſedert, ernſtelyk over geraadpleegd. Sommigen ſcheenen 'er op uit te zyn, om wederom, gelyk ten tyde van den Raadpenſionaris de Witt, eene *Harmonie* of *Overeenſtemming* te doen treffen onder de meeſte Geweſten, waarby men zig verbondt geenen Stadhouder aan te ſtellen: doch my is niet gebleeken dat hierop, ten deezen tyde, iets uitdrukkelyks werdt vaſtgeſteld.

XIII. Nieuwe beroerte in Gelderland.

De tweedragt, in Gelderland, die nog duurde, was oorzaak, dat men aldaar ten minſten diergelyk beſluit niet neemen kon. Zy borſt, omtrent deezen tyd, wederom, tot hevige daadelykheden uit. In de Lente des voorleeden jaars, waren, in de Kwartiers-Vergadering te Nieuwmegen, hooge woorden gerezen, tuſſchen den tweeden Burgemeeſter *Pels*, en den Baljuw *van Welderen*. Doch deeze twiſt was bygelegd (*a*). Ten zelfden tyde, waren ook, in 't Ampt Brummen op de Veluwe, verſcheiden' geweldenaaryen gepleegd, hebbende de opgezetenen, hier,

(z) Reſol. Overyſſ. 22 *April* 1707.
(*a*) LAMBERTI *Tom.* XIV. *p.* 209, 210.

1707. hier, de koenheid gehad, om eenige Ampts-jonkers in hegtenis te neemen. Vier van deeze geweldenaars werden, sedert, geligt, en gevangkelyk naar Arnhem gebragt. Zy raakten niet los, voor dat zy plegtiglyk beloofd hadden, zig voortaan van alle oproerigheid te zullen onthouden, en op zekeren dag, door het Hof te bepaalen, in de Gehoorkamer van het zelve, met open deuren, God en 't Geregt, op hunne bloote knieën, om vergiffenis te komen bidden (b). Doch de onderhandelingen over het uitsluiten der Stadhouderen uit den Raad van Staate gaven, in den Herfst deezes jaars 1707, aanleiding tot eene geweldige beroerte te Wageningen. De Stad Arnhem, die deeze uitsluiting sterk dreef, tegen de meeste Heeren uit de Veluwsche Ridderschap, hadt, in Hooimaand, eene byzondere Kwartiers-Vergadering uitgeschreeven, alwaar dit stuk in overweeging gebragt werdt. De Afgevaardigden van Harderwyk, Hattum en Elburg waren gelast, om 'er over te raadpleegen: die van Wageningen, om zig rondelyk te verklaaren voor de uitsluiting. Doch de Ridderschap, oordeelende, dat de zaak niet tot de Kwartiers- maar Landschaps-Vergaderinge behoorde, weigerde in onderhandeling te treeden. Onverhoeds, waren, hierop, die van Wageningen der Ridderschap toegevallen, terwyl de vier andere Steden voor de uitsluiting stemden. Men kwam egter nog tot geen besluit; maar de Gemeentsluiden van Wageningen zonden, des anderendaags, Gemagtigden naar Arnhem,

(b) Waarschuwing van 't Hof, *gedagtekend* 7 *May* 1706.

hem, om de Afgevaardigden hunner Stad te vermaanen, tot stemmen volgens derzelver last. Hierop werdt, met de meerderheid, beslooten tot de uitsluiting (c). Doch dit besluit verwekte merkelyk misnoegen tegen Arnhem, in de Regeering der andere Veluwsche Steden, die, sedert, door Harderwyk beschreeven, afzonderlyke Vergaderingen hielden, op 't Loo. De band der eenigheid tusschen de Steden hierdoor verbroken zynde, openbaarde de tweedragt zig allermeest, op eenen Kwartiersdag te Arnhem, die in Wynmaand gehouden werdt, en daar vier van de zeven Afgevaardigden van Wageningen, nevens de Steden Harderwyk, Hattum en Elburg, tegen 't gevoelen van Arnhem, dreeven, dat zekere Ampten niet dan geduurende den Landdag behoorden begeven te worden (d). Doch de Afgevaardigden van Wageningen waren zo dra niet te rug gekeerd, of daar ging een morren om, onder 't volk, dat zy hunnen pligt waren te buiten gegaan. De Regeering, weetende, dat dit gemor door de Gemeentsluiden verwekt of gevoed werdt, bewoog, hierop, eenigen uit Schutteryen en Gilden, om de hand te leenen tot het afzetten der Gemeentsluiden. Ook geschiedde dit, terstond, onaangezien de tegenkanting van 't Kleermaakers-Gilde en van een groot gedeelte der S. Joris Schutterye (e). *Godard Adriaan van Issum*, een der afgezette Gemeentsluiden, was te gelyk Hopman over eene bende Vrywilligen, en bragt

1707.

(c) Extr. *uit het* Regist. des Kwart. van de Veluwe, *Mercur.* 6 *July* 1707.
(d) Berigt van de Magistraat van Arnhem. *bl.* 1 *enz.*
(e) Korte en onvervanckelyke Deductie. *bl.* 2.

1707. bragt terstond zyn volk op de been, zonder zig te kreunen aan den last der Regeeringe, die hem bevolen hadt, de bende te doen scheiden. *Jan Aalders*, ook een afgezet Gemeentsman, hadt zig, ten zelfden tyde, naar Arnhem begeven, om hulpe. De Wethouderschap deezer Stad besloot, hierop, twee Burgemeesters, *Willem Adriaan Bouwensch* en *D. R. van Bassenn*, aan 't hoofd van eenige Arnhemsche Vrywilligen, met drie of vier stukken geschuts by zig (*f*), af te zenden naar Wageningen, alwaar de schuttery, midlerwyl, in de wapenen gerukt was. Die van Arnhem waren zo dra niet omtrent Wageningen gekomen, of men deedt hun aanzeggen, dat zy zig zouden hebben te hoeden van daadelykheden, ten ware zy geweld met geweld wilden zien keeren. 't Antwoord was, dat de Stad niets kwaads te vreezen hadt, mids men de poorten opende. Doch hiernaar hadden die van binnen geene ooren. Digt onder de Stad, troffen de Arnhemers een' burger-schildwagt aan, die zy naar binnen zonden, om eenigen uit de Regeeringe te verzoeken tot handeling. De voorzittende Burgemeester *Barthold Schaats*, en de Schepens *Joan van der Horst*, *Gerrit van Eede* en *Antoni van der Horst* traden toen naar buiten, om met die van Arnhem te spreeken. Doch men was naauwlyks byeen gekomen, of Burgemeester Bouwensch trok den degen, roepende *deezen zyn 't, die wy hebben moeten. Nu zynze in onze magt.* Straks hierop werden de Wageningers aan-

(*f*) Antw. op het Protest van Nymeghen, *bl.* 5.

aangetast, van hun geweer beroofd, en met een' koetswagen te rug gevoerd naar Wageningen; daar men de poort gesloten vondt. Doch men plantte 'er 't geschut voor, en opendeze zig met geweld. Die van binnen hadden, midlerwyl, ook met scherp geschooten op de Arnhemers, die, in 't intrekken, twee huizen, uit welken gevuurd was, de glazen insmeeten. De gevangenen werden naar 't Raadshuis gebragt, en naauw bewaard. Schaats en Joan van der Horst werden, met de dood, gedreigd. Doch diep in den nagt, werden zy wederom tot aan de Stads Poort gebragt, van waar zy, door twee Stads Boden, uit den naam der afgezette Gemeentsluiden, van ampt en eed ontslaagen zynde, naar Arnhem gevoerd werden. Hier zaten zy slegts een etmaal, in de Gemeentsmans-kamer, gevangen. Toen bragt men hen wederom naar Wageningen (g). Midlerwyl, vervoegden hunne bloedverwanten en veele ingezetenen der Stad zig, met verscheiden' verzoekschriften, aan de Staaten van 't Gewest, die, eerlang, besloten, dat de Wageningsche Heeren behoorden ontslaagen, en in hunne Ampten hersteld te worden (h). Ook vond men, tegen 't gevoelen van Nieuwmegen en Arnhem, geraaden, eenig Krygsvolk te zenden naar Wageningen, tot handhaavinge van 't besluit op de herstelling der Regeeringe. De algemeene Staaten, hierop vooraf geraadpleegd, hadden verstaan, dat men eerst beproeven moest, of 'er geen minzaam ver-

1707.

De Arnhemers neemen Wageningen in.

(g) Verbaal overgelev. aan hunne Ed. Mog. de Staaten van Gelderl.

(h) Landd. Recess. 14 en 19 Octob. 1707.

1707. vergelyk te bewerken ware (*i*). Doch zy waren, naderhand, op het aanraaden van die van Holland (*k*), veranderd van gedagten, en gaven verlof, om eenig Krygsvolk te doen trekken naar Gelderland (*l*). De Staaten van Gelderland deeden, hierop, het Regement van Delem, uit Duitschland, afkomen naar hun Gewest, en bedienden 'er zig van, tot herstelling der gemeene ruste (*m*). Ondertusschen, waren de Wageningsche Heeren, reeds eenige weeken te vooren, geslaakt, en in hunne ampten hersteld. Ook waren zy, die de hand voornaamlyk gehad hadden in 't bemagtigen der *Stad*, ten lande uit geweeken, zo dra zy de aankomst van 't Krygsvolk vernamen. Terstond hierop, werden de Vrywilligen, alomme, in de Geldersche Steden, afgeschaft, by een Plakaat der Staaten (*n*). De Steden Nieuwmegen en Arnhem werden genoodzaakt, Krygsvolk in te neemen. In beide deeze Steden, werdt, sedert, verandering gemaakt in de Regeeringe. Te Arnhem, werden wel twaalf Persoonen uit de Wet gezet, door de burgerye (*o*). De driejaarige Regeering, die, in 't voorleeden jaar, in de meeste Geldersche Steden, ingesteld was, hieldt stand tot in den jaare 1717, wanneer de Wethouders, door 's Lands Staaten, van den eed,

(*i*) Landd. Recess. *Mercur.* 19 *Octob.* 1717. Berigt wegens de Magistr. van Arnhem, *bl.* 9 *enz.*

(*k*) Resol. Holl. 21, 22 *Octob.* 1707. *bl.* 444, 449.

(*l*) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 73.

(*m*) Resol. Holl. 21 *Decemb.* 1707. *bl.* 593.

(*n*) Notul. Zeel. 14 *Nov.* 1, 12, 19, 21 *Dec.* 1707. *bl.* 254, 279, 282, 297, 308, 312, 314. 16 *Jan.* 1708. *bl.* 10 *Zie* ook een groot getal van egte Stukken *by* LAMBERTI *Tom.* XIV. *P.* II. *p.* 1—115. *Voiez aussi Tom.* IV. *p.* 663, 664.

(*o*) LAMBERTI *Tom.* IV. *p.* 665, 666.

eed; op de driejaarige Regeering gedaan, ontslaagen; en voor hun leeven aangesteld werden, mids de openvallende Plaatsen, door de aanblyvenden, vervuld werden, uit een dubbel getal, door de Burgery en Gilden, Gemeentsluiden of Gemagtigden, naar de gewoonte van elke Stad, benoemd (*p*). Doch deeze verandering, waardoor de Gemeente zig hieldt versteken te zyn van een gedeelte der voorregten; waarin zy zig, na de dood van Koning Willem, hadt zoeken te herstellen, verwekte nieuwe opschudding in sommige Steden, met naame te Zutfen en te Lochem: in welke laatste Stad, men, zelfs tegen 't Plakaat der Staaten, wederom Vrywilligen aangenomen hadt. Maar de Staaten stelden zulke orde, dat de beweegingen haast ophielden. Sedert, kondigden zy, by Plakaat van den vierden van Wintermaand des zelfden jaars 1717, eene algemeene vergiffenis af, waardoor, eindelyk, de rust in Gelderland hersteld werdt. In sommige Steden, bleeven de nieuwe Wethouders in 't bewind: in anderen, raakten 'er de ouden wederom in: en in anderen, bestondt de Regeering, ten deele uit oude, ten deele uit nieuwe Regenten. Doch de Gemeente, die zig alomme veel deels in 't aanstellen der Wethouderen hadt toegelegd, zag zig, gelyk doorgaans, in diergelyke gelegenheden, door het aanstellen der Regeeringe voor het leeven, grootendeels, bedroogen in haare verwagtinge.

1707.

Uitslag der beroerten in Gelderland.

Wy hebben den uitslag der Gelderfche beroerten hier, kortelyk, willen melden, op dat wy

(*p*) J. Schrassert Harderw. II. *Deel*, *bl.* 174.

1707. wy 'er, naderhand, niet van zouden behoeven te gewaagen. Nu hervatten wy den draad der geschiedenissen van den Vereenigden Staat in 't gemeen.

XIV. Handeling van Marlborough in Duitschland.

Den Hertog van Marlborough, in Grasmaand des jaars 1707, in den Haage gekomen zynde, oordeelden de Staaten dienstig, hem, op zyne begeerte, eenen keer te laaten doen naar Leipzig, om een mondgesprek te houden met den Koning van Zweeden, die zig meester gemaakt hadt van Saxen, en verscheiden' der hooge Bondgenooten, voor den verderen voortgang zyner wapenen, bedugt deedt zyn. De Czaar van Muskovie hadt, daarentegen, Poolen afgeloopen, en Koning Stanislaus genoodzaakt, naar Saxen te wyken. Marlborough deedt zyn best, om Karel den XII. te beweegen, tot het verlaaten van den Duitschen bodem. En de Koning verzekerde hem, dat Duitschland geen nadeel van hem te dugten hadt. Marlborough keerde toen, over Berlyn, naar den Haage te rug, en deedt den Staaten verslag van 't gene hy gehandeld hadt. Het Zweedsche Leger verliet Saxen, voor het einde van Herfstmaand (q).

Veldtogt in de Nederlanden.

De Veldmaarschalk Ouwerkerk hadt, reeds in Bloeimaand, het Leger der Bondgenooten byeengetrokken omtrent Brussel. Marlborough begaf zig, na zyne te rugkomst uit Duitschland, ook derwaards. De Franschen, onder den Hertoge van Vendôme en den Keurvorst van Beieren, sloegen zig, eerlang, neder te Gemblours: terwyl de Bondgenooten zig by Mel-

(q) TINDAL *Vol.* VII. [*of* XXII.] *p.* 243-260.

Meldert legerden. De beide Legers evenaarden elkanderen in sterkte zo na, dat men, van wederzyde, ongeraaden vondt, eenen veldslag te onderneemen. De Zomer werdt, met heen en weder trekken, gesleeten; 't welk, door den aanhoudenden regen, die in Hooi- en Oogstmaand viel, zeer moeilyk gemaakt werdt. De Bondgenooten, eindelyk van by Soignies zynde opgebroken, noodzaakten den vyand, van Cambron, over de Schelde, en agter zyne linien te wyken. De Prins van Nassau, kort te vooren tot Generaal verklaard, plaatste zig, op deezen togt, voor 't eerst, aan 't hoofd van 't Voetvolk der Staaten. Marlborough, het Leger rykelyk hebbende doen voorzien van paardenvoeder en anderen voorraad; doch, geene gelegenheid vindende, om den vyand te lokken uit zyn voordeel, keerde naar den Haage, in 't begin van Wynmaand, voor 't einde van welke, de beide Legers het veld verlieten (r). 1707.

XV. Krygsbedryven in Duitschland.

Dus eindigde de veldtogt in de Nederlanden, zonder dat 'er iet was voorgevallen van belang. Doch aan andere oorden, hadden de zaaken der Bondgenooten veel geleeden. Villars, zyn Leger in de Elzas, vroegtyds, op de been gebragt hebbende, was, in Bloeimaand, over den Ryn getoogen, en hadt de Linien by Stolhoffen overweldigd: waarna hy tot diep in Duitschland doorgedrongen was; en zig van verscheiden' Plaatsen meester gemaakt hadt, zonder dat de Bondgenooten, welker magt hier thans zeer klein was, hem zulks had-

(r) TINDAL *Vol.* VII. [of XXII.] *p.* 260—267.

1707. hadden konnen beletten. Doch na dat hy last bekomen hadt, om eenige manschap te zenden naar Provence, werdt de Markgraaf de Vivant, die een deel zyns Legers geboodt, aangetast door den Keurvorst van Hanover, wien 't opperbevel over het Duitsche Leger opgedraagen was: by welke gelegenheid, de Franschen eenige honderden gemeenen en verscheiden voornaame Bevelhebbers verlooren. 't Gevegt viel voor, op den vierentwintigsten van Herfstmaand. Villars trok, hierna, by de Forten Louis en Kehl, te rug over den Ryn, en de Keurvorst deedt zyn Leger scheiden (*s*).

in Spanje. In Spanje, liep het met de zaaken van Koning Karel ongelukkiger af. Minorka was, in den aanvang des jaars, veroverd door den Graave van Villars. Kort hierna, begaf Koning Karel zig naar Katalonie, terwyl het Leger der Bondgenooten, in Valence verzameld, onder den Graave van Galwai, optrok, om den vyand slag te leveren. De Hertog van Berwik, die over 't vyandlyk Leger geboodt, was, op de aankomst der Bondgenooten, geweeken naar Montalegre, en voorts naar Almanza, by welke laatste Stad, op den vyfentwintigsten van Grasmaand, een zwaare slag voorviel, tusschen de twee Legers, waarin de Bondgenooten, zig wakkerlyk geweerd hebbende, de nederlaag kreegen. Zy verlooren 'er, zo sommigen willen, wel tienduizend man, dooden en gevangenen. Drie-entwintig Battail-

(*s*) DANIEL Journal, *p.* CCXL, CCXLJ. TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 238–242.

taillons, Engelsche en Staatsche troepen, werden t'eenemaal vernield. Doch de hardnekkige tegenstand deezer manschap was oorzaak van de behoudenis der pakkaadje, die, den volgenden dag, in veiligheid gebragt werdt. De vyand vervolgde de wykende Bondgenooten flaauwlyk, waardoor zy, op hunnen aftogt, kleine schade leeden. Voorts, werdt het jaar, van wederzyde, met heen en weder trekken, gesleeten, zonder dat 'er een tweede slag voorviel. Maar de Hertog van Orleans, sedert het gebied over 't vyandlyk heir aanvaard hebbende, maakte zig meester van Reguena, Valence en Sarragosse. Ook deedt hy Serpa in Portugal, Alcira, Meguinenza, Puicerda en Cuidad-Rodrigo, door byzondere hoopen krygsvolk, veroveren. Voor Lerida, sloeg hy zelf 't beleg, in den aanvang van Wynmaand, en werdt 'er, na verloop van eene maand, meester van. Mozella viel hem, in Wintermaand, in handen (t). 1707.

In Italie, slaagden, daarentegen, de Bondgenooten gelukkiger. De Keizerschen, onder den Graave van Thaun, uit Lombardye, door den Kerkelyken Staat, getoogen zynde, maakten zig, schier zonder slag of stoot, meester van het Koningkryk Napels. Gaëta alleen boodt eenigen tegenstand; doch gaf zig, op 't einde van Herfstmaand, over, by verdrag. De Kasteelen van Modena en Milaan waren, reeds in 't voorjaar, opgegeven aan den Keizerschen (u). in Italie.

Doch

(t) Daniel p. CCXXXVI—CCXXXIX. Tindal Vol. VII. [or XXII.] p. 203—233.

(u) Daniel p. CCXL. Tindal Vol. VII. [or XXII.] p. 268—285.

1707. XVI. Onderneeming der Engelschen en Staatsche Vloote op Toulon mislukt.

Doch by de Koninginne van Groot-Britanje en by de Staaten der Vereenigde Gewesten was, in Zomermaand, een aanslag ondernomen op Toulon, die egter kwalyk uitviel. De Zeemogendheden oordeelden deeze onderneeming van veel gewigt, tot beveiliging van den Koophandel van Groot-Britanje en van de Vereenigde Gewesten, en tot afbreuk der Fransche scheepsmagt. Ook hadden zy haar ontwerp, waarop, reeds in 't voorleeden jaar, geraadpleegd was (v), medegedeeld aan den Hertoge van Savoje, die 'er de hand aan houden zou. Maar 't Weener-Hof, geheellyk ingenomen met den togt naar Napels, die den Engelschen en Staatschen tegen de borst was, tradt niet ernstelyk in de maatregels, by de andere Bondgenooten genomen, om in Provence te vallen. De Graaf van Manchester, Gezant van Groot-Britanje, en de Heer Hamel Bruininks, Gezant der Staaten aan 't Weener Hof, deeden vergeefsche poogingen, om den Keizer af te trekken van den togt naar Napels, en volk en voorraad te doen verzorgen, tot de onderneeming op Toulon (w), die egter voortgang hadt. Koningin Anna en de Staaten zonden eene aanzienlyke Vloot derwaards, onder Cloudeshly Shovel. De Hertog van Savoje zou de Stad, te lande, aantasten, en door de Keizerschen, onder Prinse Eugenius, ondersteund worden. Doch deeze Prins hadt bevel van 't Weener Hof, om 's Keizers troepen niet te veel te waagen. De Hertog, in

(v) Resol. Holl. 11 *Juny* 1706. *bl.* 409.

(w) Several Letters *and* Memoirs *in* TINDALS *Vol.* VII. [*or* XXII. *p.* 269—284.

in Zomermaand, de aankomst der Vereenigde Vloote op de kust van Provence vernomen hebbende, toog ònverhoeds over de Var, en sloeg zig eerlang voor Toulon neder. Eenige Oorlogsschepen, de Var zynde opgezeild, hadden, door sterk schieten, de Franschen verdreeven uit de werken, welken zy, langs deezen stroom, hadden opgeworpen: 't welk den overtogt des Hertogs gemakkelyker gemaakt hadt. 't Onstuimig weder verhinderde, sedert, het ontscheepen van 't geschut en de krygsbehoeften, tot het beleg geschikt; die door de Vloote waren aangebrägt, op dat 'er de Hertog niet door belemmerd zou worden, op zynen schielyken togt over de Var. 't Beleg werdt, hierdoor, vertraagd. Ook sprong Prins Eugenius, zig beroepende op 's Keizers last, den Hertog niet by, gelyk men verwagt hadt. Midlerwyl, kreegen de Fransche troepen bevel, om, van alle kanten, op te trekken, tot ontzet van Toulon. Uit Spanje en uit Duitschland, kwam een goed deel volks naar Provence. Toulon werdt, ondertusschen, beschooten, uit het Leger des Hertogs, terwyl de Vloot opkwam, om de Stad te bombardeeren. Agt Fransche Oorlogsschepen werden verbrand, of reddeloos geschooten. Doch het naderen der Fransche troepen, van alle zyden, deedt den Hertog van Savoje besluiten, tot het verlaaten der Stad, 't welk, op den twintigsteu van Oogstmaand, geschiedde. De belegerden hadden hem, kort te vooren, in eenen geweldigen uitval, veel volks afgeslaagen. De gekwetsten, met welken hy zig, in zynen aftogt, niet belasten kon, werden geborgen op de 1707.

1707. Vloote. 't Geschut, welk reeds ontscheept was, moest wederom aan boord gebragt worden, en de Vloot verliet, eerlang, de kusten van Provence. De onderneeming op Toulon slaagde dus, ten voornaamen deele, kwalyk; doch zy hadt der gemeene zaake geenen kleinen dienst gedaan: want behalve dat men den vyand merkelyk benadeeld hadt, door 't vernielen van agt Oorlogsschepen, en van meer dan honderd en zestig huizen en magazynen, voor en in Toulon, hadt men hem ook genoodzaakt, zyne Legers in Spanje en in Duitschland te ontblooten van manschap, waardoor hy buiten staat gesteld werdt, om zo veel voordeels te trekken, uit de overwinning, by Almanza behaald, als hy anderzins zou hebben mogen hoopen. De Hertog van Savoje, naar Piemont te rug gekeerd, veroverde Suza, welk de Franschen onvoorzien gelaaten hadden, in 't begin van Wynmaand. De Admiraal Shovel, naar huis keerende, hadt het ongeluk van, by de Sorlings, op een' klip te stooten, en te verdrinken (x).

Ter zee, was, wyders, dit jaar, weinig voorgevallen. Twee Fransche Esquaders, onder den Ridder de Forbin en den Heere du Guai-Trouin, hadden egter den Engelschen Koopvaarderen veel nadeels toegebragt, met kaapen (y). Forbin sloeg zelfs, op 't einde des jaars

(x) TINDAL *Vol.* VII. [or XXII.] *p.* 285—303. DANIEL *p.* CCXLJ — CCXLIV.

(y) FORBIN Memoir. *Tom.* II. *p.* 229 *& suiv.* 247 *& suiv.* 259, 262, 266. DU GUAI TROUIN Memoir. *p.* 114 *& suiv.* DANIEL *p.* CCXLIV, CCXLV. TINDAL *Vol.* VII. [or XXII.] *p.* 303, 336.

jaars, eenen aanslag voor op Amsterdam, welke Stad hy, te water, wilde aandoen, en in den brand steeken (z). Doch 't is twyfelagtig, of hem deeze voorslag ernst geweest zy. Hy vondt, ten minste, geenen ingang aan 't Fransche Hof. 1707.

Koningin Anna en de Staaten helpen den Koning van Pruissen aan 't bezit van 't Prinsdom Neufchâtel.

Het afsterven der Hertoginne van Nemours, op den zestienden van Zomermaand, te Parys, voorgevallen, hadt Koninginne Anna en den Vereenigden Staaten gelegenheid gegeven, om den Koning van Pruissen sterker te verbinden aan de belangen der Bondgenooten. De Hertogin, de laatste uit het doorlugtig Huis van Longueville, was *Souveraine* Prinses geweest van Neufchâtel en Valengyn, op welk Prinsdom, de Koning van Pruissen, als erfgenaam van het Huis van Oranje en Chalons, oordeelde een gegrond regt te hebben. Doch hy hadt wel dertien mededingers, de meesten van welken in Frankryk woonden, en door het Fransche Hof gedraagen werden. Maar Koningin Anna en de Staaten stonden 't regt des Konings van Pruissen voor, en zonden Gezanten aan de Regeering van Neufchâtel, die, eindelyk, te wege bragten, dat Koning Fredrik, in 't begin van Slagtmaand, voor Prins van Neufchâtel en Valengyn erkend werdt. Het Fransche Hof toonde zig hierover ten hoogste misnoegd, dreigende Neufchâtel met 's Konings wapenen. Doch 't bleef by dreigen. Koning Fredrik behieldt het gerust bezit van 't aangewonnen Prinsdom (*a*).

Het

(z) FORBIN Memoir. *Tom.* II. *p.* 281.
(*a*) Memoir. de Brandebourg, *p.* 227. TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 304—309.

1707. Het Huis van Oostenryk verbondt zig, ten deezen tyde, naauwer met de Kroone van Portugal, door een Huwelyk van 's Keizers Zuster met den Koning. Ook ging Koning Karel, 's Keizers Broeder, een Huwelyk aan met de Prinsesse van Wolfembuttel, die den Roomschen Godsdienst omhelsde, 't welk de Prinses van Anspach, te vooren, door Koning *Karel*, ten Huwelyk verzogt, geweigerd hadt. Deeze Vorstin trouwde, eerlang, met den Keurprinse van Hanover (*b*).

XVII. Staat der heimelyke Vredehandelinge.

Met de heimelyke handeling tusschen *de* Franschen en Staatschen, was het, dit jaar, meer agterwaards dan voorwaards gegaan. *De* Staatschen, opgezet door de Engelschen, hadden verscheiden' aanmerkingen gemaakt *op het* ontwerp van Chamillard, door Hennequin overgeleverd (*c*). De zaken in Spanje, op het einde des jaars 1706, wat voordeeliger voor de twee Koningen beginnen te veranderen, sloeg het Fransche Hof, terstond, eenen anderen toon. Chamillard schreef aan Hennequin „ dat hy God dankte, dat zyn ontwerp „ niet aangenomen was; dat hy zig, voortaan, „ buiten de handeling dagt te houden, en dat „ Hennequin zig niet meer aan hem, maar „ aan den Markgraave de Torcy vervoegen „ moest." Hennequin schreef, sedert, aan de Torcy, met kennis van Heinsius en Buys, die 't in de Vergadering van Holland gebragt hadden, dat men hier niet ongenegen zou zyn tot een mondgesprek, mids de Koning van Frankryk

(*b*) Tindal *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 309, 310.
(*c*) *Zie* hier voor, *bl.* 292.

ryk by den voorgaanden voorslag bleeve. De Torcy antwoordde hem beleefdelyk (*d*): waarop besslooten werdt, Hennequin een' keer te laaten doen naar Parys, van waar hy, in Lentemaand, te rug kwam met een ontwerp van een Verdrag, hem, door de Torcy, in 't byzyn van d'Avaux, te Versailles, voorgezeid. Doch alzo dit ontwerp, in verscheiden' opzigten, nadeeliger was dan het voorgaande (*e*), bleef men hier dringen op de herhaaling, en zelfs op de verbetering van het eerste Ontwerp (*f*). Ook oordeelden sommigen, dat, zo men zig standvastig hieldt, de Franschen, in 't kort, wel nader aan de hand komen zouden (*g*). Doch de uitslag van den veldtogt deezes jaars, en een bedekte handel der Franschen aan 't Engelsche Hof was oorzaak, dat zy, langs hoe meer, agteruit liepen. 1707.

Van 't laatste kreeg men eerst kennis, op 't einde deezes jaars. Men ontdekte, dat eenige Engelschen heimelyke briefwisseling hielden met de Hoven van Versailles en S. Germain; waarover *William Gregg*, Klerk der Sekretarye van Staat, in hegtenis raakte, en ter dood veroordeeld werdt. De Sekretaris van Staat *Robert Harlei*, die diep in de gunst der Koninginne stondt, werdt, by veelen, verdagt gehouden, dat deeze briefwisseling, niet zonder zyne kennis, geschied was. Ook zag hy zig, eerlang, genoodzaakt, zyn Ampt neder te leggen

Mislukte onderneeming van den Pretendent op Schotland.

1708.

(*d*) Missive *van den* Pens. BUYS *van* 17 *Feb.* 1707.
(*e*) Projet de Paix *de* MR. DE TORCY. *MS.*
(*f*) Lettre *de* MR. HENNEQUIN *du* 24e *de Mars* 1707.
(*g*) Missive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 16 *Juny* 1707.

1708. gen (*b*). Kort hierna, kreeg men ten Hove berigt, dat de Koning van Frankryk beslooten hadt, den zogenaamden Prins van Walles, met eene Vloot en Leger, naar Schotland te zenden, om zig van dit Ryk, welk vol misnoegden stak, meester te maaken. De Vloot werdt te Duinkerken toegerust. De zogenaamde Prins van Walles begaf zig, in Lentemaand des jaars 1708, derwaards, onder den naam van *Ridder van S. Joris*, dien hy zig, sedert, veeltyds, geeven liet. In Engeland en elders werdt hy, gemeenlyk, de *Pretendent* genoemd, welken naam wy hem, in 't gevolg, ook doorgaans geeven zullen. Men wil, dat de Paus hem tot deeze onderneeming eenige penningen verstrekt hadt. De Staaten kreegen zo dra geene kennis van zynen toeleg, of zy beraamden, met het Engelsche Hof, middelen om dien te stuiten. *Zy* voegden eenige Oorlogsschepen by de Engelsche Vloote, onder George Byng, die zig, onverwagts, vertoonde voor Duinkerken, en 't inscheepen der Fransche troepen, voor eenen tyd, deedt opschorten. 't Hadt egter voortgang, na dat Byng wederom naar Duins gekeerd was. Maar de Ridder Forbin, gebied voerende over de Vloote, die den Pretendent naar Schotland overbrengen zou, eindelyk zee gekoozen hebbende, werdt, door storm en tegenwind, genoodzaakt te rug te keeren naar Duinkerken. Ook waren eenigen zyner schepen, tot hunne schade, slaags geweest, met de

(*b*) BURNET *Vol.* II. *p.* 482. TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 371—394, 402—404. LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 4—7.

de Engelschen onder Byng. De onderneeming op Schotland liep, derhalve, vrugteloos af, en de Pretendent keerde, eerlang, te rug naar Frankryk (i). 1708.

XVIII. Schikkingen op den aanstaanden veldtogt.

De veldtogt des voorleeden jaars was zo gelukkig uitgevallen voor de Franschen, dat zy zig gereed maakten, om, in dit jaar, het uiterste van hunne kragten te beproeven, tegen de Bondgenooten. In de Nederlanden, werdt een aanzienlyk Leger byeengebragt, waarover den Hertoge van Bourgondie, Kleinzoon van Koning Lodewyk, het opperbevel opgedraagen was. De Hertog van Vendôme stondt, onder hem, te gebieden. Aan den Rynkant, zou de Keurvorst van Beieren 't gebied voeren: en de vyandlyke Krygsmagt in het Daufiné zou onder 't bevel staan van den Maarschalk van Villeroi. De Koningin van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten bereidden zig, daarentegen, om den vyand, wakkerlyk, het hoofd te bieden. Marlborough en Eugenius waren, in Grasmaand, in den Haage verscheenen, om met de Gemagtigden der Staaten, en vooral met den Raadpensionaris Heinsius, te beweegingen van den aanstaanden veldtogt te regelen. Men kwam overeen, dat de meeste Duitsche troepen, die, in 't voorleeden jaar, aan den Opperryn, gediend hadden, in den tegenwoordigen veldtogt, onder Prinse Eugenius, in de Nederlanden dienen zouden: en dat de Hertog van Marlborough, hier, weder-

(i) FORBIN Memoir. *Tom.* II. *p.* 297 *& suiv.* BURNET *Vol.* II. *p.* 499. TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 405—445. DANIEL *p.* CCXLVJ. LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 6—17.

1708. derom het opperbevel hebben zou over het Engelsche en Staatsche Leger; zullende den Veldmaarschalk, Heere van Ouwerkerk, onder den Hertoge, gebied voeren. Marlborough en Eugenius deeden, voor 't openen van den veldtogt, nog een' keer naar Hanover, om den Keurvorst te beweegen, tot het goedkeuren der genomen' maatregelen: waarin zy, geholpen door den Graave van Regteren, die zig, van wege de Staaten, aan 't Hof van Hanover bevondt, gelukkiglyk slaagden. Het Leger der Bondgenooten werdt, in Bloeimaand, verzameld, te Andernach by Brussel, en toog, van daar, naar Billingen, daar Marlborough zyn Hoofdkwartier verkoor, terwyl Ouwerkerk zig te Halle nedersloeg. De Afgevaardigden der Staaten vervoegden zig ook, eerlang, by 't Leger. De vyandlyke krygsmagt was, midlerwyl, byeen getrokken, tusschen Bergen in Henegouwen en S. Guilain, en van daar getoogen naar Soignies, niet boven drie mylen van het Leger der Bondgenooten De Hertog van Berry bevondt zig, in 't vyandlyke Leger. Ook hadt de Pretendent zig, na den mislukten togt op Schotland, onder den naam van Ridder van S. Joris, derwaards begeven.

Krygsbedryven in de Nederlanden. Gend en Brugge verlooren.

De beide Legers maakten, sedert, verscheiden' beweegingen, om elkanders oogmerken te ontdekken en te verydelen, zonder dat 'er, in den tyd van eene maand, iet voorviel van belang. Doch in 't begin van Hooimaand, werdt Gend en Brugge ingenomen by verrassing, door eenige manschap, afgezonden uit het vyandlyke Leger. Damme en Plassendale, insgelyks, opgeëischt door den Graave de la Mot-

Motte, weigerden zig over te geeven. De Hertog van Marlborough hadt den toeleg des vyands te laat ontdekt, om dien te konnen voorkomen. Het vyandlyke Leger was, ten zelfden tyde, getrokken over de Senne, en wat laater over de Dender, te Ninove. De Bondgenooten sloegen zig te Asche neder, alwaar Prins Eugenius, schielyk opgebroken van den kant der Moezel, zig met de Duitsche troepen by hen voegde. De Franschen deeden, hierna, Oudenaarden berennen, om den Bondgenooten de eenigste gelegenheid, die hun nog overschoot, om over de Schelde te konnen geraaken, af te snyden. De Stad was, kort te vooren, met nieuwe bezetting, onder den Brigadier *Chanclos*, versterkt geworden, en de Bevelhebber maakte rekening, om haar, tot het uiterste, te verdedigen. Doch de vyand verliet de Stad schielyk, op de tyding, dat het Leger der Bondgenooten, onverwagts, opgebroken van Asche, zig nedergeslaagen hadt te Lessines, daar de Franschen zig dagten te legeren, om het beleg van Oudenaarden te dekken. Het gantsche vyandlyke Leger sloeg toen op weg naar Gavre, van zins om aldaar over de Schelde te trekken; doch Marlborough en Eugenius, besloten hebbende tot eenen veldslag te komen, volgden den vyand naar den kant der Schelde. De Hertog van Bourgondie, toen ook van gedagten veranderende, deedt zyn Leger stand houden op den weg naar Gavre, en vondt geraaden den aanval te beginnen. De Majoor-Generaal Rantzauw, met eenige manschap, uit het Leger der Bondgenooten, afgezonden, om op 's vyands beweegingen te letten, en gelegerd

1708.

Slag by Oudenaarden.

1708. gerd agter een Riviertje, dat in de Schelde valt, werdt eerst aangetast. Daarna, werden beide de Legers handgemeen aan verscheiden' oorden. De Prins van Nassau kweet zig wakkerlyk aan 't hoofd der Staatsche knegten. Verscheiden' vyandlyke Regementen werden in wanorde en aan 't wyken gebragt. De stryd duurde tot laat in den avond van den elfden van Hooimaand, en werdt, door de duisternis, gescheiden. De vyand verliet het slagveld, dien zelfden nagt, en behieldt de meeste pakkaadje, die veiliglyk naar Gend gevoerd werdt. De Bondgenooten bekwamen, zo men wil, wel zevenduizend gevangenen, en 't getal der gesneuvelden was veel grooter aan 's vyands zyde dan aan de hunne. Het vyandlyk Leger, te Gend aangekomen, trok schielyk voort naar Lovendeghem, en verschanste zig, eerlang, agter de vaart tusschen Gend en Brugge. De Bondgenooten behielden 't veld, nog twee dagen na den slag, en slegtten daarna de vyandlyke Linien, aan verscheiden' oorden in Vlaanderen, het platte Land, tot aan Atrecht, en zelfs tot in Pikardye toe, alomme afloopende. De Franschen vielen, daarentegen, na 't bemagtigen van Roodenhuizen en Plassendale, in Staatsch Vlaanderen, bemagtigden de linien by Biervliet, en liepen 't Land van Kadzand deerlyk af, waarna zy, zonder iets verder te onderneemen, naar hun hoofdleger, tusschen Gend en Brugge, te rug keerden (*k*).

Maar

(*k*) LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 106—113. TINDAL *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 3—50.

Maar de Bondgenooten, hun voordeel willende doen, met de overwinning, by Oudenaarden behaald, floegen 't beleg voor Ryssel, op den dertienden van Oogstmaand. De Prins Eugenius en de Prins van Nassau berenden de Stad, van twee kanten. Marlborough dekte het beleg, met het gros des Legers. De loopgraaven werden, niet voor den twee-en-twintigsten, geopend, en op den zevenden van Herfstmaand, werdt de Contrescarpe aangetast en veroverd. Het Fransche Leger maakte, midlerwyl, eenige beweegingen, om het beleg te doen opbreeken; doch zy vielen allen vrugteloos uit. De belegerden deeden verscheiden' uitvallen, die egter 't voortzetten der belegeringe weinig of niet hinderden. Zelfs slaagde de vyand kwalyk, in 't onderscheppen van een sterk geleide, welk, van den kant van Oostende, naar 't Leger voor Ryssel kwam. De Stad gaf zig, eindelyk, over, by verdrag, welk, op den drie-entwintigsten van Wynmaand, getekend werdt. Toen werdt het Kasteel aangetast. Doch 't liep aan tot den agtsten van Wintermaand, eer het zig opgaf. De Staaten kreegen 'er, onder anderen, kennis van, uit eenen brief van den Prinse van Oranje en Nassau, die 't beleg, tot het einde toe, bygewoond hadt. Midlerwyl, hadt de Keurvorst van Beieren, op den twee-entwintigsten van Slagtmaand, 't beleg geslaagen voor Brussel: doch hy verliet de Stad, op de tyding van den aantogt der Bondgenooten onder Marlborough en Eugenius, die zig, eerlang, ter wederzyde van de Schelde, omtrent Oudenaarden, nedersloegen.

1708.

Ryssel belegerd door de Bondgenooten.

De Stad geeft zig over.

't Kasteel insgelyks.

1708. gen. 't Vyandlyk Leger, sedert, het veld verlaaten hebbende, sloegen de Bondgenooten 't beleg voor Gend, welk zig, den laatsten dag van 't jaar, by verdrag overgaf. Ten zelfden tyde, verliepen de vyandlyke bezettingen uit Brugge, Plassendale en Leffinghem. De felle vorst, die kort hierna aanving, en drie maanden duurde, zou het inneemen deezer Plaatsen onmogelyk gemaakt hebben, alzo de soldaaten, zelfs in de Winterlegeringen, werks genoeg hadden, om zig tegen de strenge koude te beschermen (*l*).

Gend, Brugge en andere Plaatsen herwonnen.

De Veldmaarschalk Ouwerkerk sterft.

Geduurende deezen voorspoedigen veldtogt in de Nederlanden, overleedt de Veldmaarschalk, Heer van Ouwerkerk, te Rousselaar, in den ouderdom van zevenenzestig jaaren. De Graaf van Tilly kreeg, na hem, het opperbevel over het Leger der Staaten (*m*).

XIX. Krygsbedryven aan den Opperryn.

Aan den Opper-ryn, alwaar de Keurvorst van Hanover wederom over 't Keizerlyk Leger geboodt, was niet merkwaardigs voorgevallen, geduurende deezen veldtogt. Zyn Leger en dat van den Keurvorst van Beieren waren beide even zwak, en betrokken, na dat zy eenige maanden het veld gehouden hadden, de Winterlegeringen, zonder iet tegen elkanderen ondernomen te hebben (*n*).

in Italie.

Maar in Italie was meer verrigt. De Hertog van Savoje, schoon hy, door 't slegte weder, verhinderd werdt, vroeg in 't veld te verschynen, verkloekte den Maarschalk de Villars door

(*l*) Lamberti *Tom.* V. *p.* 102—148. Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 51—101.
(*m*) Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 79.
(*n*) Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 830.

door eenen onverhoedschen togt naar de grenzen van het Dauphiné, daar hy zig van verscheiden' Vestingen meester maakte, en onder anderen van Fenestrelles, welk de Franschen, na 't slegten van Pignerol, zeer versterkt hadden. De Paus, *Klemens de XI.*, werdt, wat laater, door de Keizerschen, genoodzaakt, Karel voor Koning van Spanje te erkennen, en hem met het Koningkryk van Napels te beleenen (*o*). 1708.

In Spanje, werdt de veldtogt ook laat geopend. Op 't einde van Zomermaand, floeg de Hertog van Orleans, die nog over 't vyandlyk Leger geboodt, het beleg voor Tortosa, welke Stad zig, eerlang, aan hem opgaf. Ook viel hem Dania in handen. De Engelsche Vloot onder *John Lake*, eenige troepen gevoerd hebbende voor Cagliari, de Hoofdstad van Sardinie, maakte zig, daarentegen, in Oogstmaand, meester van de Stad en van het gantsche Eiland, welk zig aan Koning Karel onderwierp. Ten zelfden tyde, werdt het Eiland Minorka bemagtigd, door den Majoor-Generaal Stanhope, in minder dan drie weeken. Voorts, viel 'er niets van gewigt voor, tusschen de twee Legers, die in Katalonie lagen. In Slagtmaand, ondernamen de Bondgenooten Tortosa te herwinnen, by verrassing; doch hun toeleg, ontdekt zynde, mislukte (*p*). In Spanje.

Op den eersten van Wintermaand deezes jaars, bekragtigden de algemeene Staaten een Verdrag van Vrede, Scheepvaart en Koophandel Vrede met Tunis bekragtigd.

(*o*) Tindal *Vol.* VIII. [*of* XXIII.] *p.* 101—103, 120—130.
(*p*) Lamberti *Tom.* V. *p.* 94, 162. Tindal *Vol.* VIII. [*of* XXIII.] *p.* 103—119.

1708. del met de Regeering van Tunis, welk, reeds in 't jaar 1704, gesllooten was (q).

XX. De Prins van Oranje en Nassau aanvaardt het Stadhouderschap van Stad en Lande.

De Prins van Oranje en Nassau was, in 't begin deezes jaars, getreden in 't bezit van 't Stadhouder- en Kapitein-Generaalschap van Groningen en Ommelanden, niet zonder dat 'er veel twist over geweest was, tusschen de twee Leden der hooge Regeeringe, willende de Stad den Prins aanneemen, op het Berigtschrift van wylen zynen Heere Vader; in welk Berigtschrift, de meeste Leden der Ommelanden eenige verandering gemaakt wilden hebben. Onder anderen, verstonden zy, dat de Stadhouder, voortaan, niet behoorde voor te zitten, onder de agt mannen, die over de wettigheid der Ommelander Volmagten oordeelden. Doch een groot getal van Ommelander boeren, voor 't Landschaps Huis vergaderd zynde, bragt te wege, dat de Stadhouder beëedigd werdt, onaangezien de tegenkanting der Afgevaardigden uit de Ommelanden, die zig, sedert, aan de algemeene Staaten vervoegden om ondersteuning, en midlerwyl 't gerugt lieten loopen, dat zy zig dagten te voegen by de Gewesten, die geenen Stadhouder begeerden. De Staaten van Holland koozen, terstond, de zyde der Ommelanden. De algemeene Staaten nodigden de twee Leden, om Gemagtigden naar den Haage te zenden. Doch de Stad kon hiertoe niet verstaan. Wat laater, zondt zy egter Gemagtigden af aan de Staaten der byzondere Gewesten. Doch de tweespalt bleef duuren, tot in 't volgende jaar

(q) *Voiez* DU MONT *Corps Diplom. Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 230.

1708.

jaar (*r*). De Staaten van Stad en Lande vergaderden toen, op gelyken voet, als zy, geduurende 's Prinsen minderjaarigheid, gedaan hadden. De Prins moest dit aanzien, schoon hy zig hierdoor hieldt versteken te zyn van een der voornaamste voorregten zyns Stadhouderschaps. De Ommelanden, gesterkt door 't gezag van Holland en van de algemeene Staaten, gedoogden niet, dat de Stadhouder oordeelde over de wettigheid der Volmagten tot de Landschaps-Vergaderinge; onaangezien zulks, door zyne Voorzaaten, plagt te geschieden. Doch men verstondt nu, dat de Staaten van Stad en Lande, regt hebbende om, na 't afsterven van eenen Stadhouder, eenen anderen aan te stellen of niet, ook regt hadden, om hem, op zulke voorwaarden, aan te stellen, als zy goedvonden; zonder dat zy zig aan de voorige Berigtschriften behoefden te bepaalen (*s*). De Prins sloot, kort hierna, op den eersten van Bloeimaand des jaars 1709, een Huwelyk met de Prinsesse *Maria Louisa*, Dogter des Landgraafs van Hessen-Kassel (*t*). Ter gelegenheid van dit Huwelyk, deeden de Staaten van Friesland hem een geschenk van zestigduizend guldens (*u*). De Prinses *Sofia Hedwigh*, zyne Zuster, was, kort te vooren, in de egt getreden

Hy trouwt met eene Prinsesse van Hessen-Kassel.

(*r*) Resol. Holl. 16, 23 *Maart*, 18, 26 *April*, 1 *May*, 1 *Nov.* 1708. *bl.* 139, 154, 173, 187, 195. Notul. Zeel. 15 *Maart*, 5 *April*, 3 *May*, 19 *Nov.* 1708. *bl.* 81, 108, 131, 312, 314. 27 *Juny* 1709. *bl.* 140.

(*s*) *Uit* een groot getal van gedrukte Resolutien, Brieven, Deductien *en* andere Stukken.

(*t*) Resol Holl. 10 *May* 1709. *bl.* 222.

(*u*) LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 218–221, 484, 485.

1708. den met *Karel Leopold*, Hertog van Mekelenburg (*v*).

XXI. De Vredehandeling wordt heimelyk voortgezet.

De uitslag van den veldtogt in de Nederlanden maakte de Franschen begeeriger, tot het vervolgen der Vredehandelinge, die, sedert eenigen tyd, heimelyk voortgezet was, door den Heere van Petkum, Resident des Hertogs van Holstein-Gottorp, met wien de Torcy briefwisseling hieldt. De Staaten, schoon hun 't Krygsgeluk medeliep, haakten egter, meer en meer, naar vrede. Hunne geldmiddelen waren uitgeput. Zy vreesden, dat zy, uit Engeland, niet veel meer bystand te wagten zouden hebben. De Gewesten waren ook inwendig en met elkanderen oneenig. Sommigen zogten zig onder de hand te bedienen van den oorlog, om den Prins van Oranje te bevorderen; waartoe, egter, in Holland en in Zeeland, kleine genegenheid bespeurd werdt. Alle deeze en andere redenen deeden den Raadpensionaris, en zulken, die nevens hem 't geheim beleid der zaaken hadden, luisteren naar de voorslagen tot eene samenkomst; die de Franschen meermaalen gedaan hadden, en nog deeden (*w*). In Wintermaand, schreef de Torcy aan Petkum „ dat het Fransche Hof in onderhandeling „ begeerde te treeden, op den voet van het „ ontwerp, voor omtrent twee jaaren, door „ den Heere Hennequin overgebragt; dat men „ Spanje en de Indien den Aartshertoge laa-
„ ten

(*v*) Notul. Zeel. 24 *May*, 14 *Juny* 1708. *bl.* 160, 171. *Byl.* * 90. 21 *Maart* 1709. *bl.* 34. *Byl. bl.* * 89.

(*w*) Lettre *de* MR. BUYS *a* Mylord MARLBOROUGH *du* 21*e*. *de Juillet* 1708. Missive *van* S. V. GOSLINGA *van* 9 *Sept.* 1708. Missiven *van den* Raadpens. HEINSIUS *van* 16 *en* 18 *Nov.* 1708.

1708.

„ ten zou, en voor Filips alleenlyk Napels en „ Sicilie, benevens Sardinie en de Plaatsen in „ Toskane, begeeren, zonder zelfs van Milaan te willen reppen, welk men, te vooren, „ daarenboven, gevorderd hadt; dat men den „ Staaten, wyders, in de voornaamste punten, „ genoegen geeven zou, en niet twyfelde, of „ de byeenkomst zou, zo zy geheim genoeg „ bleeve, eenen gelukkigen uitslag hebben (x)." Men gaf den Hertoge van Marlborough, die toen nog in 't Leger was, kennis van deeze opening. Doch hy hadt, tot hiertoe, kleinen trek getoond, tot het aanvangen der onderhandelinge. Alleenlyk betuigde hy, by herhaalinge, zeer te verlangen naar eene goede en verzekerde vrede. Doch 't bleek niet donkerlyk, dat hy den Staaten 't bezit der Spaansche Nederlanden misgunde. Hy hoorde altoos gaarne, dat men sprak van Koning Karel aan deeze Landen te helpen: en hem ging na, dat hy op de Landvoogdy vlamde, waarmede ook Prins Eugenius gevleid werdt, door 't Weener Hof. Doch de Hertog verklaarde, omtrent deezen tyd, aan iemant, die dit schryft „ dat Koning Karel hem, meer dan eens, de Landvoogdy der Nederlanden aangebooden hadt, „ zelfs by opene brieven, welken hy nog bewaarde; doch dat hy, verneemende dat zulks „ den Staaten onaangenaam zyn zou (y), afstand gedaan hadt van deeze waardigheid, „ en

Marlborough vlamt, zo men wil, op de Landvoogdy der Spaansche Nederlanden.

(x) Copie Manuscrite *de* 2 Lettres *de* Mr. de Torcy *du* 1er, *&* 27e *de Decembre* 1708. *Zie ook* Resol. Holl. 17 *Nov.* 1709. *bl.* 616.

(y) *Zie* Resol. Holl. 7, 10 *Aug.* 1706. *bl.* 516, 517. *en* Secr. Resol. Holl. 7 *July* 1706. VI. *Deel*, *bl.* 444.

1708. „ en 'er voor altoos van afftondt." *Indien men my*, vervolgde hy, *in Holland, het Stadhouderschap aanboodt, by God en op myne verdoemenis, ik zou 't van de hand wyzen. Ik weet wel, waarvan men my verdagt houdt; maar men bedriegt zig zeer, ten mynen opzigte. Ik zoek niets dan eene goede en duurzaame Vrede, waarna ik naar mynent denk te keeren. Zo 'er, ondertusschen*, besloot hy, *een Landvoogd in de Nederlanden noodig ware, zie ik niet, waarom ik den Staaten minder aangenaam zyn zou, dan een ander. Doch ik verzeker u, andermaal, dat ik 'er niet aan denke.* Maar onaangezien deeze betuigingen des Hertogs, meenden sommigen met zekerheid te weeten, dat hy onlangs nog nieuwe opene brieven tot het waarneemen der Landvoogdye voor zyn leeven ontvangen hadt (z). Men ziet, hieruit, dat Marlborough zulk eene Vrede, als den Staaten voorgeslaagen was, niet kon goedkeuren. De argwaan, dien men, in 't Leger, zo onder de Afgevaardigden der Staaten, als onder de Staatsche Generaals, tegen hem, begon op te vatten, vermeerderde sterk, ten deezen tyde, en bragt ook veel toe tot het vervolgen der handelinge met het Fransche Hof (a).

Voortgang der handelinge met Frankryk.

Zy werdt dan heimelyk voortgezet, in den aanvang des jaars 1709. De Heer *Pesters* hieldt, met kennis van den Raadpensionaris, een mondgesprek met den Intendant *Bernieres*, te S. Guilain, en schreef 'er over naar den Haage (b). Doch

(z) Lettre *de* MR. PESTERS *du* 1.e *Dec.* 1708.

(a) Missive *van* S. V. GOSLINGA *van* 8 *Sept.* 1708. *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 16 *en* 18 *Nov. en* 30 *Dec.* 1708.

(b) Lettres *de* MR. PESTERS *du* 25e & 31e *de Janv.* 1709.

Doch deeze onderhandeling bleef steeken. De Graaf van Bergeik, die de Landvoogdy der Spaansche Nederlanden, uit den naam van Koning Filips, waarnam (*c*), hieldt ook briefwisseling met Burgemeester van der Dussen, die hem, in Louwmaand, een ongetekend briefje toezondt, in de Fransche taale gesteld, en woordelyk vertaald van deezen inhoud: *Myn Heer de Graaf van Bergeik gelieve te weeten, dat, ten zy men de aanbiedingen vernieuwe, welken men voorheen gedaan heeft; naamlyk Spanje, de Indien, Milaan, de Spaansche Nederlanden en 't gene 'er meer bygevoegd is; midsgaders een voordeelig Verdrag van Koophandel; men met elkanderen niet vertrouwelyk, over de andere voorafgaande punten, in onderhandelig zal konnen treeden* (*d*). Bergeik zondt dit briefje aan de Torcy, die, hierop, den eersten van Sprokkelmaand, uit 's Konings naam, aan den Heere van der Dussen schreef „ dat zyne Majesteit den Heer *Voisin* benoemd hadt, om, „ op den voet, door hem voorgeslaagen, naamlyk, de aanbieding van Spanje, de Indien, „ de Spaansche Nederlanden met het gene „ 'er bygevogd was, benevens een voordeelig Verdrag van Koophandel, in onderhan„ deling te treeden (*e*)." Hiertoe werdt dan, in den Haage, besllooten (*f*). De Heeren Buys en van der Dussen begaven zig, omtrent het midden van Lentemaand, naar het Stryensche Sas, 1709.

(*c*) Memoires *de* Mr. DE TORCY, *Tom.* I. *p.* 178.
(*d*) Copie *du* Billet *de* MR. VAN DER DUSSEN. *Voiez aussi* Memoir. *de* TORCY, *Tom* I. *p.* 186.
(*e*) Copie *de la* Lettre *de* MR. DE TORCY *a* MR. VAN DER DUSSEN.
(*f*) Missive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 9 *Maart* 1709.

1709. Sas, alwaar de President Rouillé, op den naam en Vrygeleidebrief van den Heer Voisin, die den last hem opgelegd van de hand geweezen hadt (*g*), derwaards gereisd, hun kwam ontmoeten (*h*). Rouillé toonde hun 's Konings Volmagt: waarop zy, drie uuren agtereen, met hem spraken, en dien zelfden avond, nog eens, in het Dorp Stryen, van zeven uuren tot een uur na middernagt. Twee dagen daarna, hieldt men nog een mondgesprek. Rouillé hadt een Ontwerp overgeleverd, welk, by de onzen, gebrekkelyk gekeurd werdt. Hy deedt, hierop, een' keer naar Versailles, en Buys en van der Dussen begaven zig naar den Haage. De Raadpensionaris, die, ten deezen tyde, wederom, voor vyf jaaren, was aangenomen (*i*), deedt, vervolgens, opening van den naderen voorslag van Rouillé, ter Vergaderinge van Holland, en aan de Afgevaardigden tot de buitenlandsche zaaken; doch onder den eed van geheimhoudinge (*k*). Eenige weeken hierna, hielden de Heeren Buys en van der Dussen nog twee heimelyke gesprekken met Rouillé te Bodegraave (*l*): waarin Rouillé beweerde, dat Napels en Sicilie, vooraf, aan Koning Filips behoorden toegeweezen te worden; terwyl, van onzen kant, verstaan werdt, dat het lot deezer Ryken, niet vooraf, maar eerst by de openbaare Vredehandeling, behoorde te wor-

(*g*) Memoir. *de* M. DE TORCY, *Tom.* I. *p.* 191, 192.
(*h*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 192 *& suiv.*
(*i*) Resol. Holl. 15 *Maart* 1709. *bl.* 128.
(*k*) Missive van Q. VAN STRYEN *en* W. BUYS *van* 19 *Maart* 1709.
(*l*) Missiven *van de zelfden van* 10 *en* 22 *April* 1709.

worden geregeld. Men verschilde ook over de *Barriere* der Staaten, in de Nederlanden. De onzen wilden Ryssel behouden, en begeerden Doornik en Maubeuge daarenboven. Doch Rouillé vorderde Ryssel wederom, en wilde de twee andere Steden niet afstaan. Ook begeerde hy Straatsburg niet te rug te geeven, noch Fenestrelles en Exiles te laaten blyven aan den Hertoge van Savoje. Eindelyk, was 'er ook verschil, over het vierde punt der Ryswyksche Vrede, waarin de onzen eenige verandering begeerden gemaakt te hebben, die Rouillé nog niet toestaan kon: Op zyne vraag, wat hy nu den Koning schryven moest? werdt hem verzogt, de redenen der Staatschen, ten kragtigste, te willen voordraagen, en 's Konings naderen last te begeeren. Rouillé vorderde, dat men eerst verslag deedt, en hem bekend maakte, wat 'er op besloten zou zyn. Doch men hieldt dit verzoek te strekken, om tyd te winnen, en om de genegenheid der byzondere Gewesten te polsen: waarom het, heuschelyk, van de hand geweezen werdt. Ook scheidde men, hierop, van elkanderen. Buys en van der Dussen, naar den Haage gekeerd zynde, en verslag van 't gehandelde gedaan hebbende aan den Raadpensionaris en aan *Quiryn van Stryen*, Burgemeester van Amsterdam; besloot men, eenpaariglyk, den begonnen handel niet af te breeken, al drongen 'er schoon de Engelschen op; maar Petkum nog eens af te vaardigen aan Rouillé, om hem tot de meening der onzen over te haalen. De Staaten van Holland en de Afgevaardigden tot de buitenlandsche 1709.

1709. ſche zaaken bewilligden hierin (*m*). Petkum begaf zig, een en andermaal, naar Bodegraave. Doch men kon, in de verſcheiden' geſprekken, die hier voorvielen, elkanderen niet verſtaan. 't Geheim der handelinge was, midlerwyl, uitgelekt, en hadt argwaan veroorzaakt onder de Gevolmagtigden der Bondgenooten in den Haage (*n*). De Hertog van Marlborough zogt de oogmerken van Frankryk verdagt te doen voorkomen by de Staaten, zig hiertoe bedienende van Petkum zelven, die gehouden werdt de geheimen van 't Franſche Hof te kennen (*o*). Rouillé kreeg laſt om van der Duſſen groote belofte te doen, zo hy te wege brengen kon, dat de Staaten zig afzonderlyk verdroegen met Frankryk (*p*). Doch hiertoe was geene kans. De Leden der hooge Regeeringe, die tot de Vrede neigden, waren nog de minſten in getal. Amſterdam alleen ſcheen 'er ernſtigſt op geſteld te zyn, onaangezien Prins Eugenius, omtrent deezen tyd, een' keer derwaards deedt om de Regeering tot andere gedagten te brengen (*q*). Doch de onderhandelingen te Bodegraave liepen vrugteloos af. Rouillé klaagde dat men zig, van den kant der Staaten, niet duidelyk genoeg verklaarde (*r*); doch het tegendeel was naauwlyks te wagten, zo lang men zig zo vaſt met de Bondgenoo-

(*m*) Miſſiven *van* Q. VAN STRYEN *en* W. BUYS *van* 22 *en* 23 *April* 1709. *Voiez auſſi* Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 227 *&c. p.* 268 *&c. p.* 281 *&c.*
(*n*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 247, 266, 281.
(*o*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 288, 289.
(*p*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 301.
(*q*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 308, 309.
(*r*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 340.

nooten, byzonderlyk met Groot-Britanje, vereenigd hieldt. 1709.

Het Fransche Hof haakte, ondertusschen, zo sterk naar 't sluiten der Vrede voor 't openen van den veldtogt, dat de Koning geraaden vondt, den Markgraaf de Torcy, die met de buitenlandsche zaaken belast was, herwaards te zenden, op dat deeze, ten vollen onderregt van den staat des Ryks, zelfs het te buiten gaan zyner Volmagt zou konnen over zig neemen, indien hy een gelukkig oogenblik aantreffen mogt, om te konnen sluiten (s). De Torcy vertrok zonder uitstel naar den Haage, op een paspoort van den Heere *Dosembrai*, die hem verzelde. Te Rotterdam, vervoegde hy zig by den Koopman *Senzerf*, die hem geleidde naar den Haage, en aan 't huis bragt van den Raadpensionaris (t), met wien Rouillé, kort te vooren, verzogt hadt, een mondgesprek te mogen houden (u). De Torcy tradt terstond in gesprek met den Raadpensionaris, en deedt, sedert, den Koning, in verscheiden' *Brieven*, die onlangs in 't licht gegeven zyn (v), verslag van zyne verrigtingen in den Haage, hem, onder anderen, meldende „ dat Amsterdam en Rotterdam, daar men 't meest „ tot vrede scheen te neigen, oordeelden, dat „ menze niet zou konnen treffen, zo Koning „ Filips niet afstondt van Napels en Sicilie. En „ dat Marlborough, dien Frankryk gezogt „ hadt

(s) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 345. *Voiez* son Instruct. *dans les dites* Memoir. *Tom.* I. *p.* 350.

(t) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* I. *p.* 367, 368.

(u) Missive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 30 *April* 1709.

(v) *Voiez* Memoir. *de* TORCY, *Tom.* II. *p.* 6, 30, 34, 45, 48, 62, 67, 86, 104, 126, 174.

1709. „ hadt te winnen door aanzienlyke geschenken, zig kantte tegen de Vrede, en veel „ vermogt by de Staaten, die egter reeds argwaan begonden op te vatten over 't gezag, „ dat Groot-Britanje zig hier te Lande hadt „ weeten te verkrygen (*w*)."

De handeling wordt openbaar.

De onderhandeling met Frankryk, die nu in den Haage voortgezet werdt, kon niet nalaaten rugtbaar te worden. De Keizer magtig. de Prins Eugenius en *Filips Lodewyk*, *Graaf van Sinzendorf*; de Koningin van Groot-Britanje den Hertog van Marlborough en den Heer Townshend, om dezelve by te woonen: waartoe de Heeren Buys en van der Dussen, en de Raadpensionaris Heinsius nu ook mondelingen last kreegen van de algemeene Staaten, en van de Staaten van Holland. Men hieldt verscheiden' byeenkomsten; die dikwils tot diep in den nagt duurden (*x*). Eindelyk, bragt de Raadpensionaris Heinsius de voorafgaande punten, over welken men genoegzaam eens meende geworden te zyn, ten getale van *veertig*, op 't papier, des nagts tusschen den zevenentwintigsten en agtentwintigsten van Bloeimaand. De voornaamsten kwamen hierop uit: „ Men zou, ten spoedigste, „ eene goede, vaste en algemeene Vrede sluiten. En om hiertoe te geraaken, Karel den „ III. erkennen voor Koning van Spanje, de „ Indien, Napels en Sicilie, met één woord „ van de gantsche Spaansche heerschappy, zo „ als dezelve, door Karel den II, bezeten „ geweest was, uitgenomen de Barriere der „ Staa-

Voorafgaande Punten der Vrede ontworpen.

(*w*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* II. *p.* 42, 84, 99, 164, 77.
(*x*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 265—268.

„ Staaten, en 't gene aan Portugal en aan Savoje, volgens de Verdragen tusschen de Bondgenooten, zou moeten worden afgestaan. De Koning van Frankryk zou te wege brengen, dat zyn Kleinzoon, de (1) Hertog van Anjou, Sicilie aan Koning Karel inruimde, voor den eersten van Herfstmaand aanstaande. Hy zou, midlerwyl, zyn Krygsvolk, uit het Spaansche gebied, te rug trekken, en den Hertog niet verder ondersteunen. Frankryk zou nimmer mogen handelen op de Spaansche Westindien; veel min zig meester van dezelven maaken. Straatsburg, de Kehlerschans en Oud Brisak zouden aan den Keizer te rug gegeven worden. Doch Frankryk zou Heer blyven van de tien Steden in de Elzas, volgens het Munstersch Verdrag, Landau alleen uitgenomen, welk wederom aan den Keizer komen zou. Hunningen, Nieuw Brisak en Fort Louis zouden, voor altoos, geslegt worden. Over het vierde Lid der Ryswyksche Vrede, zou men nader besluiten, op de algemeene Vredehandelinge. Frankryk zou Koningin Anna voor Koningin van Groot-Britanje, en de Protestantsche opvolging in dat Ryk erkennen. De Pretendent zou Frankryk ruimen. Terre-neuve zou aan Groot-Britanje afgestaan, en Duinkerken geslegt worden. Frankryk zou den Koning van Pruissen erkennen, „ en 1709.

(1) Aanmerkelyk is 't, dat de Torcy en Rouillé niet begeerd hadden, dat men Filips, in dit Ontwerp, hooger' titel gave dan dien van Hertoge van Anjou. *Voiez* Lamberti Tom. V. p. 288.

1709. „ en hem nimmer stooren, in 't bezit van
„ Neufchâtel en Valengyn. Aan de Staaten zou
„ Frankryk overgeeven Veurne, het Fort de
„ Knokke, Meenen, Yperen, Warneton, Commines,
„ Warwyk, Poperingen, en het gene
„ tot deeze Plaatsen behoorde. Ryssel, Doornik,
„ Condé en Maubeuge zouden, nevens
„ de overige Spaansche Nederlanden, dienen
„ tot eene Barriere voor den Staat. Ook stondt
„ zyne Allerchristelykste Majesteit hun het
„ Tarif van den jaare 1664 toe, zullende de
„ belasting van vyftig stuivers op 't vat, voortaan,
„ afgeschaft blyven. De Keurvorst van
„ Hanover zou in deeze waardigheid erkend
„ worden door Frankryk. Aan Savoje zouden
„ Exiles, Fenestrelles en Chaumont, ook de
„ Valei van Pragellas met het gene aan deeze
„ zyde van het gebergte Genevre en van andere
„ gebergten legt, tot eene greisscheiding
„ tusschen Frankryk en Piemont, worden afgestaan.
„ De eischen der Keurvorsten van
„ Keulen en Beieren en eenige andere zaaken
„ zouden, op de algemeene Vredehandeling,
„ overwoogen worden. De Koning van Frankryk
„ beloofde de Nederlandsche Steden, ter
„ stond na de bekragtiging deezer punten, te
„ zullen ruimen, te weeten Namen, Bergen
„ in Henegouwen en Charleroi voor den vyftienden
„ van Zomermaand aanstaande; Luxemburg,
„ Condé, Doornik en Maubeuge,
„ veertien dagen laater, en Nieuwpoort, Veurne
„ en 't Fort de Knokke, voor den vyftienden
„ van Hooimaand. Ook zou hy de Vestingwerken
„ en haven van Duinkerken slegten,
„ binnen twee maanden. En zo dit alles

„ vol-

„ volvoerde, en de gantsche Spaansche heer- 1709.
„ schappy aan Koning Karel deedt afstaan,
„ zou 'er een stilstand van wapenen zyn, tot
„ op het sluiten en bekragtigen der algemeene
„ Vrede (2); waartoe de openbaare onder-
„ handelingen, met den vyftienden van Zo-
„ mermaand, in den Haage, zouden aanvan-
„ gen (y)."

De Keizerschen, Engelschen en Staatschen toonden zig gereed, om deeze punten te tekenen; doch de Torcy, schoon sommigen verzekeren, dat hy 'er, mondeling, in bewilligd hadt (z), maakte zwaarigheid in de punten, die den Hertog van Savoje en de Elzas betroffen, waartoe hy zeide niet uitdrukkelyk gelast te zyn. Hy begeerde, derhalve, eerst een' keer naar zyn Hof te doen, beloovende 's Konings last, ten spoedigste, te zullen overzenden aan Rouillé, die, ondertusschen, in den Haage vertoeven zou (a). Sommigen verhaalen, uit den mond van de Torcy zelven, dat hy, nog voor zyn vertrek, den Raadpensionaris verzekerde, dat de beraamde punten niet zouden aangenomen worden (b). Doch ik vind dit niet gemeld in de *Aantekeningen*, die onlangs van zyne *Handelingen* in 't licht gegeven zyn. Terwyl hy uit was, werden de punten gezonden aan de Gewesten en Steden, en eer-

De Torcy maakt zwaarigheid om ze te tekenen.

(y) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 288. DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. P. I. *p.* 234. Memoir. *de* TORCY, *Tom.* II. *p.* 188.
(z) LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 288.
(a) Secr. Resol. Holl. 28 *May* 1709. Resol. Gener. *Mart.* 28 *May* 1709. *MS.*
(b) BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 88.
(2) Dit punt was het *zevenendertigste*; waarover, naderhand, zo veel te doen viel.

1709. eerlang gerekend door de Keizerschen, Engelschen en Staatschen: die zig verbonden, dat zy 'er zig stiptelyk aan zouden houden (*c*).

Zy worden in Frankryk van de hand geweezen.

Zo dra was de Torcy niet aangekomen te Versailles, of de Koning deedt den Raad vergaderen. De beraamde punten werden overwoogen; doch zo hard en buitenspoorig geoordeeld, dat menze, eenpaariglyk, van de hand wees (*d*). De Daufyn sprak zeer yverig, tegen de onttrooning van Koning Filips. De Koning zelf verstondt, dat men den oorlog, met nieuwen ernst, moest doorzetten. De Krygsbevelhebbers, die zig, in de verwagting van eene korte aanstaande Vrede, in merkelyke getale, ten Hove onthouden hadden, keerden allen naar 't Leger. Men vleide zig, in Frankryk, dat de Bondgenooten, en byzonderlyk de algemeene Staaten, die verdagt gehouden werden, dat zy de vredelievendheid van 't Fransche Hof misbruikt hadden, zig deswege, wel haast, beklaagen zouden (*e*).

's Konings besluit.

Midlerwyl, wagtte men, in den Haage, op 's Konings besluit, welk de Torcy beloofd hadt, in 't kort, te zullen herwaards zenden. Ook schreef hy, den tweeden van Zomermaand, aan den Prinse Eugenius „ dat de Koning, zyn „ Meester, het ontwerp op de Vrede onmo„ gelyk kon aanneemen (*f*)." Rouillé ontving gelyk berigt in eenen brief aan den Raadpensionaris, dien hy hem, den vyfden, behandigde, daarby voegende „ dat de Koning het „ punt

(*c*) LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 288.
(*d*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* II. *p.* 216 *& suiv.*
(*e*) Copie manuscr. *d'une* Lettre *de* Paris *du* 7 *de* Juin. 1709.
(*f*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 296.

„ punt van de Elzas onmogelyk kon toestaan; 1709.
„ en dat, zo men zig, in dit punt, aan de Mun-
„ stersche Vrede wilde houden, men 't ook,
„ in 't gene Savoje betrof, behoorde te doen.
„ Fenestrelles en Exiles wilde hy egter afstaan.
„ Doch 't voldeedt hem niet, dat men de ei-
„ schen van Beieren en Keulen verschoof tot
„ de algemeene Vredehandeling. Allermeest
„ stondt hem egter tegen, dat men den Wa-
„ penstilstand wilde opschorten, tot dat de
„ Aartshertog Karel in 't bezit der Spaansche
„ heerschappye gesteld zou zyn." De Raad-
pensionaris antwoordde „ dat de Keizerschen,
„ Engelschen en Staatschen te vooren besloo-
„ ten hadden, het ontwerp aan hunne Mees-
„ teren af te zenden, om bekragtigd te wor-
„ den; dat dit ook reeds geschied was, en dat
„ 'er, om deeze reden, geene verandering in
„ gemaakt kon worden." Het afwyzen van
het ontwerp, door Frankryk, werdt, ondertus-
schen, terstond, door den Haage verspreid (g):
waarom men, eenpaariglyk, te raade werdt,
Rouillé, zonder uitstel, te doen vertrekken. De
algemeene Staaten, oordeelende, dat Frankryk
slegts tyd zogt te winnen, en den tegenwoor-
digen veldtogt, vrugteloos, voorby te zien
loopen, stelden, daarenboven, vast, dat men
de wapenen, van nieuws, moest opvatten, en
het Hof van Versailles, daardoor, tot andere
gedagten brengen (h). Rouillé gaf, nog voor
zyn vertrek uit den Haage, te kennen, dat de
Koning, zyn Meester, omtrent het slegten der
Sterk-

Antwoord van den Raadpensionaris Heinsius.

(g) Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 5 *en* 6 *Juny* 1709.
(h) Resol. Gener. *Vener.* 5 *Juny* 1709. Missive *van* hunne Hoog-Mog. *aan* Gecomm. Raaden *van* 7 *Juny* 1709.

1709. Sterkten in de Elzas, veeligt, van gedagten veranderen zou, zo men besluiten kon, van het punt der verzekeringe der Spaansche heerschappye voor den Aartshertoge Karel af te stappen. Doch Heinsius vertoonde hem, dat het punt der verzekeringe van Spanje geen gelyken hadt in gewigt met het andere punt. Men liet, daarna, Petkum en Molo, nog eens, met hem spreeken (i): doch hy verklaarde, geenen naderen last te hebben, en vertrok, des anderendaags, uit den Haage (k): hebbende hy, reeds te vooren, aan den Raadpensionaris verklaard, dat hy al 't verhandelde hieldt als niet geschied (l). De Koning van Frankryk liet eenen brief afgaan aan de Landvoogden zyner Provincien, waarin hy de schuld van 't afbreeken der handelinge eeniglyk gaf aan de Bondgenooten „ die hem, schreef hy, vergden, zy„nen Kleinzoon te onttroonen, zyne grens„vestingen in de Elzas en in het Dauphiné „te slegten, of over te geeven, en andere „harde voorwaarden te verzwelgen, zonder „van hunnen kant, daar tegen, iet meer te „belooven, dan eene Wapenschorsing, die „niet langer dan twee maanden duuren zou „(m)." Men bereidde zig, hierop, van wederzyde, ten oorloge; hoewel de Torcy, door middel van Petkum, de Vredehandeling, het gantsche jaar, meer of min, leevende hieldt. De voornaamste zwaarigheid bestondt, in het uit-

De handeling wordt opgeschort.

(i) Missiven van den Raadp. HEINSIUS van 8 Juny 1709.
(k) Resol. Holl. 13 Juny 1709.
(l) TINDAL Vol. VIII. [or XXIII.] p. 207—253.
(m) Voiez LAMBERTI Tom. V. p. 299. Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 214.

uitvinden van eenige redelyke verzekering, voor het afſtaan van Spanje aan Koning Karel (*n*). De Torcy ſloeg hiertoe voor Bergen in Henegouwen, Douai en Charlemont, die de Bondgenooten zouden inhouden, tot dat aan 't Verdrag voldaan zou zyn (*o*). Doch men kon elkanderen niet verſtaan. Petkum deedt, in 't najaar, een' keer naar Frankryk. Op zyne te ruk komſt, in Slagtmaand, bereidde men zig, tot het hervatten der onderhandelingen, welker uitſlag wy, hierna, zullen te boek ſtellen. 1709.

XXII. Veldtogt in de Nederlanden.

Midlerwyl, was de veldtogt in de Nederlanden geopend, terſtond na dat Rouillé vertrokken was. Het Leger der Bondgenooten, onder Marlborough en Eugenius, trok byeen, omtrent Meenen. De Maarſchalk de Villars ſloeg zig, daarentegen, met de vyandlyke troepen, neder, in de vlakte van Lens, alwaar hy zig begon te begraaven. De Bondgenooten beſlooten, hierop, Doornik aan te taſten. De Stad werdt, onverhoeds, berend, op den zevenentwintigſten van Zomermaand. De Prins van Oranje werdt, ten zelfden tyde, afgevaardigd, om zig meeſter te maaken van S. Amand. Mortagne werdt, insgelyks, ligtelyk veroverd. De vyand nam, daarentegen, Warneton in: welk egter, kort hierna, wederom verlaaten werdt. Doornik werdt, van drie kanten, benaderd, onder 't beleid der Generaals Lottum, Fagel en Schuilenburg. 't Beleg duurde eene maand. Op den agtentwintigſten van Hooi-

Doornik belegerd, door de Bondgenooten.

(*n*) Miſſiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 22 *Juny*, 3, 10, 12 *July*, 6, 11 *Aug.* 11, 14 *Sept.* 7 *Oct.* 1709.

(*o*) Lettre *de* MR. DE TORCY, *du* 23*e* *d'Aoust* 1709.

1709. Hooimaand, was alles in gereedheid gebragt, om eenen algemeenen storm te loopen: toen de belegerden begeerden in besprek te komen, en de Stad, by verdrag, opgaven. De voorwaarden, op welken het Kasteel zou overgegeven worden, waren ook reeds ontworpen; doch men was overeeengekomen, omze eerst naar 't Fransche Hof te zenden, ter goedkeuringe des Konings, dieze van de hand wees, ten ware men eene algemeene Wapenschorsing in de Nederlanden wilde toeslaan, tot den vyfden van Herfstmaand: waarin de Bondgenooten niet bewilligen konden. 't Beleg van 't Kasteel werdt, derhalve, voortgezet. 't Liep aan tot in den aanvang van Herfstmaand, eer het zig, by verdrag, overgaf (*p*).

De Stad geeft zig over.

't Kasteel insgelyks.

Slag van Malplaquet.

Terstond hierop, werdt tot het beleg van Bergen in Henegouwen beslooten. Het vereenigd Leger trok, op den derden, over de Schelde. De Maarschalk de Villars brak toen op, van by Lens, om de beweegingen der Bondgenooten gade te slaan. Eerlang, legerde hy zig agter de bosschaadjen by Malplaquet; terwyl het vereenigd Leger zig tusschen Sart en het Woud ven Lagnieres, nedergeslaagen hadt. 't Hoofdkwartier der Bondgenooten was te Blaregnies. Bergen, midlerwyl, geblokkeerd, en S. Guilain stormenderhand veroverd zynde, besloot men den vyand slag te leveren, op den elfden van Herfstmaand. 't Gevegt begon, des morgens ten agt uuren. De vyandlyke verschansingen werden, aan verscheiden' oorden tevens, aangetast. Zesendertig Battaillons Staatsch

(*p*) LAMBERTI *Tom*. V. *p*. 336—355.

Staatsch Krygsvolk, onder den Prins van Oranje en den Generaal Fagel, deeden den vyand eerst wyken; doch werden, daarna, op hunne beurt, genoodzaakt, te keeren naar de plaats, van waar zy gekomen waren. Maar aan eenen anderen oord, werden de vyandlyke verschansingen overweldigd en ingehouden. Eindelyk, raakte de vyand t'eenemaal aan 't wyken, naar de naaste Steden, die nog in zyne magt waren. De Bondgenooten behielden het slagveld. Doch men hadt, ter wederzyde, veel volks verlooren. De gesneuvelden van de zyde der Bondgenooten werden op ruim vyfduizend vyf honderd berekend. En 't is twyfelagtig, of 'er, van 's vyands kant, meer omgekomen zyn. Marlborough, Eugenius, de Prins van Oranje en de Graaf van Tilly hadden zig ongemeen gekweeten, in den stryd. Doch 't gemeen nam den Legerhoofden, met naame Marlborough en Eugenius, kwalyk, dat zy zulk een' hagchelyken stryd ondernomen, en zo veel wakkere manschap op de slagtbank gebragt hadden. De slag van Malplaquet is, sedert, by de krygskundigen, gehouden, voor den scherpsten en gevaarlykste van den gantschen oorlog. 1709.

Het wyken des vyands naar Valenchyn gaf den Bondgenooten gelegenheid tot het vervolgen der belegeringe van Bergen, over welke de Prins van Oranje 't bevel hadt. De Loopgraaven werden geopend, de nadernissen voortgezet, met kleinen tegenstand van de belegerden. De Stad gaf zig, eerst den twintigsten van Wynmaand, over, by verdrag: waarna

Bergen in Henegouwen verooverd, door de Bondgenooten.

1709. na de beide Legers de Winterkwartieren betrokken (*q*).

XXIII. Staat des krygs in Duitschland.

In Duitschland, viel de veldtogt niet zo voordeelig uit voor de Bondgenooten. Hun Leger was zwak en kwam laat in 't veld. De Keurvorst van Hanover, zig egter, eindelyk, hebbende laaten overhaalen, om zig wederom aan 't hoofd van het zelve te stellen, noodzaakte den vyand, die den Ryn reeds overgetrokken was, te rug te keeren, en zig agter zyne verschansingen te begeeven. Hy zondt, daarna, een goed deel manschap over den stroom, om in 't Franche Comté te breeken. Doch zy werdt gestuit, door de Franschen, en, na een scherp gevegt, op den zesentwintigsten van Oogstmaand, genoodzaakt, den stroom wederom over te trekken, en tot aan Fryburg te wyken: waarmede de krygsbedryven aan den Rynkant besloten werden (*r*).

in Piemont.

Aan den kant van het Dauphiné en in Piemont, was ook weinig voorgevallen, hebbende den Hertoge van Savoje, ter oorzaake van zeker verschil met het Weener Hof, welk Koningin Anna en de Staaten, vergeefs, gezogt hadden by te leggen, geweigerd, te velde te trekken. De Hertog van Berwik, die 't Fransche Leger in deezen oord geboodt, verschanste zig zo sterk voor Briançon, dat hy deeze Plaats, die door de Bondgenooten met een beleg gedreigd werdt, volkomenlyk beveiligde. De Graaf van Thaun, die 't opperbevel over 't Le-

(*q*) FEUQUIÈRES Memoir. Histor. & Milit. *Tom.* II. *p.* 203 *& suiv.* LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 359—375. TINDAL *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 255—283.

(*r*) TINDAL *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 283.

Leger der Bondgenooten hadt, bemagtigde de Linien van S. Maurice, versloeg eenige vyandlyke manschap te Conflans, en maakte zig van de Stad en 't Kasteel van Anneci meester. Hierna werdt hy, by gebrek van voorraad, genoodzaakt, te rug te keeren over het Alpisch gebergte, tegen 't einde van Herfstmaand, en de Winterkwartieren te betrekken in Piemont. Een deel van 't Leger onder den Hertoge van Berwik werdt, ten deezen tyde, gebruikt, om eenen nieuwen opstand der Camisards in het Vivaretz de dempen. De misnoegden werden, in Oogstmaand, geheellyk geslaagen, en hun Opperhoofd, *Abraham*, gevangen genomen zynde, op een rad gelegd (*s*). 1709.

In Spanje en op de grenzen van Portugal, liep het krygsgeluk den vyand mede. Alikante was reeds, sedert Wintermaand des voorleeden jaars, geblokkeerd geweest: en in de Lente deezes jaars, hadt een Engelsch Esquader, onder den Generaal Stanhope, vergeefs, gepoogd, de Stad te ontzetten. Zy gaf zig over by verdrag, op den agttienden van Grasmaand (*t*). Wat laater, viel 'er een scherp gevegt voor, op de grenzen van Portugal, tusschen het Leger der Bondgenooten, onder den Graave van Galwai en het Spaansche Leger, onder den *Markgraave de Bai*, waarin de eersten te kort schooten. De Generaal Stanhope ondernam, in 't midden van Oogstmaand, Kadix te overmeesteren, by verrassing. Doch de toeleg mislukte, by gebrek van volk, welk uit En-

In Spanje en op de grenzen van Portugal.

(*s*) Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 284—286. Daniël Journ. *p.* CCLV.
(*t*) Lamberti *Tom.* V. *p.* 394.

1709. Engeland verwagt werdt, en te lang agterbleef door tegenwind. In Katalonie vielen ook twee gevegten voor, in Oogst- en Herfstmaand, waarin nogtans partyen niet veel voordeels behaalden op elkanderen. De Graaf van Staremberg, Balaguer bemagtigd hebbende, met hulp van eenig Krygsvolk, bekomen uit Italie, toog, sedert, te rug over de Segra, waarna de beide Legers de Winterkwartieren betrokken (u).

De Koning van Frankryk hadt, dit jaar, geene Vloot in zee gebragt; doch eenige Oorlogsschepen, onder du Guai-Trouin, Caffart en l'Aigle, deeden den Engelschen en Hollandsche Koopvaarderen, nu en dan, eenig nadeel: 't welk nogtans van zo weinig belang was, dat 'er niet zeer over geklaagd werdt (v).

XXIV. Verdrag tusschen Groot-Britanje en de Staaten.

De veldtogt in de Nederlanden was nog niet geëindigd, toen 'er, in den Haage, een nieuw Verdrag gesloten werdt, tusschen de Koninginne van Groot-Britanje en de Staaten. Marlborough hadt 'er, reeds in 't jaar 1706, opening van gedaan (w). Doch Karel, Burggraaf Townshend, die, in 't voorjaar, herwaards gekomen was, hadt 'er over gehandeld, en 't werdt eindelyk, door hem, en door de Gemagtigden der Staaten, getekend op den negenden van Wynmaand. By dit Verdrag, welk men, in Engeland, hieldt voor een werk der Whigs (x), die toen het oor der Koninginne nog

(u) TINDAL *Vol.* VIII. [or XXIII.] *p.* 286—293. DANIEL Journ. *p.* CCLV, CCLVJ.
(v) DANIEL Journal, *p.* CCLVIJ. TINDAL *Vol.* VIII. [or XXIII.] *p.* 297.
(w) Resol. Holl. 15 *May* 1706. *bl.* 353. 17 *Febr.* 1707. *bl.* 85.
(x) LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 464.

nog hadden, beloofden de Staaten „ de schik- 1709.
„ king, in Engeland gemaakt op de opvolging
„ in 't Ryk, te zullen handhaaven, tegen elk,
„ die daarop eenige indragt zou willen doen.
„ Ook zouden zy te wege zoeken te brengen,
„ dat Frankryk de Koningin erkende en den
„ Pretendent het Ryk deedt ruimen." De Koningin verbondt zig, daarentegen, om te wege te brengen „ dat alle de Spaansche Nederlan-
„ den, by 't sluiten der Vrede, tot eene Bar-
„ riere, werden afgestaan aan de Staaten, die,
„ in 't byzonder, bezetting zouden mogen
„ leggen, in Nieuwpoort, Veurne en 't Fort
„ de Knokke, Meenen, de Stad en 't Kas-
„ teel van Ryssel, de Stad en 't Kasteel van
„ Doornik, Condé, Valenchyn, en de Plaat-
„ sen, die men nog op Frankryk zou konnen
„ veroveren: voorts, in Maubeuge, Charleroi
„ de Stad en 't Kasteel van Namen, Lier, Hal-
„ le, na dat het versterkt zou zyn, de schan-
„ sen de Peerel en Filips, Damme, het Kas-
„ teel van Gend en Dendermonde; zullende
„ de schans S. Donaas, als behoorende tot de
„ Vestingwerken van Sluis, in vollen eigen-
„ dom, aan hun afgestaan, en de schans Roo-
„ denhuizen, aan deeze zyde van Gend, ge-
„ slegt worden. De Staaten zouden Bevelheb-
„ bers mogen stellen, over hunne bezettingen,
„ in deeze en andere Plaatsen der Spaansche
„ Nederlanden, buiten benadeeling nogtans
„ van de kerkelyke en weereldlyke regten en
„ vryheden van Koning Karel den III.; die
„ egter niet treeden zou in 't bezit dier Neder-
„ landen, voor hy zig, met de Staaten, door
„ tusschenkomst der Koninginne, verdraagen
„ hadt,

1709. „ hadt, op den gemelden voet." By twee afzonderlyke punten, was beraamd, dat het Overkwartier van Gelderland, geheellyk, midsgaders een gedeelte van Spaansch Vlaanderen zouden afgestaan worden aan de Staaten, die ook bezetting zouden houden in Luik en Huy, tot dat zy, deswege, nader overeengekomen zouden zyn met den Keizer en het Ryk (*y*). Men vindt, dat Townshend de Staaten zeer zou gedrongen hebben, om zig, by dit Verdrag, ook te verbinden, om het Huis van Oostenryk te doen stellen in het volkomen bezit der Spaansche heerschappye; doch dat zy zulks, voorzigtiglyk, van de hand geweezen hadden (*z*). Het Verdrag werdt, eerlang, ter wederzyde, bekragtigd (*a*). Doch het Engelsche Hof veranderde, kort hierna, zo merkelyk van maatregels, dat het, in verscheiden' opzigten, nimmer ter uitvoeringe gebragt werdt. Ook willen sommigen, dat Townshend dit Verdrag, zonder, ja tegen last, geslooten hadt (*b*). Doch wat hier van zyn moge; de bekragtiging der Koninginne hadt 'er het zegel aan gehangen.

XXV. Verklaaring van Holland en Zeeland, ten voordeelen der Fransche

De Staaten van Holland en Zeeland, in aanmerking neemende, dat deeze Landen, sedert veele jaaren, toegenomen waren, in welvaart, door de overkomst van veele onderzaaten des Konings van Frankryk, die, om den Godsdienst, herwaards gevlugt waren, en veelerlei handwerken medegevoerd hadden, be-

(*y*) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 243.
(*z*) BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 92.
(*a*) LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 464.
(*b*) BOLINGBROKES Letters, *Vol.* II. *p.* 88.

beslooten, ten deezen tyde, by openbaaren Plakaate, te verklaaren, dat zy alle deeze vlugtelingen en derzelver kinderen zouden aanmerken, als natuurlyke ingezetenen, die Brieven van *Naturalisatie* of inboorlingschap zouden konnen verkrygen, wanneer zyze begeerden (*c*). Doch alzo deeze Brieven hen niet bevoegd maakten, tot het bekleeden van aanzienlyke ampten, ten ware hun zulks uitdrukkelyk vergund was, door de hooge Overheid (*d*), schynen zy maar zeldzaam begeerd, en, hier te Lande, daar het Burgerregt in de Steden, ook door Vreemdelingen, verkreegen kan worden, van kleine nuttigheid gerekend te zyn (*e*). De algemeene Staaten gaven, in 't jaar 1715, egter een diergelyk Plakaat uit, als die van Holland en Zeeland, reeds te vooren, gedaan hadden (*f*). En alzo men, in Frankryk, niet gehengen wilde, dat de vlugtelingen eenige goederen uit dit Ryk, hun uit kragte van Huwelyks-voorwaarden, uiterste willen of eenigen anderen hoofde toekomende, naar zig namen, geboodt men, ook hier, dat die van Frankryk geene aanspraak altoos zouden mogen maaken, op de goederen der Fransche Vlugtelingen hier te Lande, 't zy uit hoofde van Huwelyks-voorwaarden, erfenis by uitersten wil, of erfenis zonder uitersten wil (*g*): 't welk veel toebragt, om de bezitting deezer vreemdelingen in 't Land te houden. Doch de

1709.

vlugtelingen.

(*c*) *Zie* Groot Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 73, 1281.
(*d*) *Voiez* Supplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 76.
(*e*) *Vide* C. V. BYNKERSHOEK Quæst. Jur. publ. *Libr.* II. *Cap.* XI. *p.* 265.
(*f*) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 87.
(*g*) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 74.

1709. de Vrede, die in 't jaar 1713 gesslooten werdt, deedt deeze wederzydsche strengheden, gedeeltelyk, ophouden.

XXVI. Vervolg der handelinge met Frankryk.

De Vredehandeling met Frankryk was, het gantsche jaar, meer of min, leevendig gehouden door brieven, die de Torcy en Rouillé schreeven aan den Heere van Petkum, en die, door hem, vertoond werden aan den Raadpensionaris (*b*). Ook hadt Petkum een' keer gedaan naar 't Fransche Hof, gelyk wy reeds gemeld hebben. Van hier, in den Haage te rug gekomen, bragt hy eenige voorslagen mede, strekkende, om de drie Wintermaanden te besteeden tot handeling over eene algemeene Vrede, zonder dat men meer spreeken zou van voorafgaande punten (*i*). Hy stelde voor,

's Konings voorslag.

„ dat de Koning het *zevenendertigste* der ontworpen' punten, waarby men verklaarde dat de Wapenschorsing tot het sluiten en bekragtigen der Vrede stondt verlengd te worden; mids Koning Karel eerst in 't bezit gesteld werdt van de gantsche Spaansche heerschappye, niet zou konnen naarkomen, al hadt hy 't schoon getekend. Dat de andere punten, door de Bondgenooten, alleenlyk, waren voorgeslaagen, om eene Wapenschorsing te voorkomen, die de toebereidsels tot den naderenden veldtogt vrugteloos gemaakt zou hebben. Dat deeze reden thans geene plaats hebben kon, alzo de Winter van zelf stilstand van wapenen maakte; waarom men de drie Wintermaanden behoorde

„ te

(*b*) Orig. Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 7, 10, 12 *Octob.* 1709.

(*i*) Missiven *als boven van* 4, 5, 26 *Nov.* 3 *Dec.* 1709.

„ te besteeden, om van Vrede te handelen, 1709.
„ zonder meer te reppen van voorafgaande
„ punten. Dat de Koning zig aan het wezen
„ der ontworpen' punten houden zou, en al-
„ leenlyk begeerde, dat men den vorm der-
„ zelven veranderde; schoon hy, voorheen,
„ verklaard hadt, dat hy hieraan niet langer
„ begeerde gehouden te zyn, dan de onder-
„ handelingen in den Haage duuren zouden.
„ Dat hy, op deezen voet, tegen den eersten
„ van Louwmaand aanstaande, in onderhan-
„ deling wilde treeden, op zulk eene Plaats,
„ als men, onderling, goedvinden zou te be-
„ noemen (*k*)."

Doch deeze voorslag, ter algemeene Staatsvergaderinge overwoogen zynde, werdt bevonden, af te wyken van den voet van handelinge, dien men, tot hiertoe, gevolgd hadt. Men merkte aan „ dat, de voorafgaande punten, „ met Rouillé en de Torcy, ontworpen zyn- „ de, de Koning alleen zwaarigheid gemaakt „ hadt, in het zevenendertigste punt, waarom „ men, sedert, gehandeld hadt over een mid- „ del, om 's Konings zwaarigheid in dit punt „ op te ligten, terwyl men, uit zynen naam, „ van tyd tot tyd, verzekering ontving, dat „ hy de overige punten toestondt. Dat Pet- „ kum alleen naar Frankryk gereisd was, om „ de zwaarigheid, in het zevenendertigste „ punt gemaakt, te boven te komen. Doch „ dat men nu alle voorafgaande punten van „ de hand wees, en terstond in onderhande- „ ling

Aanmerkingen der Staaten op den zelven.

(*k*) Memoir. de MR. PETKUM. MS. Memoir. de TORCY, Tom. II. p. 274.

1709. „ ling van Vrede treeden wilde. Dat hieruit „ bleek, dat het Fransche Hof nog niet ernstelyk geneigd was tot Vrede; maar veeleer „ verdeeldheid en mistrouwen zogt te verwekken, onder de Bondgenooten en in den „ Staat." Alle welke aanmerkingen overgeschreeven werden aan de Staaten der byzondere Gewesten, met bygevoegde vermaaning, om den oorlog ernstelyk door te zetten, en alles in gereedheid te brengen tot het tydig openen van den aanstaanden veldtogt. De Bondgenooten werden hiertoe ook schriftelyk aangespoord: in 't byzonder, haare Majesteit van Groot-Britanje (*l*), die, terstond, antwoordde „ dat zy zig verheugde, dat Frankryks on- „ trouw, eindelyk, ontdekt was:" daarby voegende „ dat zy, zo wel als de Staaten, gezind „ was, tot het voortzetten van den oorlog, „ en het spoedig openen van den veldtogt: „ waartoe zy ook de andere Bondgenooten „ wilde opwekken (*m*)."

XXVII. Nieuwe voorslag van Frankryk.

Zo dra kreeg het Fransche Hof geene kennis van deeze besluiten der Koninginne en der Staaten, of men veranderde 'er eenigszins van toon. De Resident Petkum ontving, in 't begin van Louwmaand des jaars 1710, een

1710. nieuw ontwerp tot Vrede van den Markgraave de Torcy (*n*), behelzende „ dat, schoon de „ Koning, zyn Meester, niet meer verbonden „ was aan de voorslagen, door hem, te voo- „ ren

(*l*) Resol. Gener. *Sabbathi* 14 *Dec.* 1709. *MS.* LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 316, 459. TINDAL *Vol.* VIII. [of XXIII.] *p.* 298—314.

(*m*) Missive de la Reine de la Grande Bretagne *du* 23e *de Decembre* 1709.

(*n*) Missive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 9 *Jan.* 1710.

„ ren gedaan, zo dra dezelven, door zyne 1710.
„ vyanden, verworpen waren; zyne Majesteit
„ egter, uit eene oprcgte begeerte naar de
„ algemeene rust van Europa, zig nog wel
„ op den zelfden voet wilde verdraagen, zo
„ de Vorsten en Staaten, die tegen hem in
„ oorlog waren, eene Plaats en Gevolmagtig-
„ den benoemen wilden, tot het handelen o-
„ ver, en tekenen van eene Vrede, welker
„ voorwaarden zyn zouden 1. dat de Koning,
„ terstond na het tekenen der Vrede, den
„ Aartshertog Karel erkennen zou voor Ko-
„ ning van Spanje en van alle de Spaansche
„ bezittingen, beide in de oude en nieuwe
„ weereld, met uitsluiting alleenlyk van die
„ Staaten en Landen, welken de Koning van
„ Portugal en de Hertog van Savoje, by de
„ Verdragen, gemaakt met den Keizer en des-
„ zelfs Bondgenooten, voor zig bedongen had-
„ den, en van de Plaatsen, die de Aartsher-
„ tog beloofd hadt, den Staaten der Veree-
„ nigde Gewesten te zullen overlaaten. Dat
„ hy, ten zelfden tyde, zynen Kleinzoon al-
„ len onderstand onttrekken zou, zonder hem,
„ hierna, eenige hulpe toe te zenden; zullen-
„ de hy, ter verzekeringe hiervoor, den Staa-
„ ten vier van zyne Plaatsen in Vlaanderen in
„ handen stellen. Voorts, zou hy belooven,
„ dat de Spaansche heerschappy, in en bui-
„ ten Europa, nimmer aan Frankryk komen,
„ en dat zyne onderdaanen nimmer op de In-
„ dien vaaren of handelen zouden, met zyn
„ verlof. 2. Dat hy zig zou vergenoegen met
„ het bezit der Elzas, in gevolge der Mun-
„ stersche Vrede, Straatsburg, Kehl en Bri-

1710. „ ſak te rug geevende, en Landau laatende „ aan 't Duitſche Ryk; ook doende ſlegten de „ Veſtingwerken, welken hy, langs den Rynkant, van Bazel af tot Filipsburg toe, opgeworpen hadt, en den Landgraaf van Hesſen-Kaſſel herſtellende in 't bezit van Rynfelds. Voorts, zou hy den Koning van „ Pruiſſen en den Keurvorſt van Hanover erkennen, en gedoogen, dat het *vierde* punt „ der Ryswykſche Vrede nader onderzogt „ werdt. 3. Dat hy Koningin Anna en de Proteſtantſche opvolging op den troon van Groot-Britanje erkennen, Terre-neuve te rug geeven, en Duinkerken ſlegten zou: ook toeſtemmen, dat de Koning van Engeland" [dat is, de Pretendent] „ zyn voorneemen „ om Frankryk te verlaaten uitvoerde, zo dra „ de Vrede getekend zou zyn. 4. Dat hy de „ algemeene Staaten tot eene *Barriere* afſtaan „ zou alle de Plaatſen, opgeteld in het *tweeentwintigſte* der voorafgaande punten, te „ weeten Veurne, 't Fort de Knokke, Meenen, Yperen, Ryſſel, Doornik, Condé en „ Maubeuge; doende voorts zyn Krygsvolk „ trekken, uit de andere Plaatſen der Nederlanden, welken nog voor den Koning van „ Spanje hielden, en welken den Aartshertoge in handen geſteld zouden worden. Ook „ zou hy den Staaten de begeerde voordeelen „ in den Koophandel toeſtaan. 5. Dat hy den „ Hertoge van Savoje toeſtaan zou, 't gene „ de Bondgenooten voor hem gevorderd hadden, mids de Keurvorſten van Keulen en „ Beieren ook in 't bezit hunner goederen en „ waardigheden herſteld werden. Dat alle

„ dee-

„ deeze voorwaarden zouden uitgevoerd wor- 1710.
„ den, terstond na de bekragtiging der geslooten' Vrede, om welke te treffen, men den
„ tyd, die voor 't openen van den aanstaanden
„ veldtogt verloopen moest, besteeden zou.
„ Doch zo 's Konings aanbiedingen niet aangenomen werden, rekende hy zig ontslaagen van
„ alle verbindtenis (o)."

De Heer van Petkum gaf zig veel moeite, om dit ontwerp den Leden der hooge Regeeringe en den voornaamsten Gezanten der Bondgenooten smaakelyk te maaken. Hy deedt zelfs een' keer naar Amsterdam, om, ware 't mogelyk, de stem deezer magtige Stad te winnen. Hy hieldt hier een mondgesprek met den Pensionaris Buys. Doch hy slaagde niet, in zyn oogmerk. Men meende, hier, dat Frankryk te ver afweek van de ontworpen' punten, de Vrede begeerende te sluiten, zonder dat men verzekerd was, dat de Hertog van Anjou afstaan zou van de Spaansche heerschappye. Men neigde, derhalve, sterk tot het voortzetten van den oorlog. Doch andere Gewesten, en Utrecht in 't byzonder, waren zeer gezet, op het vervolgen der Vredehandelinge. De Staaten van Utrecht, onder welken, zo sommigen meenden, de Franschen heimelyk gewerkt hadden, waren zelfs in overleg, om eene aanzienlyke bezending te doen naar den Haage, en ter algemeene Staatsvergaderinge te verklaaren, dat zy de kosten des krygs niet langer zagen goed te maaken. Men kreeg 'er, in den

Verschil onder de Gewesten over den zelven.

(o) Copie du Plan *envoyé a* Mr. de Petkum *par* Mr. de Torcy. *MS. Voiez aussi* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 3.

1710. den Haage, de lugt van, en vaardigden den Heer *van Welderen* af naar Utrecht, om zulk eene bezending, die zekerlyk veel gerugts maaken moest, te ontraaden. Doch zyne poogingen waren vrugteloos. De Afgevaardigden van Utrecht kwamen in den Haage. Maar eer zy ter algemeene Staatsvergaderinge gehoord werden, sprak men hen afzonderlyk, en bragt, eerlang, te wege, dat zy naar huis keerden, zonder hunnen last geopend te hebben. De voorslagen van Frankryk werden, midlerwyl, overwoogen. Men vondt zwaarigheid, om zig, omtrent het punt van den afstand van Spanje, tot na het sluiten en bekragtigen der Vrede, te verlaaten op het bloote woord van Frankryk. Ook werdt opgemerkt, dat de Koning zig niet verbondt, om maatregels te beraamen met de Bondgenooten, door middel van welken, zyn kleinzoon zou konnen verpligt worden, tot den gevorderden afstand. Men besloot, dan, eenpaariglyk, de Fransche voorslagen van de hand te wyzen. Men gaf Petkum te verstaan, dat men niet in onderhandeling zou konnen treeden, ten ware Frankryk zig hieldt aan de voorafgaande punten, op het zevenendertigste na, waaromtrent men nader zou konnen overeenkomen. Petkum schreef zulks aan de Torcy (*p*), die, terstond, antwoordde „ dat de Koning, zyn Meester, zig „ begeerde te houden aan de voorafgaande „ punten, waarin men geene veranderingen „ maaken zou, dan die, door de omstandig- „ he-

Men wyst dien van de hand.

Nadere uitbieding des Franschen Hofs.

(*p*) Copie *de la* Lettre *de* Mr. Petkum *a* Mr. de Torcy *du* 21 *Janv.* 1710. *MS.*

„ heden, ten tyde der uitvoeringe, gevorderd „ zouden worden. Zelfs zou hy, omtrent het „ zevenendertigste punt, den Bondgenooten „ zulke voorslagen doen, dat hy niet twyfel„ de, of men zou elkanderen, deswege, lig„ telyk verstaan, zo dra men goedvondt, in „ nadere onderhandeling te treeden," waartoe hy Rotterdam, Delft, Leiden, of allerliefst den Haage verkiezen zou, daar de Raadpensionaris Heinsius, de ziel der raadpleegingen, by der hand zyn kon (*q*). De Raadpensionaris kreeg kennis van deezen voorslag, op den tweeden van Sprokkelmaand (*r*). Men besloot, te antwoorden „ dat, zo de Koning de overige „ voorafgaande punten toestondt, men, over „ het zevenendertigste, in onderhandeling zou „ konnen treeden, te Antwerpen of te Brus„ sel: waarna men, in den Haage, aan de al„ gemeene Vrede zou arbeiden." De Torcy schreef, hierop, eindelyk „ dat de Koning de „ voorafgaande punten aannam, zo alsze la„ gen, op het zevenendertigste na, waarover „ men in onderhandeling treeden zou; doch „ niet in de Spaansche Nederlanden; maar te „ Breda, te Bergen op Zoom, of in eenige „ andere Stad onder 't gebied der algemeene „ Staaten (*s*)." Maar men vondt niet geraaden, hem hierin te wille te zyn. De Staaten bestemden, eerlang, met bewilliging der Bondgenooten, Geertruidenberg tot de handelplaats

1710.

Antwoord der Staaten.

Frankryk neemt de voorafgaande punten aan, op één na.

Men besluit te Geertruidenberg

(*q*) Reponse *de* Mr. *de* Torcy *du* 29 *Janv.* 1710. *MS.*
(*r*) Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 22 *Febr.* 1710.
(*s*) Lettr. *de* Mr. Petkum *du* 12 & 23e & *de* Mr. de Torcy *du* 17e 20e & 27e *Fevr.* 1710. *MSS.*

1710. In handeling te treeden.

plaats (*t*), die, op de grenzen van Holland, en verre van den Haage gelegen, niet zo veel gelegenheid liet tot de heimelyke handeling der Franſchen onder de Regenten en onder 't volk (*u*). De Maarſchalk d'Uxelles en de Abt de Polignac werden, door den Koning van Frankryk, benoemd tot de handeling. De Heeren Buys en van der Duſſen, die, van wege de Staaten, naar Geertruidenberg gingen, ontvingen de Franſchen in een Jagt aan den Moerdyk, en hielden hier verſcheiden geſprekken met hen (*v*). 't Verſlag, welk zy, hier van, den elfden van Lentemaand, in den Haage, deeden, liep op deezen zin: „ Dat de Gevolmagtigden van Frankryk hen hadden zoeken te overtuigen, dat de Bondgenooten belang hadden, om eene afzonderlyke Vrede te maaken met den Koning, hunnen Meeſter, met uitſluiting van Spanje; zynde zyne Allerchriſtelyke Majeſteit genegen, om zig, op de plegtigſte wyze, te verbinden, en zelfs eenige Steden van verzekering in te ruimen, tot geruſtſtelling der Bondgenooten, dat hy zynen Kleinzoon, op geenerhande wyze, onderſteunen zou. Dat zy, Afgevaardigden der Staaten, hierop geantwoord hadden, dat de Bondgenooten, naar 't hun toeſcheen, zulk een' voorſlag niet gereedelyk omhelzen zouden, na dat zy dien reeds eens van de hand geweezen hadden. 't Kwam hier aan op de herſtelling van het „ Huis

Geſprek met de Franſchen aan den Moerdyk.

(*t*) Lamberti *Tom.* VI. *p.* 2—10, 15. Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 375—379, 381.
(*u*) Memoir. *de* Torcy, *Tom.* II. *p.* 302.
(*v*) Memoir. *de* Torcy, *Tom.* II. *p.* 287 *& ſuiv.*

„ Huis van Oostenryk, in het bezit van het 1710.
„ Ryk van Spanje, waarin de Koning zynen
„ Kleinzoon geplaatst hadt; waarom zy wat
„ meer verwagten zouden, dan bloote belof-
„ ten van zig daartegen niet te zullen kanten;
„ zynde de geheele weereld overtuigd, dat
„ zyne Majesteit, hiertoe, zo 't hem waarlyk
„ ernst ware, veel kragtiger kon medewerken:
„ gelyk hy ook hadt doen hoopen. Dat de Ge-
„ volmagtigden van Frankryk, zig gelaaten-
„ de, als of zy niet wisten, dat de Koning
„ meer beloofd hadt, dan zy nu aanbooden,
„ na herhaalde sterke verzekeringen van 's Ko-
„ nings opregte begeerte tot Vrede, eindelyk,
„ betuigd hadden, dat het onmogelyk zyn zou,
„ zyne Majesteit immer over te haalen, om
„ zynen Kleinzoon den oorlog te verklaaren,
„ of eenige geweldige maatregels tegen hem
„ te neemen; dat het eenig middel, om Ko-
„ ning Karel te doen stellen in 't bezit der
„ Spaansche heerschappye, was de afstand van
„ een gedeelte derzelve aan Koning Filips,
„ wien men, door het overgeeven der Ko-
„ ningkryken van Napels en Sicilie, zou kon-
„ nen beweegen, om het overige aan den
„ Aartshertoge af te staan; dat men, hierdoor
„ alleen, het storten van meer bloeds zou kon-
„ nen voorkomen, en dat, gelyk het lot der
„ wapenen onzeker was, de Bondgenooten zig
„ zouden konnen genoodzaakt vinden, om
„ vrede te maaken, op nadeeliger voorwaar-
„ den, dan hun nu werden aangebooden. Dat
„ zy, Afgevaardigden der Staaten, hierop,
„ vertoond hadden, hoe zulk eene verdeeling
„ streedt met de Verdragen, door de Bond-

 „ ge-

1710. „ genooten met elkanderen gesllooten, en zelfs „ met de voorafgaande punten, omtrent wel„ ken men in den Haage overeengekomen was; „ zynde zy alleenlyk gezonden, om te hooren, „ wat men aan te bieden hadt, in de plaats van „ het zevenendertigste dier punten, waarover „ de Koning niet voldaan was, en hebbende „ zy geenen last, om op eenige andere zaa„ ken in onderhandeling te treeden:" waarmede het gesprek was afgebroken (w).

XXVIII. Bedenkingen op den voorslag van Frankryk.

't Verslag der Afgevaardigden, door de Gezanten der Bondgenooten in den Haage, en door de byzondere Gewesten overwoogen zynde, oordeelden sommigen, dat men niet uit den oorlog zou konnen geraaken, zonder dat men den Hertoge van Anjou een gedeelte der Spaansche heerschappyen afstondt. Die van Utrecht in 't byzonder merkten aan, dat men nog geen meester was van de gantsche Spaansche Mogendheid; en dat een gelukkige veldtogt zelf, schoon men 'er al eenige Plaatsen in veroverde, gantsch Spanje en de Indien niet zou konnen doen vallen in de magt der Bondgenooten. Doch de meeste Gewesten verstonden, dat de Spaansche heerschappyen onverdeeld behoorden te blyven. Zy werden in deeze gedagten versterkt, door den Graave van Sinzendorff, die den Hertoge van Marlborough en den Raadpensionaris Heinsius een geschrift ter hand stelde, waarin hy, met verscheiden' redenen, beweerde „ dat Frankryks „ voorslag, om Napels en Sicilie af te staan „ aan

(w) Voiez LAMBERTI Tom. VI. p. 15.

„ aan den Hertoge van Anjou, onredelyk was, 1710.
„ en vol zwaarigheden ſtak, en dat 'er het Huis
„ van Ooſtenryk nimmer in zou konnen bewil-
„ ligen." Ook werden 'er andere ſchriften verſpreid onder 't gemeen; waarin dezelfde ſtellingen gedreeven werden (x).

Verdere handeling te Geertruidenberg.

Midlerwyl, hadden de Franſchen nieuwen laſt ontvangen van den Koning: en hierop begeerd, in nadere onderhandeling te komen met de Gevolmagtigden der Bondgenooten: doch alzo Geertruidenberg hiertoe wat ongelegen was, verzogten zy, dat men, nader by den Haag, en te Delft of te Leiden, byeenkomen mogt (y). Doch op dit laatſte werdt niets beſlooten. De Heeren Buys en van der Duſſen keerden, den twintigſten van Lentemaand, wederom naar Geertruidenberg, alwaar de Franſchen, midlerwyl, gekomen waren. Men hieldt, twee dagen agtereen, verſcheiden' byeenkomſten. De Franſchen herhaalden hunnen jongſten voorſlag. Doch na dat deeze, op nieuws, van de hand geweezen was, ſloegenze verſcheiden' ontwerpen van verdeeling der Spaanſche heerſchappye voor. Eerſt vorderdenze Napels en Sicilie voor Koning Filips: toen Arragon. Vervolgens ſloegenze, als uit zig zelven, voor, dat men Sicilie zou konnen verwiſſelen, tegen de Staaten van eenen anderen Vorſt, dien zy niet noemden. Toen ſprakenze van Napels, Sardinie en de Spaanſche Plaatſen op de kuſt van Toskane. Eindelyk, zeidenze, dat Filips zig vergenoe-

(x) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 17, 37.
(y) *Memoir. de* TORCY, *Tom.* II. *p.* 303.

1710. noegen zou met Sicilie, Sardinie en de Plaatsen op de kust van Toskane. Doch een der Gevolmagtigden voegde hierop, dat de andere, die 't woord voerde, zig versprak, en Sicilie genoemd hadt, in de plaats van Napels. De Staatschen toonden zig verwonderd, dat men nog niet gewaagde van een middel van verzekering, in de plaats van het zevenendertigste der voorafgaande punten, volgens de belofte des Konings. Zy voegden 'er by, dat zy, alleenlyk hierover, en niet over een ontwerp van Verdeelinge in onderhandeling konden treeden. De Franschen gaven, hierop, eindelyk, toe „ dat, zo men tot eene verdeeling verstaan kon, zy de voorafgaande punten zouden naarkomen, mids de wapenschorsing duurde, tot op het sluiten der Vrede." Doch zy voegden 'er by „ dat zy nimmer de wapenen zouden konnen opvatten, tegen den Hertoge van Anjou." *Was*, beslootenze, *'t voorgestelde niet voldoende; de Bondgenooten mogten vorderen, 't gene zy verder raadzaam oordeelden.* Met dit bescheid, keerden de Afgevaardigden wederom naar den Haage (z).

XXIX. Raadpleegingen in den Haage. De voorslagen van Frankryk werden, hier, op nieuws, overwoogen. Sommige Leden van den Staat neigden zeer tot eene Verdeeling. Doch de Graaf van Sinzendorff hieldt hun voor „ dat Frankryk, Napels of Sicilie vorderende voor zynen Kleinzoon, meester zogt te worden van den Koophandel in de Middellandsche zee, en in de Levant. Dat hier-„ door

(z) Propos. faites *par* les Min. de la France *le* 21*e* & 22*e de Mars* 1710. *MS.* Lamberti *Tom.* VI. *p.* 40, 41.

„ door den twee takken van het Huis van Oos- 1710.
„ tenryk de onderlinge gemeenschap zou af-
„ gesneeden worden. Dat Spanje in zig zelf
„ uitteeren zou, en eindelyk vervallen in de
„ handen der Franschen. Dat Frankryk, met
„ dit alles, nog niet sprak van middel om de
„ Bondgenooten te verzekeren van de vervul-
„ ling zyner belofte. Dat men, hierom, niet
„ weeten kon, of de Hertog van Anjou zig
„ met de ontworpen' Verdeeling te vrede hou-
„ den, en Spanje ruimen zou, of niet. Dat
„ 'er zelfs op eenen plegtigen afstand van dee-
„ zen Vorst zo weinig staats te maaken was,
„ als op diergelyken, door Frankryk, by ver-
„ scheiden' Verdragen, sedert het Pyreneë-
„ sche, gedaan. Dat de Koning nog bezig was,
„ in het daadelyk ondersteunen van zynen
„ Kleinzoon, met krygsvolk en wapenen, met
„ geen ander oogmerk, dan om de Bondge-
„ nooten te doen gelooven, dat het hem on-
„ mogelyk ware, dien Vorst te verdryven uit
„ Spanje; en dat hy, hierom, genoodzaakt
„ was, het zevenendertigste der voorafgaande
„ punten van de hand te wyzen. Dat 'er, ein-
„ delyk, maar twee wegen waren, om aan
„ een gelukkig einde van zaaken te geraaken,
„ *of* het voortzetten van den algemeenen oor-
„ log, beide tegen Frankryk en den Hertoge
„ van Anjou, tot dat men deezen uit Spanje
„ verdreeven, en Koning Lodewyk genood-
„ zaakt zou hebben, af te zien van het onder-
„ steunen zyns Kleinzoons; *of* het sluiten van
„ eene afzonderlyke Vrede met Frankryk, en
„ het voeren van den oorlog tegen Anjou al-
„ leen: voor welken laatsten weg, hy verklaar-
„ de,

1710. „ de, meest te neigen, behoevende men, zyns „ oordeels, niet meer dan twintigduizend man „ over te voeren naar Katalonie, waarna men „ Anjou, in éénen veldtogt, zou konnen ver- „ dryven uit Spanje." Doch men merkte hiertegen aan, dat Spanje slegts voor een geraamte der Spaansche heerschappye gerekend kon worden; en dat de Spaansche Indien, het beste deel dier heerschappye, nog veroverd zouden moeten worden, na dat Spanje gewonnen ware: 't gene geweldig veel gelds en volks zou moeten kosten (*a*).

Koningin Anna schynt bedugt, voor afzonderlyke handeling tusschen Frankryk en de Staaten.

De Koningin van Groot-Britanje schreef, midlerwyl „ dat zy gaarne bewilligen zou in „ de maatregels, welken de Bondgenooten „ zouden goedkeuren, om eene heilzaame „ Vrede te verkrygen: doch dat zy verstondt, „ dat menze, niet dan met gemeene toestem- „ ming, behoorde te sluiten, gelyk de oorlog „ ook zo gevoerd was, konnende, in geval „ van een afzonderlyk Verdrag met één der „ Bondgenooten, de overigen niet verpligt „ worden, om voor het onderhouden der „ Vrede borg te staan, waardoor dezelve, „ terstond, op schroeven gesteld zou wor- „ den (*b*)." Uit welk schryven, kon afgenomen worden, dat haare Majesteit voor afzonderlyke handeling tusschen Frankryk en de Staaten bedugt was.

XXX. Nadere voorslag der Fran-

Men raadpleegde nog, in den Haage, op den voorslag der Franschen, toen Petkum, een' keer gedaan hebbende naar Geertruidenberg, nieu-

(*a*) Lamberti *Tom.* VI. *p.* 41—49.
(*b*) Lamberti *Tom.* VI. *p.* 49.

nieuwe poogingen deedt, om Marlborough, Sinzendorff en den Raadpensionaris Heinsius te doen bewilligen, in de aanbieding van het Fransche Hof. De Hertog van Marlborough, 't zy, om dat hy Frankryk mistrouwde, of om dat hy de Bondgenooten niet handelbaar genoeg oordeelde (c), wanhoopende aan eenen goeden uitslag der handelinge, begaf zig, kort hierop, naar 't Leger in de Nederlanden. De Gevolmagtigden der Staaten, Buys en van der Dussen, waren, midlerwyl, wederom naar Geertruidenberg gekeerd, alwaar de Franschen nu spraken van eenen afstand van Napels en van de Plaatsen op de kust van Toskane, of van het Koningkryk van Arragon aan Koning Filips, zonder meer te reppen van Sicilie of Sardinie. Doch zy eischten tevens verzekering, voor het naarkomen der voorafgaande punten, van de zyde der Bondgenooten: 't welk den Staatschen, gekomen om hun zulk eene verzekering af te vorderen, zo vreemd voorkwam, dat zy niet schroomden hun, rondelyk, te verklaaren „ dat de Bondgenooten wars waren „ van zulk eene wyze van handelen; en dat „ zy, over de voorgeslaagen' punten, eene „ juiste, duidelyke en onderscheiden' verklaa- „ ring, van de zyde van Frankryk, verwagte- „ den, of anderszins alle onderhandeling zou- „ den afbreeken." De Franschen verzogten tyd, om nog eens aan hun Hof te mogen schryven. Veertien dagen verliepen 'er omtrent, eer zy den Raadpensionaris kennis gaven, dat zy antwoord bekomen hadden, en op nieuws in

1710.

schen van eene verdeeling der Spaansche heerschappye.

Handeling hierover.

(c) See BOLINGBROKE's Letters on History, Vol. II. p. 97.

1710. in besprek begeerden te komen. Zy begeerden, wyders, dat de Staatsche Gevolmagtigden wederom naar Geertruidenberg gezonden werden: doch niet zonder last om te antwoorden, op 't gene hun, laatstelyk, van wege het Fransche Hof, gevraagd was. De Heeren Buys en van der Dussen, op nieuws in gesprek gekomen met de Franschen te Geertruidenberg, vonden, tot hunne groote verwondering, dat zy niets voor te slaan hadden, behalve 't gene zy, te vooren, hadden voorgeslaagen, waarop zy 't antwoord der Bondgenooten verklaarden te zullen afwagten. De Staatschen beklaagden zig, over de kleine opregtheid van het Fransche Hof, vraagende, wyders, waar de verzekering bleef die men hun, zo dikwils, en mondeling en schriftelyk, beloofd had, in de plaats van het zevenendertigste der voorafgaande punten? Zy voegden 'er by, dat de Legers in 't veld waren, en dat het hun toescheen, dat men zig, vrugteloos, langer ophieldt met handelen. De Franschen hernamen, dat zy verscheiden' openingen tot Vrede gedaan hadden, en vreemd vonden, dat men niets voorsloege, van de zyde der Bondgenooten. Men scheidde dan wederom, zonder elkanderen iet nader gekomen te zyn. Hierop werdt, in den Haage, beslooten, dat men den Franschen, door den Resident Petkum, zou doen aanschryven „ dat, „ naardemaal zy niets meer voor te stellen, en „ de Bondgenooten hun niets anders te zeggen „ hadden, de onderhandelingen vrugteloos wa„ ren." Men was egter nog niet gezind, om dezelven af te breeken, waarom men den Heere Petkum uitdrukkelyk gelast hadt, van geen

be-

1710.

bevel om te vertrekken gewag te maaken. De Franſchen antwoordden hem, op den vierden van Bloeimaand „ dat zy, niet nieuws hebben- „ de voor te ſtellen, de wederkomſt der Af- „ gevaardigden zouden verwagten, of om zig „ nader te openen, dan zy gewoon waren, of „ om hun hun afſcheid te geeven." Doch men vondt, in den Haage, onnoodig, de Afgevaardigden, op zulk een' voet, wederom naar Geertruidenberg te zenden (*d*). Petkum gaf 'er den Franſchen kennis van, die hem ſchreeven „ dat „ zy zig dan gereed zouden maaken tot hun „ vertrek." Men hieldt toen de handeling voor afgebroken. Doch 't leedt niet lang, of de Franſchen ſchreeven den Raadpenſionaris, dat zy bevel ontvangen hadden, tot het doen van eenige nieuwe voorſlagen, en de wederkomſt der Afgevaardigden verzogten. Men liet de Heeren Buys en van der Duſſen dan wederom naar Geertruidenberg keeren, tegen 't einde van Bloeimaand. De Franſchen ſtelden nu voor „ dat Koning Filips zig te vrede houden „ zou met Sicilie, Sardinie en de Plaatſen op „ de kuſt van Toskane." Men vraagde hun, „ of zy den Bondgenooten eenige verzekering „ konden geeven, dat de Hertog van Anjou „ Spanje en de Indien aan Koning Karel af- „ ſtaan zou?" Doch hierop kwam geen, of donker antwoord. De Afgevaardigden hernamen „ dat men langs hoe duidelyker zag, hoe „ 't Franſche Hof de handeling ſlegts leeven- „ dig hieldt, om 't volk den laſt des krygs te „ ge-

De Franſchen geeven voor, iet nieuws te willen voorſlaan.

(*d*) Reſol. Holl. 29 *April*, 3 *May* 1710. *MS.* Miſſive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 29 *April*, 6, 14, 17 *May* 1710. *van den* Penſ. DE LA BASSEÇOUR *van* 29 *April* 1710 *en anderen.*

1710. „ geduldiger te doen draagen, niet uit een opregt verlangen naar Vrede. Dat de Bondgenooten, hierom, wel genoodzaakt zouden worden, tot het afbreeken der onderhandelingen, die slegts zouden dienen tot het verwekken en voeden van argwaan." De Franschen namen, hierop, aan, nog eens verslag te doen van 't gene 'er gehandeld was, en de Afgevaardigden keerden, ten zelfden einde, naar den Haage te rug (e).

Handeling met hen. Hier, oordeelde men, in eene byeenkomst van de Gevolmagtigden der Bondgenooten, dat de Plaatsen in Toskane geenszins behoorden afgestaan te worden aan den Hertoge van Anjou. De Gezant van Savoje stelde 't gevaar, welk Italie van zulk een' afstand te dugten hadt, leevendig voor. Ook zou, dagt men, de afstand van Sicilie en Sardinie het Huis van Bourbon volkomen meester maaken van de Scheepvaart en Koophandel der Zeemogendheden, in de Middellandsche zee. Men besloot egter Petkum nog eens te zenden naar Geertruidenberg, om nader te spreeken met de Franschen, die hem eenige hoop gegeven hadden, dat zy middelen zouden voorslaan, om Koning Karel van 't bezit van Spanje en de Indien te verzekeren. Doch zyne reis werdt eenige dagen uitgesteld. Zekere *du Puy* van Geneve, voor deezen Onder-Gouverneur van den Prinse van Oranje, hieldt zig, sedert eenigen tyd, op te Geertruidenberg, daar hy, zo men meende, gebruikt werdt, om Petkums han-

(e) Missive *van de* Heeren Buys *en* van der Dussen *van* 25 *May* 1710. Lamberti *Tom.* VI. *p.* 49—55.

handelingen te dwarsboomen (*f*): waarom Heinsius deezen hadt aangezeid, dat hy, niet zonder naderen last der Staaten, vertrekken moest. In deezen tusschentyd, ontvingen de Franschen te Geertruidenberg, op nieuws, schryvens van hun Hof. De Afgevaardigden toogen, op hun eerste verzoek, zo zeer neigde men in den Haage tot vrede, wederom naar de handelplaatse. De Graaf van Sinzendorff wilde hen verzellen; doch hy liet zig, door Prinse Eugenius, beweegen, om 't voorbeeld van den Engelschen Gezant Townshend te volgen, en den Staatschen de handeling, voor eerst, geheellyk toe te vertrouwen. Men tradt dan, den zestienden van Zomermaand, op nieuws, in gesprek. De Franschen verklaarden „ dat zy van de Plaatsen op de Toskaansche kust afstonden, en zig met den afstand van Sicilie en Sardinie aan den Hertoge van Anjou vergenoegen zouden. Dat de Koning, hun Meester, allerlei redenen gebruiken zou, om zynen Kleinzoon te beweegen tot bewilliging in deeze verdeeling: waartoe hy vier maanden tyds begeerde. Doch, zo de Hertog van Anjou zig, door 's Konings redenen, niet beweegen liet, zou zyne Allerchristelykste Majesteit den Bondgenooten zekere somme gelds toestaan, waarvoor hy goede verzekering zou geeven, te Amsterdam: konnende deeze somme hun dienen, tot het voortzetten van den oorlog tegen den Hertoge van Anjou." Voorts begeerden zy, dat men hun opening deede van 't gene de Bond-

1710.

Zy vorderen, eindelyk, Sicilie en Sardinie alleen, voor den Hertoge van Anjou.

(*f*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 55.

1710. Bondgenooten, en vooral het Keizeryk verder te vorderen hadden (g).

Antwoord op deezen voorslag van de zyde der Bondgenooten.

De Afgevaardigden verslag van deeze nadere aanbieding gedaan hebbende in den Haage, verstondt men, eenpaariglyk, dat de Franschen de Bondgenooten zogten op te houden, of tot eene afzonderlyke Vrede met Frankryk te beweegen. Men besloot, vervolgens, den Resident Perkum naar Geertruidenberg te zenden, om den Franschen te verklaaren „ dat „ 's Konings aanbieding van eene somme gelds „ tot de kosten des krygs, in geval de Hertog „ van Anjou zig, binnen vier maanden, niet „ beweegen liet, om zig met den afstand van „ Sicilie en Sardinie te vrede te houden, niet „ kon aangenomen worden door de Bondge„ nooten, die eene algemeene Vrede beoog„ den, daar, uit het aanneemen van deeze „ aanbieding, slegts eene byzondere Vrede „ met Frankryk te wagten was. Dat de Bond„ genooten, hierom, staan bleeven op de ont„ ruiming van Spanje en de Indien, volgens „ de voorafgaande punten, en dat zy, zo hun „ dit punt toegestaan werdt, de handeling o„ ver de andere punten vervolgen wilden." Doch op deeze verklaaring kwam, in omtrent veertien dagen, geen duidelyk bescheid. De Franschen gaven voor, naderen last te moeten afwagten (h). Eindelyk, schreevenze aan den Raadpensionaris, dat zy, brieven uit Frankryk bekomen hebbende, wederom Afgevaardigden verzogten. Men vraagde hun, in antwoord, „ of zy verzekering geeven konden voor den „ af-

(g) *Memoir. de* TORCY, *Tom.* II. *p.* 340 *& suiv.*
(h) *Lettre de* MR. DE PETKUM *du* 24 *Juin* 1710.

„ afstand van Spanje en de Indien: alzo men, 1710.
„ anderszins, eene nadere samenkomst voor
„ noodeloos hieldt." De Franschen gaven voor
bescheid „ dat men slegts byeenkomen moest,
„ en dat zy gelast waren, om de meening van
„ den Koning, hunnen Meester, nader te ver-
„ klaaren (i)." Elk, zelfs die van Utrecht, welken meest neigden tot het voortzetten der handelinge, oordeelden toen, dat de Franschen slegts tyd zogten te winnen. Nogtans, besloot men, de Afgevaardigden nog eens te laaten keeren naar Geertruidenberg, egter met geenen anderen last, dan om te hooren. Zy traden met de Franschen in gesprek, op den dertienden van Hooimaand, hun verklaarende, dat alle verdere handeling vergeefs zyn zou, zo zy zig niet duidelyker openden, over de ontruiming van Spanje. De Franschen klaagden, dat men den Koning, hunnen Meester, persen wilde, om zig hierover te verklaaren, eer hy verzekerd kon zyn van de Vrede. Zy voegden 'er by, dat, zo de Bondgenooten begeerden, dat zy zig naar huis begaven, men hun den dag van hun vertrek slegts voor te schryven hadt. Eindelyk, begeerdenze nog eens te schryven naar den Koning, beloovende het antwoord, welk zy ontvangen zouden, den Bondgenooten, terstond, te zullen mededeelen. Men vergunde hun, hiertoe, op hunne begeerte, veertien dagen tyds. Doch deeze byeenkomst, de laatste, welke te Geertruidenberg gehouden werdt, eindigde met eenige hevigheden, van wederzyde. De Heer van der

Hevigheid van wederzyde, in de laatste

(i) Lettr. du Marech. d'Huxelles & de l'Abbé de Polignac du 9e Juill. 1710.

1710. der Dussen schroomde niet, den Franschen te verwyten, dat zy ter kwaader trouwe te werk gingen: waartegen de Abt de Polignac de Staatschen beschuldigde van ondankbaarheid jegens de Kroone van Frankryk (*k*). 't Leedt niet langer dan tot den twintigsten, wanneer Huxelles en Polignac eenen brief lieten afgaan aan den Raadpensionaris Heinsius, vervuld met klagten over de handelwyze der Afgevaardigden, en eene uitvoerige verdediging van hun eigen gedrag; waaromtrent zy zig zelfs op het oordeel der ingezetenen van Groot-Britanje en van den Vereenigden Staat durfden beroepen. 't Afbreeken der onderhandelingen weetenze den Bondgenooten alleen. Ook klaagden zy, dat men allerlei schimpschriften tegen Frankryk, ongestraft, hadt laaten drukken en verspreiden, en dat men zig niet hadt ontzien, de brieven, welken zy afzonden en ontvingen, te openen en te leezen. 't Slot was eene ronde verklaaring „ dat zy „ zig niet vermoeijen wilden om eene handeling te doen aanhouden, welke de Bondgenooten wilden afbreeken, om dat de Koning, hun Meester, zig niet verbinden kon, „ tot het gene onmogelyk was, het veroveren „ van Spanje en de Indien op zynen Kleinzoon, „ in den tyd van twee maanden (*l*)."

byeenkomst te Geertruidenberg.

De Franschen wyten den Bondgenooten het afbreeken der handelinge.

XXXII. De Staaten verdedigen de han-

Zo dra deeze brief, ter Staatsvergaderinge van Holland, gelezen en overwoogen was, beslooten de Staaten van dit Gewest „ dat „ men den Franschen, door de Heeren Buys „ en

(*k*) Lamberti *Tom.* VI. *p.* 55—60. Hist. de la Paix d'Utr. *p.* 149—168. Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 381—401. Bolingbrokes Letters *Vol.* II. *p.* 98.

(*l*) *Voiez* Lamberti *Tom.* VI. *p.* 60.

„ en van der Dussen, zou doen schryven, 1710.
„ dat, naardemaal zy geen middel van verzekering voorsloegen voor de ontruiming van Spanje, en de Bondgenooten, zonder zulk eene verzekering, in geene nadere handeling konden treeden; men berustte in hunne verklaaring, dat hun verblyf te Geertruidenberg, of in eenige andere Plaats van Holland, voortaan, nutteloos zyn zou."

Handelwyze der Bondgenooten omstandiglyk.

De algemeene Staaten voegden zig, zonder uitstel, naar dit besluit der Staaten van Holland (*m*). Ook vonden zy, weinige dagen laater, geraaden, den Gezanten der Bondgenooten eene uitvoerige wederlegging van den jongsten brief der Franschen ter hand te doen stellen, die, zo wel als de brief, openlyk, in druk kwam. Men wees, in deeze wederlegging, aan „ dat, de vyanden, sedert
„ eenen geruimen tyd, gezogt hebbende, in
„ onderhandeling te komen, men, van de
„ zyde der Bondgenooten, hierin, niet hadt
„ konnen bewilligen, zonder dat men, vooraf, eens geworden ware, over eenige punten, die op eenen goeden uitslag der onderhandelinge konden doen hoopen; van welke punten het eerste en voornaamste geweest was de afstand van Spanje en de Indien aan Koning Karel den III. waarin Frankryk, zelfs voor de aankomst van Rouillé en de Torcy, en voor het opstellen der voorafgaande punten, duidelyk, bewilligd hadt. Dat men, hierom, geenszins vreemd
„ vin-

(*m*) Resol Gener. *Merc.* 23 *July* 1710. *by* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 64. Lettre *de* Mrs. BUYS *en* VAN DER DUSSEN *du* 22e *de* *Juill.* 1710.

1710. „ vinden moest, dat de Bondgenooten op
„ dit punt gestaan hadden; en dat zy volkomene verzekerdheid hadden begeerd, dat het zou naargekomen worden. Dat de Bondgenooten hadden gemeend, deeze verzekerdheid alleen te konnen vinden in het zevenendertigste der voorafgaande punten, welk zyne Allerchristelykste Majesteit niet hadt konnen toestaan: waarom dit punt het onderwerp der onderhandelingen te Geertruidenberg geworden was; in welken men zig voorgesteld hadt, een ander middel te zoeken, waarin de Bondgenooten dezelfde verzekerdheid zouden konnen vinden, welke zy zig, uit het gemelde punt, beloofd hadden. Dat de eerste voorslag, om den Bondgenooten Steden van verzekeringe in de Nederlanden af te staan, niet hadt konnen aangenomen worden, om dat men zig, daardoor, zou hebben ingewikkeld gezien, in eenen afzonderlyke en onzekeren oorlog met Spanje. Dat de Gevolmagtigden van Frankryk, overtuigd, dat de Vrede algemeen behoorde te zyn, zouden Spanje en de Indien, die Koning Filips nog bezat, afgestaan worden; twee middelen hadden voorgesteld, het een van bedwang, het ander van overreeding; doch dat zy het eerste, als te hard voor Frankryk, van de hand geweezen hadden; en het tweede, insgelyks, voor onuitvoerlyk gehouden, ten ware men hun een gedeelte der Spaansche heerschappye overgaf, waardoor Koning Filips bewoogen mogt konnen worden, om van het overige af te staan. Dat zy,

„ ein-

„ eindelyk, verklaard hadden, dat zy zig met 1710.
„ Sicilie en Sardinie zouden te vrede hou-
„ den: 't welk, van de zyde der Bondgenoo-
„ ten, niet anders konnende verstaan worden,
„ dan dat Koning Filips zig dan door Frank-
„ ryk zou laaten beweegen, om het overig
„ gedeelte der Spaansche heerschappye aan
„ de Bondgenooten af te staan; zo hadt men
„ egter, eindelyk, met bevreemding, verno-
„ men, dat de Gevolmagtigden van Frank-
„ ryk zig hierop niet duidelyk hadden willen
„ verklaaren, ja zelfs het tegendeel wilden
„ schynen te onderstellen: hebbende een van
„ hun, schoon, zo hy voorgaf, als zyne by-
„ zondere meening, konnen goedvinden, te
„ vraagen, of men zig niet zou vergenoegen
„ met een zekere somme gelds, tot voort-
„ zetting van den oorlog tegen Spanje? Dat
„ de Bondgenooten, hierom, geoordeeld had-
„ den, zig niet te moeten verklaaren op het
„ omhelzen eener verdeelinge, voor zy Frank-
„ ryks meening nader hadden verstaan: ten
„ welken einde, zy op den Heere Petkum be-
„ geerd hadden, dat hy hierover spreeken wil-
„ de met de Franschen; doch dat deezen,
„ zonder zig nader aan hem te willen openen,
„ verzogt hadden, op nieuws, in onderhande-
„ ling te komen met de Afgevaardigden der
„ Staaten; die, te Geertruidenberg gekomen,
„ niet anders uit hun hadden konnen vernee-
„ men, dan dat de eisch der Bondgenooten,
„ aan 't Fransche Hof, duister en dubbelzin-
„ nig gevonden was. Dat de Afgevaardigden
„ hierop dien eisch nader verklaard hadden,
„ daarbyvoegende, dat de Bondgenooten de

 „ aan-

1710. „ aanbieding van onderstand in geld, tot het
„ veroveren van Spanje en de Indien, niet kon-
„ den aanneemen; alzo men elkanderen, noch
„ over de begrooting der somme, noch over
„ de zekerheid der betalinge, noch, ein-
„ delyk, over de verzekering, dat Frankryk
„ den Hertoge van Anjou op geenerlei wyze
„ zou ondersteunen, zou konnen verstaan. Dat
„ men, hieruit, zag, dat de Gevolmagtigden
„ van Frankryk, in hunnen brief, ten onregte,
„ onderstelden, dat de Bondgenooten allen on-
„ derstand in geld, van welke natuur die ook
„ ware, en met hoe veele verzekerdheid de-
„ zelve ook mogt gegeven worden, van de
„ hand geweezen hadden, hebbende men dee-
„ zen voorslag alleenlyk geweigerd aan te nee-
„ men, om dat dezelve de Bondgenooten nood-
„ zaakte, tot eenen byzonderen oorlog met
„ Spanje: 't welk vierkant streedt met hun oog-
„ merk. Dat de Afgevaardigden, wyders,
„ verklaard hadden, te verstaan, dat, op de
„ onderstelling, dat Sicilie en Sardinie afge-
„ staan werden, de overige voorafgaande pun-
„ ten, zelfs het zevenendertigste, in kragt blee-
„ ven, en gevolgelyk, dat Spanje en de Indien,
„ binnen zekeren bepaalden tyd, zouden over-
„ gegeven worden; waaromtrent zy eene nette
„ en duidelyke verklaaring begeerden, voor zy
„ zig, op de voorgeslaagen verdeeling, kon-
„ den openen: waarna zy middelen voorslaan
„ zouden, om aan een einde van den oorlog te
„ geraaken: onder welke middelen, men ook
„ rekenen mogt, dat, wanneer de Koning van
„ Frankryk, volgens de voorafgaande punten,
„ in de noodzaakelykheid gebragt mogt wor-

„ den

„ den, om zynen Kleinzoon, met geweld, van 1710.
„ het bezit van Spanje en de Indien te doen
„ afstaan, de Bondgenooten hunne wapenen
„ hiertoe ook zouden gebruiken, schoon zy,
„ anderszins, volgens de voorafgaande pun-
„ ten, met stilzitten zouden konnen volstaan.
„ En dat, op zulk eene duidelyke verklaaring
„ van den kant der Bondgenooten, geen an-
„ der antwoord gekomen was, dan de brief
„ aan den Raadpensionaris Heinsius. 't Was
„ nu, vervolgde men, onbetwistbaar, dat, zo
„ lang men gehandeld hadt, de afstand van
„ Spanje en de Indien het hoofdpunt der han-
„ delinge geweest was, en dat de Bondgenoo-
„ ten, om hierop gerust te konnen zyn, geene
„ mindere zekerheid begeerd hadden, dan zy,
„ in het zevenendertigste der voorafgaande pun-
„ ten, meenden te vinden. 't Was niet minder
„ klaar, dat de Bondgenooten Spanje en de In-
„ dien, met regt, voor 't Huis van Oostenryk
„ vorderden, niet slegts van den Hertoge van
„ Anjou, als bezitter; maar inzonderheid van
„ den Koning van Frankryk, die, tegen den
„ blykbaarsten afstand, en tegen de plegtigste
„ Verdragen, zynen Kleinzoon aan dit bezit ge-
„ holpen hadt; zonder dat eene voorgewende
„ of waare onmogelykheid hem van de ver-
„ pligting hiertoe ontslaan kon. Ook moest zy-
„ ne Majesteit zelf hiervan overtuigd zyn,
„ alzo hy anders, ook eer men nog in onder-
„ handeling getreden was, den afstand van
„ Spanje en de Indien niet zou hebben konnen
„ belooven. En zou, ware het anders, een der
„ Staatsdienaaren van Frankryk, met wien
„ men, hier, in 't voorleeden jaar, gehandeld

1710. „ hadt, niet hebben konnen zeggen, *dat Koning Filips, veelligt, eerder te Versailles zyn zou dan by.* Uit al 't welke volgde, dat men, in de laatste byeenkomst te Geertruidenberg, niets gevorderd hadt, dat 't gene, van den beginne af, gevorderd geweest was: 't welk, derhalve, in den meergemelden brief, ten onregte, *nieuw, ongehoord, onregtvaardig en onmogelyk in de uitvoering* genoemd werdt. 't Was ook ligtelyk te wederleggen, dat de voorslagen der Afgevaardigden, als strydig met zig zelven, beschreeven werden, alzo zy altoos ondersteld hadden, dat de voorslag eener verdeelinge geschied was, op de onderstelling, dat, door het omhelzen van den zelven, alle de zwaarigheden in de voorafgaande punten zouden opgeligt geweest zyn. En schoon men, in de laatste byeenkomst, onderzogt hadt, of 'er ook eenig ander middel uit te denken ware, om de Bondgenooten van den afstand van Spanje en de Indien te verzekeren; moest dit onderzoek niet aangemerkt worden als een bewys, dat de Afgevaardigden geduuriglyk van gedagten veranderd waren; zynde zy onveranderlyk gebleeven by het vorderen van verzekering voor den gemelden afstand. Ook hadt men, gelyk voorgegeven werdt, in 't voorleeden jaar, niet gezeid, dat men 't voor een' hoon hieldt, zo de Bondgenooten verdagt gehouden werden, dat zy den Koning van Frankryk zouden willen verpligten, om zyne magt te voegen by de hunne, tot verdryvinge van Koning Filips. Zeker, zo men hadt willen veranderen, de voordeelen, in

„ het

„ het voorleeden jaar en in dit, in de Neder- 1710.
„ landen, behaald, zouden 'er bekwaame aan-
„ leiding toe gegeven hebben. Men klaagde
„ wel zeer, over de hardheid, die 'er gelegen
„ was in het beweegen van den Koning van
„ Frankryk tot het beoorloogen van zynen
„ Kleinzoon; en men ſtelde de hulp, die de
„ Bondgenooten, hiertoe, terwyl de wapen-
„ ſchorſing van twee maanden duurde, zou-
„ den willen bybrengen, op eene haatelyke
„ wyze, voor. Doch men vergat, te gewaa-
„ gen van de hardheid, gelegen in het over-
„ weldigen der Spaanſche heerſchappye, door
„ zyne Majeſteit. Ook zou de Koning zynen
„ Kleinzoon ligtelyk brengen konnen, tot het
„ wedergeeven van Spanje en de Indien, zo
„ hy 't maar ernſtelyk voornam. Te bepaalen,
„ dat de wapenſchorſing eindigen zou, zo de
„ afſtand niet binnen den beſtemden tyd ge-
„ ſchiedde, hadt geene meerdere hardheid in,
„ dan men, in alle de Verdragen van dien aart,
„ beſpeuren kon. Ook hadt men gevorderd,
„ dat Frankryk alleen, binnen den tyd der Wa-
„ penſchorſinge, Spanje en de Indien zou doen
„ overgeeven, om dat de Gevolmagtigden van
„ Frankryk zo veele zwaarigheden gemaakt
„ hadden, in het voegen van troepen der Bond-
„ genooten by die van Frankryk. Vreemd
„ moeſt het, daarenboven, voorkomen, dat
„ men, in den brief, bybragt, dat Frankryk
„ bewilligd hadt in alles, wat van de zyde der
„ Bondgenooten voorgeſteld was: daar men,
„ immers, nooit hadt bewilligd, in 't verklaa-
„ ren van den oorlog aan Spanje, zo de gevor-
„ derde afſtand van de hand geweezen werdt,

„ noch

1710. „ noch immer eenige verzekering, in de plaats „ van het zevenendertigste der voorafgaande „ punten, hadt voorgeslaagen. Men hadt, dikwils, verklaard, dat Frankryk alle de voorafgaande punten, op dit éénе na, aannam. „ Men hadt, in de plaats van dit punt, drie „ Plaatsen van verzekering in de Nederlanden „ aangebooden, of, eindelyk, Sicilie en Sardinie gevorderd, om den Hertog van Anjou, „ hierdoor, tot het afstaan van Spanje en de „ Indien te beweegen: en als de Afgevaardigden hierop gevraagd hadden, of de overige „ punten zouden naargekomen worden, zo „ deeze verdeeling aangenomen werdt, zulk „ eene vraag aangemerkt, als een bewys, dat „ de Bondgenooten de handeling wilden afbreeken; en hierop geëischt, dat de Bondgenooten zig te vrede hielden met de voorafgaande punten, behalve het zevenendertigste, zonder Steden van verzekering, en onder afstand van Sicilie en Sardinie. En nog „ durfde men de Bondgenooten beschuldigen „ van styfzinnigheid en onregtvaardigheid, om „ dat zy zulke fraaije aanbiedingen niet omhelsden. Doch 't bleek klaar, dat de voorslag van eene verdeeling alleen geschied was, „ om tweedragt te verwekken onder de Bondgenooten. Ook behelsde de brief verscheiden' aanmerkingen, eeniglyk strekkende, om „ de ingezetenen van Engeland en van deezen „ Staat op te hitsen tegen de Regeeringe: maar „ men wist, daar en hier, beter dan onder sommige andere volken, dat de oorlog alleen „ gevoerd werdt, tot bescherming der vryheid, „ niet om te heerschen over zyne nabuuren.

„ De

,, De korte tyd, binnen welken men den brief 1710.
,, afgezonden hadt, bewees niet, gelyk men
,, voorgaf, dat men de Bondgenooten niet wil-
,, de ophouden; maar dat men zig, al voor lang,
,, gereed gemaakt hadt, tot het afbreeken der
,, onderhandelingen. Ook was den Franschen
,, Gevolmagtigden geen tyd van veertien dagen
,, voorgeschreeven, gelyk voorgewend werdt;
,, maar men hadt duidelyk gezeid, dat het op
,, eenige dagen meer of minder niet zou aan-
,, komen. Voor 't overige, wist men niet, waar
,, op de Gevolmagtigden zagen, als zy klaagden
,, over persoonlyke beledigingen. Tegen de
,, schimpschriften, waren Plakaaten uitgegeven,
,, en maakers en drukkers derzelven werden
,, gestraft, als menze ontdekte. Men wist in
,, 't byzonder niet van 't onderscheppen en ope-
,, nen van eenige brieven, hoewel men, vol-
,, gens gebruik in de Grenssteden, niemant in
,, Geertruidenberg toegelaaten hadt, dan die zy-
,, nen naam aan den Bevelhebber hadt aangege-
,, ven. Ten besluite, werden de Bondgenooten
,, vermaand, tot het voortzetten van den oor-
,, log: alzo nu duidelyk gebleeken was, dat de
,, vyand de Vredehandeling afgebroken hadt
,, (*n*)." Op deeze wyze, zogten de Staaten de schuld van 't afbreeken der onderhandelingen, geheellyk, te schuiven op de Franschen. De Koningin van Groot-Britanje gaf, eerlang, te verstaan, dat zy 't gedrag der Franschen en den inhoud van den brief aan den Raadpensionaris Heinsius, t'eenemaal, afkeurde (*o*). De Heer Marinus van Vrybergen, der Staaten gewoonly-

,, ke

(*n*) Resol. Holl. 14 *Aug.* 1710. *bl.* 294. Resol. Gener. *Dom.* 27 *July* 1710. *by* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 65.
(*o*) Resol. Gener. *Jovis* 7 *Aug.* 1710. *MS.*

1710. ke Gezant aan het Engelsche Hof, schreef egter, omtrent deezen tyd „ dat men aldaar niet ongenegen scheen, om Sicilie, en misschien ook „ Sardinie over te geeven, zo men, daarvoor, „ eene algemeene Vrede, onder genoegzaame „ zekerheid, verkrygen kon. Doch dat 'er de „ Staatsdienaars niet van reppen durfden, om „ dat het Parlement, te vooren, zo sterk geyverd hadt, voor het behouden der gantsche „ Spaansche nalaatenschap, ten behoeve van „ Koning Karel (*p*)." Voorts, hadt ook het Weener Hof zo veel genoegen in de handeling der Staaten te Geertruidenberg, dat het hun, ter deezer gelegenheid, den titel gaf van *Celsi & potentes*, of *Hoog-Mogenden* (*q*): waarin men, tot hiertoe, zwaarigheid gevonden hadt. De Staaten besłooten, sedert, den Bedienden der Keizerlyke Kancelerye, voor het toestaan van deezen titel, een geschenk te doen van tienduizend guldens (*r*). Frankryk alleen onthieldt den Staaten deezen titel nog, en daar verliepen nog eenige jaaren, eer men dien aldaar verwerven kon. De Gevolmagtigden van Frankryk waren, midlerwyl, op den zesentwintigsten van Hooimaand, naar huis gekeerd (*s*). Men ontdekte, eerlang, dat zy onhandelbaarer geworden waren, ter oorzaake van eene merkelyke verandering in de hooge Amptenaars der Koninginne van Groot-Britanje; tot welke verandering, het Fransche Hof, zo gemeend werdt, heimelyk, gearbeid hadt. Wy zullen 'er, in 't volgende Boek, nader, van gewaagen.

Het Keizerlyk Hof geeft den Staaten den titel van *Hoog-Mogenden.*

(*p*) Missive *van den* Heere VAN VRYBERGE *van* 17 *Juny* 1710.
(*q*) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 76, 78.
(*r*) Resol. Holl. 24 *July* 1710. *bl.* 268.
(*s*) Missive *van den* Raadp HEINSIUS *van* 27 *July* 1710.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

AGTENZESTIGSTE BOEK.

INHOUD.

I. *Veldtogt in de Nederlanden. Douai, Bethune, S. Venant en Aire gewonnen.* II. *Staat des krygs, in Duitschland. In Piemont. In Spanje en Portugal. Slag by Sarragossa. Slag by Villa Viciosa.* III. *Verandering der hooge Amptenaaren, in Engeland. Het Fransche Hof bedient 'er zig van. Keizer Jozefus sterft. Karel de VI. wordt Keizer.* IV. *Frankryk slaat een ontwerp van Vrede voor, aan het Engelsche Hof. 't Wordt, in den Haage, afgekeurd. Inzigten der Engelschen en Staatschen. De Engelschen handelen, heimelyk, met het Fransche Hof.* V. *Veldtogt in de Nederlanden. Bouchain gewonnen. De Prins van Oranje en Nassau verdrinkt, ongelukkiglyk, by 't Stryensche Sas. Geboorte van zynen Zoon, Prinse Willem Karel Henrik Friso.* VI. *Staat des oorlogs in Spanje. Verschil met Portugal. Noordsche zaaken.* VII. *Byzondere voorslagen van Frankryk aan Groot-Britanje. Fransch ontwerp eener algemeene Vrede. De Engelschen dringen op openbaare handeling. Buys naar Engeland gezonden. Filips de V. staat de Spaansche Nederlanden af aan den Keurvorst van Beieren.* VIII. Ge-

Geheime voorslag der Franschen, aan 't Engelsche Hof. Men besluit, te Utrecht, van vrede te handelen. Vernieuwing der Verbonden met Groot-Britanje. Marlborough van zyne ampten verlaaten. IX. *Aanvang der Vredehandelinge, te Utrecht. Naamen der voornaamste Gevolmagtigden.* X. *Inzigten en belangen van Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten. Tegenwoordige staat van de Regeering der Spaansche Nederlanden.* XI. *Handeling van Prinse Eugenius en van den Pensionaris Buys aan 't Engelsche Hof* XII. *Opening der byeenkomsten, te Utrecht. De Franschen verklaaren hun algemeen ontwerp nader. Misnoegen over hunne verklaaring.* XIII. *Aanmerkingen op dezelve. Handeling over een antwoord.* XIV. *Eischen der Keizerschen. Der Engelschen. Der Portugeeschen. Der Pruissischen en der Savooischen.* XV. *Eischen der Staatschen. Aanmerkingen op alle de Eischen. Misnoegen der Keizerschen.* XVI. *De Vredehandeling verflaauwt, te Utrecht.* XVII. *'t Parlement van Engeland beschuldigt de Staaten. Zy verdedigen zig. Antwoord der Koninginne van Groot-Britanje.* XVIII. *Veldtogt in de Nederlanden. Last aan den Hertoge van Ormond. Strooperyen en Schutgevegten. Ormond maakt zwaarigheid om te vegten. Schryvens aan hem en aan de Koninginne. Antwoord haarer Majesteit, Quesnoi belegerd.* XIX. *Koningin Anna dreigt, dat zy afzonderlyk sluiten zal. Staat der geheime handelinge, tusschen Engeland en Frankryk. Afstand van Filips den V. van 't regt op de Fransche Kroone geregeld. Ook 't punt der bezettinge van Duinkerken, door de Engelschen.* XX. *Aanspraak van Koningin Anna, vervattende een ontwerp*

der Vrede. Uitwerkſels deezer aanſpraake. XXI. *Ormond zondert zig, met de Engelſche troepen, af van 't vereenigd Leger. Hy bezet Gend en Brugge.* XXII. *Nederlaag der Bondgenooten, by Denain. Douai, Quesnoi en Bouchain verlooren. 't Fort de Knokke gewonnen.* XXIII. *Tweede Wapenſchorſing tuſſchen Frankryk en Groot-Britanje. Handeling van Bolingbroke, in Frankryk.* XXIV. *Vervolg der Vredehandelinge te Utrecht. Twiſt over de Barriere der Staaten. Voorval tuſſchen de bedienden van Menager en die van den Graave van Regteren. Twiſt over Doornik. Handeling met Groot-Britanje.* XXV. *Portugal neemt de Wapenſchorſing aan. De Franſchen brandſchatten Suriname, Berbice en Curaçao. De Zweeden houden veele ſchepen aan. Staat des krygs in 't Noorden.* XXVI. *De Koning van Pruiſſen werpt bezetting in Meurs.* XXVII. *Argwaan der Engelſchen op de Franſchen. De Staaten beſluiten tot Vrede. Nieuw Verdrag van Barriere met Groot-Britanje. De Koning van Pruiſſen ſtaat naar 't Overkwartier van Gelderland. Italie onzydig verklaard.* XXVIII. *Twiſt met de Franſchen, over de onderhoorigheden der Plaatſen, welken zy zouden afſtaan, en over de Lyſt der Regten op de Koopwaaren.* XXIX. *De Engelſchen ſtellen een' dag tot het ſluiten der Vrede. Zy, de Portugeeſchen, Pruisſiſche, Savooiſchen en Staatſchen tekenen de Vrede met Frankryk. Inhoud der Verdragen van Vrede en Koophandel tuſſchen Frankryk en de Staaten.* XXX. *Aanmerkingen over deeze Verdragen. De Utrechtſche Vrede wordt afgekondigd.* XXXI. *Voornaame punten uit de Verdragen van Groot-Britanje, Portugal, Pruiſſen en Sa-*

Savoje. XXXII. Protesten tegen 't gehandelde te Utrecht. Besluit van 't verhaal der Utrechtsche Vredehandelinge.

1710.

I.
Opening van den Veldtogt in de Nederlanden.

ZO dra men, in den Haage, hadt begonnen te twyfelen, aan den goeden uitslag der onderhandelingen te Geertruidenberg, was men te raade geworden, den veldtogt in de Nederlanden te openen. Marlborough, Eugenius en andere Legerhoofden begaven zig, omtrent het midden van Grasmaand, naar het Leger, dat te Doornik verzameld werdt. Een gedeelte der bezettinge deezer Stad, die onder den Graave van Albemarle stondt, maakte zig, ten zelfden tyde, meester van het Kasteel van Mortagne: welk, nogtans, den volgenden dag, heroverd werdt, door den vyand. Doch Albemarle ontweldigde het hem andermaal, en sedert werdt het, door sterker bezetting, voor eene tweede herovering beveiligd. Het Leger, van Doornik zynde opgebroken, trok, eerlang, door de vyandlyke Linien by Douai, om het beleg te slaan voor deeze Stad. Te gelyk toog Marlborough, met een deel des Legers, over de Scarpe, zig by Vitri nederslaande. Dit noodzaakte den vyand, die, reeds te vooren, ten deele naar den kant van Atrecht, ten deele naar Douai geweeken was, S. Amand, Marchienne en andere Plaatsen beneden Douai te verlaaten, en verder af te trekken tot aan Kameryk. Hierdoor stondt den Bondgenooten de weg open naar Douai: welk, terstond, onder bevel der Prinsen van Oranje en van Anhalt-Dessau, werdt aangetast.

De Bondgenooten belegeren Douai.

De

De Loopgraaven werden geopend, op den vierden van Bloeimaand. De belegerden deeden eenen geweldigen uitval, op den zevenden; doch werden wakkerlyk afgeslaagen, door den Prinse van Oranje, en met merkelyk verlies te rug gedreeven. Van de zyde der Bondgenooten, sneuvelde driehonderd man, in deeze gelegenheid. Zulke uitvallen geschiedden 'er, daarna, nog meer dan eens, waardoor de voortgang der belegeringe gehinderd werdt. De Maarschalk de Villars, zig, midlerwyl, gesteld hebbende aan 't hoofd van 't vyandlyke Leger, welk, aan verscheiden hoopen, in Artois, in Henegouwen, en agter de Somme, samengetrokken was, gaf voor, de Schelde, tusschen Bouchain en Denain, te willen overtrekken, tot ontzet van Douai. Ook deedt hy 't, eerlang, zig tusschen Bouchain en Ribecourt nederslaande. De Bondgenooten maakten, hierop, ook eenige beweegingen, trekkende, gedeeltelyk, over de Scarpe, en zig bereidende, om den vyand slag te leveren. Doch Villars schuwde den stryd. Men besloot, derhalve, het beleg van Douai voort te zetten. 't Liep egter aan, tot in 't midden van Zomermaand, eer men post hadt konnen vatten in den bedekten weg; en tot den negentienden, eer men storm loopen kon: die, door de belegerden, dapperlyk afgeslaagen werdt. Maar op den vyfentwintigsten, verzogten zy in besprek te komen, en des anderendaags gaven zy de Stad en 't Fort de Scarpe over, by eerlyk verdrag. De Luitenant-Generaal Hompesch werdt Bevelhebber deezer Vestinge, wel-

1710.

De Stad geeft zig over.

1710. ker verovering den Bondgenooten veel volks gekost hadt (a).

Bethune gewonnen. Na 't inneemen van Douai, trok het Leger der Bondgenooten wederom naar Vitri, en sloeg zig neder te Villars-Brulin. De Maarschalk de Villars, schoon merkelyke versterking van volk bekomen hebbende, week, daartegen, agter zyne nieuwe Linien, tusschen Atrecht en Miramont, dekkende dus Atrecht voor een beleg, welk men in den zin gehad hadt. De Bondgenooten beslooten toen, tot het beleg van Bethune, welk, op den vyftienden van Hooimaand, berend, en op den negenentwintigsten van Oogstmaand, by Verdrag, opgegeven werdt (b). Terwyl 't beleg van Bethune nog duurde, vielen 'er nog wel eenige schutgevegten voor, tusschen gedeelten der wederzydsche Legeren; doch Villars droeg gedurig lyk zorg, dat het tot geenen veldslag kwame.

S. Venant en Aire insgelyks. Op den zesden van Herfstmaand, werden Aire en S. Venant berend, door de Bondgenooten. S. Venant gaf zig, den dertigsten, over, op eerlyke voorwaarden. Doch Aire hieldt het uit, tot op den negenden van Slagtmaand (c). De vyand hadt, ondertusschen, een geleide der Bondgenooten, welk, van Gend, langs de Leye, opwaards trok, geslaagen. De Ridder van Luxemburg ondernam ook, omtrent het einde van Herfstmaand, het Fort de Scarpe te verrassen. Doch zyn toeleg', ontdekt zynde, mislukte. Wat eerder, hadt de Partyganger *Des-Moulins* gepoogd, Leuven in

(a) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 96—112.
(b) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 113.
(c) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 128—138.

in te neemen. Doch hy werdt, door de burgers, met den Burgemeester *van de Ven* aan 't hoofd, zulks ontvangen, dat hy onverrigter zaake aftrekken moest (*d*). Kort na het overgaan van Aire, betrokken de wederzydsche Legers de Winterkwartieren (*e*). 1710.

Aan den Rynkant, viel wederom niets voor van belang. De Legers waren beide nog zo zwak, dat zy weinig op elkanderen ondernee-men durfden. De Keurvorst van Hanover, die 't Duitsche Leger gebooden hadt, kreeg 'er, eindelyk, verdriet in, ziende dat men hem te magteloos liet, om der gemeene zaake dienst te doen. De Graaf van Gronsfeld werdt, sedert, in zyne plaats gesteld (*f*). In Piemont, werdt ook luttel uitgevoerd. De Graaf van Thaun zogt, te vergeefs, in het Dauphiné te dringen, en moest zig te vrede houden, dat hy den Hertog van Berwick belet hadt, het vyandlyk Leger in Spanje, met krygsvolk, te ondersteunen (*g*). In Hooimaand, vertoonde zig eene Vloot van zesentwintig Oorlogsschepen en een aanzienlyk getal van andere Vaartuigen op de kusten van Languedok, met oogmerk, naar 't schynt, om eene landing te doen, en daardoor een' opstand te verwekken, in dit Gewest. Ook werdt 'er, eerlang, omtrent Cette, eenig Engelsch Krygsvolk ontscheept, onder 't bevel van eenen Languedokschen Edelman, *de Sessan* genaamd. Doch alzo de opgezetenen zig stil hielden, was men genoodzaakt, het Krygsvolk

II. Staat des Krygs in Duitschland.

In Piemont.

(*d*) Lamberti *Tom.* VI. *p.* 120—128.
(*e*) Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 402—422.
(*f*) Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 422.
(*g*) Tindal *Vol.* VIII. [*or* XXIII] *p.* 422, 423.

1710. volk wederom aan boord te doen gaan, en de Franſche kuſten te verlaaten (*b*).

In Spanje en Portugal. In Spanje en in Portugal, was de kryg, nu voordeelig, dan wederom nadeelig, uitgevallen voor de Bondgenooten. In Zomermaand, werdt Eſtadella in Arragon, voor Koning Filips, ingenomen. Eenige weeken laater verooverde de Markgraaf de Bai Mirando in Portugal, ſtormenderhand. Karel en Filips zig, ſedert, beide aan 't hoofd der wederzydſche Legeren geſteld hebbende, viel 'er, op den zevenentwintigſten van Hooimaand, een kort doch hevig gevegt voor, by Almanara, waarin de Bondgenooten het ſlagveld behielden. De Legers raakten nog eens aan elkanderen, by Penalva, op den vyftienden van Oogſtmaand. Doch toen werden de Bondgenooten genoodzaakt te wyken. Vyf dagen laater, viel de bloedige ſlag by Sarragoſſa voor, in welken de vyand, in 't eerſt, eenig voordeel behaald hebbende op de Bondgenooten, eerlang, geheellyk geſlaagen, en op de vlugt gejaagd werdt. Koning Karel werdt, na den ſlag, met groote toejuiching, in Sarragoſſa ontvangen. Ook deedt hy, ſedert, zyne openbaare intrede in Madrid, van waar het Hof van Koning Filips geweeken was naar Valladolid. Maar hy bleef 'er niet lang. Filips zig, wederom by zyn Leger gevoegd en eene aanzienlyke verſterking van manſchap, onder den Hertoge van Vendôme, bekomen hebbende, verraſte de Engelſchen, in Briguega, alwaar de Generaal Stanho-

Slag by Sarragoſſa.

(*b*) Hiſt des Camiſards, *Tom.* II. 367. DANIEL Journ, *p.* CCLXIV.

hope en verscheiden' andere voornaame Legerhoofden gevangen genomen werden. 't Leger der Bondgenooten, onder den Graave van Staremberg, den vyand, midlerwyl, genaderd zynde, viel 'er, op den tienden van Wintermaand, wederom een veldslag voor, by Villa Viciosa. Hier kreegen de Bondgenooten de nederlaag. Twee Battaillons Staatsch Voetvolk lieten 'er 't leeven, of de vryheid. Staremberg deedt den aftogt, met het overschot des Legers, egter, zonder vervolgd te worden. Koning Filips werdt, terstond na den slag, te Saragossa ingehaald, met geene mindere toejuiching, dan Koning Karel, weinige maanden te vooren, ontmoet hadt. Verscheiden' andere Steden verklaarden zig, kort hierop, voor Koning Filips. De zaaken van Koning Karel werden geweldig agteruit gezet, door den ongelukkigen slag, by Villa Viciosa. Het Prinsdom van Katalonie alleen hieldt zyne zyde nog: welk, nogtans, na 't verlies van Gironne, in Louwmaand des volgenden jaars, aan alle kanten, open lag voor den vyand (i). Zulke merkwaardige veranderingen in Spanje maakten het Fransche Hof traager tot het sluiten der Vrede, op de begeerde voorwaarden. Doch de eigenlyke oorzaak van het afbreeken der onderhandelingen te Geertruidenberg was de verandering in Engeland, van welke wy nu, kortelyk, verslag moeten doen.

1710.

Slag by Villa Viciosa.

Van den aanvang der Regeeringe van Koninginne Anna af, hadt de Leer van de volstrek-

III. Verandering der

(i) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 158—174. TINDAL *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 423—450. DANIEL Journal, *p.* CCLXII—CCLXIV.

1710. ftrekte verpligting der onderzaaten, om zig te onderwerpen aan het Koningklyk gezag, die, voor de omkeering des jaars 1688, fterk gedreeven was, wederom, merkelyken opgang gemaakt. Inzonderheid, yverde voor deeze Leer, en tegen de verdraagzaamheid der verfchillende gezindheden, Doktor *Henrik Sacheverell*, die zig, hierdoor, gezien maakte by de Torys, welken alle gelegenheden aangreepen, om zig te herftellen in 't verlooren bewind. In Oogftmaand des jaars 1709, hadt Sacheverell gepredikt over 't *gevaar van valfche broederen.* De Predikaatfie kwam in 't licht, en werdt, greetiglyk, gekogt en gelezen. Doch de Whigfche Staatsdienaars der Koninginne merktenze aan, als voorbedagtelyk gefchied, om hen in den haat te brengen van 't gemeen. Sacheverell werdt voor 't Huis der Gemeenten gedagvaard. De meefte Leden verftonden, dat hy het regt des overleeden Konings tot de Kroon, en zelfs dat der tegenwoordige Koninginne, van welke hy nogtans eerbiedigtyk gefproken hadt, op fchroeven ftelde, en hierom ftraf verdiende. Doch de Torys, die men niet ongenegen hieldt tot den Pretendent, oordeelden, dat zyn prediken veeleer lof waardig was. Terwyl het Huis hierover twiftte, wiften fommigen der Koninginne in te boezemen, dat Sacheverell, om 't voorftaan haarer voorregten, in gevaar was. Ook begeerden zy, na dat hy, by meerderheid van ftemmen, fchuldig verklaard was, dat men hem zagtelyk handelen zou. Hy werdt veroordeeld, om zig drie jaaren van 't prediken te onthouden. Zyne berugte Predikaatfie en andere fchriften werden, door

hooge Amptenaaren, in Engeland.

door beuls handen, verbrand (k): doch de Koningin zag zulks met leedwezen, en 't bragt veel toe, om haar van haare tegenwoordige Staatsdienaars te vervreemden. De Torys kwamen, hierop, van alle kanten, voor den dag, met smeekschriften aan de Koninginne, waarin de ontbinding van het tegenwoordig Parlement begeerd werdt, onder verzekering, dat het volgende beter zou yveren, voor de voorregten haarer Majesteit. De Koningin, iemant tot Kolonel begeerende te bevorderen, tegen den zin des Hertogs van Marlborough, ontmoette, ook hierover, zo veel tegenstands, van 's Hertogs zyde, dat zy van haare begeerte afstondt; doch merkelyk misnoegen behieldt, tegen haaren Generaal. De Torys voedden dit misnoegen. In de Lente deezes jaars, bevorderde haare Majesteit den Hertog van Screwsbury, die ten voordeele van Sacheverell gestemd hadt, tot Groot-Kamerling (l): 't welk den Groot-Thesaurier Godolphin en anderen Whigs zeer tegenstondt. Wat laater, werdt de Graaf van Sunderland, Sekretaris van Staat, verlaaten van zyn ampt. Men begon toen ook voor 't verlaaten van Marlborough te dugten; en de Keizer en de Staaten vertoonden haarer Majesteit, hoe veel invloeds eene merkelyke verandering in haare Staatsdienaars hebben moest, op de buitenlandsche zaaken. Doch 't hielp luttel. Godolphin werdt, insgelyks, afgezet, het Parlement ontbonden, en verscheiden' veranderingen gemaakt, onder de

1710.

(k) Burnet *Vol.* II. *p.* 552. Tindal *Vol.* VIII. [of XXIII.] *p.* 321—370.

(l) Gedrag van de Hertogin van Marlb. *bl.* 266.

1710. de hooge Amptenaars. In 't nieuw Parlement, welk, kort hierop, byeengeroepen werdt, was het getal der Whigs egter maar weinig kleiner, dan dat der Torys. Men ondernam, nogtans, het gedrag der voorige Amptenaaren van Staat en van Oorloge te onderzoeken, en te bestraffen: men maakte eenige nieuwe schikkingen, in sommige zaaken, om 't volk genoegen te geeven. Sacheverell en veelen, die hem gunstig geweest waren, werden bevorderd. De Koningin werdt zeer gevleid, in eene menigte van Aanspraaken. Zy zelve oordeelde, dat zy, te vooren, onder de magt der Whigs geweest zynde, nu eerst, uit eigen hoofde, zou beginnen te regeeren (m). En sommigen hadden, al voor meer dan een jaar, opgemerkt, dat zy onafhangkelyker van haare Staatsdienaars zogt te worden, dan zy plagt te zyn (n).

Het Fransche Hof bedient zig van deeze verandering.

Het Fransche Hof hieldt, midlerwyl, een waakend oog op 't gene in Engeland omging, en voorspelde, uit de veranderingen, aldaar voorgevallen, nieuwe maatregels, in de buitenlandsche zaaken. Men verspreidde zelfs, hier te Lande, geschriften, waarin beweerd werdt, dat Frankryk met de nieuwe Staatsdienaars reeds overeengekomen was, omtrent een Ontwerp van Vrede (o). De dood des Keizers, die, kort hierna, voorviel, bragt veel toe, om Koningin Anna, en zelfs de Vereenigde Staaten te doen neigen, tot het hervatten der afgebroken' handelinge. De

(m, Gedrag van de Hertogin van Marlb *bl.* 273, 276, 280. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 1–76. *Memoir. de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 6 *& suiv.*

(n) Missi. *van den* Heere VAN VRYBERGE *van* 17 *Juny* 1710. *MS.*

(o) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* V. *pag.* 80.

1710. Keizer Jozefus sterft.

De stam van Oostenryk hing, in den aanvang des oorlogs, aan het leeven van drie Vorsten, Keizer Leopold, die nog niet zeer oud was, en zyne twee Zoonen, Jozefus en Karel, de eerste, wat boven, de andere onder de twintig jaaren oud. Leopold was, in 't jaar 1705, overleeden. En op den zeventienden van Grasmaand des jaars 1711, stierf zyn oudste Zoon en Opvolger Jozefus, aan de kinderpokjes (*p*). De Koningin van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Gewesten kreegen, terstond, berigt van dit onverwagt overlyden. Ook werden zy beide verzogt, om hunne ernstige poogingen aan te wenden by de Keurvorsten, dat Koning Karel, tot opvolger zyns Broeders in de Keizerlyke waardigheid, verkooren mogt worden. De Staaten voldeeden aan dit verzoek, zonder uitstel, in gevolge van een besluit, op den zevenentwintigsten van Grasmaand genomen: waarby ook het voortzetten van den oorlog werdt vastgesteld (*q*). De Koningin van Groot-Britanje nam diergelyk besluit: hoewel zy en haare nieuwe Staatsdienaars, te gelyk, verstonden, dat men Koning Filips nu in 't bezit van Spanje en de Indien laaten moest: oordeelende zy, dat het evenwigt van Europa te zeer gebroken zou zyn, zo de Keizerlyke waardigheid bekleed werdt door eenen Koning van Spanje (*r*). Beide de Mogendheden schreeven aan de Keurvorsten,

1711.

ten

(*p*) Missi. *van den* Env. BRUYNINX *van* 17, 18 *April* 1711. STRUVII Corp. Hist. Germ. *Per.* X. *Sect.* XII. *p.* 4074.

(*q*) Resol. Gener. *Luna* 27 *April* 1711. *bl.* 538. *en by* LAMBERTI *Tom.* VI *p.* 624. Resol. Holl. 15 *May* 1711. *bl.* 231.

(*r*) BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 102. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 78, 79.

1711.

Karel de VI. wordt Keizer.

ten behoeve van Koning Karel. De Keurvorsten kwamen, in Oogstmaand, te Frankfort, byeen, en, op den twaalfden van Wynmaand, werdt Koning Karel tot Keizer verheeven, onder den naam van *Karel den VI*. Hy was, in 't laatst van Herfstmaand, te Barcelona, scheep gegaan, en, door den Vice-Admiraal Pieterson, met eenige Staatsche schepen, begeleid naar S. Pietro d'Arenas, daar hy aan land stapte: zig voorts begeevende naar Milaan. En hier vertoefde hy, tot dat hy kennis van zyne verkiezing gekreegen hadt. Toen begaf hy zig naar Frankfort, daar hy, den twee-entwintigsten van Wintermaand, gekroond werdt. De Keurvorsten van Keulen en Beieren, door Keizer Jozefus in den Ryksban gedaán, en van hunne waardigheid ontzet zynde, waren van het regt tot de verkiezinge uitgesloten geweest, en hadden, hierom, tegen de verheffinge van Koning Karel, *geprotesteerd* (s).

IV. Ontwerp van Vrede, door Frankryk voorgeslaagen, aan het Engelsche Hof.

Doch men kon, aan 't Fransche Hof, nog naauwlyks tyding hebben van de ziekte, immers niet van het afsterven van Keizer Jozefus, toen men reeds een ontwerp gesmeed hadt van eenige punten van Vrede, op welken men aanboodt, in nadere handeling te willen treeden met de Bondgenoóten. De Torcy, die dit ontwerp, op den twee-entwintigsten van Grasmaand, getekend hadt, zondt het aan 't Engelsche Hof: waarmede men, eenige maanden te vooren, eene heimelyke onderhandeling begonnen hadt. De Graaf van Tallard, die, na 't sluiten der Ryswyksche Vrede, Ambas-

(s) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 628—668.

bassadeur der Kroone van Frankryk in Engeland geweest was, hadt met zig derwaards genomen een' Priester, *Gaultier* genaamd, die, na 't ontstaan van den oorlog, in Engeland gebleeven was, alwaar hy zig hadt weeten te dringen in de gunst des Graaven van Jersey, voorheen Ambassadeur aan 't Fransche Hof, wiens Vrouw Roomsch-Katholyk was. Hier hadt hy kennis gemaakt met *Matthys Prior*, die den Graaf van Jersey, en te vooren den Graaf van Portland, in hunne Gezantschappen in Frankryk, als Sekretaris gediend hadt. Gaultier hieldt geduurende den oorlog heimelyke briefwisseling met de Torcy, doch gedroeg zig, hierin, zo voorzigtiglyk, dat hy niet in 't oog liep te Londen. Op hem hadden, eindelyk, de nieuwe Staatsdienaars der Koninginne het oog geworpen, om eene heimelyke handeling aan te vangen met Frankryk. Zy zonden hem, in Louwmaand deezes jaars, derwaards, met een verzoek uit hunnen naam „ dat de „ afgebroken handeling met de Staaten hervat „ mogt worden, alzo zy nog te wankel zaten, „ om eene byzondere handeling met Frankryk „ te beginnen." Men zondt hem te rug, met eenen beleefden brief aan den Graave van Jersey, die meer niet inhieldt, dan dat zyn voorslag aangenaam geweest was; doch dat de Koning gewigtige redenen hadt, om de handeling met de Staaten niet te hervatten, weshalve hy haare Majesteit eene byeenkomst van alle de Gevolmagtigden der Bondgenooten voorsloeg. Dit antwoord werdt te algemeen geoordeeld in Engeland. Gaultier stak andermaal over, om 'er nader verklaaring op te begeeren. En

1711.

hy

1711. hy keerde, voor de tweede reize, naar Engeland, met het Ontwerp van de Torcy, waarvan wy gewaagd hebben (*t*). In de Inleiding van dit Ontwerp, werdt aangemerkt „ dat de „ Koning, schoon ten vollen in staat, om den „ oorlog, met roem, voort te zetten, egter „ geneigd was tot Vrede; doch dat hy, te „ Geertruidenberg, ondervonden hebbende, „ hoe zeer zy, die thans den Staat der Vereenigde Nederlanden regeerden, alle onderhandelingen hadden weeten vrugteloos te „ maaken, te raade geworden was, zig te vervoegen aan de Engelschen." Wyders, boodt hy aan van Vrede te handelen, op de volgende voorwaarden: „ 1. Veilige Koophandel voor „ de Engelschen, op Spanje, de Middellandsche „ zee en de Indien. 2. Een *Barriere* of voormuur voor de Staaten, naar het welbehaagen „ der Engelschen, en vrye en veilige Koophandel voor de ingezetenen der Vereenigde Gewesten. 3. Opregte poogingen, om den Bondgenooten van Engeland en de Staaten genoegen te geeven: en 4. byzonderlyk, om „ 't geschil over de Spaansche heerschappye „ tot een goed einde te brengen. 5. Onverwyld begin der handelinge, 't zy met Engeland en de Staaten alleen, of ook met de „ andere Bondgenooten, ter keuze van Engeland. 6. Aken of Luik, tot handelplaats, „ insgelyks ter keuze der Engelschen (*u*)" De nieuwe Sekretaris van Staat, *Henrik S. John*, gaf

(*t*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 29—42.
(*u*) Copie manuscr. des Propos. de la France. *Zie ook* Rapp. van 't Geh. Committé II. *Deel*, *Byl.* N. I. *bl.* 1. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 669.

gaf van dit ontwerp kennis aan den Heere *Raby*, Gezant der Koninginne by de Staaten, in de plaats van Townshend, die, onlangs, t'huis geroepen was. Raby deelde het den Raadpensionaris en den anderen Gemagtigden tot de Vredehandelinge mede. Men hieldt dit Ontwerp, hier, voor duister en los; doch men verklaarde egter, zo wel als Groot-Britanje, den oorlog moede te zyn, schoon men dit meende bedekt te moeten houden voor den vyand. Voorts, wilde men gaarne treeden in de maatregels, welken men, gezamenlyk, dienstig zou oordeelen, tot het verkrygen van eene goede Vrede (*v*). Men hadt nu, in den Haage, tyding gekreegen van het afsterven van Keizer Jozefus, en reeds gearbeid, om Koning Karel te doen verkiezen tot zynen opvolger. Men zag, derhalve, minder reden, dan te vooren, om hem in 't bezit van Spanje en de Indien te doen stellen. Eenige schrandere Leden der Regeeringe hadden zelfs, voor 's Keizers dood, al begreepen, dat men, Spanje niet konnende overweldigen, gelyk, na den slag by Villa Viciosa, geheel onwaarschynlyk geworden was, wel genoodzaakt zou zyn, wilde men eens een einde van den oorlog zien, Filips in 't bezit te laaten van dit Ryk (*w*). Men oordeelde, derhalve, dat de vrede nu ligter zou te treffen zyn, dan voorheen. Doch men verstondt, dat men zig egter gelaaten moest, als of men den oorlog sterk dagt voort te zetten, op dat men zo veel

1711.

In den Haage afgekeurd.

Inzigten der Engelschen en Staatschen.

(*v*) Missive *van den* Penf. BUYS *van* 11 *May* 1711. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 670, 673, 674. Rapp. van 't Geh. Committé I. *Deel*, *bl.* 3, 4.

(*w*) Missive *van* S. V. GOSLINGA *van* 2 *Jan.* 1711.

1711. veel voordeeliger voorwaarden zou mogen bedingen van Frankryk. Het Ontwerp van de Torcy werdt aangezien, als opgesteld, om Engeland te vleijen, en tot afzonderlyke handeling te beweegen: waaruit verdeeldheid volgen moest onder de Bondgenooten. Men meende, hierom, niet te veel moeite te konnen aanwenden, om deel te behouden in de handeling, die, tusschen de Hoven van Versailles en Londen, begonnen was. Weinige weeken te vooren, hadt het Fransche Hof den Staaten ook nog gelegenheid willen geeven tot handeling, door den Hertoge van Lotharingen; doch alzo zy de voorslagen daartoe, van Frankryks zyde, verwagtten, en het Fransche Hof 'er op stondt, dat dezelven, van den kant der Bondgenooten, geschiedden, hadt deeze opening geen gevolg gehad (x). Midlerwyl, hadt men, van hier, de Engelschen doen polsen, of zy tot eene redelyke Vrede neigen zouden? en tot antwoord bekomen „ dat men, beide in 't maaken van „ vrede en in 't voortzetten van den oorlog, „ gezind was, goed verstand te houden met „ de Staaten, die egter, eenige opening ziende tot handelen, de Koningin, terstond, kennis geeven moesten van het gantsche geheim (y)." Zo veel vertrouwelykheid eischten zy, die, eerlang, toonden, dat zy den Bondgenooten, en den Staaten in 't byzonder niets van hunne heimelyke handelingen vertrouwen wilden. Ondertusschen, hadden deeze handelingen invloed op den welstand van gantsch

(x) Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 28 *Maart* 1711. *van den* Pens. BUYS *van* 26 *Maart*, 20 *April* 1711.
(y) Memory written *by* MR. JOHN DRUMMOND. *MS.*

gantsch Europa, waarom 't wel noodig zyn zal, dat wyze, omstandiglyk, en met de vereischte naauwkeurigheid, te boek stellen. 1711.

De Engelsche Staatsdienaars dan, 't zyze den meesten welstand van 't Ryk zogten, gelyk zy voorgaven; 't zyze, gelyk hun naging, heimelyk door Frankryk gewonnen waren, vonden geraaden, de handeling met het Hof van Versailles voort te zetten, zonder 'er, in den tyd van vyf maanden, den Staaten eenige kennis van te geeven (z). Raby deedt een' keer naar Londen, om onderregt te worden van 't geheim. Ten zelfden tyde, werdt hy tot *Graave van Strafford* verheeven. Matthys Prior stak, nevens Gaultier, in Hooimaand, over, naar Frankryk, met eenige nieuwe voorslagen van de Koninginne, welken men voorhadt zo lang bedekt te houden, tot dat menze, met wederzydsche bewilliging, besloote te openbaaren (a). De Heer *Nikolaas Menager*, die, voor eenige jaaren, ook in den Haage, tot eene heimelyke handeling over de Vrede, gebruikt geweest was (b), werdt, daarentegen, naar Engeland gezonden, om den handel voort te zetten (c). De Engelschen zogten, niet slegts Gibraltar en Port Mahon, maar ook verscheiden' byzondere voordeelen voor hunnen koophandel te bedingen, by eenige voorafgaande punten, die zy meenden voor zig te moeten houden, om geen' argwaan te geeven aan hunne

De Engelschen handelen heimelyk met het Fransche Hof.

Wat zy zogten.

(z) Memoir. de TORCY, Tom. III. p. 69.
(a) Memoir. de TORCY, Tom. III. p. 49 & suiv.
(b) Memoir. de TORCY, Tom. I. p. 281.
(c) Memoir. de TORCY, Tom. III. p. 66.

1711. ne handeldryvende Bondgenooten, met naame aan de Staaten (*d*). Het Groot Verbond verpligtte hen, om niet van vrede te handelen, dan met gemeenen raad en bewilliging; doch zy oordeelden, naar 't schynt, dat zy aan deeze verpligting voldaan hadden, door de mededeeling van het eerste en ruwste ontwerp van de Torcy.

V. Veldtogt in de Nederlanden.

Terwyl deeze bedekte handel werdt voortgezet, hadt men den veldtogt, in de Nederlanden, geopend. De Hertog van Marlborough, schoon genoegzaam vervallen uit de gunst der Koninginne, voerde egter wederom het hoog gebied over 't vereenigd Leger. Hy was, reeds in Lentemaand, herwaards gekeerd; en men hadt beslooten, voor den vyand, in 't veld te zyn. Het vereenigd Leger werdt verzameld, omtrent de Scarpe en de Vaart van Douai, onder bevel van den Luitenant-Generaal *Cadogan*. De Franschen trokken omtrent Kameryk en Atrecht byeen. Marlborough, in 't midden van Grasmaand, uit den Haage vertrokken, sloeg zig, aan 't hoofd van 't vereenigd Leger, neder, tusschen Douai en Bouchain, daar hy Prins Eugenius en nog eenige troepen bleef afwagten. Doch deeze Prins werdt, door de ziekte en dood van Keizer Jozefus, langer opgehouden in Duitschland, dan men gehoopt hadt. De Franschen hadden zig, midlerwyl, op eene voordeelige plaats, agter de Sanset, nedergeslaagen. Marlborough vondt ongeraaden, hun aan te tasten, eer hy de verwagtte ver-

(*d*) Rapp. van 't Geh. Committé I. *Deel*, *bl.* 5—12. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 675—680.

versterking van manschap bekomen hadt. Daar viel, derhalve, in eenige maanden, niets voor van gewigt, tusschen de wederzydsche Legers. Het Fransche Hof, de verkiezing eens Keizers, naar welke waardigheid de Keurvorst van Beieren ook stondt, willende doen uitvallen tegen de verwagting der Bondgenooten, ligtte eenig krygsvolk uit de bezettingen langs de Maaze en Moezel, tot versterking van 't Leger aan den Opper-ryn: 't welk Prins Eugenius nog langen in Duitschland hieldt. In Zomermaand, veranderden de Legers in de Nederlanden van Legerplaatse; en op den vierden van Oogstmaand, verraste Marlborough de vyandlyke Linien, by S. Omer. Weinige dagen laater, sloeg hy 't beleg voor Bouchain. De Plaats werdt, op den tienden, berend, door den Generaal Fagel. Villars deedt vergeefsche poogingen om haar te ontzetten. Zy gaf zig, twintig dagen na 't openen der loopgraaven, over by verdrag, op den twaalfden van Herfstmaand. De heimelyke handeling tusschen de Hoven van Versailles en Londen, waarvan de Staaten, omtrent deezen tyd, wederom eenige opening kreegen, was eene der voornaamste oorzaaken, waarom, in deezen veldtogt, niets meer ondernomen werdt. Marlborough keerde, in 't begin van Slagtmaand, naar den Haage, en, na een kort verblyf, naar Engeland (c).

1711. Bouchain gewonnen.

De Prins van Oranje, Joan Willem Friso, hadt zig, in 't begin van den veldtogt, ook begeven naar 't Leger in de Nederlanden, onaangezien de handeling met den Koning van Pruissen,

Joan Willem Friso, Prins van Oranje.

(c) TINDAL Vol. IX. [or XXIV] p. 90—112.

1711. sen, over de verdeeling der nalaatenschap van Koning Willem, ten zelfden tyde, sterk aangebonden, en nog niet ten einde gebragt was. De Koning van Pruissen hadt den Staaten doen verklaaren „ dat zyne troepen niet optrekken „ zouden, zo men hem de verschuldigde agterstallen niet voldeede, en hem, daarenboven, geene voldoening gave, wegens zyne „ eischen op de nalaatenschap van Koning Willem." De Staaten antwoordden hem beleefdelyk; en bewoogen hem, hierdoor, tot het afzenden zyner troepen, naar 't vereenigde Leger. Doch de Koning besloot, kort hierna, zelf een' keer te doen naar den Haage, tot bevordering der vereffening van de geschillen over de nalaatenschap. Men was, onder anderen, oneenig, over 't bezit van Dieren, welk de Koning vorderde, en de Prins niet afstaan wilde, zelfs niet by voorraad; waartoe egter de Staaten scheenen te neigen (*f*). Zy ontbooden, hierop, den Prins uit het Leger. De Koning was, op den vyfden van Zomermaand, aangekomen, in den Haage. Doch de Prins hadt geantwoord, dat men zyne tegenwoordigheid in 't Leger niet missen kon. De Koning drong, ondertusschen, zo zeer, op 's Prinsen overkomst, dat hy 'er, eindelyk, toe besloot. Men meende, dat de Koning te sterker op deeze overkomst gesteld was, om dat hy zig van al 't vermogen, welk hy op de Staaten hadt, dagt te bedienen, om den Prins, die alleenlyk Stadhouder van Friesland en Groningen was, ook tot

en Nassau, verdrinkt, ongelukkiglyk, in 't overvaaren naar 't Stryensche Sas.

(*f*) Resol. Gener. *Jovis* 2 *Mart.* 21 *April* 1711. *bl.* 424, 514. Resol. Holl. 17, 21 *April* 1711. *bl.* 175, 190.

tot Stadhouder der andere vyf Gewesten te doen 1711.
verheffen. Wat hier van zy; de Prins schreef den Staaten, op den negenden van Hooimaand, dat hy aan hunne begeerte voldoen, en naar den Haage komen zou. Maar eene onverwagte ramp verhinderde hem, zyn voorneemen te voltrekken. Hy was op reis gegaan; en, met zynen Stoet, op den veertienden, gekomen aan den Moerdyk, van waar hy zig naar het Stryensche Sas moest laaten overzetten. Terwyl een gedeelte van den Stoet, met de paarden en pakkaadje, aan den Moerdyk, vertoefde, tradt de Prins, benevens de Heeren *Verschuur*, *Plettenberg* en *Onno Boudewyn du Tour*, en eenigen van 's Prinsen bedienden in de Veerschuit. De koets en de paarden, die den Prins aan den dyk gebragt hadden, werden, ten zelfden tyde, met de schouwe, overgevoerd. Doch naauwlyks was de Veerschuit halver wege gekomen, of daar ontstondt een weinig winds, van zwaaren stortregen verzeld. De Prins besloot, hierop, met du Tour en *Hilken*, die hem verzelden, over te stappen in de schouw, en, om voor den regen gedekt te zyn, in de koets te gaan zitten. De Veerschuit raakte, ondertusschen, niet zonder groot gevaar, over. Maar de schouw helde, door 't opsteeken van den wind, zo geweldig, over zyde, dat men voor omslaan bedugt was. Zy was niet verre van den overzydschen oever gekomen, toen de Prins uit de koets tradt, om zo veel te eerder aan land te konnen stappen. Doch terwyl de schouw, door tegenwind, beneden den steiger vervallen, wat hooger opstak, wordt zy, door een' fellen rukwind, ge-

 heel

1711. heel over zyde geslaagen. De Prins, die zig, in 't eerst, nog aan den mast en aan du Tour vasthieldt, werdt, door 't geweld der golven, uit de schouw gesmeeten, en ging terstond te gronde. Hilken, Kolonel van 's Prinsen Lyfwagt, die in de Koets gebleeven was, liet hier insgelyks het leeven. Doch du Tour en de overigen kwamen behouden aan land. 's Prinsen Lyk werdt niet voor den negenden dag, toen 't boven kwam, gevonden, en, op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand des volgenden jaars, te Leeuwaarden, begraaven. Hy werdt zeer betreurd, by alle de vrienden van het Huis van Nassau. De Koning van Pruissen zelf scheen zo getroffen van dit onverwagt overlyden, dat hy zig moest doen aderlaaten. De Prins, die, sedert zyne verheffing tot Generaal van 't Voetvolk, in verscheiden' veldtogten en belegeringen, blyken van beleid en dapperheid gegeven hadt, bereikte naauwlyks vierentwintig jaaren, toen hy, op zulk eene deerlyke wyze, aan zyn einde kwam (g). Hy liet eene Dogter en eene zwangere Gemaalin na. De algemeene Staaten, oordeelende, dat de Prinses Weduwe zig, in haaren tegenwoordigen staat, niet moeijen kon met de vereffening der hangende geschillen, over Konings Willems nalaatenschap, namen, by meerderheid van stemmen, *een besluit*, om zig, deswege, by voorraad, met den Koning van Pruissen, te verdraagen, op eenen voet, waar

(g) Copie manuscr. *de* deux Lettr. *de* MR. O. B. DU TOUR *du* 2 *&* .. *Juill.* 1711. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 506–515. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 118.

JOHAN WILLEM FRISO,
Prins van Oranje,
Erf-Stadhouder van Friësland,
Stadhouder van Groningen enz.

N. de Ruiter pinx. *J. Houbraken fec.*

Is. TIRION excudit.

waar in zyne Majesteit bewilligde. Doch de Prinses kon hiertoe niet verstaan. Ook verklaarden Friesland en Groningen zig uitdrukkelyk tegen het besluit der meerderheid (*h*): welk egter stand greep, tot dat 'er, in 't jaar 1732, een nader Verdrag van Verdeelinge getroffen werdt.

1711.

Geboorte van Prinse Willem Karel Henrik Friso.

De Prinses Weduwe beviel, op den eersten van Herfstmaand, te Leeuwaarden, gelukkiglyk, van eenen Zoon, die *Willem Karel Henrik Friso* genaamd werdt. Wy hebben hem, voor weinige jaaren, zien verheffen tot de Stadhouderlyke waardigheid van alle de Vereenigde Gewesten. Nu hadt de Prinses hem, by eenen brief, waarin zyne geboorte bekend gemaakt werdt, onder anderen, *aan de gunste en bescherming der Heeren Staaten van Zeeland aanbevolen*: waarop niet byzonderlyk geantwoord werdt, dan dat de Staaten wenschten „ dat de jonge Prins, in vervolg van tyd, „ den Landen nog veele diensten doen mogt „ (*i*)." De Staaten van Holland vereerden hem, eerlang, met een Lyfpensioen van vyfentwintighonderd guldens 's jaars, en de algemeene Staaten met een diergelyk van vierduizend guldens (*k*).

VI. Staat des oorlogs in Spanje.

In Spanje, liep het kryggeluk, dit jaar, den Bondgenooten tegen. Hun Leger was, sedert den slag by Villa Viciosa, geweldiglyk verzwakt, en ontving, sedert den aanvang der heimelyke

(*h*) Resol. Gener. *Mart* 28 *July* 1711. *bl.* 929. *en by* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* 1. *p.* 276. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 515—524.

(*i*) Notul. Zeel. 21 *Sept.* 1711. *bl.* 192. *Byl. bl.* * 93.

(*k*) Resol. Holl. 9, 10, 11 *Sept.* 12 *Nov.* 1711. *bl.* 492, 500, 502, 608.

1711. ke Vredehandelinge, luttel onderſteuning uit Engeland. De vyand maakte zig, in Louwmaand, meeſter van Gironne, en in Herfſtmaand, van 't Kaſteel van Venasco, de laatſte Plaats in Arragon, die nog voor Koning Karel hieldt. De Stad en 't Kaſteel van Cordona viel hem, op 't einde des jaars, in handen. De Generaal Starremberg hadt, te vooren, vergeefs, gepoogd, Tortoſa te bemagtigen (*l*). De Bondgenooten ſcheenen, na de dood van Keizer Jozefus, minder genegen, om den oorlog in Spanje voort te zetten, ſchoon Koning Karel, al vroeg in 't voorjaar, by Koningin Anna, en by de Staaten, hadt laaten aanhouden om onverwylde hulpe (*m*). De Koning van Portugal, in verſchil geraakt met de Staaten, over de vrye oefening van den Roomſchen Godsdienſt in Ooſtindie, op Plaatſen, daar de Nederlandſche Maatſchappy meeſter was, gelyk te Kolombo en op Ceilon; hadt zynen Gezant, den *Graaf van Tarouca*, gelaſt, hierover, met hen, in onderhandeling te treeden (*n*). De Staaten klaagden, op hunne beurt, dat de Koning de regten op het Zout, welk hunne onderzaaten, volgens het Verdrag van den jaare *1661*, van S. Ubes haalden, verhoogd hadt. Doch, onder dekſel van 't handelen over deeze punten, drong Tarouca op onderſtand, in een Vertoog, welk den tweeden van Lentemaand getekend was. Men ſtelde hem eenige ſchuldbrieven ten laſte van de Staaten ter hand: een gedeelte van welken hy zig kwyt maakte, met tien ten hon-

Verſchil met Portugal.

(*l*) DANIEL Journ. *p.* CCLXV–CCLXVIJ. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 112–116.

(*m*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 528, 562.

(*n*) Reſol. Holl. 17 *Oct.* 1711. *bl.* 545. 20 *Sept.* 1715. *bl.* 631.

honderd verlies (*o*). Men beantwoordde het Vertoog van Tarouca, wyders, na verloop van eenige maanden, van punt tot punt (*p*). Midlerwyl, was Keizer Jozefus overleeden: 't welk het Hof van Portugal van maatregels veranderen, en, eerlang, verklaaren deedt, dat de Koning niet geneigd was, tot het voortzetten van eenen oorlog, die strekken zou, om eenen Keizer te helpen aan 't bezit der Kroone van Spanje. De Hertog van Savoje deedt, omtrent den zelfden tyd, diergelyke verklaaring (*q*): hoewel deeze verklaaringen, niet openlyk, maar in 't geheim, en aan 't Engelsche Hof, schynen geschied te zyn. Ondertusschen, deedenze den oorlog verslaauwen, van de zyde der Bondgenooten, en gaven het Fransche Hof gelegenheid, om voordeeliger voorwaarden van vrede te vorderen. 1711.

De kryg in 't Noorden, die nog duurde, was, sedert twee jaaren, ten nadeele van Karel den XII., veranderd. Terwyl deeze Vorst zig, in 't jaar 1707, in Saxen ophieldt (*r*), was de Czaar van Muskovie, gelyk wy, in 't voorgaande Boek (*s*), aantekenden, in Poolen gevallen, en hadt Stanislaus, die, 's jaars te vooren, tot Koning verheeven was, genoodzaakt, het Ryk te ruimen, en Karel den XII. in Saxen op te zoeken. Sedert, verliet de Koning van Zweeden dit Keurvorstendom, met zyn Leger (*t*), en toog, Noordsche zaaken.

(*o*) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 567—575, 579, 580.
(*p*) Resol. Gener. *Sabb.* 11 *July* 1711. *by* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 576.
(*q*) BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 102.
(*r*) *Zie* hier voor, *bl.* 229.
(*s*) *Bladz.* 306.
(*t*) TINDAL *Vol.* VII. [*or* XXII.] *p.* 244, 257.

1711. toog, door Poolen, naar de Ukraine, daar hy, in Hooimaand des jaars 1708, slaags raakte met de Russen, niet zonder merkelyk verlies, ter wederzyde. Doch in Wynmaand, kreeg hy de nederlaag by Lesno. En op den agtsten van Hooimaand des jaars 1709, werdt zyn Leger geheellyk geslaagen, by Pultowa aan de Nieper, over welken stroom hy, ter naauwer nood, ontweek naar Bender in Moldavie, onder 't gebied van den Grooten Heer. Koning Augustus, die, 's jaars te vooren, in 't beleg van Ryssel, als vrywillige, gediend hadt, beweerde nu, dat zyn afstand van de Poolsche Kroon gedwongen geschied was, trok, met een Leger naar Poolen, en deedt zig wederom erkennen voor Koning. Karel de XII. bleef te Bender, daar hy den kryg tusschen de Porte en Muskovie sterk aanstookte, terwyl zyn Leger, in Poolen, Saxen met eenen inval dreigde. Doch de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten deeden een Leger verzamelen, welk dienen zou, om de onzydigheid in Duitschland, met opzigt op de zaaken van 't Noorden, te bewaaren (u). Het werdt, in den Zomer deezes jaars 1711, nog met eenige troepen versterkt (v), en strekte toen ook, om de verkiezing van eenen Keizer te doen uitvallen, naar den zin der Bondgenooten. De Koning van Zweeden deedt, ten zelfden tyde, aanhouden, by de Staaten, om bystand, volgens de voorige Verdragen.

Doch

(u) Resol. Holl. 20 *Jan.* 1711. *bl.* 18. TINDAL *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 55, 130, 293, 297. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 247, 249, 254, 255, 256, 257, 258.

(v) Resol. Gener. *Vener.* 2 *Jan.* *Luna* 19 *Jan.* *Domin.* 8 *Maart*, *Luna* 15 *Juny* 1711. *bl.* 3, 80, 290, 742. *en by* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 408, 410, 442, 457.

Doch de Staaten, misnoegd op de Zweeden, over 't neemen van veele Koopvaardyschepen, weezen 's Konings verzoek van de hand (*w*). De oorlog tusschen de Porte en den Czaar eindigde, in Hooimaand deezes jaars, met een Verdrag, waarby Azof, welk, te vooren, door de Russen, veroverd was, wederom aan de Porte werdt overgegeven. Beide de Mogendheden beloofden, zig niet met de Poolsche zaaken te zullen moeijen. Voor Karel den XII., die verwagt hadt, in de Vrede begreepen te zullen geweest zyn, werdt alleenlyk bedongen de vrye terugtogt naar zyn Koningkryk (*x*). De Koningen van Deenemarke en Poolen verbonden zig, terstond na 't sluiten deezer Vrede, tot het beoorloogen van Karel den XII. Zy vielen in Zweedsch Pomeren, en ondernamen, eerst Straalzond, en daarna Wismar te belegeren. Doch beide deeze onderneemingen mislukten (*y*). In Grasmaand des volgenden jaars, werdt het Verdrag tusschen de Porte en den Czaar, door bemiddeling der Gezanten van Groot-Britanje en de Staaten, te Konstantinopolen, nader verklaard en bevestigd (*z*). In Hongarye, waren de Keizerlyke wapenen tegen de misnoegden, in 't voorleeden jaar, zo gelukkig geweest, dat 'er verscheiden' Steden door bemagtigd 1711.

(*w*) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 443—468.

(*x*) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 275. LAMBERTI *Tom.* VI *p.* 473—477.

(*y*) TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 118—120. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 477—481.

(*z*) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 297. Supplem. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 78, 79.

1711. tigd werden (*a*): waarop, in Bloeimaand deezes jaars, eene algemeene bevrediging tusschen de Keizerschen en den Prinse Ragotski volgde (*b*).

VII. Byzondere voorslagen van Frankryk aan Groot-Britanje.

De Engelsche Staatsdienaars, de heimelyke Vredehandeling met Frankryk, den gantschen Zomer, voortgezet hebbende, zonder 'er den Staatschen eenige byzondere kennis van te geeven (*c*), hadden 't, eindelyk, zo ver gebragt, dat Menager hun 's Konings antwoord, op de eischen, welken zy, ten behoeve van Groot-Britanje in 't byzonder, gedaan hadden, schriftelyk, overleverde, in 't begin van Wynmaand (*d*). De Koning beloofde „ 1. Koningin Anna en de vastgestelde opvolging
„ tot de Kroon te zullen erkennen. 2. Een
„ nieuw en billyk Verdrag van Koophandel
„ met Groot-Britanje te zullen opregten. 3.
„ Duinkerken te zullen slegten, mids Frankryk, daar tegen, voldoening geschiedde.
„ 4. Gibraltar en Port Mahon te zullen laaten aan de tegenwoordige bezitters. 5. Den
„ Engelschen het Verdrag van *Assiento*, of
„ van den Slaavenhandel, van Guinea naar
„ de West-indien, te zullen doen toestaan, op
„ gelyken voet, als het, tegenwoordig, door
„ Frankryk, bezeten werdt. 6. De voordeelen in den Koophandel, door Spanje, aan
„ Frankryk, of aan eenig ander volk toegestaan, ook aan de Engelschen te zullen doen
„ ver-

(*a*) TINDAL *Vol.* VIII. [*or* XXIII.] *p.* 457.
(*b*) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. P. I. *p.* 269.
(*c*) Letters *from the* Earl of Oxford 27 *July*, 7 *Aug. O. S.* 1711 Lett. *from* Macky at Dover. 9 *Aug. O. S.* 1711. Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 4 *Sept.* 6 *Octob.* 1711.
(*d*) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 119 *& suiv.*

„ verleenen. 7. Het Verdrag van Assiento, op 1711.
„ dertig jaaren na 't sluiten der Vrede, te
„ zullen doen bepaalen; een bekwaame Plaats
„ op de Rivier de la Plata, tot ververschinge
„ der Slaaven, aan de Engelschen te zullen
„ doen afstaan; hun te verzekeren in 't bezit
„ van 't Eiland S. Christoffel, en hun eene
„ tolvryheid van vyftien ten honderd te zul-
„ len doen trekken van de vrugten en voort-
„ brengsels van Groot-Britanje, welken zy in
„ Spanje zouden brengen. 8. Tot de alge-
„ meene Vredehandeling te verschuiven de
„ eisch van Groot-Britanje op Terre-neuve,
„ Hudsons-baai en 't gene de Engelschen meer
„ bezaten in Noord-Amerika, mids de Fran-
„ schen het regt behielden, om op de kust van
„ Terre-neuve te visschen en visch te droo-
„ gen (e)." De Sekretaris S. John gaf der Koninginne kennis van dit antwoord des Konings van Frankryk, en haare Majesteit liet het zig welgevallen: waarop het, door de Heeren Dartmouth en S. John, zo wel als door Menager, getekend werdt. Doch Menager leverde, behalve dit antwoord, nog een Ontwerp over van nieuwe voorafgaande punten tot eene algemeene Vrede. Hierin verbondt Frankryk zig

Fransch Ontwerp eener algemeene Vrede.

„ 1. tot erkentenis van Koningin Anna en de
„ vastgestelde opvolging. 2. tot het bezorgen,
„ dat de Kroonen van Frankryk en Spanje
„ nimmer op één hoofd kwamen. 3. tot rede-
„ lyke voldoening aan alle de Bondgenooten,
„ en in 't byzonder tot herstelling van den
„ Koop-

(e) Zie Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl*. N. IV. *bl*. 7. LAMBERTI *Tom*. VI. *p*. 681.

1711. „ Koophandel van Groot-Britanje en de Staa-
„ ten. 4. tot afstand aan de Staaten van eenige
„ sterke Plaatsen in de Nederlanden, om ze
„ te bewaaren, tot eene *Barrière*, tegen alle
„ ondernemingen van den kant van Frankryk.
„ 5. tot bewilliging in 't opregten van eene
„ diergelyke Barriere, voor het Keizerryk en
„ voor het Huis van Oostenryk. 6. tot het
„ slegten van Duinkerken, tegen redelyke vol-
„ doening, nader te bepaalen op de algemee-
„ ne Vredehandeling: op welke, 7. ook de
„ eischen van alle de Mogendheden, die in
„ den tegenwoordigen oorlog waren ingewik-
„ keld, ter goeder trouwe, zouden overwoo-
„ gen en afgedaan worden." In een afzonder-
lyk punt, beloofde de Koning nog „ den Her-
„ toge van Savoje te zullen doen wedergee-
„ ven de Plaatsen, welken hy, in den aanvang
„ des oorlogs, bezeten hadt, en die nu in de
„ magt van Frankryk waren, benevens zulke
„ Plaatsen, als men onderling zou geraaden
„ vinden (*f*)."

Handeling van Strafford in den Haage.

De punten, die Groot-Britanje in 't byzonder betroffen, werden geheim gehouden. Doch met het ontwerp der punten eener algemeene Vrede werdt de Graaf van Strafford afgezonden naar den Haage, om met den Raadpensionaris in onderhandeling te treeden over dezelven (*g*). Omtrent de byzondere handeling tusschen Groot-Britanje en Frankryk, moest hy alleenlyk verklaaren „ dat 'er niets gesloo-
„ ten

(*f*) Articl. prelim. de la part de la France. *MS.* Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl.* *N.* VII. *bl.* 21. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 689.

(*g*) Missive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 1 *Oct.* 1711.

„ ten was, welk aanliep tegen het belang der 1711.
„ Staaten; en als men hem voorhouden mogt,
„ dat de Koningin verbonden was, niet zonder
„ bewilliging der Staaten, vrede te maaken,
„ en den Staaten eene Barriere te bezorgen,
„ overeenkomstig met het Verdrag van den
„ jaare 1709; moest hy verzekeren, dat de
„ Koningin geene afzonderlyke Vrede sluiten
„ zou, en dat het belang der Staaten zelven
„ vorderde, dat zy niet te zeer stonden, op
„ de stipte uitvoering van het Verdrag van
„ den jaare 1709; waarin toch het Huis van
„ Oostenryk en andere Bondgenooten altoos
„ zwaarigheid maaken zouden." Voorts, moest hy hen vermaanen tot het spoedig aanvangen der algemeene Vredehandelinge, waartoe Frankryk nu Utrecht, Nieuwmegen, Aken of Luik voorgeslaagen hadt (*h*).

De Pensionaris Buys wordt naar Engeland gezonden.

Midlerwyl, hadden de Staaten, bekommerd over den uitslag der heimelyke handelinge in Engeland, op den voorslag van Amsterdam in de Vergaderinge van Holland (*i*), besloten, den Pensionaris Buys derwaards te zenden (1), om een waakend oog te houden op 't gene 'er omging; om de Koningin af te maanen van een byzonder Verdrag, en om de onderlinge vriendschap en 't goed verstand met haar te herstellen en aan te kweeken. Ook om

(*h*) Instr. du Comte de Strafford *du* 1 *Octobre* 1711. *in* 't Rapp. van 't Gen. Comm. II. *Deel*, *Byl.* N. VIII. *bl.* 24.
(*i*) Resol. Holl. 15 *Oct.* 1711. *bl.* 538.

(1) De Heer Marinus van Vrybergen, der Staaten gewoonlyke Gezant aan 't Engelsche Hof, was, kort te vooren, overleeden. *Resol. Gener.* Mart. 6 Oct. 1711. bl. 1192.

1711. om haar te beweegen, tot het sterk voortzetten van den oorlog, in geval de Vrede niet kon getroffen worden, op eenen goeden voet (*k*). Hy wagtte nog op den wind te Hellevoetsluis, toen Strafford in den Haage aankwam, die zynen last eerst opende aan den Raadpensionaris Heinsius en aan den Heere Buys, die naar den Haage te rug ontbooden was (*l*). Beide vondenze de punten, door Frankryk ontworpen, duister en vol zwarigheid. Zo werdenze ook aangezien, in de Vergadering van Holland, en in die der algemeene Staaten: waarop men besloot, Buys te belasten „ dat hy der Koninginne kennis gave van „ 't gene hun, in 't Fransch Ontwerp, mishaagde; en dat hy haare Majesteit te gelyk „ zou zoeken af te maanen van het openen der „ Vredehandelinge, op zulk eenen lossen voet." Ook tradt men, in nadere onderhandeling, met Strafford, die beweerde „ dat de Koningin den last des oorlogs, welken de Bondgenooten genoegzaam op haar alleen lieten „ aankomen, niet langer draagen kon, en derhalve vrede behoefde." Men antwoordde hem „ dat de Staaten ook vrede zogten, maar „ eene vaste, veilige en duurzaame; en dat „ men zig, met het openen der Vredehandelinge, niet behoorde te verhaasten, voor „ men reden hadt, om zulk eene vrede te hoopen (*m*)." De Engelsche Gezant gaf van dit antwoord berigt aan zyn Hof, daar Buys, midler-

(*k*) Instr. *voor den* Heere WILLEM BUYS *van* 14 *Oct.* 1711. *MS.*
(*l*) Missiv. *van den* Griff. FAGEL *van* 21 *Octob.* 1711.
(*m*) Resol. Gener. *Sabb.* 24 *Oct.* 1711. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 695, 696.

lerwyl, aangekomen was, en dezelfde taale gevoerd hadt. Doch de Koningin bleef by haar besluit. Haare Staatsdienaars hielden den Heere Buys voor „ dat men Frankryks voorslag „ slegts aanzien moest, als eene inleiding tot „ verdere handeling; op welke, ieder der „ Bondgenooten zyne belangen zou konnen in- „ brengen; dat, in deeze inleiding, egter vol- „ doening aan alle de Bondgenooten beloofd „ werdt; dat zulks wel met algemeene woor- „ den geschiedde, maar dat haare Majesteit „ niet geraaden gevonden hadt, byzondere „ verklaaring te vorderen, om dat men zig, „ te vooren, in den Haage en te Geertruiden- „ berg, by het handelen op byzondere voor- „ afgaande punten, zo kwalyk hadt bevonden. „ Dat Frankryk ook, terstond, geene byzonde- „ re verklaaring geeven zou, naar den zin der „ Bondgenooten; wanneer men, of op zulke „ gebrekkelyke verklaaringen in onderhande- „ ling zou moeten treeden, 't welk de zaak „ van erger natuur maaken zou, danze was, „ of, nader verklaaring vorderen, 't welk niet „ zou konnen geschieden, zonder veel tyds „ te spillen.". De Gezant antwoordde „ dat „ de aanmerkingen, welken men tegen hem „ inbragt, zouden schynen te klemmen, zo „ de Franschen alleenlyk algemeene voorsla- „ gen gedaan hadden. Maar hunne voorsla- „ gen waren ook duister en dubbelzinnig, voor- „ al in opzigt van de Barriere der Staaten, „ en van de vergoeding voor Duinkerken (n). „ En al werdenze slegts als algemeen aange- „ merkt

1711. De Engelschen dringen op openbaare Vredehandeling.

(n) Missive van den Raadp. HEINSIUS van 17 Nov. 1711.

1711. „ merkt, nogtans, was 't geraaden, dat
„ Frankryk zig nader verklaarde, op dat haa-
„ re Majesteit en de Staaten, daarna, in ver-
„ trouwen, zouden konnen overleggen, of
„ 't dienstig ware, dat men in nadere han-
„ deling trade, of niet." Doch men hadt, aan
't Engelsche Hof, reeds een besluit genomen:
waarvan men niet begeerde af te gaan (o).
S. John schreef aan den Graave van Straf-
ford „ dat zy zig bedroogen zouden vinden,
„ die waanden, haare Majesteit, door uitstel-
„ len en konstenaaryen, te doen veranderen
„ van gedagten: en dat zy geen ontwerp op
„ het voortzetten des oorlogs met de Staaten
„ beraamen zou, ten ware deezen bewillig-
„ den, in het openen der Vredehandelinge
„ (p)." Van 't gehandelde met de Staaten
werdt het Fransche Hof, terstond, onderregt,
door den Abt Gaultier, die, na 't vertrek van
Menager, wederom in Engeland gekomen was.
Hy bragt van daar een Geschrift naar Frank-
ryk te rug, waarby, uit naam der Koninginne,
verklaard werdt „ dat haare Majesteit genegen
„ bleef, om de Vredehandeling te doen ope-
„ nen, op den voet der voorwaarden, door
„ Menager gerekend." Ook las men 'er in,
„ dat de Staaten niets beoogden dan eene Bar-
„ riere, en 't voordeel van hunnen Koophan-
„ del; dat de Koning van Frankryk, hierom,
„ maar hadt te verklaaren, welk eene Barrie-
„ re hy hun wilde toestaan, en dat hy de Lyst
„ der Regten op de Koopwaaren van den jaa-
„ re

Handeling der Engelschen, over de belangen der Staaten.

(o) Verbaal geh. by den extr. Envoyé Mr. Willem Buys. MS.
(p) Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 23, 24.

„ re 1664 met hen vernieuwen wilde; in welk „ geval, haare Majesteit zig sterk maakte, dat „ zy hen, in het openen der Vredehandelin- „ ge, zou konnen doen bewilligen." Omtrent de andere Bondgenooten, werden, in dit Geschrift, diergelyke voorslagen gedaan (q). Doch 't punt van de Barriere was, onlangs, moeilyker gemaakt, van de zyde van Spanje, hebbende Koning Filips, in gevolge van eene overeenkomst tusschen Koning Lodewyk en den Keurvorst van Beieren, in 't jaar 1702 getroffen, besloten, de Spaansche Nederlanden aan deezen af te staan; waarvan, eerlang, open' brieven verleend werden, te Madrid getekend, op den tweeden van Louwmaand des jaars 1712 (r).

1711.

Filips de V. staat de Spaansche Nederlanden den Keurvorst van Beieren af.

VIII. Nader voorslag der Franschen, dien men besluit geheim te houden.

Koning Lodewyk antwoordde, derhalve, op het Geschrift der Engelschen „ dat hy den „ Staaten geene Barriere kon doen afstaan, „ dan onder deeze voorwaarde, dat de Keur- „ vorst van Beieren in 't bezit der Spaansche „ Nederlanden blyven zou, op gelyken voet, „ als hy nu de Gewesten van Luxemburg en „ Namen, en de Steden Charleroi en Nieuw- „ poort bezat. Zo deeze voorwaarde aange- „ nomen werdt, zou hy te wege brengen, dat „ de Staaten bezetting leggen mogten, in de „ sterke Plaatsen der Nederlanden; by welken „ hy nog voegen zou Meenen, Yperen en „ Veurne, met derzelver Regtsgebied, mids „ hem, daartegen, Aire, Bethune, S. Ve- „ nant, Douai en Bouchain te rug gegeven „ werden. Duinkerken zou hy slegten, tegen „ re-

(q) *Zie* Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl. N.* X. *bl.* 33.
(r) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 288.

1711. „ redelyke vergoeding; welke hy rekenen zou „ ontvangen te hebben, zo hem Ryssel en „ Doornik, of ten minste Ryssel alleen te rug „ gegeven werdt. Voorts, vorderde hy, dat „ de Keurvorst van Beieren hersteld werdt, „ in zynen Keurvorstelyken rang en waardigheid, en in 't bezit van de Opper-Palts: of „ zo men, hierin, zwaarigheid vinden mogt, „ zou hy den Keurvorst zoeken te beweegen, „ om de Keurvorstelyke waardigheid, nevens „ Beieren, af te staan aan deszelfs oudsten Zoon, „ die dan, met de oudste Dogter van Keizer „ Jozefus, zou moeten trouwen: in welk geval, de Keurvorst alleenlyk de Spaansche „ Nederlanden, in de plaats van Beieren, behouden zou. Doch indien deeze voorslagen „ ook al geen' ingang mogten vinden, vorderde de Koning, dat men den Keurvorst in 't „ bezit liete van Luxemburg en Namen alleen, mids de Staaten dan geene bezetting „ lagen, in de sterke Plaatsen deezer twee Gewesten. Aan den Keurvorst van de Palts behoorde men, meende hy, tot vergoeding „ voor de Opper-Palts, het Hertogdom Limburg te geeven; of men zou dien Keurvorst „ zynen rang in de vergadering der Keurvorsten, nevens de Opper-Palts, konnen laaten „ behouden geduurende zyn leeven; mids 't „ een en 't ander, na zyn overlyden, overginge aan den Keurvorst van Beieren. Zo „ de Staaten een' van deeze voorslagen omtrent dien Keurvorst omhelsden, zou de Koning hun de * Lyst der Regten van 't jaar „ 1664 toestaan, met eenige weinige uitzonderingen; en hun ontheffen van de betaalin-

„ ge

* *Tarif.*

„ ge der vyftig stuivers van 't Vat. Doch zo de 1711.
„ Keurvorst zig met Beieren alleen, zonder
„ de Opper-Palts, en met een' minder' rang
„ onder de Keurvorsten zou moeten verge-
„ noegen, zou de Koning den Staaten alleen-
„ lyk de Lyst der Regten van 't jaar 1699 kon-
„ nen gunnen. Indien, wyders, de Staaten,
„ de bovenstaande voorslagen verwerpende,
„ en de Spaansche Nederlanden willende gee-
„ ven aan den Aartshertoge [dat is, aan Kei-
„ zer Karel den VI.] egter de Lyst van 't jaar
„ 1664 begeerden, zou de Koning hierin be-
„ willigen, en zelfs te wege brengen, dat het
„ geheele Keurvorstendom Beieren aan het
„ Huis van Oostenryk afgestaan werdt; mids
„ het Koningryk van Napels, daarentegen,
„ aan den Keurvorst werdt gegeven: waarby
„ de Koning voorhadt, Sicilie te doen voegen.
„ Omtrent het gene den Hertoge van Savoje
„ toegelegd was, in de punten, door Mena-
„ ger getekend, zou hy zyn woord houden:
„ zelfs oordeelde hy, dat hem het gedeelte
„ van Milaan, welk hy nog niet bezat, by 't
„ gene hy reeds bezat, behoorde afgestaan te
„ worden: in welk geval, hy geene zwaarig-
„ heid maaken zou, om hem voor Koning
„ van Lombardye te erkennen: doch hy be-
„ hoorde Exiles en Fenestrelles, als gelegen
„ in het Dauphiné, aan Frankryk te rug te gee-
„ ven. Voorts, zou de Koning, terstond na
„ het tekenen der Vrede, den Keurvorst van
„ Brandenburg voor Koning van Pruissen, en
„ den Hertog van Hanover voor Keurvorst
„ erkennen. Ook zou hy den Aartshertog,
„ dien hy als Keizer erkennen zou, de Ves-

1711. „ ting Kehl te rug geeven; en de Sterkten op „ den Ryn onder Straatsburg, de werken o- „ ver Hunningen en over 't Fort Louis, met „ één woord, alle de werken ter regter zyde „ der Riviere doen ſlegten. Briſak zelf zou „ hy den Keizer te rug geeven, behalve het „ Fort Mortier, ter linker zyde der Riviere „ geſtigt. Landau vorderde hy, daartegen, „ alleen te rug: ook dat de Keurvorſt van Keu- „ len in zyne goederen en waardigheden her- „ ſteld werdt (s)."

Het algemeen Ontwerp der Franſchen mishaagt verſcheiden' Bondgenooten.

De Koning van Frankryk hadt zig dus byzonderlyk geopend, op de verzekering, hem door S. John gegeven, dat men zyn byzonder ontwerp van de punten eener algemeene Vrede, nimmer, aan de Bondgenooten vertoonen zou (t). Het Engelſche Hof behieldt het alleenlyk aan zig, om van deeze punten, van tyd tot tyd, zo veel te ontdekken, als men dienſtig vondt, om de Bondgenooten, en de Staaten inzonderheid te doen treeden in de maatregels der Koninginne. Doch de duiſtere en algemeene Punten, te vooren den Staaten toegeſchikt, werden vaſt verſpreid aan alle Hoven. Koning Karel ontvingze te Milaan, omtrent op den zelfden tyd, als hem zyne verkiezing tot de Keizerlyke waardigheid bekend gemaakt werdt. Hy ſchreef, terſtond, eenen ernſtigen brief aan de Staaten, hen afmaanende van de handelinge, op zo onzekeren voet; en hen aanzettende, om ook de Koningin van Groot-Bri-

(s) *Zie* Rapp. van't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl.* *N.* X. *bl.* 36. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 698.
(t) Rapport I. *Deel*, *bl.* 25.

1711.

Men besluit egter, te Utrecht, van vrede te handelen.

Britanje daar van af te trekken (*u*). Doch deeze poogingen waren vrugteloos. Het Engelsche Hof, nu meenende verzekerd te zyn van Frankryk, drong de Staaten zo sterk, tot het benoemen van tyd en plaats tot de handelinge, zelfs met bedreiging, dat de Koningin anders genoodzaakt zou zyn, uitstel voor weigering te neemen, en zig te scheiden van de Bondgenooten (*v*), dat de Staaten, eindelyk, besflooten, de Vredehandeling aan te vangen, op den twaalfden van Louwmaand des volgenden jaars, in de Stad Utrecht (*w*). Frankryk hadt deeze Stad voorgeslaagen, om dat zy, zo wel als de Staaten van 't Gewest, geneigd was tot vrede. En de Staaten schynen haar tot handelplaats verkooren te hebben, om dat zy naby den Haage was, en om dat veelen een spoedig einde van de handeling verwagtten. Eenigen waren egter tegen 't handelen te Utrecht; schoon 'er de Staaten van 't Gewest, zonderling, op gesteld waren geweest (*x*). Strafford gaf den Gezanten der Bondgenooten kennis van het besluit der Koninginne en der Staaten, tot het openen der Vredehandelinge. De Koningin zondt rondgaande brieven af, om de belanghebbende Mogendheden te nodigen tot de byeenkomst te Utrecht. De Staaten vervaardigden de Vrygeleidebrieven voor de uitheemsche Gevolmagtigden, behalve voor die des

(*u*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 705.

(*v*) Missive *van den* Pens. DE LA BASSEÇOUR *van* 20 *Nov.* 1711.

(*w*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 724—728.

(*x*) Miss. *van den* Pens. DE LA BASSECOUR *van* 20. *Nov.* 1711. *van den* Hr B. W. PLOOS VAN AMSTEL *van* 24 *Nov.* 1711.

1711. des Hertogs van Anjou, en der Keurvorsten van Keulen en Beieren, die in den Ryksban waren (y): kortom, alles schikte zig, tot het openen der Vredehandeling te Utrecht, op den bestemden tyd. De buitengewoone Gezant Buys hadt, aan 't Engelsche Hof, meer niet te wege konnen brengen dan eene vernieuwing der Verdragen, voorheen, tusschen den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten, gesslooten. Zy werdt egter niet getekend, voor den tweeëntwintigsten van Wintermaand; wanneer de Staaten reeds in het aanvangen der Vredehandelinge te Utrecht bewilligd en van hun besluit, door den Heere Buys, aan 't Engelsche Hof kennis gegeven hadden (z). In deeze Vernieuwing of Bevestiging der Verdragen, beloofde men wederzyds de Vrede, die, * met gemeene bewilliging, gesslooten zou worden, te zullen handhaaven (a). Doch men meende, dat de Engelsche Staatsdienaars, door *gemeene bewilliging*, alleenlyk de bewilliging van Groot-Britanje en de Staaten verstaan hadden; daar de Staatschen deeze woorden pasten, op de bewilliging der Bondgenooten in 't gemeen (b). Ook melden sommigen, dat dit Verdrag van Vernieuwinge, van der Staaten zyde, niet bekragtigd werdt (c). Het was, eerst, van de Engelsche zyde, voorgeslaagen geweest (d): en

Vernieuwing der Verbonden met Groot-Britanje.

* *communi consensu.*

(y) LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 729—737.
(z) Verbaal *gehouden by den* extr. Envoyé MR. WILLEM BUYS *MS.*
(a) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 439, 440. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 288.
(b) LAMBERTI *Tom.* VI *p.* 736, 737.
(c) BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 128.
(d) Lett. *from the* Earl of Oxford. 27 *July OS.* 1711.

en de bekragtiging van der Staaten zyde schynt alleen agtergebleeven te zyn, om dat men, in Engeland, onder de Verdragen, die vernieuwd werden, het Verdrag van Barriere van den jaare 1709 niet hadt willen begrypen (e). Doch onaangezien deeze voorbereidsels tot eene Vredehandeling, verstondt men, in den Haage, dat men den oorlog behoorde voort te zetten, en Frankryk te dringen tot redelyker voorwaarden, dan men, tot hiertoe, verwagten kon. Onder anderen, bleek dit uit de jaarlyksche *Petitie* of Bede, die, nevens den Staat van Oorloge, door den Raad van Staate, omtrent deezen tyd, ter algemeene Staatsvergaderinge, werdt overgebragt (f). Ook waren 'er in Engeland, die sterk rieden, tot het voortzetten des krygs. Men wil zelfs, dat de Hertog van Marlborough een ontwerp gesmeed hadt, om, gedunrende den Winter, eenen inval te doen in Frankryk. De Franschen scheenen 'er de lugt van te hebben; en zagen verscheiden' posten uit, van waar zy het Leger der Bondgenooten zouden hebben konnen ophouden, of met voordeel te keer gaan. Nogtans meent men, dat Frankryk groot gevaar geloopen zou hebben van overweldigd te worden, zo dit ontwerp in 't werk gesteld was. Te meer, om dat men eenen opstand in 't Ryk te gemoet zag, zo dra het Leger der Bondgenooten zig binnen de grenzen vertoond zou hebben (g). Men wil ook, dat Prins Eugenius zeer haakte naar dee-

1711.

Sommigen dringen op 't voortzetten des oorlogs.

Ontwerp om een' inval in Frankryk te doen.

(e) Missive *van den* Pens. DE LA BASSECOUR *van* 7 *Dec.* 1711.
(f) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VI *p.* 711.
(g) BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 103, 104, 106, 107.

1711. deezen togt. En sommigen geeven hem na, dat hy gezeid zou hebben, *te verlangen*, om, *met de toorts in de hand*, *voort te rukken tot Versailles toe* (*h*). Doch het gantsche ontwerp verdween in rook, door het afzetten des Hertogs van Marlborough, die, voor 't Hooger-Huis beschuldigd zynde, over het ontvangen van aanzienlyke geschenken, van zulken, die 't Leger in de Nederlanden voorzagen van mondbehoeften, door de Koninginne, van alle zyne ampten verlaaten werdt. *James Butler*, *Hertog van Ormond*, werdt, sedert aan 't hoofd gesteld van de Engelsche troepen in de Nederlanden (*i*).

Marlborough wordt verlaaten van zyne ampten.

IX. Aanvang der Vredehandelinge, te Utrecht 1712.

De Volmagten en Berigtschriften der Gezanten op de Vredehandelinge, midlerwyl, ontworpen zynde, verscheenen de Franschen en eenige Staatschen de eersten te Utrecht, omtrent het midden van Louwmaand des jaars 1712. De Engelsche en Savooische Gevolmagtigden volgden hen, onmiddelyk. De Keizersche, Pruissische en veele andere Gezanten kwamen wat laater aan. De Gevolmagtigden des Keizers waren de Graaven van Sinzendorf en *Corsana* en de Heer *Konsbruk*. De laatste overleedt, te Utrecht, en werdt, door den *Baron van Kirchner*, opgevolgd. Van wege Frankryk, verscheenen de Markgraaf d' Huxelles, de Abt van Polignac, en de Heer Nikolaas Menager. De Koningin van Groot-Britanje hadt den Bisschop van Bristol en den Graaf van Strafford op de

Naamen der voornaamste Gevolmagtigden.

(*h*) *See* BOLINGBROKE *ibid. p.* 101.

(*i*) BURNET *Vol.* II. *p.* 588, 592. TINDAL *Vol.* IX. [of XXIV.] *p.* 186—193, 197. Gedrag der Hertoginne van Marlb. *bl.* 286.

...Scher pinx 1693 Æt. 32.

Mr WILLEM BUYS,
Pensionaris van Amsterdam,
Plenipotentiaris op de Utrechtsche
Vredehandeling enz.

A. Schouman del. naar 't Origineel in de Familie — *J. Houbraken fec.*

Is. TIRION excud.

de Vredehandeling afgevaardigd. Van wege den Koning van Portugal, kwamen 'er de Graaf van Tarouca en *Don Louis d'Acunha*. De Koning van Pruissen zondt 'er den *Graaf van Donhoff*, den *Graaf van Metternich* en den *Maarschalk van Biberstein*. Van wege de Staaten, werden tot de Vredehandeling gemagtigd de Heeren *Jakob van Randwyk*, Heer van Rossem, Willem Buys, Pensionaris van Amsterdam, Bruno van der Dussen, Oud-Burgemeester en Pensionaris van Gouda, *Pieter Kemp*, Heer van Bomnede, Moermont en Zuidland, en, na deszelfs overlyden, op den dertienden van Wintermaand, te Utrecht (*k*), *Kornelis van Gheel*, Heer van Spanbroek en Bulkestein; Fredrik Adriaan, Baron van Rheede, Heer Renswoude; *Sikko van Goslinga*, Grietman van Franekeradeel; *Adolf Henrik*, Graaf van Regteren, en *Karel Ferdinand*, Graaf van Inhuizen en Kniphuizen. De Gevolmagtigden der Staaten werden aangémerkt, als Afgevaardigden binnens Lands: 't welk de oorzaak was, dat, van wege Holland, niemant uit de Ridderschap benoemd werdt. Sommigen hadden gaarne gezien, dat de Heer Buys in Engeland gebleeven was. Doch zyne vrienden oordeelden, dat men hem, te Utrecht, niet kon ontbeeren (*l*). Ook was hy, reeds op den elfden van Louwmaand, in den Haage (*m*). De Gezanten des Hertogs van Savoje waren de 1712.

(*k*) Missive *der* Plenipot. op de Vredehand. *van* 13 *Dec.* 1712.
(*l*) Missive *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 18 *Decemb.* 1712. *van den* Hre. VAN WASSENAAR-DUIVENVOORDE *van* 18. *Dec.* 1711. *en van den* Pens. DE LA BASSECOUR *van* 22 *Dec.* 1711.
(*m*) Resol. Holl. 14 *Jan.* 1712. *bl.* 24.

1712. de *Graaf Maffei*, de Markgraaf *Solari du Bourg* en de Heer *de Mallerade*. De Keurvorsten van Ments, Trier, de Palts, Saxen en Hanover, de Frankische en Zwabische Kreitsen, de Bisschop van Munster, de Landgraaf van Hessen-Kassel, de Graaf van Hanau en het Kapittel van Keulen hadden ook hunne Gevolmagtigden, te Utrecht. Alle deeze Mogendheden, Vorsten en Staaten waren ingewikkeld in den oorlog, en hadden, hierom, een regtstreeks belang, by 't gene 'er gehandeld zou worden. Van Spanje, en van de Keurvorsten van Keulen en Beieren, begeerde men geene Gezanten toe te laaten. Ook waren de Franschen genoeg in staat, om de belangen deezer Vorsten waar te neemen. De Paus, de Staat van Venetie en die van Genua, de Hertog van Lotharingen, de Groot-Hertog van Toskane, de Hertogen van Modena, van Parma en van Guastalla, Zwitserland en Graauwbunderland, schoon geen deel gehad hebbende in den oorlog, zonden egter ook Gevolmagtigden naar Utrecht, om hunne belangen waar te neemen op de Vredehandeling (*n*).

X. Inzigten en belangen der voornaamste handelende Mogendheden; als Frankryk,

'T Zou ons te verre doen afwyken van ons oogmerk, zo wy ondernamen, de verschillende inzigten en belangen van alle deeze Mogendheden, hier, omstandiglyk, aan te wyzen. Doch 't zal niet ondienstig zyn, op de *inzigten* der voornaamsten, Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten, tot beter begrip van het *beloop* der Vredehandelinge, een weinig byzonderer, stil te staan.

Frankryk, door verscheiden' kort op een ge-

(*n*) Hist. de la Paix d'Utrecht, *p.* 241.

gevolgde oorlogen, en door de tegenspoeden 1712.
des tegenwoordigen krygs, vooral aan den kant
der Nederlanden, uitgeput, en byna buiten
adem bragt, haakte inderdaad naar vrede.
Doch alzo 's Konings oogmerk, in 't opvatten
der wapenen, geweest was, de gantsche Spaansche
nalaatenschap te verzekeren voor zynen
Kleinzoon, zogt hy, by de handeling, van deeze
nalaatenschap zo veel te bedingen, als hem
mogelyk ware. Hy deedt de eerste opening
tot handeling, in de jaaren 1705 en 1706,
toen de wapenen der Bondgenooten, byna overal,
gelukkiglyk gevoerd waren geweest.
Zyne Staatsdienaars booden veel uit, om de
Bondgenooten, en de Staaten inzonderheid
te beweegen tot handeling. Zy vonden, hier,
de gemoeden der voornaamste Leden van den
Staat, byzonderlyk die van Amsterdam, niet
ongeneigd tot vrede. Doch de Engelsche
Staatsdienaars stonden zo sterk op 't voortzetten
des oorlogs, dat de handeling langzaam
voortging. De voorspoed van de wapenen
der Bondgenooten, in de volgende jaaren,
bragt Frankryk, eindelyk, tot een besluit, om
Spanje en de Indien over te geeven. Hierop
werdt de handeling hervat, te Geertruidenberg,
daar men alleenlyk verschilde, over de
verzekering, welke de Bondgenooten begeerden,
dat de Koning zyn woord houden zou.
De verandering in de hooge Amptenaars, aan
't Engelsche Hof, gaf den Franschen gelegenheid,
tot byzondere handeling met de Engelschen.
De byeenkomst te Geertruidenberg
werdt afgebroken. 't Krygsgeluk liep den Franschen
mede in Spanje, en zy schepten hoop,
om,

1712. om, eerlang, beter voorwaarden te bedingen voor Koning Filips, dan zy, te vooren, zelven hadden voorgeslaagen. De dood van Keizer Jozefus, en de poogingen der Bondgenooten, om Koning Karel tot Keizer te doen verheffen, vermeerderden deeze hoop. Men hieldt, aan 't Fransche Hof, voor zeker, dat veelen der Bondgenooten Karel niet gaarne te gelyk Keizer en Koning van Spanje zouden zien. Men zag, derhalve, kans, om verdeeldheid te verwekken onder de Bondgenooten. De bedekte handeling aan 't Engelsche Hof slaagde gelukkiglyk. De nieuwe Engelsche Staatsdienaars volgden andere maatregels, dan de ouden gedaan hadden. Kortom, het Engelsche Hof verbondt zig, heimelyk, met het Fransche, om eenpaarige maatregels te neemen, tot bevordering der algemeene Vrede. Frankryk stelde zig voor, van de Spaansche nalaatenschap, zo veel als mogelyk was, te verkrygen of te houden voor zynen Kleinzoon, en voor den Keurvorst van Beieren. Ook zogt de Koning, voor zig zelven, hersteld te worden, in 't bezit van eenige verlooren' Plaatsen, in de Fransche Nederlanden en elders. En om Groot-Britanje en de Staaten te beweegen tot het begunstigen van 's Konings oogmerken, werden deezen twee Mogendheden, die het diepst in den oorlog waren ingewikkeld geweest, eerlang, eenige voordeelige beloften gedaan; die men egter intrekken of uitbreiden kon, naardat de Vredehandeling loopen zou.

Groot-Britanje. De Koningin van Groot-Britanje was, voor zy, op 't einde des jaars 1710, de Torys in 't bewind stelde, zeer geneigd geweest, tot het

voortzetten des oorlogs: doch, na dien tyd, verانderde zy t'eenemaal van gedagten. De nieuwe Staatsdienaars, 't zy, gelyk geloofd werdt, gewonnen door Frankryk; 't zy toeleg maakende, om den Pretendent voor opvolger der Koninginne te doen erkennen; 't zy, gelyk zy voorgaven, waarlyk oordeelende, dat het Ryk vrede noodig hadt; meenden te moeten arbeiden, tot bevordering der Vrede, en, ten dien einde, in heimelyke handeling te moeten treeden met het Fransche Hof. De oorlog hadt Groot-Britanje, inderdaad, schatten, en sedert het jaar 1706, zo sommigen melden (*o*), over de dertig millioenen ponden sterlings gekost. De krygskosten waren, van jaar tot jaar, vermeerderd, en men rekende het volk onmagtig, om zulk een' zwaaren last langer te draagen (*p*). Men klaagde, daarenboven, dat de Bondgenooten, en de Staaten in 't byzonder, de Koningin voor verre de meeste kosten des krygs lieten zorgen, en hun beloofd aandeel in die kosten niet opbragten. Door zulke redenen, welken men, in gedrukte schriften, verspreidde onder 't gemeen, zogt men 't volk wars te maaken van den oorlog, en te vervullen met misnoegen tegen de Bondgenooten. De Koningin zelve liet 'er zig door overhaalen, om de hand te leenen aan 't bevorderen der Vrede. Ook zogt men haar afgunst in te boezemen tegen de Staaten, als of deezen zig te magtig zouden gemaakt hebben in de Nederlanden, zo de oorlog nog langer geduurd hadt,

1712.

(*o*) Bolingbrokes Letters on History, *Vol.* II. *p.* 116.
(*p*) Bolingbroke *ibid*, *p.* 66.

1712. hadt, en, behalven eene sterke Barriere, niets beoogden, dan den welstand van hunnen Koophandel, welke niet bloeijen kon, zonder dien van Groot-Britanje te benadeelen. De Koningin neigde, hierom, tot vrede, en heimelyke handeling met Frankryk, die haar gelegenheid gaf, om merkelyke voordeelen te bedingen voor den Engelschen Koophandel, en in 't bezit te blyven van Gibraltar en Port Mahon, waardoor zy de Scheepvaart haarer onderzaaten in de Middellandsche zee verzekeren, en die van andere volken belemmeren kon. De Slaavenhandel en eenige Plaatsen in Noord-Amerika zogt zy, insgelyks, te verkrygen. De belangen der Bondgenooten scheenen den Engelschen Staatsdienaaren minder ter harte te gaan, naar maate dat zy meer kans zagen, om de meesten van deeze byzondere voordeelen voor Groot-Britanje te verwerven, by 't sluiten eener algemeene Vrede; hoewel de Engelsche Gevolmagtigden op de Vredehandelinge, by hunne Instructien, gelast waren, op de voldoening van het Huis van Oostenryk, den Koning van Portugal, den Koning van Pruissen, den Keurvorst van Hanover, den Landgraaf van Hessen-Kassel, den Hertog van Savoje, en ook van de Vereenigde Staaten aan te dringen. Doch ten opzigte van deeze laatsten, moestenze te wege brengen, dat hun alleenlyk eene Barriere tegen Frankryk, niet tegen Groot-Britanje, werdt afgestaan; en gevolgelyk, dat hun belet mogt worden, bezetting te leggen in Nieuwpoort, Dendermonde, het Kasteel van Gend, en diergelyke Plaatsen: of zo zulks geschiedde, dat de Engel-

gelfchen egter, altoos, van den vryen toegang tot alle de Nederlanden verzekerd mogten worden. Ook was hun gelaſt, zorg te draagen, dat den Staaten geene vryheid gelaaten werdt, om zo veel krygsvolk, als zy wilden, te brengen in de Barriere Plaatſen, dan, in geval zy, door Frankryk, met de wapenen aangetaſt of gedreigd werden (*q*): alle welke bepaalingen aanliepen tegen het Verdrag van Barriere, in den jaare 1709, tuſſchen de Koninginne en de Staaten geſlooten (*r*). Voorts, moeſtenze wel tragten te bewerken, dat den Staaten de Lyſt der Regten van den jaare 1664 vergund, en de belaſting van vyftig ſtuivers van 't Vat in Frankryk, vernietigd werdt; doch niet, dan na dat de Barriere der Staaten geregeld zou zyn, naar de inzigten van het Engelſche Hof (*s*), welk, uit het vorderen van inkomende regten, in Ryſſel en in andere overwonnen' Steden, opmaakte, dat hun Koophandel in de Spaanſche Nederlanden veel ſtondt te lyden, zo de Staaten volſtrekt meeſter bleeven van deeze Steden (*t*). Men mag, uit dit alles, afneemen, wat de Staaten van eene Vredehandeling, waarop de Engelſchen zo veel invloed hadden, konden te wagten hebben. 1712.

Zy hadden den oorlog begonnen, om te voorkomen, dat het Huis van Bourbon, welks magt, ſedert eene halve eeuw, zo geweldig aangegroeid was, niet te gelyk in het bezit en de Staaten.

maak-

(*q*) *Zie de* Inſtr. *in 't* Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel, Byl.* N. XII. *bl.* 46.
(*r*) *Zie* hier voor, *bl.* 346.
(*s*) Inſtr. *als boven*, *bl.* 52.
(*t*) Miſſ. *van den* Extr. Envoyé BUYS *van* 15 *Decemb.* 1711. *van den* Fisk. VAN DER DUSSEN *van* 18 *Dec.* 1711.

1712. maakte van Frankryk en van de uitgestrekte Spaansche heerschappyen: waaronder ook de Nederlanden, die aan hunnen Staat grensden, en met welken zy, van ouds, als één Lighaam plegten uit te maaken, begreepen waren. Zy hadden zwaare schatten gespild, en zig diep in schulden gesteken, om den kryg, tien jaaren lang, sterk door te zetten; en 't was hun en den overigen Bondgenooten gelukt, het grootste gedeelte der Spaansche Nederlanden te bemagtigen, en zelfs verscheiden' Steden, by voorgaande Verdragen, aan Frankryk afgestaan, op deeze kroon te veroveren. Zy hadden de Spaansche Nederlanden, na de Munstersche Vrede, altoos aangemerkt, als eenen Voormuur voor hunnen Staat, byzonderlyk, tegen Frankryk; doch, onder de zwakke Regeering van Karel den II., ondervonden, dat zy, door deezen Voormuur, niet genoeg beschermd werden, zo zy zig 't regt niet verwierven, om bezetting te mogen leggen in de sterke Plaatsen. Ook was 't hun, ten tyde van Karel den II., en zelfs nog na 't sluiten der Ryswyksche Vrede, toegelaaten geweest (u). In 't Verbond, welk zy, in 't jaar 1701, met den Keizer en Groot-Britanje, slooten, was beraamd, dat men, met vereenigde magt, de Spaansche Nederlanden zou zoeken te overweldigen, om den Staaten, uit dezelven, by 't sluiten der Vrede, eene bekwaame Barriere te doen afstaan (v). Toen Frankryk, in 't jaar 1706, de Staaten tot handeling wilde beweegen, lieten de Franschen zig verluiden, dat zy de Staaten in

(u) *Zie hier voor, bl. 61, 71.*
(v) *Zie hier voor, bl. 93.*

in 't bezit der Spaansche Nederlanden wilden doen stellen, met magt omze zelfs den Aartshertoge Karel af te staan (w). De Spaanschen hadden ooren naar deezen voorslag. Doch van toen af, begonden de Engelschen argwaan tegen hen op te vatten, en hun het bezit der Nederlanden te misgunnen. Ook werdt hun, by het Ontwerp der voorafgaande punten van den jaare 1709, slegts een bepaald getal van Plaatsen in de Spaansche Nederlanden, tot eene Barriere, beloofd (x), zonder dat duidelyk blyke, of hun de opperste magt over deeze Plaatsen werdt toegestaan, of niet. Het Verdrag van Barriere spreekt weinig klaarer: alleenlyk, wordt 'er in gezeid, dat men alle de Spaansche Nederlanden zou schikken tot eene Barriere voor de Staaten; die egter maar in eenige Plaatsen bezetting zotiden mogen leggen, en omtrent de overigen, zig verdraagen met Koning Karel (y). Ook hadden de Koningin van Groot-Britanje en de Staaten, schoon op den naam van Koning Karel, de Spaansche Nederlanden, zo verre hun in handen gevallen waren, doen regeeren door hunne Gevolmagtigden, die te Brussel vergaderden, en gezaamenlyk de opperste magt der Landen vertoonden. Deeze Gevolmagtigden maakten, somtyds, zelfs verandering in de Regeering, herstellende, onder anderen, in 't begin des jaars 1709, den geheimen Raad, die, te vooren, afgeschaft geweest was (z). Ook was 'er, in

1710.

Tegenwoordige staat van de Regeeringe der Spaansche Nederlanden.

(w) *Zie* hier voor, *bl.* 292.
(x) *Zie* hier voor, *bl.* 336.
(y) *Zie* hier voor, *bl.* 347.
(z) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* V. *p.* 475—481.

1712. in Wynmaand des jaars 1711, nog een nieuw Reglement gemaakt op de Regeering, getekend door den *Graave van Orrery* en den Heere *Johan van den Bergh*, Gevolmagtigden der Koninginne en der Staaten, welk, door den Raad van Staate der Spaansche Nederlanden, aangenomen was, zo ver het met hunnen Godsdienst en der Landen voorregten overeenkwam (a). Doch hieruit bleek wel, dat de Staaten eenig gezag zogten in de Spaansche Nederlanden; maar te gelyk, dat zy Koning Karel nog voor wettigen Heer derzelven erkenden. Zy begeerden, waarschynlyk, de opperste magt over eenige Steden, die hun tot eene Barriere konden dienen. Maar Frankryk en Groot-Britanje waren 't, heimelyk, genoegzaam eens, om hun alleenlyk te doen afstaan het regt om bezetting te leggen in eenige sterke Plaatsen, welker getal zy nog meer zogten te bepaalen, dan, by het Verdrag van den jaare 1709, en by de voorafgaande punten deszelfden jaars, geschied was. Het regelen deezer Barriere was, derhalve, één der voornaamste punten, welken de Staaten, te Utrecht, te verhandelen hadden. Hier kwam 't punt van den Koophandel by, welken zy, gaarne, op den voordeeligsten voet, hersteld zagen, in Frankryk en in Spanje. Lodewyk de XIV. hadt hen dit, reeds voor lang, doen hoopen. Doch zy werden 'er, onder de hand, in gedwarsboomd, door de Engelschen, die de Vredehandeling bestierden. Zy zogten, daarentegen, met de Engelschen, te

(a) Act. de la Paix d'Utrecht, Tom. II. p. 399. Du Mont Corps Diplom. Tom. VIII. P. I. p. 281.

e deelen, in den Slaavenhandel, het Zuidzee- 1712.
chip en andere voordeelen, welken deezen,
voor zig, wilden bedingen (*b*). Zelfs gaat hun
a, dat zy toeleg maakten, om, nevens de En-
gelschen, bezetting te houden, in Gibraltar en
Port Mahon (*c*): hoewel my hiervan niets ge-
bleeken is. Wyders, hadden zy luttel belang,
om Koning Filips te doen ontzetten van de
Kroone van Spanje, na dat Koning Karel tot
Keizer verheeven was, hebbende zy zig, by
het tweede Verdrag van Verdeelinge, in den
Jaare 1700, reeds verbonden, niet te zullen ge-
doogen, dat de Kroon van Spanje gedraagen
werdt, door eenen Roomsch-Koning of Keizer
(*d*). Voor de voldoening hunner Bondgenoo-
ten, zorgden zy, eindelyk, zo veel, als het ge-
meen of hun byzonder belang scheen te vorde-
ren, of de loop der handelinge toeliet: waarin
zy, gelyk sommigen, al vroeg, voorzagen (*e*),
genoegzaam, genoodzaakt werden, de leiding
der Engelschen te volgen.

XI. Handeling van Prinse Eugenius aan 't Engelsche Hof.

De geringe verwagting, welke men, hier te Lande, van de Vredehandeling hadt, zo lang de tegenwoordige Engelsche Staatsdienaars 't bewind in handen hielden, hadt de Staaten doen besluiten, den Heer Buys, die tot Gevolmagtigde benoemd was, terstond, herwaards te ontbieden, om by 't openen der handelinge tegenwoordig te zyn, en, door zyne bekwaamheid, ware 't mogelyk, te voorkomen, dat de Engelschen

(*b*) Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 24 *Nov. en* 8 *Decemb.* 1711.
(*c*) *See* BOLINGBROKES Letters *Vol.* II. *p.* 127, 128.
(*d*) *Zie* hier voor, *bl.* 31.
(*e*) Missive *van den* Pens. DE LA BASSECOUR *van* 7 *Dec.* 1711.

1712. schen zig, van 't begin af, meester der handelinge maakten. Daarentegen, zondt Keizer Karel den Prins Eugenius naar 't Engelsche Hof, met last, om sterker ondersteuning van 't Bondgenootschap aan te bieden, dan Keizer Jozefus verschaft hadt, zo men den oorlog rustig wilde voortzetten (*f*). Doch hy werdt koel bejegend van de Koninginne, en genoot naauwlyks eenige beleefdheid, dan van hun, die thans buiten bewind waren (*g*). Ook ondervondt hy, in 't weinige, dat hy, met de Koninginne, en met de Engelsche Staatsdienaars, handelde, altoos, dat de Keizer, volgens de Verdragen, in 't bezit van Spanje gesteld moest worden: 't welk, aan 't Engelsche Hof, zeer onredelyk scheen; en 't welk verscheiden' Bondgenooten nimmer gedoogd zouden hebben. Hy kwam, in Louwmaand, in Engeland, en bleef 'er twee maanden: waarna hy te rug keerde, naar den Haage. Buys was, kort voor 's Prinsen aankomst, van Londen vertrokken. De Engelsche Staatsdienaars hielden den Prins en hem verdagt, dat zy, geduurende hun verblyf in Engeland, gearbeid hadden, om de Whigs wederom in aanzien te helpen, zig, hiertoe, bedienende van middelen, die by 't Hof zeer schandelyk geoordeeld, en den Heere Buys, voor zyn vertrek, door den Graave van Oxford, scherp genoeg, in 't aangezigt, verweeten werden (*h*). Doch wat hy tot zyne verdedi-

Hy en Buys, worden, ten Hove, verdagt gehouden.

(*f*) Missive *van den* Pens. DE LA BASSECOUR *van* 22 *Dec.* 1711.

(*g*) TINDAL *Vol.* IX [*or* XXIV.] *p. p.* 204—207, 210. Hist. de la Paix d'Utrecht, *p. p.* 239, 240. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 2—4, 370—388. Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 251—276.

(*h*) Missiven *van den* Raadp. HEINSIUS *van* 28 *Decemb.* 1711. BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 126, 137, 144.

diging inbragt, en welke byzonderheden hem al te last gelegd werden, is niet tot myne kennisse gekomen. Alleenlyk vind ik, dat hy beschuldigd werdt, als hadt hy zig gemoeid met de raadpleegingen in 't Hoogerhuis, en 't besluit van het zelve doen vallen naar den zin der Whigs (*i*). Sommigen meenen, dat hy, hierin, zynen last gevolgd hadt, tegen zynen zin (*k*). Doch ik vind niet, dat hy eenigen byzonderen last gehad heeft, dan om te ondertasten, wat 'er geheims tusschen Frankryk en Groot-Britanje gehandeld, of geslooten was: waaromtrent de Graaf van Oxford hem, met de sterkste betuigingen, hadt verzekerd „ dat de „ Koningin in geene wederzydsche verbindtenis met Frankryk was getreden; schoon Menager daartoe zeer gearbeid hadt; van de „ Engelsche Staatsdienaars begeerende, dat „ men hem slegts een enkel woord in 't oor „ byten zou (1)." Ook hadt de Gezant, in gevolge van deezen zynen last, de meeste byzondere punten ontdekt, die Groot-Britanje, voor zig, zogt te bedingen (*l*); of reeds bedongen hadt. Wy hebbenze, hier voor (*m*), uit egte stukken, opgegeven. Ondertusschen, voorspelde de bejegening, die de Heer Buys (*n*) en Prins Eugenius zelf, in Engeland, ont-

1712.

moet

(*i*) *Missive van den* Griffier FAGEL *van* 25 *Dec.* 1711.

(*k*) BOLINGBROKE *ibid.* p. 134. *Voiez aussi* Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. p. 137, 163, 176, 198, 221, 223, 236, 246, 276.

(*l*) Resol. Gener. *Jovis* 24 *January* 1712. *MS.*

(*m*) *Bladz.* 412.

(*n*) Miss. *van den* Hr. VAN WASSENAAR-DUIVENVOORDE *van* 10 *Nov.* 1711.

(1) Zyne eigen woorden zouden geweest zyn, *dites moi seulement un petit mot a l'oreille.*

1712. moet hadden, luttel goeds van de Vredehandeling te Utrecht.

XII. Opening der byeenkomsten te Utrecht, door den Bisschop van Bristol.

Terwyl de Gevolmagtigden in deeze Stad byeen kwamen, bespeurde men, aan verscheiden' uitdrukkingen der Franschen, dat zy zig zelven hielden voor meesters van de handelinge. De Wethouderschap van Utrecht, de Fransche Gevolmagtigden verwelkomende, hadt verklaard, blyde te zyn, dat men zou beginnen te handelen van Vrede: waarop Menager, half glimlagchende, gezeid hadt, *Hoe! verlangen de Hollanders dan ook naar Vrede?* D'Huxelles ook, den Bisschop van Bristol begroetende, zeide, *Ik geef u myn hand, en de* .... Hier hieldt hy op, verzwygende, zo men meende, het woord *Vrede* (*o*): welk, zo hy 't geuit hadt, te kennen gegeven zou hebben, dat Frankryk zig nog in staat oordeelde, om den Bondgenooten de Vrede aan te bieden. Wyders, schikte men zig, om de onderhandelingen spoedig te beginnen, en, ware 't mogelyk, de Vrede te sluiten, voor dat het jaargetyde toeliet, dat men den veldtogt opende. Men ontwierp een Reglement op de plegtigheden, met welken men vergaderen zou, en tot bewaaringe der rusle, onder zulk een groot getal van vreemdelingen, als men te Utrecht verwagtte. Men maakte eenige andere schikkingen van klein belang (*p*). De Franschen en Engelschen verspreidden, midlerwyl, dat de Vrede, in Grasmaand, getekend zou zyn; doch de Staatschen voorzagen niet, dat men, in zulk een'

(*o*) Lamberti *Tom.* VII. *p.* 7.

(*p*) Verbaal *der* Plenipotentiar. tot de Vredeh. te Utrecht. MS.

een' korten tyd, den Keizer en den anderen Bondgenooten genoegen zou konnen geeven; en waren afkeerig van 't fluiten eener afzonderlyke Vrede, waartoe de anderen neigden. De eerste byeenkomst werdt gehouden, op den negenentwintigsten van Louwmaand, in eene groote zaal van 't Stadhuis: schoon 'er, behalve de Fransche, Engelsche en vier Staatsche Gevolmagtigden, geene anderen dan die van Savoje tegenwoordig waren. De Bisschop van Bristol deedt de eerste aanspraak, waarin hy de Franschen vermaande, om hun algemeen ontwerp, duidelyker en byzonderer, te verklaaren: 't welk zy aannamen, onder beding, dat de Bondgenooten hunne aanmerkingen daarop ook byzonderlyk zouden inleveren (*q*). De Keizerschen, die nog in den Haage waren, vonden vreemd, dat de Engelschen zig, van 't begin der handelinge af, gedroegen als middelaars. Men kwam wel overeen, dat de Bondgenooten, eerst met de Franschen, en daarna onderling zouden handelen (*r*); doch de Torcy schreef, eerlang, aan S. John ,, dat 'er ,, geene genoegzaame verstandhouding was, ,, tusschen de Fransche en Engelsche Gevolmagtigden, te Utrecht; dat de Koning den ,, zynen gelast hadt, in een volmaakt vertrouwen om te gaan met de Gevolmagtigden ,, der Koninginne van Groot-Britanje, en dat ,, hy wenschte, dat haare Majesteit den Bisschop van Bristol en den Graave van Strafford

1712.

(*q*) Verbaal *als boven*. *MS*.

(*r*) Lamberti *Tom.* VII. *p.* 8—13. *Hist. de la Paix d'Utr*, *p.* 246, 247.

1712. „ ford gelyk bevel geliefde te geeven (s)." En sedert verscheenen de Franschen zeldzaam in de algemeene byeenkomsten der Bondgenooten, in welken de Engelschen, eerlang, het ampt van middelaars, in der daad, schoon niet in naam, op zig namen.

De Franschen verklaaren hun algemeen Ontwerp nader.

De Franschen hadden, midlerwyl, eene Wapenschorsing voorgeslaagen, die van de hand geweezen was. Men drong hen op 't openen van hunne meening, over de algemeene en duistere Vredepunten, door Menager getekend, en den Bondgenooten medegedeeld, door de Koninginne van Groot-Britanje (t). Doch zy draalden met antwoorden, tot dat zy de Akte ontvangen hadden, by welke Koning Filips de Spaansche Nederlanden afstondt aan den Keurvorst van Beieren (u). De Keizersche en eenige andere Gevolmagtigden, onder dit draalen, te Utrecht zynde aangekomen; leverden de Franschen, op den elfden van Sprokkelmaand, een Ontwerp over, welk de Gevolmagtigden der Bondgenooten met zig naar hun vertrek namen, daar zy 't lazen en van deezen inhoud vonden: „ De Koning zou, by „ het tekenen der Vrede, de tegenwoordige „ Koningin van Groot-Britanje en de vastge- „ stelde opvolging in dat Ryk erkennen. Hy „ zou, terstond na 't sluiten der Vrede, de „ Vestingwerken van Duinkerken slegten, „ mids hem daarvoor vergoeding geschiedde. „ S.

(s) Repp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 39. Memoir. de Torcy, *Tom.* III. *p.* 150, 158.
(t) *Zie* hier voor, *bl.* 413.
(u) Lamberti *Tom.* VII. *p.* 14.

„ S. Christoffel, de Straat en Baai van Hud- 1712.
„ son, Akadia, Port Rojal en Terreneuve, uit-
„ genomen het Fort Plaisance en het regt om
„ aldaar te visschen en visch te droogen, zou-
„ den aan Groot-Britanje afgestaan worden.
„ Men zou, voor of na de Vrede, overeen-
„ komen, wegens een Verdrag van Koophan-
„ del, waarvan de voordeelen, voor de beide
„ volken, zo na doenlyk, gelyk staan zouden.
„ De Spaansche Nederlanden, die aan den
„ Keurvorst van Beieren waren afgestaan, zou-
„ den tot eene Barriere dienen, voor de Ver-
„ eenigde Gewesten: waarby de Koning voe-
„ gen zou Veurne, Veurner-Ambagt, de
„ Knokke, Ypere met deszelfs Kasselrye, en
„ Meenen met deszelfs Roede, mids hem
„ daar tegen, tot eene Barriere voor Frankryk,
„ werden te rug gegeven Aire, S. Venant,
„ Bethune en Douai, met derzelver onderhoo-
„ righeden. De Koning zou toestaan, dat de
„ Staaten bezetting lagen in de Barriere-Plaat-
„ sen, ten koste van 't Land, en zo sterk als
„ zy geraaden zouden vinden. Tot vergoe-
„ ding voor deezen afstand en voor 't slegten
„ van Duinkerken, vraagde de Koning Rys-
„ sel en Doornik, met derzelver onderhoorig-
„ heden. De Barriere tusschen Frankryk en
„ de Staaten dus geregeld zynde, zou de Ko-
„ ning hun de voordeelige Lyst der Regten
„ van den jaare 1664 toestaan, met uitzonde-
„ ring alleenlyk van zes soorten van Koop-
„ manschappen, omtrent welker regten, men
„ nader overeenkomen zou, mids zy de vyf-
„ tig stuivers van 't Vat van de schepen hun-
„ ner onderzaaten, die uit de Vereenigde Ge-

„ wes-

1712. „ westen, of uit vreemde Landen, in Frankryk
„ kwamen, bleeven betaalen. De Koning zou
„ zig verbinden, dat de Staaten en alle de
„ andere Mogendheden, omtrent den Koop-
„ handel op Spanje en de Indien, zouden ge-
„ handeld worden, als onder de Regeering van
„ Karel den II. Ook zouden de Franschen zig,
„ ten opzigte van den handel op de Spaansche
„ Indien, aan de Wetten van Spanje onderwer-
„ pen. Zyne Majesteit stondt toe, dat alle de
„ Mogendheden van Europa waarborgen blee-
„ ven voor deeze beloften. Hy beloofde, dat de
„ Koning, zyn Kleinzoon, deszelfs regt op Na-
„ pels, Sardinie en Milaan zou afstaan: van welk
„ laatstgemelde Hertogdom hy toestondt dat de
„ Hertog van Savoje het gedeelte, welk hem
„ reeds afgestaan was, behouden mogt; mids
„ het Huis van Oostenryk daartegen afstonde
„ van alle verdere eischen op de Spaansche
„ heerschappy, deszelfs Krygsvolk daaruit te
„ rug trekkende, terstond na 't sluiten der Vre-
„ de. De grenzen aan den Rynkant zouden
„ gebragt worden op den zelfden voet, als voor
„ den oorlog. Onder de gemelde voorwaarden,
„ vorderde de Koning, dat de Keurvorsten van
„ Keulen en Beieren, in derzelver goederen
„ en waardigheden, hersteld werden: waar-
„ tegen hy alle titels in Duitschland en in Pruis-
„ sen, welken hy, tot hiertoe, niet erkend
„ hadt, erkennen zou. De Koning en de Her-
„ tog van Savoje zouden elkanderen te rug
„ geeven, 't gene zy, in deezen oorlog, op
„ elkanderen veroverd hadden. De zaaken van
„ Portugal zouden, ten opzigte van Frankryk
„ en Spanje, hersteld worden, op den zelfden
„ voet,

„ voet, als voor den oorlog. De Koning zou 1712.
„ gaarne met de Bondgenooten maatregels be-
„ raamen, om te voorkomen, dat een en de-
„ zelfde Vorst te gelyk Koning van Frankryk
„ en van Spanje ware. Alle de Verdragen,
„ sedert het Munstersche geslooten, zouden,
„ door het tegenwoordig Verdrag, bevestigd
„ worden, in alles, waarin nu geene verande-
„ ring gemaakt was (v)."

Misnoegen over deeze Verklaaring.

Zo dra was deeze Verklaaring niet gelezen, of de meeste Gevolmagtigden toonden zig zeer misnoegd over den inhoud. De Engelschen zelven wenschten, dat men Doornik aan de Staaten gelaaten, en beloofd hadt, S. Venant te zullen slegten; wanneer, dagten zy, de handeling, in den beginne, een beter aanzien gehad zou hebben. Zy spraken 'er, naderhand, over met de Franschen. Doch deezen waren zo ver van het uitbieden eeniger breeder voorwaarden, dat Menager klaagde, dat de Engelschen niet naarkwamen, 't gene zy hem, in Engeland, beloofd hadden. De Staatschen, en Buys in 't byzonder, voerden dezelfde taal (w). Doch de Keizerschen konden zig naauwlyks wederhouden van het maaken van schampere aanmerkingen, op de Engelsche Staatsdienaars (x).

XIII. Aanmerkingen op dezelve.

En inderdaad, de Verklaaring der Franschen was zeer veel bekrompener, dan 't gene zy, te Geertruidenberg, hadden uitgebooden, en zelfs

(v) Resol. Holl. 12, 20 *Febr.* 1712. *bl.* 77. 109. *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 21. Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel, Byl.* N. XIII. *bl.* 59.

(w) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel, bl.* 30, 31.

(x) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 23.

1712. zelfs dan het algemeen Ontwerp, welk zy voorgaven, nader te willen ophelderen. De Keizerschen zagen 'er in, dat men Karel den VI. dagt te ontzetten van de Spaansche heerschappye, die hem reeds toegelegd was; en dat men hem, met eenen afstand van Napels en Sardinie, wilde paaijen, mids het Ryk daartegen een gedeelte van Milaan overgave. Van dit alles hadden denze niets gelezen, in het algemeen Ontwerp, welk alleenlyk behelsde, dat Frankryk en Spanje, nimmer, door éénen Vorst, bezeten zouden worden. Het regelen van de grenzen aan den Rynkant was ook nadeelig voor 't Keizerryk, zo 't geschiedde, op den voet, als voor den tegenwoordigen oorlog. Den Savooischen waren, by een afgezonderd punt van 't Ontwerp, te rug beloofd de Plaatsen, die, in den aanvang des oorlogs, in 's Hertogs magt geweest waren, en nu door Frankryk bezeten werden, benevens nog eenige anderen, omtrent welken men nader overeenkomen zou: doch, by de verklaaring van dit Ontwerp, werdt hun, tegen de wedergeeving van 't gene men op hen veroverd hadt, alles, wat zy van Frankryk gewonnen hadden, te rug gevraagd. De Staatschen, zo zy ooit eenige verwagting gehad hadden, dat de kostbaarste en voorspoedigste oorlog, welken zy, na 't sluiten der Munstersche Vrede, hadden gevoerd, hun de opperste magt over een gedeelte der Spaansche Nederlanden zou hebben verkreegen, zagen nu, dat men hen te vrede wilde stellen, met het regt om bezetting te mogen leggen in de sterke Plaatsen dier Nederlanden, mids zy en de andere Bondgenooten, daartegen, en tegen

gen het slegten van Duinkerken; Ryssel, Doornik, Douai en andere Vestingen, welker verovering hun zo veel gelds en volks gekost hadt, aan Frankryk te rug gaven. 't Verdrag van Koophandel, welk hun nu aangebooden werdt, was ook, ter oorzaake van de uitzonderingen, welken 'er in gemaakt werden, zeer veel nadeeliger, dan men hen hadt doen hoopen. Ook werdt de verklaaring der Franschen, ter algemeene Staatsvergaderinge, en ter Vergaderinge van Holland, met verontwaardiging, van de hand geweezen (y). De Engelschen alleen, weetende, wat hun heimelyk aangebooden was, toonden het minste misnoegen; en zogten de andere Bondgenooten te doen gelooven, dat de Franschen wel nader aan de hand komen zouden, zo men voortvoere met handelen (z). 1712.

De Gevolmagtigden der Bondgenooten, op de Verklaaring der Franschen, geen ander bescheid gegeven hebbende, dan dat zy 'er, den vyfden van Lentemaand, op antwoorden zouden, waren, in dien tusschentyd, oneenig geweest, of zy dit antwoorden, te gelyk of elk afzonderlyk, zouden doen: en zo 't eerste, of het antwoord, door de Keizerschen, of door de Staatschen, zou worden ingeleverd. Eindelyk, besloot men, dat elk zyne eischen afzonderlyk doen zou, en dat men dit voor een antwoord op de Verklaaring van Frankryk zou doen doorgaan. 't Was klaar genoeg, dat een algemeen antwoord, waarin alle de Gevolmagtigden bewilligd hadden, de eensgezindheid der

Handeling over 't beantwoorden der Fransche Verklaaringe.

(y) LAMBERTI Tom. VII. p. 23.
(z) LAMBERTI Tom. VII. p. 23.

1712. der Bondgenooten beter vertoond zou hebben. Doch hunne inzigten verschilden te veel: 't welk zelfs uit de byzondere eischen bleek. Zy werden, ten bestemden tyde, ingeleverd (*a*). En zo dra waren zy niet gelezen, of men zag duidelyk, dat de handeling veel langer duuren zou, dan men gehoopt hadt.

XIV. Eischen der Keizerschen.

De Keizerschen eischten „ alles te rug, wat „ aan Frankryk, by de Munstersche, Nieuw- „ meegsche en Ryswyksche Verdragen, af- „ gestaan was, benevens de gantsche Spaan- „ sche heerschappy, de Nederlanden daar on- „ der begreepen, buiten benadeeling, nog- „ tans, van de Verdragen, met Portugal, Sa- „ voje, Groot-Britanje en de Staaten, gesloo- „ ten." Zy vorderden, daarenboven „ ver- „ goeding van schade, den Keizer en 't Ryk, „ door Frankryk, aangedaan; voldoening, voor „ hunne Bondgenooten, en byzonderlyk her- „ stelling der Hertogs van Lotharingen." Zy behielden aan zig „ het regt, om hunne ei- „ schen te veranderen en te vermeerderen; „ doch booden egter aan, over dezelven, „ nevens de andere Bondgenooten, te wil- „ len handelen met de Franschen, zo dee- „ zen, van hunne zyde, redelyker voorslagen „ deeden (*b*).

der Engelschen.

De Engelschen vorderden „ eene duidely- „ ker verklaaring van de erkentenis der Pro- „ testantsche opvolging, in het Huis van Ha- „ nover, en dat Frankryk niemant anders voor „ Koning of Koningin van Groot-Britanje er- „ ken-

(*a*) Lamberti *Tom.* VII. *p.* 21—28.
(*b*) *Voins* Lamberti *Tom.* VII. *p.* 18.

„ kennen zou, dan die daartoe reeds by 't „ Parlement genoemd waren." Ook begeer- denze „ dat zyne Allerchristelykste Majesteit „ den Pretendent, terstond, uit Frankryk „ deedt vertrekken; dien hy nimmer eenige „ hulp, tegen de Koningin of haare opvol- „ gers, zou mogen bewyzen. Men zou, ter- „ stond, in onderhandeling treeden, over een „ Verdrag van Koophandel tusschen de twee „ Ryken. S. Christoffel, Terreneuve met „ Plaisance, Akadia met Port-Rojal en 't ge- „ ne 'er verder toe behoorde, midsgaders de „ Straat en Baai van Hudson en al 't Land welk „ 'er van afhing naar de Rivier S. Laurens „ toe moest aan Groot-Britanje afgestaan, en „ Duinkerken, met de Haven en Sluizen, ge- „ slegt en gedempt worden, zonder immer te „ mogen worden hersteld." Voorts, vorder- denze „ voldoening voor de Bondgenooten, „ in overeenkomst met de Verbonden; erken- „ tenis van den Keurvorst van Hanover, ver- „ nietiging van het vierde punt der Ryswyk- „ sche Vrede, en eenige andere byzonderhe- „ den." Zy voegden 'er by „ dat zy zig, om- „ trent eenige gunsten voor de Protestanten in „ Frankryk, gedroegen aan het gene zy, hier- „ na, te gelyk met andere Bondgenooten, ver- „ zoeken zouden (c)." 1712.

De Gevolmagtigden van Portugal vorder- den de gantsche Spaansche heerschappy, voor Keizer Karel den VI.; alleenlyk eenige Lan- den in Amerika, voor den Koning, hunnen Meester, begeerende, ten deele van Spanje, en der Portugeeschen.

(c) Voiez LAMBERTI Tom. VII. p. 40.

1712. en ten deele van Frankryk (*d*). Die van Pruissen eischten „ dat de Koning, hun Meester, „ in die hoedaanigheid, erkend werdt: ook „ voor Prinse van Oranje en van Neuf-chatel „ en Valengyn. Zy vorderden alle de goederen van het Huis van Chalons-Oranje van „ Frankryk te rug: ook dat Pruissen in 't bezit bleeve van de Stad Gelder en de Stad en „ Land van Erkelens." Eindelyk, begeerdenze ook eenige voordeelen voor de Fransche Protestanten, die zig, onder 's Konings gebied, hadden nedergeslaagen; en, gelyk de Engelschen gedaan hadden, de vernietiging van het vierde punt der Ryswykschen Vrede (*e*).

der Pruissischen.

der Savooischen.

De Savooische Gevolmagtigden begeerden, „ dat het regt van zyne Koningklyke Hoogheid tot de Spaansche nalaatenschap, onmiddelyk na het Huis van Oostenryk, erkend „ werdt; dat hy werdt hersteld, in 't bezit van „ zyn Hertogdom Savoje en van het Graafschap Nice; dat hem Exiles en Fenestrelles „ en eenige Valeien, over 't gebergte Genevre „ en anderen, tot eene Barriere werden afgestaan, benevens eenige Sterkten aan de grenzen van Piemont." Zy eischten nog eenige andere byzonderheden, met welken wy ons niet ophouden (*f*). Ook maaken wy geen gewag van de eischen der verbonden' Kreitsen, der Keurvorsten van Trier en van de Palts, des Bisschops van Munster, des Landgraafs van Hessen-Kassel en des Hertogs van Wurtemberg, om niet te ver uit te weiden. Alleenlyk, mer-

(*d*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 43.
(*e*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 44.
(*f*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 51.

merken wy, met een enkel woord, aan, dat de Landgraaf van Hessen-Kassel, Vader der Prinsesse Weduwe van Nassau-Oranje, onder anderen, vorderde „ dat de goederen van het „ Huis van Oranje, die thans in de magt van „ Frankryk waren, werden gesteld onder 't „ bewind van de algemeene Staaten, als uit-„ voerders van den Uitersten Wille van Wil-„ lem den III., Koning van Groot-Britan-„ je (g)." 1712.

XV. Eischen der Staatschen.

Doch de eischen der Staatschen, die eerst, door den Heere Buys, ontworpen waren, moeten wy, wat byzonderer, voordraagen. Zy vorderden „ 1. Dat Frankryk, voor zig zel-„ ven en voor den Vorst of Vorsten, zyne „ Bondgenooten, afstonde van alle regt op de „ Spaansche Nederlanden, zo als dezelven, „ door Karel den II., bezeten waren, of moes-„ ten bezeten geweest zyn, ingevolge der Rys-„ wyksche Vrede; dat hy hun, ten dien ein-„ de, Luxemburg en Namen en de Steden „ Charleroi en Nieuwpoort deedt in handen „ stellen, om ze Keizer Karel over te geeven, „ zo dra zy, met hem, wegens hunne Barrie-„ re, en wegens den afstand van 't Over-Kwar-„ tier van Gelder, in gevolge der Munstersche „ Vrede, zouden overeengekomen zyn. 2. Dat „ de Staaten Meenen, Ryssel, Douai en 't Fort „ de Scarpe, Orchies, Doornik, Aire, Te-„ rouanne, Lilers, S. Venant, Bethune en „ Bouchain, met alle derzelver onderhoorig-„ heden, zouden blyven bezitten, op gelyke „ wyze, als zyne Allerchristelykste Majesteit „ dit

(g) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 57.

1712. „ dit alles bezeten hadt. 3. Dat de Koning „ hun, behalve deeze Plaatsen, ook zou af- „ staan en overgeeven Veurne en Veurner- „ Ambagt, 't Fort de Knokke, Loo, Diks- „ muiden, Ypere, Belle, Merville, Waasten, „ Commines, Warwik, Poperingen, Kassel, „ Valenchyn, Condé en Maubeuge, met al „ wat 'er onder behoorde; mids het hun vry- „ stonde, over alle de Plaatsen, in dit en in „ het voorige punt vermeld, te handelen en „ overeen te komen met den Keizer, zonder „ dat ooit eenigen deezer Plaatsen, of eenig „ gedeelte der Spaansche Nederlanden zou mo- „ gen komen aan de Fransche Kroone, of aan „ eenigen Prins of Prinses uit den Huize van „ Frankryk. 4. Dat zyne Majesteit niet zou „ beletten, dat de Staaten bezetting hielden „ in Huy, Luik en Bon, tot dat zy, desaan- „ gaande, met den Keizer en 't Keizerryk, „ zouden overeengekomen zyn. 5. Dat de

* Tarif. „ * Lyst der Regten van 't jaar 1664, zonder „ eenige uitzonderingen, aan de Staaten zou „ worden toegestaan, en dat zy, ingevolge „ van het Ryswykfche Verdrag, van 't betaa- „ len van de vyftig stuivers van 't Vat zouden „ ontheeven worden. 6. Dat den vrienden der „ Fransche vlugtelingen in Frankryk mogt toe- „ gelaaten worden, met hunne goederen, her- „ waards te komen, en dat deeze vlugtelin- „ gen, als eigenlyke onderzaaten van den Staat, „ mogten worden aangemerkt." Hier was by- gevoegd een verzoek om vryheid van Gods- dienst, voor de Gereformeerden in Frankryk. „ 7. Dat de Koning de Staaten, als Executeurs „ der Testamenten van wylen den Koning van

„ Groot-

„ Groot-Britanje en van wylen Prinse Fredrik 1712.
„ Henrik, terstond na de Vrede, in 't bezit
„ stelde van het Prinsdom Oranje, en van de
„ goederen van dit Huis. 8. Dat de Sterkten,
„ Krebhoofden en Haven van Duinkerken ge-
„ slegt en gedempt werden, zonder dat, daar-
„ voor, eenige vergoeding zou behoeven ge-
„ geven te worden. 9. Dat het vierde Arti-
„ kel der Ryswykſche Vrede tusschen het Kei-
„ zerryk en Frankryk, behelzende, dat de
„ Roomsch-Katholyke Godsdienst stand hou-
„ den zou, in de Plaatsen, die aan 't Ryk te
„ rug gegeven werden, als vierkant strydig
„ met de Westfaalsche Vrede, zou vernietigd
„ worden." Eindelyk, begeerdenze, met al-
gemeene woorden, voldoening voor hunne
Bondgenooten, in overeenkomst met de Ver-
bonden, aan zig behoudende het regt „ om
„ hunnen eisch te verklaaren en te vermeer-
„ deren, om de eischen hunner Bondgenoo-
„ ten, die nog niet op de Vredehandeling had-
„ den konnen verschynen, in 't vervolg, over
„ te leveren, en om de eischen hunner Bond-
„ genooten in 't gemeen, verder, te onder-
„ steunen (*b*)."

De vergelyking van alle deeze eischen, met de verklaaring der Franschen, toont, met éénen opslag, hoe verre partyen nog van elkanderen waren. In de eischen der Engelschen, is byzonder opmerkelyk, dat zy, terstond, met de Franschen, in onderhandeling willen treeden, over een Verdrag van Koophandel: onder

Aanmerkingen op alle deeze Eischen.

(*b*) Resol. Holl. 10 *Maart* 1712. *bl.* 128. *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 46. *en* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 441.

1712. der dekfel van welke handeling, zy ook ligtelyk over eene algemeene of byzondere Vrede handelen konden (*i*). Ook zogten zy, gelyk wy reeds hebben getoond (*k*), by zulk een Verdrag van Koophandel, voordeelen te bedingen, die afgunst verwekken moesten, onder hunne handeldryvende nabuuren, vooral, by de Staaten. Wy zien, daarenboven, dat, behalve de Keizerschen en de Portugeeschen, niemant der Gevolmagtigden vordert, dat de Keizer gesteld worde in 't bezit der Spaansche heerschappye. De Savooischen alleen onderstellen donkerlyk, dat hy 'er regt toe heeft; doch de Engelschen, Pruisfischen en Staatschen reppen 'er geen woord van. Zo zeer waren de inzigten der Bondgenooten verandert, sedert dat Koning Karel tot Keizer verheeven geworden was. Zelfs hebben wy, te vooren (*l*), aangemerkt, dat Portugal en Savoje, eerlang, te kennen gaven, dat zy den Keizer, ongaarne, op den Spaanschen Troon zien zouden: waaruit af te neemen is, dat, 't gene zy thans verklaarden of onderstelden, niet al te ernstig gemeend werdt.

Misnoegen der Keizerschen. De Graaf van Sinzendorf hadt deeze koelheid, met weêrzin, bespeurd, en zyn best gedaan om de Engelschen en Staatschen te beweegen, tot het uitdrukkelyk vorderen der Spaansche heerschappye, voor den Keizer, 't welk, zeide hy, het oogmerk van het Groot Verbond des jaars 1701 en van den gantschen oorlog geweest was. Doch men hadt 'er geene ooren

(*i*) Lamberti *Tom.* VII. *p.* 60.
(*k*) Hier voor, *bl.* 432.
(*l*) *Bladz.* 409.

ooren naar gehad; en hem gepaaid met te zeggen „ dat hy zig behoorde te vrede te houden, „ met eene vordering van voldoening voor de „ Bondgenooten, in overeenkomst met de „ Verbonden." De Staatschen, en Buys in 't byzonder hadden hem aangeweezen „ dat „ Spanje en de Indien behoorden gevorderd te „ worden, door hen, die 'er onmiddelyk belang by hadden, en dat de wyze van handelen, door de Engelschen aangevangen, niet „ gedoogde, dat zy anders te werk gingen." Sinzendorf hadt hierop gezeid, *dat deeze dag dan doodelyk zyn zou, voor het Groot Verbond*; en was toen, nevens Konsbruk, misnoegd heen gegaan: 't welk de Staatschen zo zeer scheen te treffen, dat zy de Engelschen overhaalden, om, nevens hen, mondeling, te verklaaren „ dat zy, onder de Verbonden, in „ overeenkomst van welken, zy voor hunne „ Bondgenooten voldoening begeerden, ook „ de Verbonden begreepen, die opzigt hadden op Spanje en de Indien (*m*):" welke woorden egter, geenszins, behoefden te betekenen, dat zy Spanje en de Indien, welken zy Karel hadden toegelegd, toen hy Aartshertog van Oostenryk was, nog voor hem begeerden, na dat hy Keizer was geworden. Hadden zy zulk een' meening gehad; zy konden wel klaarer gesproken hebben. 1712.

XVI. De Vredehandeling verflaauwt te Utrecht.

De Franschen, de eischen der Bondgenooten ontvangen hebbende, beloofden, binnen weinige dagen, te antwoorden; doch stelden 't, van tyd tot tyd, uit, en verklaarden, einde-

(*m*) Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl*. *N*. XIV. *bl*. 63.

1712. delyk, op den dertigsten van Lentemaand, „ dat zy bereid waren, op de overgeleverde „ eischen, met alle de Bondgenooten, in mon- „ delinge onderhandeling te treeden; gelyk, „ in voorgaande Vredehandelingen, en laat- „ stelyk te Ryswyk, gebruikelyk geweest was." Alle de Gevolmagtigden vonden dit vreemd (*n*), uitgenomen de Engelschen, die, reeds eenige dagen te vooren, naar hun Hof, geschreeven hadden „ dat de Franschen wel deeden, dat zy „ mondeling zogten te handelen, alzo 'er dan, „ vermoedelyk, zwaarigheden ontstaan zou- „ den, die den Gevolmagtigden der Bondge- „ nooten gelegenheid zouden geeven, om voor „ te slaan, dat men afzonderlyk handelde: 't „ welk, voegdenze 'er by, beter schyn heb- „ ben zal, als het van hun, dan als het van „ ons voorgesteld wordt (*o*)." Doch de ande- re Gevolmagtigden verstonden, dat men, te Ryswyk, middelaars gehad hadt, en hierom be- kwaamer mondeling handelen kon. Zy wei- gerden dan, eenpaariglyk, anders dan schrifte- lyk, te handelen. De Engelschen zelven ston- den 'er op, na eenig beraad. De Staaten na- men een bepaald besluit, om niet te blyven handelen, ten ware de Franschen, schriftelyk, antwoordden. De Franschen bleeven, daar- entegen, styf op hun stuk staan. De yver, met welken de Vredehandeling begonnen was, ver- flaauwde, hierop, merkelyk. Men hieldt nog byeenkomsten; doch men deedt geen stap tot bevordering der algemeene Vrede. De Engel- schen

(*n*) Verbaal *der* Plenipotent. op de Vredeh. *MS.*
(*o*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 35.

schen en Staatschen hadden eenig gesprek, over de Barriere, en over den Koophandel op de Westindien. De eersten verklaarden, dat de Koningin de Staaten, in Spanje en in de Indien, wilde laaten handelen, als ten tyde van Karel den II. en hun Dendermonde en Gend overgeeven, mids zy Oostende en Nieuwpoort behieldt. Doch 't voornaamste, waarover men handelde, betrof het vyftiende punt van 't Verdrag van den jaare 1709, waarby de Koningin zig verbonden hadt, den Staaten, in Spanje, zo groote voordeelen, ten opzigte van den Koophandel, te zullen doen toestaan, als den meest begunstigden volken. Dit punt moest, meende de Engelschen, wat verzagt, en zo verklaard worden, dat het bestaan kon met het genot der byzondere voordeelen, welken zy, boven anderen, in Spanje, zogten. Doch de Staatschen gaven hier omtrent niets toe. Alleenlyk booden zy aan, omtrent den Slaavenhandel, tot verdrag genegen te zyn, zo men verklaarde, wat met deezen handel beoogd werdt; 't welk, van den Engelschen kant, by mangel van onderregtinge, nog niet geschieden kon, naar behooren. Evenwel, stondenze 'er op, dat hun die handel gelaaten werdt; wanneer zy hun best zouden doen, om den Staaten, in Frankryk, de voordeelige Lyst der Regten van 't jaar 1664 te bezorgen (p). Hierby bleef het, voor dien tyd. Voorts, viel 'er, in eenige weeken, niets voor van belang. De Franschen maakten geenen haast, om de Vrede- 1712.

(p) Verbaal der Plenipotent. tot de Vredeh. bl. 21, 59—65, 67—70. MS.

1712. dehandeling voort te zetten, te Utrecht. Zy wisten, gelyk de Engelschen, ten deezen tyde, schreeven „ dat 'er, te Londen en te Versailles, met beteren uitslag, aan gearbeid „ werdt." Harlei en Gaultier kwamen, in 't begin van Grasmaand, te Utrecht, met een nieuw Ontwerp van Vrede, welk den Engelschen ter hand gesteld; doch zeer geheim gehouden werdt. De Engelschen kreegen, ten zelfden tyde, last, om niet meer te vorderen, dat den Staaten de Lyst der Regten van 't jaar 1664 vergund werdt (q); schoon zy 't hun, nog kort te vooren, beloofd hadden.

XVII. 't Parlement van Engeland beschuldigt de Bondgenooten, inzonderheid de Staaten.

Midlerwyl, arbeidden de Engelsche Staatsdienaars, om hun beleid, tot bevordering der Vrede, te doen goedkeuren by 't gemeen. Ten dien einde, deedenze schriften verspreiden, waarin 't gedrag der Bondgenooten, schamperlyk, doorgestreeken werdt. Doch 't bleef hierby niet. De Bondgenooten, met name de Keizer, Portugal en de Staaten, werden, in 't Huis der Gemeenten, beschuldigd, dat zy hun aandeel in de beloofde manschap, op verre na, niet geleverd hadden. „ De Koningin hadt, zeide men, van 't jaar 1705 tot „ het jaar 1711, vyfenvyftigduizend negenhonderd drie en zeventig man, behalve dertien Battaillons en agttien Esquadrons, Keizerlyke troepen, in Spanje geleverd, of onderhouden. De Staaten, van 't jaar 1705 „ tot het jaar 1708, niet boven de twaalfduizend tweehonderd man. Na 't jaar 1708, „ had-

(q) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 35, 36, 37, 38, 39. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 91—96.

„ hadden zy in 't geheel geene troepen naar 1712.
„ Spanje geschikt. In de Spaansche Neder-
„ landen, hadden zy, in alles, twintigduizend
„ agthonderd zevenendertig man minder ge-
„ leverd, dan zy verpligt waren. Zy hadden,
„ in den aanvang des oorlogs, tot de krygs-
„ kosten, zo veel opgebragt, als de Koningin;
„ doch daarna hadt de Koningin honderddui-
„ zend Ryksdaalers meer betaald, dan zy
„ schuldig was. Kortom, de Staaten hadden,
„ ter zee, twee derde, en over 't geheel de
„ helft minder opgebragt, dan zy behoorden.
„ Het verbod van Koophandel met Frankryk
„ was ook niet stipt onderhouden, van der
„ Staaten zyde (*r*)." Men leverde deeze beschuldigingen haarer Majesteit over; en men vorderde, onder anderen, dat, by de Vredehandeling, zorg gedraagen werdt, dat Nieuwpoort, Dendermonde en 't Kasteel van Gend niet in de magt der Staaten kwamen, alzo deeze Steden veeleer eene Barriere tegen Groot-Britanje, dan tegen Frankryk waren: ook, dat de Staaten alleen bezetting in de Spaansche Nederlanden mogten leggen, wanneer zy, van den kant van Frankryk, gedreigd of overvallen werden met oorlog. Men klaagde, in 't algemeen, over 't Verdrag van Barriere van den jaare 1709, welk men hieldt nadeelig te zyn aan den Koophandel en roem van Groot-Britanje; en men schroomde niet, Townshend, die 't, zonder last, zeide men, getekend hadt; en allen, die haarer Majesteit de bekragtiging hadden aangeraaden, voor vyanden des Ryks uit te maaken

(*r*) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 395.

1712. ken (s). De Koningin, den yver der Gemeenten pryzende, beloofde tevens, dat zy last geeven zou, om te bearbeiden, 't gene men op haar begeerd hadt. Het Parlement besloot, hierop, geduurende den veldtogt deezes jaars, in de Nederlanden, te onderhouden de veertigduizend man, die reeds in 't begin des oorlogs derwaards gezonden waren, de tienduizend man, welken 'er, in 't jaar 1703, waren bygevoegd, en de vyftienduizend eenhonderd agtenzeventig man, die, na 't jaar 1703, waren aangenomen; mids de Staaten zo veel troepen boven dit laatstgemelde getal, leverden, als de evenredigheid beliep van drie tegen twee.

'T Besluit den Staaten meerder last van Krygsvolk op te leggen.

De Staaten, kennis gekreegen hebbende van 't gene, in Engeland, ten hunnen nadeele gehandeld werdt, verzuimden niet, der Koninginne, door den Heere *Filips Jakob van Borselen van der Hooge*, hunnen buitengewoonen Gezant aan 't Engelsche Hof, te doen voorhouden „ dat de eisch der Koninginne, dat de „ Staaten, tegen de vyftienduizend eenhon„ derd agtenzeventig man, zo veel man meer „ zouden leveren, als drie vyfde tegen twee „ vyfde beliep, op deeze onderstelling steunde, „ dat zy, in den aanvang des oorlogs, beloofd „ hadden, honderd en tweeduizend man te „ zullen onderhouden, in de Nederlanden; te „ weeten, zestigduizend man in 't veld, en „ twee-enveertigduizend, in de bezettingen; „ waartegen Groot-Britanje maar veertigdui„ zend man verschaffen zou, in de Nederlan„ den; welk getal tegen dat van zestigduizend „ stondt,

De Staaten verdedigden zig omstandiglyk.

(s) LAMBERTI Tom. VII. p. 398.

,, stondt, als twee tegen drie; dat de troepen, 1712.
,, in 't jaar 1703, nog met twintigduizend man,
,, vermeerderd waren, die, ieder voor de helft,
,, waren geleverd, door de twee Mogendhe-
,, den; doch dat men, ten opzigte van de 15178
,, man, na 't jaar 1703, verschaft door de Ko-
,, ninginne, de eerstgemelde evenredigheid we-
,, derom wilde waargenomen hebben. Dat de
,, Staaten zo veele troepen op de been had-
,, den, dat men hen, met geene reden, vergen
,, kon, nog meer volks te leveren, terwyl haare
,, Majesteit haare troepen verminderen zou;
,, te minder, daar zy, van 't begin des oorlogs
,, af, meer volks hadden onderhouden, dan
,, zy verpligt waren; en daar 't getal der man-
,, schap, waarover nu 't verschil viel, maar
,, drie-enveertighonderd beliep, gelyk zy met
,, eene byzondere Lyst beweezen (2). Dat zy,
,, wyders, ook ten onregte werden beschul-
,, digd, over 't niet opbrengen van hun aan-
,, deel, in schepen, manschap en geld, inzon-
,, derheid als men de magt van Groot-Britan-
,, je vergeleeke met die van den Vereenigden
,, Staat. Dat de Gemeenten onderstelden, dat
,, de

(2) Volgens deeze Lyst, onderhieldt Groot-Britanje tegenwoordig, in de Nederlanden - - 64597 man
De Staaten - - - - - - - - - - - 123139 —

187736 —

Doch men beweerde nu, dat
Groot-Britanje maar leveren
moest - - - - - - 60294 man
En de Staaten - - - 127442 —

187736 —

waaruit bleek, dat Groot-Britanje niet meer dan 4303 man te veel betaalde, en de Staaten zo veel te weinig.

1712. „ de schepen der Staaten geleverd moesten „ worden, naar de evenredigheid van drie „ tegen vyf; doch dat men, in 't jaar 1703, „ besllooten hadt, jaarlyks, wegens elks aandeel in de toerustingen ter zee, overeen te „ komen. Dat, zo men behoorlyk agt gave, „ op de schepen, welken de Staaten, jaarlyks, „ in de Noordzee, zo wel als in 't Kanaal, en „ in de Middellandsche zee, onderhouden hadden, waarvan zy een' Lyst overzonden; men „ bevinden zou, dat zy volkomenlyk aan hunne verpligting hadden voldaan. Dat zy, ten „ opzigte van 't getal der troepen, onder geene verpligting lagen, om dezelven altoos te „ onderhouden, in die evenredigheid, als zy„ ze, in den aanvang des oorlogs, onderhouden hadden; hoewel, als men het Krygsvolk, „ welk in bezetting lag, mede rekende, gelyk „ behoorlyk was, zy veel meer manschap hadden onderhouden, dan zy verpligt waren. „ Dat zy, sedert het jaar 1706, uit de Spaansche Nederlanden, slegts 1590916 guldens „ aan inkomsten getrokken hadden, voor welke geringe somme, zy de Vestingwerken der „ sterke Plaatsen niet hadden konnen onderhouden. Uit de Stad en Kasselry van Rys„ sel, met Douai, Orchies en 't gene 'er meer „ onder behoorde, zekerlyk de rykste overwinst uit de Nederlanden, hadt Frankryk, „ voorheen, niet boven agtmaalhonderdduizend guldens Vlaamsch geld, toen twaalf „ ten honderd minder waardig, dan het Hollandsch, jaarlyks getrokken. Dat de Staaten, „ tot den kryg in Spanje en Portugal, drieentwintigduizend agthonderd zeven man ge-

„ le-

„ leverd hadden; schoon zy, volgens de Verdragen, maar vierduizend man leveren moesten, en voorts den oorlog voeren uit al hun vermogen; gelyk zy gedaan hadden. Dat de Gemeenten beweerden, meer dan 1107096 ponden sterlings, tot buitengewoone krygskosten in de Nederlanden, te hebben opgebragt; doch dat de Staaten, tot die kosten, hadden gedraagen 65861821 guldens, en derhalve 53683765 guldens meer dan Groot-Britanje, wanneer men ieder pond sterlings op elf guldens rekende; schoon zy wel wisten, dat Groot-Britanje ook veel, in de krygskosten van Spanje en Portugal, hadt gedraagen. Dat de onderstandgelden aan uitheemsche Mogendheden, ook door de Staaten, voor derzelver aandeel, waren opgebragt; immers zo ver hun vermogen, in vergelyking van dat van Groot-Britanje, kon toereiken; behalve dat haare Majesteit het betaalen van eenige onderstandgelden, vrywilliglyk, op zig genomen hadt. Dat de Gemeenten, eindelyk, eenige verkeerde stellingen voortbragten, raakende het Verdrag van Barriere van 't jaar 1709, welk Verdrag behoorlyk geslooten en bekragtigd was: waarom men zig aan het zelve dagt te houden, zonder zig te vermoeijen met het wederleggen deezer stellingen (*t*)."

1712.

De Koningin beantwoordt de Staa-

De Gezant van Borselen, de redenen der Staaten, schriftelyk, hebbende overgeleverd aan de Koninginne, ontving daarop, eerlang, een kort antwoord, in geschrifte, behelzende

(*t*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 118, 408—434.

1712. de „ dat men de kosten, die haare Majesteit, „ in Spanje en in Portugal, gemaakt hadt, te „ laag waardeerde; dat men, onderstellende, „ gelyk men deedt, dat elk draagen moest „ naar zyn vermogen, altoos zou oordeelen, „ dat Groot-Britanje te weinig, en de Ver-„ eenigde Gewesten te veel opbragten; dat „ het Huis der Gemeenten best wist, wat het „ volk draagen kon, en dat de lasten van het „ loopende jaar gebragt waren, op den voet, „ en onder de voorwaarden, waar van den „ Staaten kennis gegeven was, en waarin gee-„ ne verandering kon gemaakt worden." Ten besluite, werdt verklaard „ dat de Koningin „ de Vereeniging tusschen haar en de Staaten „ aanzag, als het zekerste steunsel der gemee-„ ne zaake; waarom zy de oogmerken van „ eenige woelzieke geesten, die deezen band „ zogten te breeken, uit al haar vermogen, „ gedwarsboomd hadt, zullende zy, voorts, „ de voldoening der Staaten, op de Vredehan-„ deling, bevorderen, zo ver zulks, buiten be-„ nadeeling haarer eigene onderzaaten, geschie-„ den kon (*u*)."

ten kort en scherp.

XVIII. De veldtogt in de Nederlanden wordt geopend.

Omtrent drie maanden te vooren, hadt haare Majesteit den Heere Buys verklaard (*v*), en, sedert, den Staaten geschreeven, dat zy orde gesteld hadt, op het openen van den veldtogt. De Staaten verzogten, hierop, den Prins Eugenius, die uit Engeland te rug gekeerd was, dat hy zig naar 't Leger begeeven wilde, gelyk hy, voor 't einde van Grasmaand, deedt. De

(*u*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 434.
(*v*) Verbaal, gehouden *by den* Exle. Envoyé MR. WILLEM BUYS. *MS.*

De Hertog van Ormond, die 't bevel ſtondt te voeren over de Engelſche troepen in de Nederlanden, kwam, ten zelfden tyde, in den Haage, en vertrok, op 't ernſtig verzoek der Staaten, insgelyks, naar 't Leger (*w*). Hy was gelaſt, met Prinſe Eugenius en de andere Generaals, te raadpleegen op het openen van den veldtogt. Ook moeſt hy den Raadpenſionaris Heinſius verzekeren, gelyk hy gedaan hadt, dat de Koningin van zins was, den oorlog, wakkerlyk, voort te zetten (*x*). Doch hy was naauwlyks in 't Leger gekomen, of S. John ſchreef hem „ dat hy zig in geen gevegt moeſt „ laaten inwikkelen, ten ware hy 'er merke„ lyk voordeel in voorzag." En veertien dagen laater, kreeg hy uitdrukkelyken laſt „ om „ zig in geenerlei gevegt of belegering in te „ laaten;" doch hem werdt te gelyk bevolen, deezen laſt zo geheim te houden, als hem mogelyk ware (*y*). De heimelyke handeling, tusſchen de Hoven van Londen en Verſailles, was nu zo ver gevorderd, dat men, in Engeland, zulk een' ſtap durfde waagen; doch men hieldt Ormonds laſt bedekt, of, om de Bondgenooten niet te vroeg te ontruſten, of, om dat men zig niet genoeg verzekerd hieldt van Frankryk, welk misbruik van zulk een geheim zou konnen maaken, als het te vroeg uitlekte. Ook kon de laſt ligter geloochend, of eerlyker ingetrokken worden, als hy bedekt gebleeven was.

1712.
Laſt aan den Hertog van Ormond.

Eer

(*w*) Lamberti *Tom.* VII. *p.* 114—121.
(*x*) *Zie* Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 61. II. *Deel*, *Byl.* N. XXV. *bl.* 104.
(*y*) Rapp. van 't Geh. Committé I. *Deel*, *bl.* 62, 63.

1712. Stroope-ryen en scharmutzelingen. Eer Prins Eugenius nog by 't Leger gekomen was, hadt de Graaf van Albemarle, aan 't hoofd van eenige bezettelingen, de vyandlyke hooimagazynen, te Atrecht, in den brand gesteken (z). Wat laater, deedt de Major-Generaal Groveftins, aan 't hoofd van vyftienhonderd uitgelezen' Ruiters, eenen inval in Champagne, het platte Land en de Dorpen deerlyk verwoestende (a). De Fransche Ruitery behaalde ook, tot twee reizen toe, eenig voordeel op die der Bondgenooten. Doch, tegen 't einde van Bloeimaand, beslooten Prins Eugenius en de Afgevaardigden te Velde, by Bouchain, over de Schelde te trekken, en 's vyands Leger te doen bespieden. Ormond vaardigde eenige Engelsche Ruitery af, om de Keizerschen en Staatschen te dekken, zo zy 't, op den hertogt, te kwaad mogten krygen. Men vondt Villars in diervoege gelegerd, dat men oordeelde, hem met voordeel te konnen aantasten. 't Werdt Ormond voorgesteld, op den negenentwintigsten. Hy zogt de onderneeming te doen verschuiven, tot dat hy nader berigt uit Engeland zou bekomen hebben, alzo de Graaf van Strafford, onverwagts, derwaards gekeerd was; 't welk, zo hy voorgaf te vermoeden, onderstelde, dat 'er iets gewigtigs op het tapyt was. Doch men liet zig, met deeze redenen, niet paaijen. Men hadt, uit het afzenden en ontvangen van renboden, en uit de agteloosheid van den Maarschalk de Villars, reeds bespeurd, dat 'er iet school, welk men, voor

Ormond maakt zwaarigheid, om tegen den vyand aan te trekken.

(z) Europ. Merc. van 1712. bl. 150, 177.
(a) LAMBERTI Tom. VII. p. 146.

voor de Bondgenooten, verbergen wilde. Men drong Ormond dan, om zig nader te openen, en hy verklaarde, eindelyk, met ronde woorden „ dat hy zig in geen gevegt of be„ legering inlaaten zou, voor hy brieven uit „ Engeland ontvangen hadt (b)." Vreemd vondt Prins Eugenius zulk eene verklaaring, op eenen tyd, als men den vyand, met zo veel voordeel, zou hebben konnen aantasten. De Afgevaardigden te Velde, *W. Hooft*, *W. van Haersolte*, en *P. F. Vegelin van Klaarbergen*, schreeven zelfs eenen uitvoerigen brief aan den Hertoge van Ormond, waarin zy hem voorhielden „ dat, door zyn gedrag, „ eene kans verzuimd werdt, die niet ligt we„ derkeeren zou." Zy voegden 'er by „ dat zy „ niet vermoeden konden, dat zyn last hem „ volstrektelyk verbonde, om in geenerlei ge„ legenheid, hoe gunstig ook, iet te onderne„ men, tegen den gemeenen vyand, te min„ der, daar zyn Leger, voor het grootste ge„ deelte, bestondt, uit troepen, die ook door „ de Staaten betaald werden." Zy schroomden zelfs niet, te zeggen „ dat zyn gedrag „ streedt, met de Verdragen, met zyne ei„ ven' verklaaringen, met die des Graaven van „ Strafford, en met die der Koninginne zel„ ve." Zy vermaanden hem „ hierom, tot „ verandering van gedrag, en tot het wakker„ lyk voortzetten der beweegingen des krygs." Ten minste vorderdenze „ dat hy zyne troe„ pen zou gebruiken, om eenig beleg te dek„ ken,

1712.

De Afgevaardigden te Velde schryven hem, hierover.

(b) Rapp. van 't Geh. Committé I. *Deel*, *bl*, 63—68. Tindal *Vol.* IX. [or XXIV.] *p.* 279—289.

1712. „ ken, en vooral, dat den troepen, die op gemeene betaalinge ſtonden, niet belet mogt „ worden, naar krygsgebruik, en volgens de „ Verdragen, te werk te gaan." Eindelyk, begeerdenze „ den netten inhoud en uitgeſtrektheid van zynen laſt om niet te vegten te „ mogen verſtaan, op dat men weeten mogt, „ hoe verre men zig op de Groot-Brittanniſche „ troepen zou konnen verlaaten (c)." Doch Ormond ſchreef geen antwoord op deezen brief. Hy kon egter niet weigeren, 't beleg van Quesnoi, welk, kort hierna, ondernomen werdt, te dekken met zyn volk. Men morde, ondertuſſchen, zeer, in 't Leger, over zyne agterlykheid. Sommigen ontzagen zig niet, te zeggen, *dat de Bondgenooten verraaden werden, door de Engelſchen*. Doch de Hertog hieldt zig aan zynen heimelyken laſt, zonder zig dit morren aan te trekken (d). De Engelſche Staatsdienaars meenden hunne handelwyze, in dit geval, te konnen verdedigen (e), onder anderen, met diergelyke handelwyze der Staaten, die, in de jaaren 1703 en 1705, geweigerd hadden, te helpen, tot twee onderneemingen, waarop Marlborough gezet was (f). Doch zy verzuimden, aan te merken, dat men, toen, in geene onderhandeling was met den vyand, gelyk nu: waarom de minſte, en vooral zulk eene groote verdeeldheid onder de Bondgenooten den vyand veel voordeels over hen geeven moeſt,

Hy antwoordt niet.

(c) Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl. N.* XXV. *bl.* 105. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 132.

(d) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 68. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 292 — 294.

(e) BOLINGBROKES Letters on Hiſtory, *Vol.* II. *p.* 137-144.

(f) *Zie* hier voor, *bl.* 190, *en* 261,

moest, op de Vredehandeling. De Staaten schreeven zelven aan de Koninginne, om over 't gedrag van Ormond te klaagen, en om te verzoeken, dat de last, die hem gegeven was, mogt worden ingetrokken (g). De Koningin antwoordde „ dat haar niets meer ter harte „ ging, dan de behoudenis van goed verstand, „ en volmaakte eensgezindheid met de Staa- „ ten. Dat zy vertrouwde, dat derzelver on- „ gerustheid over Ormonds verklaaring reeds „ verdweenen zou zyn; en dat het, voortaan, „ maar aan hun staan zou, in zaaken van vre- „ de en oorlog, ééne lyn te trekken met haare „ Majesteit. Dat haar, eindelyk, vreemd ge- „ scheenen hadt, dat de Staaten hunnen brief, „ byna op den zelfden tyd, als hy haar over- „ geleverd was, in openbaaren druk, hadden „ laaten uitgaan, even als of zy zig, meer aan „ 't volk dan aan haar, hadden willen vervoe- „ gen. Dat zy hoopte, dat zulk eene wyze van „ doen, voortaan, gemyd zou worden, kon- „ nende haare eer niet gehengen, dat zy ant- „ woord gave op brieven of vertoogen, die „ op zulk eene wyze waren gemeen gemaakt „ (h)." De brief der Koninginne, die veelen toescheen, geschreeven te zyn, om 't gemeen, in Engeland, in den waan te brengen, dat de verdeeldheid tusschen haar en de Staaten niet groot was, of, dat 'er de Staaten al de schuld van hadden, kwam egter ook, terstond, in 't licht.

1712.

De Staaten schryven aan de Koninginne. Antwoord haarer Majesteit.

Ondertusschen, hadt de verklaaring des Hertogs van Ormond den Bondgenooten niet belet,

Quesnoi belegerd.

(g) Voiez LAMBERTI Tom. VII. p. 136.
(h) Voiez LAMBERTI Tom. VII. p. 142.

1712. let, den Generaal Fagel af te vaardigen, om Quesnoi te belegeren. De Stad werdt berend, op den negentienden van Zomermaand. Ormond kon niet voorby, eenige manschap, die onder zyn gebied, doch ter gemeener betaalinge stondt, te voegen by de troepen, onder Fagel. Doch hy gaf 'er, ten zelfden tyde, den Maarschalk van Villars kennis van, hem te gelyk verzekerende, dat 'er geen man gebruikt zou worden, die, door de Koninginne alleen, betaald werdt (*i*). 't Beleg van Quesnoi werdt wakkerlyk voortgezet. Doch eer wy de uitkomst van het zelve verhaalen, eischt de orde der geschiedenisse, dat wy verslag doen van den staat der Vredehandelinge.

XIX. De Koningin van Groot-Britanje doet den Staatschen te Utrecht dreigen, dat zy afzonderlyk zal sluiten.

De Staatschen, te Utrecht, kennis gekreegen hebbende van Ormonds ongezindheid, om den vyand afbreuk te doen, spraken 'er den Bisschop van Bristol over, die zig van alles onkundig hieldt; doch deeze gelegenheid waarnam, om den Staatschen te verklaaren (*k*), „dat hy, voor twee dagen, schryvens ontvangen hadt van de Koninginne, die zig beklaagde, dat hunne Hoog-Mogendheden zo ongenegen bleeven, om in haare maatregels te treeden, omtrent een ontwerp van algemeene Vrede; en voorts verklaarde, dat men zig niet verwonderen moest, indien zy oordeelde, nu volkomen' vryheid te hebben, om afzonderlyke maatregels te neemen, tot verkryginge eener Vrede, die meest met haare belangen overeenkwam." De Staat-

(*i*) TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 294, 295.
(*k*) Verbaal *der* Plenipot. op de Vredehand. *MS.*

FRANCOIS NICOLAAS FAGEL,
LUITENANT GENERAAL,
in dienst van den Staat der
vereenigde Nederlanden.

A. Schouman del. naar 't Origineel in de Familie. *J. Houbraken fec.*

Is. Tirion excud.

Staatſchen antwoordden „ dat zulk eene handel- 1712.
„ wyze ſtryden zou met de Verdragen." Doch de Biſſchop hernam „ dat haare Majeſteit, het „ gedrag, welk de Staaten jegens haar gehou-„ den hadden, in aanmerking neemende, zig „ voortaan ontſlaagen rekende van alle verbind-„ teniſſen aan hunne Hoog-Mogendheden (*l*)." Zulk eene verklaaring, welke de Biſſchop betuigde te doen, op uitdrukkelyken laſt der Koninginne, verwekte, toenze in den Haage bekend werdt, byſtere beweegingen in de gemoeden. Men vondt vreemd, dat de Koningin de Staaten vergde, te treeden in maatregels, die hun nog niet bekend gemaakt waren, en die de Engelſche Staatsdienaars zelven, miſſchien, nog niet wiſten, om dat zy nog niet wiſten, hoe ver zy 't met Frankryk zouden konnen eens worden, omtrent de voldoening aan de Bondgenooten (*m*). Men ſtondt nog meer verwonderd, over 's Biſſchops verklaaring, toen men, pas veertien dagen na dat zy geſchied was, in den brief der Koninginne, van welken wy, terſtond, gewaagden, las „ dat haar niets meer ter herte „ ging, dan de behoudenis eener volmaakte „ eensgezindheid met de Staaten, aan welken „ het ſtondt, in zaaken van vrede en oorlog „ beide, eene lyn met haar te trekken." Doch de tegenwoordige ſtaat der heimelyke handelinge tuſſchen de Hoven van Londen en Verſailles gaf den Engelſchen aanleiding, om, in 't gene ſchriftelyk en in 't openbaar geſchiedde,

Onbeſtaanbaarheid van het openbaar met het heimelyk gedrag des Engelſchen Hofs.

(*l*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 96, 97. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 296.
(*m*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 40, 41.

1712. de, alleen eenige welvoeglykheid te bewaaren, terwyl men, by andere gelegenheden, duidelyk deedt zien, dat men de Staaten wilde dringen tot eene Vrede, van welke men de punten, onder de hand, met de Franschen, beraamd hadt.

Staat der geheime handelinge tusschen Engeland en Frankryk.

De Franschen hadden, al in 't begin der handelinge, eene Wapenschorsing begeerd van de Engelschen: waartegen deezen vorderden, dat hun verzekering gegeven werdt, dat de Kroonen van Frankryk en Spanje nooit op 't hoofd van één' en den zelfden Vorst zouden komen, en dat hun Duinkerken zou ingeruimd worden, tot dat de Staaten zouden bewilligd hebben, in eene redelyke vergoeding aan Frankryk, voor het slegten deezer Plaatse. Over deeze punten, werdt, meer dan twee maanden agtereen, gehandeld, terwyl Gaultier en Prior, geduuriglyk, over en weder over staken.

't Punt van den afstand van Filips den V. wordt geregeld.

De Engelschen vorderden, dat Koning Filips, op de zekerste wyze, afstonde van ééne der twee Kroonen, of, van het regt tot de opvolging in Frankryk, zo hy Koning van Spanje wilde blyven, of van de Spaansche Kroon tegenwoordig, zo hy 't regt tot de opvolging in Frankryk niet afstaan wilde. Doch de Franschen antwoordden „ dat de geëischte afstand,
„ volgens de Wetten van Frankryk, daar de
„ Kroon versterf op den naasten mannelyken
„ erfgenaam, van geene kragt zou zyn." S. John schreef, hierop „ dat men 't, in Engeland,
„ anders begreep, en dat, hierom, noodig
„ was, dat Filips zig, zonder uitstel, verklaar-
„ de, of hy de Kroon van Spanje, of zyn regt
„ tot die van Frankryk wilde afstaan. Ver-

„ koor

„ koor hy de Kroon van Spanje, gelyk te ver- 1712.
„ wagten was; dan moest zyn afstand van de
„ Fransche Kroon, geduurende de onderhan-
„ delingen te Utrecht, geschieden. Doch zo
„ hy 't regt tot de Fransche Kroon liever be-
„ houden wilde; dan moest Spanje met de In-
„ dien aan den Hertoge van Savoje worden
„ gegeven; en aan Filips Sicilie, de erfheer-
„ lykheden van Savoje, benevens Mantua en
„ Montferrat worden afgestaan; welk alles hy
„ behouden moest, al werdt hy schoon Ko-
„ ning van Frankryk, uitgenomen Sicilie, welk,
„ in zulk een geval, behoorde te komen aan
„ het Huis van Oostenryk." En deeze voorslagen werden, door Frankryk, aangenomen. Koning Lodewyk zondtze, terstond, naar Madrid, om 'er 't besluit zyns Kleinzoons op te verneemen. En men hadt thans reden, om te twyfelen, hoedanig dit besluit vallen zou. In 't voorleeden jaar en in dit, was 'er eene merkelyke sterfte geweest, in het Koningklyk Huis van Frankryk. De Daufyn, Vader van Koning Filips, was, in Grasmaand des jaars 1711, gestorven, en in Sprokkelmaand en Lentemaand deezes jaars, stierven de Hertog van Bourgondie, oudste Broeder van Koning Filips, en zyn oudste Zoon, de Hertog van Bretagne, een kind van vyf jaaren (n). De Broeder van deezen jongen Prins, de Hertog van Anjou, die naauwlyks twee jaaren bereikte, was derhalve, thans, de naaste erfgenaam der Kroone. Doch op deezen moest Filips, 's kinds Oom, van regtswege, volgen; gelyk, door Koning Lodewyk zelven, reeds in 't

(n) Memoir. de TORCY, Tom. III. p. 279.

1712. 't jaar 1700, verklaard was (*o*). Evenwel, verkoor Filips het zekere, voor het onzekere. De Torcy schreef, den agtsten van Zomermaand, aan S. John „dat de Koning van Spanje verkooren hadt, Spanje en de Indien te behouden, en van zyn regt op Frankryk af te staan." Ondertusschen, hadt het Engelsche Hof, eer het nog wist, of Filips in 't geheel zou willen kiezen, veel min wat hy kiezen zou, reeds last gegeven aan Ormond, om den Franschen geene afbreuk te doen. 't Bezetten van Duinkerken werdt, insgelyks, toegestaan, door de Franschen, mids Ormond, ten zelfden tyde, verklaarde, dat hy last hadt, niets meer, tegen Frankryk, te onderneemen (*p*). En op deeze en eenige andere voorwaarden, werdt 'er, in Zomermaand, een stilstand van wapenen getekend, voor den tyd van twee maanden (*q*).

Ook dat van 't bezetten van Duinkerken.

XX. De Koningin van Groot-Britanje doet aan haar Parlement opening van de voornaamste voorwaarden,

Doch eer deeze handeling haar vol beslag nog had, verscheen de Koningin, nu waanende de Vrede in haare hand te hebben, schoon dezelve ruim zo zeer in Frankryks magt was, als in de haare, in 't Parlement, op den zeventienden van Zomermaand; daar zy de voornaamste voorwaarden van Vrede opende, omtrent welken zy, tot hiertoe, heimelyk, met Frankryk, overeengekomen was. „Zy hadt, „zeide zy, de Protestantsche opvolging in „haare Ryken verzekerd; en 't vertrek van „den Pretendent uit Frankryk bedongen: de „Kroo-

(*o*) *Zie* hier voor, *bl.* 52.

(*p*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 41—52, 54, 55. II. *Deel*, *Byl.* *N.* XV.—XXIV. *bl.* 65—104. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 244—246, 308—323.

(*q*) DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 308, 309.

„ Kroonen van Frankryk en Spanje zouden, 1712.
„ nimmer, aan éénen Vorst konnen komen: 't
„ welk, op de plegtigste wyze, in beide de
„ Ryken, zou worden bevestigd. Men hadt
„ reeds, over een Verdrag van Koophandel,
„ begonnen te handelen met Frankryk. Hud-
„ sons Straat en Baai, * Newfoundland met
„ Placentia, benevens † Annapolis, en het
„ overige van Akadia of nieuw Schotland
„ zouden aan haar afgestaan worden. De bin-
„ nenlandsche handel zou beveiligd worden,
„ door het slegten van Duinkerken: de handel
„ in de Middellandsche zee, door het bezit
„ van Gibraltar en Port Mahon, met het gant-
„ sche Eiland Minorka. De handel op Span-
„ je zou, als ten tyde van Karel den II., en
„ zo voordeelig, als met eenig volk, geregeld
„ worden. Het Verdrag van den *Assiento* of
„ Slaavenhandel zou, voor dertig jaaren, wor-
„ den gesloten. De belangen der Bondgenoo-
„ ten zouden, te Utrecht, worden geregeld.
„ Doch Frankryk boodt reeds aan, den Ryn
„ tot eene grensscheiding voor 't Ryk te wil-
„ len stellen, en Kehl, Brisak en Landau te rug
„ te zullen geeven. De Keizer zou de Spaan-
„ sche Nederlanden mogen hebben, benevens
„ Napels, Sardinie, Milaan en de Spaansche
„ Plaatsen op de kust van Toskane. Wie Si-
„ cilie bezitten zou, was nog niet beraamd.
„ Met de Staaten der Vereenigde Gewesten,
„ zou 't stuk van den Koophandel geregeld
„ worden, zo als zy zelven begeerd hadden,
„ met uitzondering alleen van eenige weinige
„ soorten van Koopmanschappen. Hunne Bar-
„ riere zou bepaald worden, als volgens het

waarop de Vrede gesloo- ten kon worden.

* *Terre-neuve.*

† *Port-Royal.*

„ Ver-

1712. „ Verdrag van 't jaar 1709, twee of ten hoogsten drie Plaatsen uitgenomen. De eischen van Portugal, Pruissen en Savoje hoopte zy, insgelyks, tot genoegen, te zullen konnen vereffenen. Frankryk hadt toegestaan, dat de Keurvorst van de Palts de Opper-Palts en zynen tegenwoordigen rang onder de Keurvorsten zou blyven bezitten, en dat het Huis van Hanover zou worden erkend in de Keurvorstelyke waardigheid. De overige Bondgenooten meende zy ook voldoening te zullen konnen bezorgen (*r*)."

Uitwerksels haarer aanspraake.

Men hadt, niets slegts in Engeland, maar ook in de Vereenigde Gewesten, en vooral te Utrecht, zeer verlangd naar deeze aanspraak, om dat men niet twyfelde, of men zou, daaruit, ten minsten in 't ruwe, konnen zien, wat de Koningin beoogde. Het Fransche Hof wist den inhoud deezer aanspraake, reeds veertien dagen omtrent, voor zy gedaan werdt (*s*); doch de Bondgenooten kreegen 'er geene kennis van, voor dat elkze weeten mogt. De Bisschop van Bristol deeldeze den Staatschen, te Utrecht, mede: hun te gelyk eene Wapenschorsing in de Nederlanden voorslaande (*t*), die egter, ten deezen tyde, tusschen Frankryk en Groot-Britanje in 't byzonder, reeds gesloten was (3); doch nog eenige dagen geheim

(*r*) TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 323. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 455.
(*s*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 52.
(*t*) *Zie* Resol. Holl. *van* 1712. *bl.* 318.

(3) De last aan den Bisschop van Bristol, om eene Wapenschorsing voor te slaan, was, den elfden van Zomermaand, Ouden styl, gedagtekend; juist *den zelfden* dag,

heim gehouden werdt. De Gevolmagtigden der Bondgenooten in 't gemeen, en de Staatschen inzonderheid toonden zig ten uiterste misnoegd, over 't gedrag van 't Engelsche Hof, welk, zeidenze, 't bederf van Europa scheen te zoeken, zonder zig aan de Vryheid, den Godsdienst, en het regt der volken te kreunen. De Staatschen waren in de uiterste ongerustheid, ziende hunne belangen, omtrent den Koophandel en Barriere, geregeld door de Engelschen, zonder dat zy wisten, op welk een' wyze. De Bisschop was zelfs bekommerd, dat hy te Utrecht niet veilig was, voor de woede van 't gemeen. Doch men stoorde zig, in Engeland, luttel aan zyne vreeze, en aan 't misnoegen der Bondgenooten. Men gaf zelf de schuld van 't gene 'er gebeurd was alleen aan hun, die thans aan 't roer der Regeeringe zaten, in den Vereenigden Staat (u). Ondertusschen gebeurde 'er meer, dat het misnoegen der Bondgenooten verder ontsteeken moest. 1712.

'T Beleg van Quesnoi was, de gantsche Zomermaand door, wakkerlyk voortgezet; schoon 'er de Engelsche troepen meer niet toe gedaan hadden, dan dat zy de belegeraars hielpen dekken. Doch op den vyfentwintigsten, verklaarde de Hertog van Ormond, aan Prinse Eugenius en aan de Afgevaardigden te Velde

XXI. Ormond verklaart, dat hy zig van 't overige Leger zal moeten

(u) Verbaal der Plenipotent. op de Vredehand. MS. Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 99—101. LAMBERTI Tom. VII. p. 147, 149, 150.

dag, op welken, de Wapenschorsing, die S. John, reeds vyf dagen te vooren, getekend hadt, door de Torcy, getekend werdt. Zie Rapp. van 't Geh. Comm. I. Deel, bl. 99. II. Deel, Byl. N. XXIV. bl. 99.

1712. de „ dat Frankryk bewilligd hadt, in eenige „ voorwaarden van eene Wapenschorsinge, „ door de Koninginne van Groot-Britanje geëischt; dat hy, hierom, 't beleg van Quesnoi niet langer kon dekken; maar zo dra „ men hem Duinkerken ingeruimd hadt, genoodzaakt zou zyn, zig, met het Krygsvolk „ der Koninginne, en met alle de andere troepen, die haare Majesteit betaalde, af te zonderen van het overige Leger, en de Wapenschorsing, openlyk, bekend te maaken (v)." Zulk eene verklaaring, hoe vreemd in zig zelve, kwam egter Prinse Eugenius en den Staatschen niet onverwagt voor. Zy verzogten vyf dagen tyd van beraad, die Ormond hun zou toegestaan hebben, zo men 't beleg van Quesnoi hadt willen staaken: waarnaar niemant ooren hadt. Men liet Ormond dan zynen last voltrekken, en sloeg, ondertusschen, eenen weg in, die geschaapen scheen, het nadeel te zullen voorkomen, welk van de afzondering gevreesd werdt.

De vreemde troepen, onder zyn bevel, worden bewoogen, zig te houden by 't vereenigd Leger.

Wy hebben reeds aangemerkt (w), dat de troepen, over welken Ormond geboodt, grootendeels, bestonden uit vreemden, die, door de Koninginne en door de Staaten, betaald werden. Onder deeze troepen, was Prins Eugenius bemind: waarom hyze, ligtelyk, bewoogen hadt, om zig niet te laaten scheiden van 't vereenigd Leger, hoe zeer 'er Ormond op staan mogt. Ormond vreesde hiervoor, en schreef het den Maarschalk de Villars. 't Fransche

(v) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 71. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 148.
(w) *Bladz.* 180, 460.

ſche Hof weigerde, hierom, Duinkerken te ruimen, zo men geene verzekering gave, dat alle de troepen, op Engelſche betaaling ſtaande, zig zouden afzonderen van 't vereenigd Leger. 't Oogmerk der Engelſchen, in hunne heimelyke handeling, ſcheen dus, t'eenemaal, te leur geſteld te zyn. Doch S. John wiſt middel, om deezen ſlag te verzetten. Binnen weinige dagen, kwam hy met de Torcy overeen, „ dat hy den Gezanten der Vorſten, wier „ troepen op Engelſche betaaling ſtonden, „ door de ernſtigſte bedreigingen, zou zoe„ ken te beweegen, om deezen troepen aan „ te ſchryven, dat zy zig zouden hebben af „ te zonderen van 't vereenigd Leger, of datze „ geene betaaling altoos van haare Majeſteit „ te wagten hadden. Dat, zo zy 't weigerden, „ de Hertog van Ormond, met de Engelſche „ troepen, en allen, die hem meer volgen „ wilden, aftrekken zou, en openlyk verklaa„ ren, dat de Koningin beſlooten hadt, niet „ meer tegen Frankryk te ſtryden, en geene „ troepen, die 't deeden, te betaalen. Dat, „ eindelyk, de Koningin, Duinkerken in be„ zit genomen hebbende, terſtond, over eene „ afzonderlyke Vrede, met Frankryk, in on„ derhandeling zou treeden, en den Bondge„ nooten eenen tyd voorſchryven, binnen wel„ ken, zy zig zouden hebben te onderwerpen „ aan de voorwaarden, die, door haar en den „ Koning van Frankryk, redelyk gevonden „ zouden worden (x)."

1712.

Mid-

(x) Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl*. *N*. XXVII. XXVIII. *bl*. 109, 114.

1712. Quesnoi veroverd. Midlerwyl, was Quesnoi, op den vierden van Hooimaand, by verdrag, overgegaan (y). Prins Eugenius, voorhebbende Landrechies te belegeren, deedt het Leger optrekken, op den zestienden (z). Ormond hadt hem, te vooren reeds, verklaard, dat hy in geene verdere onderneemingen deelen kon. Ook liet hy het Leger vertrekken, en sloeg zig, een stuk wegs van het zelve, neder (a). Doch hy moest, tot zyne innige spyt, zien, dat alle de vreemde troepen het vereenigd Leger volgden, op één Battaillon en vier Esquadrons van Holstein, en twee Esquadrons van Walef na. De stilstand van wapenen werdt, terstond hierna, afgekondigd, in 't Engelsche Leger, en Ormond ontzag zig niet, den Prinse Eugenius te laaten aanzeggen, dat hy, hiertoe, genoodzaakt geweest was, om dat het vereenigd Leger, buiten zyne bewilliging, was opgetrokken. Duinkerken werdt ook ingeruimd aan de Engelschen (b), die, terstond hierop, met de Franschen, in heimelyke handeling traden, over het uitbreiden van de Wapenschorsing ter zee, en over eene afzonderlyke Vrede (c).

Ormond zondert zig af van de Bondgenooten.

Hy bezet Gend en Brugge. De Hertog van Ormond, zig niet vergenoegende, dat hy den Bondgenooten allen bystand onttrok, maakte zig, kort hierop, onverhoeds, meester van 't Kasteel van Gend en van de Stad Brugge, welke twee Plaatsen de Engelschen niet begreepen wilden hebben, onder de Barrie-

(y) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 155.
(z) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 160.
(a) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 344.
(b) TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 376.
(c) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 72—82, 85, 86. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 149, 464.

riere der Staaten. Zy niet alleen, maar de Franſchen zelven verheugden zig, dat deeze twee Plaatſen, door Engelſche troepen, bezet waren (*d*). De Staatſche bevelhebbers van Bouchain, Douai, Doornik, Oudenaarden en Ryſſel hadden geweigerd, Ormonds troepen in te neemen. En Prins Eugenius en de Afgevaardigden te Velde vernamen zo dra niet, dat hy zig in Gend en Brugge geworpen hadt, of zy verſchoonden, by hem, de bevelhebbers van de Plaatſen, daar men de Engelſchen afgeweezen hadt, ten beſte mogelyk; hoewel zy hun gedrag, heimelyk, goedkeurden (*e*). Sommige Leden der hooge Regeeringe, hier te Lande, in 't byzonder de Stad Amſterdam (*f*), neigden, na deezen ſtap der Engelſchen, ook wel tot eene Wapenſchorſing, voor twee maanden. Doch 't beſluit viel anders, in den Haage; waarnaar Amſterdam zig voegde. 1712.

XXII. Nederlaag der Bondgenooten, by Denain.

De aftogt van Ormond hadt, ſedert, nog andere nadeelige gevolgen voor de Bondgenooten. Villars, verſcheiden' beweegingen gemaakt hebbende, met het vyandlyke Leger, als hadt hy Landrechies willen ontzetten, toog, op den vierentwintigſten van Hooimaand, te Sourche en te Neuville, onverhoeds, over de Schelde, en overviel den Graave van Albemarle, die, met eenige manſchap, by Denain, tuſſchen Bouchain en Valenchyn, gelegerd

(*d*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 89, 91—93. Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 377.

(*e*) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 173, 174, 215. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 383—386.

(*f*) Extr. *uit de* Reſol. van de Vroedſch. L. E E. 30 *Juny*, 25 *July* 1712. Beſoigne *van* 3, 4, 12 *July* 1712. *MSS.*

1712. gerd was. De Bondgenooten weerden zig wakkerlyk; doch werden, eerlang, geheellyk geslaagen, verjaagd, of gevangen genomen. Albemarle zelf viel den vyand in handen. Marchienne, alwaar de voorraad van mond en oorloge voor 't vereenigd Leger bewaard werdt, werdt, weinige dagen laater, door de Franschen veroverd. 't Beleg van Landrechies werdt, ten zelfden tyde, opgebroken (g). De nederlaag by Denain en 't verlies van Marchienne hadt het Leger der Bondgenooten zo geweldig verzwakt, dat het niet meer in staat was, om den vyand het hoofd te bieden, of eenig beleg te onderneemen. Alleenlyk, gelukte het den partyganger *de Rue*, met een gedeelte der bezettinge van Oostende, het Fort de Knokke in te neemen, by verrassing, op den zesden van Wynmaand (h). Men meende, dat de Staatschen, ten deezen tyde, ook voorhadden, zig meester te maaken van Nieuwpoort en Veurne (i). Doch van deezen toeleg kwam niets. Villars, nu meester van 't veld zynde, hadt, reeds te vooren, 't beleg doen slaan voor Douai, Quesnoi en Bouchain, welke Steden, de eene na de andere, aan hem opgegeven werden, op den agtsten van Herfstmaand, en op den vierden en tienden van Wynmaand. 't Fort de Scarpe by Douai hadt hy, reeds in Oogstmaand, overmeesterd (k). Ten zelfden tyde, was eene party Franschen gevallen in 't Zeeuwsch Ei-

't Fort de Knokke veroverd.

De Franschen herwinnen Douai, Quesnoi, en Bouchain.

Thoolen gebrandschat.

(g) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 176—187.
(h) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 219.
(i) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 85. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 221.
(k) DANIEL Journ. *p.* CCLXXI—CCLXXXVI.

1712.

Eiland Thoolen, de Stad inneemende, en haar eene brandschatting van tienduizend Ryksdaalers afpersende. De Staaten van 't Gewest kwamen, op de eerste tyding van deezen inval, des nagts, byeen, en stelden, terstond, orde, op de beveiliging van Thoolen. Ook werdt, door gantsch Zeeland, eene verzameling van penningen gedaan, ten behoeve der arme geplonderde ingezetenen. 's Lands Komptoir was, by gelegenheid van deezen inval, van ruim vyfhonderd guldens beroofd geworden (*l*). De ongelukkige veldtogt in de Nederlanden werdt, met het verlies van Bouchain, beslooten. De wederzydsche Legers betrokken, hierna, de Winterkwartieren.

XXIII. Tweede Wapenschorsing tusschen Frankryk en Groot-Britanje.

't Gedrag des Hertogs van Ormond, 't bezetten van Gend, vanwaar men den toevoer naar 't vereenigd Leger stremmen kon, en de nederlaag by Denain hadden, terstond, merkelyken invloed op de Vredehandeling. De Franschen drongen de Engelschen, tot het sluiten eener afzonderlyke Vrede, of ten minste tot het uitbreiden en verlengen der Wapenschorsinge, die vast naar 't einde liep. S. John, nu tot * Burggraaf *Bolingbroke* verheeven, stak zelf naar Frankryk over, en tekende, te Fontainebleau (*m*), op den negentienden van Oogstmaand, eene tweede Wapenschorsing, te water en te lande, die, tot den twee-entwintigsten van Wintermaand, duuren zou. Volgens eene der voorwaarden van dezelve, moest de blokkeering van Gibraltar, die tot nu

* *Viscount.*

(*l*) Notul. Zeel. 22, 27 *Aug.* 12 *Dec.* 1712. *bl.* 114, 122, 213. 10 *Aug.* 1713. *bl.* 159.

(*m*) BOLINGBROKES Letters on History, *Vol.* II. *p.* 149.

1712. Handeling van Bolingbroke in Frankryk.

nu toe geduurd hadt, terstond, worden opgebroken (*n*). Bolingbroke hadt ook last, om eene afzonderlyke Vrede met Frankryk te sluiten; doch niet zonder daarby voldoening te bedingen, voor den Hertoge van Savoje, wien hy Sicilie, en eene goede Barriere bezorgen moest. Ook kon hy, daarna, een' tyd bestemmen, om de andere Bondgenooten, binnen den zelven, door redenen over te haalen tot bewilliging in de voorwaarden van Vrede, die, tusschen Frankryk en Groot-Britanje, beraamd zouden zyn. Doch hy mogt de Koningin niet verbinden, om de Bondgenooten te noodzaaken tot vrede, volgens het ontwerp; welk men maaken zou (*o*). Hy toefde eenige dagen in Frankryk; doch 't voornaamste van 't gene hy handelde bleef zo geheim, dat het, nergens, myns weetens, volkomenlyk, uitgelekt is (*p*). Alleenlyk weet men, uit zyne eigen' brieven, dat men, wegens eene Akte van afstand voor Koning Filips, en wegens de belangen van den Hertoge van Savoje en van den Keurvorst van Beieren gehandeld hadt, ten deele overeengekomen was (*q*). Midlerwyl, hadt men, hier te Lande, al terstond, iet van deeze reize vernomen, uit een berigt, welk, door een' bediende van den Hertoge van Ossuna, scheen opgesteld te zyn, en welk, door twee Jooden, aan den Heere Buys, in den Haage, ter hand gesteld werdt. In dit berigt,

zogt

(*n*) Rapp. van't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl.* N. XXIX. *bl.* 116.

(*o*) *Zie zyne* Instr. *in 't* Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, N. XXXV. *bl.* 161.

(*p*) *See* TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p. p.* 404—410.

(*q*) Rapp. van 't Geh. Comm. II. *Deel*, *Byl.* XXVII. *bl.* 178—190.

zogt men de Staaten ook aan te moedigen, om, gelyk de Engelschen deeden, in heimelyke handeling te treeden met het Hof van Madrid (*r*). 1712.

De onderhandelingen te Utrecht, die eenen geruimen tyd genoegzaam opgeschort waren geweest, waren wederom aangevangen, sedert dat de aanspraak der Koninginne, aan 't Parlement gedaan, hier te Lande, bekend geworden was, en vooral na den aftogt des Hertogs van Ormond. De Franschen drongen de Engelschen, en de Engelschen de Keizerschen en Staatschen, om, op den voet van deeze aanspraak, in verdere onderhandeling te treeden, over eene algemeene Vrede. Men liet zig beweegen (*s*). De Koningin hadt, onder anderen, verklaard, dat de Barriere der Staaten geregeld zou worden, gelyk als in 't Verdrag van 't jaar 1709, met uitzondering van twee of drie Plaatsen ten hoogste. Doch hierover rees merkelyk verschil, onder de Gevolmagtigden. De Franschen beweerden, dat Ryssel hun toekwam, in vergoeding voor Duinkerken, en dat hun, derhalve, boven Ryssel, nog drie Plaatsen van de Barriere van 't jaar 1709 moesten overgegeven worden. Zy eischten dan, dat hun Ryssel, Doornik, Maubeuge en Condé te rug gegeven werden. De Staatschen beweerden, dat zulks de meening der Koninginne niet kon geweest zyn, die slegts van twee, of ten hoogste drie Plaatsen gewaagd hadt. De Engelschen stonden toe, dat haa-

XXIV. Vervolg der Vredehandeling te Utrecht.

Twist over de Barriere der Staaten.

(*r*) Memorie, *door* DE PINTO *en* GABAI, *op* 13 *Sept.* 1712, *overgegeeven. MS.*
(*s*) Verbaal *der* Plenipot. op de Vredehand. *MS.*

1712. haare Majesteit op geene vergoeding voor Duinkerken, boven de twee of drie Plaatsen, gezien hadt; meer egter, naar 't scheen, om dat 'er de eer en het woord der Koninginne in gemengd waren, dan om dat zy den Staatschen zo veel gunst toedroegen (*t*). De Franschen bedienden zig, derhalve, van dit geschil, welk, zo Bolingbroke schreef, meer schyn hadt dan wezen (*u*), toen hun 't Krygsgeluk in de Nederlanden begon mede te loopen, om de onderhandelingen wederom op te doen schorten, tot dat de Bondgenooten, van zelven, aan de hand komen zouden. Ook was 'er nog iet anders voorgevallen, welk hun hiertoe gelegenheid gaf.

Voorval tusschen de bedienden van den Heere Menager en die van den Graave van Regteren.

Eenige bedienden van den Franschen Gezant Menager, op de tyding der nederlaage by Denain, de bedienden van den Staatschen Gevolmagtigde, Graave van Regteren, schamperlyk bejegend hebbende; hadt deeze, deswege, voldoening verzogt van den Heere Menager; die hem niet gegeven werdt, alzo de Fransche bedienden 't gebeurde loochenden, of anders verhaalden. De bedienden des Graaven van Regteren hadden, naderhand, die van den Heere Menager, in de maliebaan wandelende, in 't aangezigt geslaagen: 't welk Regteren goedgekeurd, en zelfs, met algemeene woorden, veroorloofd hadt, hun zeggende, *dat hy geene voldoening van den Heere Menager hebbende konnen bekomen, zy hun geschil, onder elkanderen, beslegten konden.* Maar Me-

(*t*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 107, 108, 109, 110, 111, 113, 117. LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 247-249.
(*u*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 115.

Menager nam dit zo euvel, dat hy 'er den Koning, zynen Meester, over schreef, die, terstond, vorderde, dat men den Graaf van Regteren t'huis ontboode, en eenen anderen in zyne plaats stelde, te gelyk zynen Gevolmagtigden beveelende, in geene onderhandelingen te treeden, zo lang de Graaf van Regteren te Utrecht bleeve. De Staaten, door 't gedrag der Engelschen, geperst, om de Vrede ernstiger te zoeken dan te vooren, beslooten, eindelyk, op den twintigsten van Herfstmaand, tegen den zin egter van die van Gelderland, Overyssel en Groningen, den Koning van Frankryk genoegen te geeven, en den Graaf van Regteren niet meer te gebruiken in de Vredehandelinge (v). De Graaf deedt, derhalve, afstand van de waardigheid, die hy, te Utrecht, bekleed hadt. 1712.

De onderhandelingen, sedert, hervat zynde, stonden de Staatschen sterk op 't behouden van Doornik, schoon hun de moed geweldiglyk ontzonk, sedert het verlies van Douai en Quesnoi. Hier sloeg toe, dat de Franschen, stout geworden op hunnen voorspoed, vorderden, dat hun de kosten van den tegenwoordigen veldtogt werden goedgedaan. Zy oordeelden hiertoe geregtigd te zyn, om dat de Staatschen, zo zy zeiden, de Wapenschorsing en 't Ontwerp van Vrede, door de Koninginne van Groot-Britanje, aan het Parlement voor- Twist over Doornik.

(v) Resol. Holl. 16 *Sept.* 1712. *bl.* 425. 21 *Jan.* 1713. *bl.* 16. Verbaal *der* Plenipot. tot de Vredehand. *MS. Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 195—215. *Tom.* VIII. *p.* 38. Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 108, 109, 118. Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 407—414, 432.

1712. voorgedraagen, van de hand geweezen, en daardoor gelegenheid tot de tegenwoordige verandering in den ſtaat der zaaken gegeven hadden. Sommigen Engelſchen zelven neigden, om Doornik weder te geeven aan Frankryk. En de Graaf van Strafford ſchreef, op den vierden van Wynmaand, aan Prior, die toen in Frankryk was: *zo wy willen, dat de Kikvorſchen, nevens ons, tekenen, behoeven wy hun Doornik maar te laaten, en men kan 't hun, in zulk een geval, niet weigeren; maar ik hoop, dat gy deeze zaak kort afdoen zult* (*w*). De Staaten bleeven zeer geſteld, op de behoudenis van Doornik en Condé; doch beſlooten, Douai en 't Fort de Scarpe, Maubeuge, Valenchyn en Ryſſel aan de Franſchen te rug te geeven, of te laaten behouden, zy zy, hiermede, de Vrede konden koopen (*x*). Maar 't vertrek des Graaven van Strafford, die een' keer naar Engeland deedt, ſtremde de handeling te Utrecht wederom voor eenen tyd. Hy kwam niet te rug, voor 't begin van Wintermaand, medebrengende een Ontwerp van een Verdrag tuſſchen Groot-Britanje en de Vereenigde Geweſten, waarby de Koningin den Staaten 't bezit der Barriere, en de Staaten haar de Proteſtantſche opvolging in Groot-Britanje verzekeren zouden. Hy tradt, over dit Verdrag, waardoor 't Verdrag van den jaare 1709 ſtondt vernietigd te worden, in den Haage, in onderhandeling met eenige Gemagtigden der Staaten, welken hy verklaarde, dat de Koningin zorg draa-

Handeling over een nieuw Verdrag van Barriere met Groot-Britanje.

(*w*) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 249, 250.
(*x*) Reſol. Gener. *Martis* 4 *Oct.* 1712. *by* LAMBERTI *Tom.* VII, *p.* 258.

draagen zou, dat zy Doornik behielden. De Staaten zonden zyn Ontwerp aan de byzondere Gewesten: doch schreeven, midlerwyl, aan de Koninginne „ dat zy Condé ook dienden „ te behouden, om dat Doornik, anderszins, „ van Bergen in Henegouweu zou afgesneeden zyn: nog, dat zy bezetting in Dendermonde behoorden te mogen leggen, om dat „ Brabant en Vlaanderen, en de grenzen van „ den Staat en de Barriere-Plaatsen, door deeze „ Stad, gemeenschap met elkanderen hadden; „ mids men voorzorg gebruikte, om de zwaarigheden in den Koophandel, die hieruit „ zouden konnen ryzen, weg te neemen." Zy merkten hier benevens aan „ dat, zo zy de „ Plaatsen, die Karel de II. niet bezeten hadt, „ verpligt werden aan den Keizer af te staan, „ gelyk de Koningin begeerde; de Keizer hen „ in 't volkomen bezit van 't Overkwartier van „ Gelder behoorde te stellen." Zy maakten nog eenige aanmerkingen, die egter genoeg deeden zien, dat zy zig, zo veel mogelyk ware, wilden voegen, naar de begeerte haarer Majesteit. Strafford hadt ook begeerd, dat de Staaten het Battaillon, welk zy nog in Gibraltar hadden, t'huis ontbooden: waarin men hem, terstond, te wille was (y).

1712.

XXV. Portugal neemt de Wapen-

In deezen staat, was de Vredehandeling, op het einde deezes jaars. In zaaken van oorlog, was niet veel van belang voorgevallen, bui-

(y) Resol. Holl. 20, 27, 28 *Apr.* 1712. *bl.* 106, 214, 215. Resol. Gener. *Vener.* 19 *Febr.* 1712. LAMBERTI *Tom.* VI. *p.* 316—334. *Tom.* VIII. *p.* 33. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 432, 433, 454—461.

1712. buiten de Nederlanden. De Markgraaf de Bay
schorsing hadt, in Herfstmaand, eenen inval gedaan in
aan. Portugal, en Campo-Major belegerd. De Portugeezen werden, hierdoor, genoodzaakt, te treeden in de maatregels van Groot-Britanje, en de Wapenschorsing aan te neemen, die, op den zevenden van Slagtmaand, te Utrecht, getekend werdt, voor den tyd van vier maanden (z). De Wapenschorsing, tusschen Frankryk en Groot-Britanje, werdt, in Wintermaand, insgelyks, verlengd, voor vier maanden, die, met den twee-entwintigsten van Grasmaand des jaars 1713, zouden eindigen (a). Aan den Rynkant, in Italie en in Spanje, was, tusschen de wederzydsche Legers, weinig meer dan eenige schutgevegten voorgevallen. Het Fort Filippe en Porto Hercole vielen, in Bloeimaand, den Duitschen in handen (b).

De Franschen brandschatten Suriname, Berbice en Curaçao.

Ter zee, hadden de Franschen eenige voordeelen behaald onder den Heere *Jaques de Cassart*, die, met een Esquader schepen, van Toulon in zee gesteken zynde, de Stad en 't Kasteel S. Jago, in een der Kabo-Verdsche Eilanden gelegen, overweldigde en plonderde, in 't begin van Bloeimaand. Daarna, deedt hy eenen inval in de Lewards Eilanden, daar de Engelschen meester waren. In den Herfst, vertoonde hy zig voor Suriname, de Stad en 't Kasteel Paramaribo dreigende, met beleg en

(z) DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 312. TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 436, 437.
(a) LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 1. DANIEL *p.* CCLXXXVIJ.
(b) DANIEL *p.* CCLXXXVIJ, CCLXXXVIIJ.

en verovering. Doch men kogt het gevaar af, met agthonderdduizend guldens. Van Suriname, zeilde de Baron Mouans, met eenige schepen uit het Esquader van Cassart, naar de Volkplanting Berbice, welke hy eene brandschatting van driehonderdvyftienduizend guldens afperste (c). Curaçao werdt, in de volgende Lente, op honderdvyftigduizend stukken van agten van hem gebrandschat (d). De Regeering op Suriname werdt beschuldigd, dat zy de versterking van 't Kasteel Paramaribo verwaarloosd, en daardoor gelegenheid tot deezen inval gegeven hadt. Doch de Staaten hebben haar, sedert, zuiver geschouwen. Men besloot, egter, niet lang hierna, Paramaribo in beteren staat van tegenweer te stellen (e). Maar daar verliepen nog al eenige jaaren, eer 'er de hand aan gelegd werdt. De Staaten waren, in 't voorjaar, aangezogt geweest, door den Engelschen Admiraal *Wishart*, om eene Vloot uit te rusten, enze te voegen by die der Koninginne, onder zyn beleid; doch de zwaare kosten van den kryg te Lande verhinderden hen, dit jaar, in de uitrustingen ter zee. De Vice Admiraal Pieterson, die zig, sedert twee jaaren, in de Middellandsche zee onthieldt, werdt zelfs, uit vrees voor onlusten met de Engelschen, tegen 't najaar, van daar, t'huis ontbooden (f).

1712.

De

(c) DANIEL *p.* CCXC, CCXCI. TINDAL *Vol.* IX [*or* XXIV.] *p.* 425. LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 194.
(d) Brieven *in de* Europ. Merc. *van Jan.—Juny* 1713. *bl.* 75, 160, 312.
(e) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 1538, 1540.
(f) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 111, 243.

1712.

DeZweeden houden veele schepen aan.

De kryg in 't Noorden was nadeelig voor de Hollandsche scheepvaart. De Zweeden hielden, van tyd tot tyd, een groot getal van Koopvaardyschepen aan, welken zy beweerden, vyanden- of *Contrebande* goederen in te hebben. De Staaten deeden Vertoog op Vertoog aan de Zweedsche Regeering, om hunne schepen te rug te bekomen (*g*). Doch 't hielp luttel. Zy werden genoodzaakt, in 't volgende jaar, hunnen onderzaaten vryheid te geeven, om de geroofde schepen en goederen, waar zyze bekomen konden, aan de houden, en als eigen goed naar zig te neemen (*h*). De zaaken des Konings van Zweeden scheenen, op 't einde des jaars, in zyn voordeel te zullen veranderen. Doch zy namen haast wederom eenen nadeeligen keer. De Deenen, Stade bemagtigd, en het Hertogdom Breemen onder hun gebied gebragt hebbende, werden geslaagen, door den Generaal Graave *Magnus Steenbok*. Karel de XII. hield zig nog te Bender op, zoekende de Turken op te hitsen, tot het hervatten van den kryg tegen den Czaar: doch deeze toeleg mislukte hem. Men belastte hem zelfs, het Turksch gebied te ruimen, met zyn Volk. Hy weigerde te gehoorzaamen, en werdt, hierop, geweldiglyk aangetast, door de Turken. Zyn volk, zig te weer stellende, werdt omgebragt (*i*), en hy, in Sprokkelmaand des jaars 1713, gevangkelyk gevoerd naar een huis, by

Staat des krygs in 't Noorden.

(*g*) LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 612—623.
(*h*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 1633.
(*i*) *Vriez.* LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 319.

by Adrianopole, zonder ten Hove te mogen verschynen. De Czaar viel, daarna, in Finland, en bemagtigde Abo en 't gantsche Gewest. Steenbok, den brand gesteken hebbende in Altona (4), daar, zo hy voorgaf, voorraad verzameld was voor de Russen, verdedigde zig in Tonningen, zo lang zyne mondbehoeften duurden; doch moest zig, eindelyk, met zyn volk, zynde de beste troepen, die Zweeden in dienst hadt, krygsgevangen geeven (k). 1712.

XXVI. De Koning van Pruissen werpt bezetting in Meurs.

't Kasteel van Meurs was, tot in 't najaar, bezet geweest met krygsvolk van den Staat. De Koning van Pruissen, beweerende regt te hebben op het gantsche Vorstendom, welk tot de nalaatenschap van Willem den III., Koning van Groot-Britanje, behoorde, hadt, sedert eenen geruimen tyd, aangehouden by de Staaten, om Meurs te ontledigen van bezetting, alzo de Keizerlyke Kamer van Wetzlar, voor welke, de Koning het geschil over 't regt tot dit Vorstendom hadt betrokken, zonder iemant, van wege de Prinsesse Weduwe van Nassau-Oranje, die deeze regtbank niet erkende, gehoord te hebben, bevolen hadt, dat die van Meurs den Koning, als Vorst van Meurs, erkennen en inhuldigen zouden: welk

(4) Sommigen hebben die van Hamburg beschuldigd, dat zy, uit afgunst over den voorspoed van die van Altona, Steenbok tot deeze strengheid hadden omgekogt. Doch deeze beschuldigers worden, bondiglyk, wederlegd, in eenen *Brief*, te vinden in de *Biblioth. Raisonnée* Tom. IX. p. 469.

(k) TINDAL *Vol.* IX. [*or* XXIV.] *p.* 485—489. LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 291—304, 344—347.

1712. welk bevel de bevelhebber der bezettinge niet hadt willen ter uitvoeringe doen brengen. De Staaten maakten zwaarigheid, om 's Konings begeerte te voldoen. De Landgraaf van Hessen-Kassel en zyne Dogter, de Prinsesse Weduwe van Nassau-Oranje, sterkten de Staaten, in derzelver weigering, door herhaalde Vertoogen. De Koning van Pruissen besloot, derhalve, zig zelven te regten. Hy vaardigde, in 't begin van Slagtmaand, de Vorst van Anhalt-Dessau af, met eenige manschap, die in kleine vaartuigen gescheept werdt, en 't Kasteel, by verrassing, overweldigde: waarna beide de Stad en 't Kasteel Pruissische bezetting moesten inneemen (*l*). Het Staatsch Krygsvolk, zes vendelen sterk, werdt, in 't begin des volgenden jaars, ter Stad uit gejaagd (*m*). Van dien tyd af, is de Koning van Pruissen in 't bezit gebleeven van 't Vorstendom Meurs. Doch hy overleefde deezen aanwas zyner bezittingen niet lang. Eene sleepende ziekte nam hem weg, op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1713. Zyn Zoon, *Fredrik Willem*, volgde hem op (*n*).

XXVII. De Engelschen vatten argwaan

Terwyl men, te Utrecht, de Vredehandeling sleepende hieldt, veranderde de staat der zaaken zo zeer ten voordeele van Frankryk, dat Koning Lodewyk, die, nog zo onlangs, scheen,

(*l*) Notul. Zeel. 24 Nov. 1712. *bl.* 192. *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VII. *p.* 571—575, 578—592. *Tom.* VIII. *p.* 43. Memoir de Brandeb. *p.* 245.

(*m*) Resol. Holl. 23 Nov. 21 Dec. 1712. *bl.* 605, 652. 18, 20, 24 *Jan.* 1713. *bl.* 9, 12, 16.

(*n*) Memoir. de Brandeb. *p.* 246. TINDAL *Vol.* IX. [or XXIV.] *p.* 462. LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 43.

scheen, zig de voorwaarden der Vrede te willen laaten voorschryven door de Bondgenooten; nu zelfs voorslagen deedt, waaraan hy de Bondgenooten en de Engelschen zelven verbinden wilde (*o*). De Fransche Staatsdienaars zogten, in de afzonderlyke handelingen met Prior en het Engelsche Hof, de voordeelen in den Koophandel, op welken zy de Engelschen hadden doen hoopen, allengskens, in te trekken en te besnoeijen. Zy deeden dit, om de Engelschen te dringen, tot eene afzonderlyke Vrede. Doch deezen, bevroedende, dat de andere Bondgenooten, en zy zelven, veelligt, naderhand, dan geheellyk ter genade van Frankryk gestaan zouden hebben, konden hiertoe niet bewilligen. 't Blykt zelfs, uit Bolingbrokes eigen' brieven, dat de Engelsche Staatsdienaars, in den Winter en in 't volgende voorjaar, argwaan begonden op te vatten, tegen de Franschen, en voor hunne eigen' veiligheid vreesden. *Zeg*, schreef Bolingbroke aan Prior, *aan Monsieur de Torcy, dat hy Robert en Henrik* (5) *aan de galg helpt*; en in eenen anderen brief, *myne groete aan Monsieur de Torcy. Zeg hem, dat, zo zy zig niet voegen met haare Majesteit, zy my, misschien, tot een'* * Vlugteling *zullen maaken; doch zo ik zulks worde, beloof ik, my altoos, in Frankryk, beter te zullen gedraagen, dan de Fransche Vlugtelingen hier doen. Maak de Franschen beschaamd over hunne vitteryen. Zeker, zy hande-*

1712. op, tegen de Franschen.

1713.

* *Refugé.*

(*o*) Bolingbrokes Lett. on History, *Vol.* II. *p.* 135. Memoir. *de* Torcy, *Tom.* III. *p.* 406.

(5) Robert Harlei en Henrik S. John.

1713. *delen als kraamers, of, 't geene nog erger is, als Prokureurs* (p).

De Staaten besluiten vrede te maaken, op de beste voorwaarden.

De Staaten, zig, sedert het sluiten der Wapenschorsinge tusschen Frankryk en Groot-Britanje, belaaden vindende met den zwaarsten last des krygs, en sterk gemaand wordende, om voldoening der uitheemsche troepen (q), zagen zig, omtrent deezen tyd, in de noodzaakelykheid gebragt, om vrede te maaken, op de beste voorwaarden. Zy beslooten, hierom, op 't aanhoudend dringen der Koninginne van Groot-Britanje, die, eindelyk, volkomen eens geworden was met het Fransche Hof, en Doornik voor de Staaten bedongen hadt, het Verdrag van Barriere te tekenen, waarover Strafford, sedert eenigen tyd, gehandeld hadt, in den Haage (r). 't Geschiedde, te Utrecht, op den dertigsten van Louwmaand (s). By dit Verdrag „ werdt dat „ van den jaare 1709 te niet gedaan. De Staaten verbonden zig, tot handhaaving der Protestantsche Opvolginge in Groot-Britanje; „ welk Ryk verklaard werdt, na de dood der „ Koninginne, en na de dood *haarer erfgenaamen*, te moeten komen aan de Prinsesse Sofia, Keurvorstinne Weduwe van Hanover, „ en aan de Erfgenaamen deezer Vorstinne. „ De Koningin beloofde, haar best te zullen „ doen, dat de Spaansche Nederlanden geschikt werden tot eenen Voormuur of Bar- „ rie-

Zy tekenen een nieuw Verdrag van Barriere met Groot-Britanje.

(p) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 85, 94, 122—130.
(q) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 3—7, 9—27.
(r) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 29—32, 34.
(s) Verbaal *der* Plenipotentia. tot de Vredeh. *MS.*

„ riere voor de Staaten, die, ten dien einde, 1713.
„ bezetting zouden mogen leggen in Veurne,
„ 't Fort de Knokke, Yperen, Meenen, de
„ Stad en 't Kasteel vau Doornik, Bergen,
„ Charleroi, de Stad en 't Kasteel van Na-
„ men, het Kasteel van Gend, en in de schan-
„ sen de Peerel, de Filips, en Damme: zul-
„ lende de schans S. Donaas, die geheellyk
„ gehegt was aan de werken van Sluis, hun
„ in eigendom afgestaan, en de schans Roo-
„ denhuizen, by Gend, geslegt worden. Zo
„ Frankryk hun, met de wapenen, aanviel,
„ of dreigde; zouden zy hunne manschap in
„ deeze Plaatsen vermeerderen mogen, naar
„ hun welgevallen. Wyders, kwam men o-
„ vereen, dat Keizer Karel de VI. de *Souve-*
„ *rainiteit* hebben zou, over alle de Spaan-
„ sche Nederlanden; die, nimmer, geheel
„ noch ten deele, aan Frankryk zouden ko-
„ men. De Engelschen zouden, ten allen ty-
„ de, vryen Koophandel dryven mogen, in
„ deeze Nederlanden en in de Barriere-Plaat-
„ sen, gelyk onder de Regeering van Koning
„ Karel den II. Tot handhaaving van dit Ver-
„ drag, met opzigt op de Protestantsche op-
„ volging in Groot-Britanje, van de eene,
„ en op het bezit der Barriere-Plaatsen, van
„ de andere zyde, zouden, des noods, de
„ Koningin tienduizend, en de Staaten zes-
„ duizend knegten, en ieder, daarenboven,
„ twintig Oorlogschepen leveren: welk ge-
„ tal van knegten en schepen, zo 't vereischt
„ werdt, wederzyds, zou vermeerderd wor-
„ den." By een afzonderlyk punt, was be-

1713. raamd „ dat, naardemaal Staatsch en Spaansch
„ Vlaanderen, derwyze, aan elkanderen paal-
„ den, dat men, in den aanvang des tegen-
„ woordigen oorlogs, eene Sterkte onder 't
„ geschut van Sas van Gend hadt aangetast,
„ onder voorwendsel, dat zy op Spaanschen
„ bodem lag; men zorg draagen zou, dat de
„ grensscheiding in Vlaanderen beter geregeld
„ werdt (*t*)."

Aanmerkingen over het zelve.

Men bespeurde, uit dit Verdrag, welk terstond bekragtigd werdt, hoe weinig de aanmerkingen der Staaten, op het Ontwerp, door Strafford overgebragt, vermogt hadden by de Koninginne. Zy moesten zig verbinden, om de erfgenaamen haarer Majesteit te handhaaven in 't bezit der Kroone van Groot-Britanje, zonder dat men zig wilde verklaaren, wie men door deeze erfgenaamen verstondt, gelyk de Staaten begeerd hadden. Men hadt het zelfs kwalyk genomen in Engeland, dat de Staaten hiervan hadden gerept, als of zy, zeide men, haare Majesteit verdagt hielden, dat zy, hierdoor, het Huis van Hanover niet verstaan zou. 't Is waar, dat zy Doornik behielden; doch Condé en Dendermonde wilde men hun niet toeleggen. En zo zy immer gehoopt hadden, de opperste magt te verkrygen, over een gedeelte der Spaansche Nederlanden, 't veroveren van welken hun zwaare schatten en stroomen bloeds gekost hadt; zy moesten thans deeze hoop byna t'eenemaal opgeeven. De op-

(*t*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 444. DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 322. LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 34.

opperste magt over alle de Spaansche Nederlanden werdt Keizer Karel den VI. toegeschikt, zonder dat zy zig van 't bezit van 't eenige Overkwartier van Gelderland verzekeren konden: welk zy zo ernstelyk begeerd hadden, en welk hun, by een afgezonderd punt van 't Verdrag van 't jaar 1709, zo uitdrukkelyk, beloofd geweest was. Doch de Koning van Pruissen, die de Stad Gelder ingenomen hadt, en bezet hieldt, vlamde op de bezitting van het gantsche Overkwartier, tegen 't gene hy, wegens agterstallige onderstandgelden, te vorderen hadt van Karel den II. En men vernam, in den Haage, dat de Franschen en Engelschen hem overgehaald hadden tot hunne maatregels, door hem het Overkwartier toe te zeggen (*u*). Zyn dood, die, kort hierop, voorviel, stremde de handeling over dit punt, slegts voor eene korte wyle. Fredrik Willem, zyn opvolger, bleef styf staan op het bezit van 't gantsche Overkwartier. Doch de Staatschen zagen hierin merkelyke zwaarigheid (*v*). De Koning van Pruissen, Venlo en S. Michiel inhebbende, was altoos meester van een' overtogt der Maaze, naar Maastricht. Men sprak, derhalve, van eene verdeeling van 't Overkwartier, tusschen den Keizer, den Koning van Pruissen en de Staaten. Doch 't kwam tot geen besluit. Ondertusschen, bewoogen de Pruissische Gevolmagtigden de Keizerschen, te Utrecht, tot het tekenen van een Verdrag, waarby

1713.

De Koning van Pruissen staat naar 't Overkwartier van Gelder.

(*u*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 43, 44.
(*v*) Verbaal *der* Plenipotent. op de Vredeh. *MS.*

1713. by de Keizer zyn aandeel in het Overkwartier, op zekere voorwaarden, afstondt aan den Koning van Pruissen (*w*). Door dit Verdrag, welk eenigen tyd geheim bleef, doch niet bekragtigd werdt, door den Keizer; en door het nieuw Verdrag van Barriere, tusschen Groot-Britanje en de Staaten, dagt men de voornaamste zwaarigheden, die 't sluiten der Vrede tegenhielden, uit den weg geruimd te hebben (*x*). Ruim twee weeken te vooren, was men ook overeengekomen, om Italie onzydig te verklaaren, en het krygsvolk der Bondgenooten te rug te trekken, uit Katalonie, Minorka en Ivika (*y*): waarin de Keizerschen zelven, ziende het Bondgenootschap aan 't waggelen of verbroken, eindelyk, bewilligd hadden (*z*). De Wapenschorsing, tusschen Frankryk en Spanje ter eener, en Portugal ter andere zyde, was, op den eersten van Lentemaand, wederom, voor vier maanden, verlengd. Met den Hertog van Savoje, voor wiens belangen de Engelschen zeer gezorgd hadden (*a*), werdt een stilstand van wapenen getekend, die tot aan 't sluiten der Vrede duuren zou (*b*). De Engelschen hadden hunne voornaamste punten ook geregeld, aan de Hoven van Versailles en Madrid. Filips de V. hadt

Italie onzydig verklaard.

(*w*) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 337.
(*x*) Verbaal *der* Plenipotent. op de Vredehand. *MS.* LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 45—48.
(*y*) *Voiez* DU MONT Corps-Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 327.
(*z*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 121. LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 48—55.
(*a*) Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 86, 87, 88, 92, 93, 94, 95, 96.
(*b*) DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 326, 330.

hadt plegtigen afstand gedaan van zyn regt op de Kroone van Frankryk, en Lodewyk de XIV. de open' brieven vernietigd, waarby hem dit regt voorbehouden was. Ten zelfden tyde, hadden de Hertogen van Berry en Orleans afgestaan van allen eisch op de Kroone van Spanje (c). Het Assiento-Verdrag, waarby den Engelschen de Slaavenhandel op de Spaansche Westindien, voor den tyd van dertig jaaren, toegestaan was, werdt, den dertienden van Lentemaand, te Madrid, getekend (d). De Fransche Guineesche Maatschappy hadt diergelyk Verdrag, in den jaare 1701, voor den tyd van tien jaaren, verworven (e), welk nu vernietigd bleef. Men spoedde zig, derhalve, met snelle schreeden, tot het sluiten der Vrede, te Utrecht. 1713.

De Franschen, die verscheiden' Steden in de Nederlanden verlooren hadden, welken zy, by de Vrede, zouden moeten afstaan, betwistten, nogtans, hunnen partyen, in 't handelen, den grond, voet voor voet. Het meeste geschil viel over de onderhoorigheden der Plaatsen, welken men afstaan zou. S. Amand en Mortagne, schoon altoos onder Doornik behoord hebbende, moesten 'er, meende men, nu van afgezonderd worden. Ook wilde men de beste dorpen scheiden van Yperen. De Staatschen zagen zig genoodzaakt, hieromtrent, vry wat toe te geeven. De Lyst der Reg-

XXVIII Twist met de Franschen over de Plaatsen, welken zy zouden moeten afstaan.

(c) Du Mont Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 304, 310, 314, 316, 324.
(d) Du Mont ubi supra p. 330.
(e) Du Mont ubi supra p. 21.

1713. Regten van den jaare 1664 zagenze ook, niet zonder uitzondering, te verkrygen, ten ware zy Doornik afstonden, waartoe zy niet konden besluiten. De Franschen en Engelschen waren 't, insgelyks, nog niet ten volle eens. De eersten vorderden Kaap Breton van de laatsten: welk deezen meenden, hun, nevens Akadia of Nieuw Schotland, daar zy 't onder rekenden, afgestaan te zyn. Zy wilden 't egter overgeeven, zo Frankryk daartegen van de Visschery op de kust van Terreneuve wilde afstaan. Doch hiernaar hadden de Franschen geene ooren. De Engelschen waren te vrede, met de Lyst der Regten van den jaare 1664, zo als zy den Staaten aangebooden was door Frankryk. Zy bewilligden zelfs, in de verhooging der regten, waarin de Staatschen zwarigheid maakten; om dat deeze verhooging vier soorten van waaren betrof, drie van welken zy byna niet, en de ingezetenen der Vereenigde Gewesten zeer veel in Frankryk bragten, te weeten Walvisch-baarden en Traan, Haring, gemaakte Suiker en Wollen stoffen. Doch de Franschen wilden hun zulk eene Lyst van Regten niet toestaan. Zy beloofden alleen, dat men 't doen zou, wanneer de Engelschen de belastingen vernietigden, welken zy, na 't jaar 1664, op de Fransche Koopwaaren gelegd hadden. En hiervan werdt, naderhand, een punt van 't Verdrag tusschen Frankryk en Groot-Britanje gemaakt, hoewel het Parlement weigerde, het zelve te bekragtigen. Doch dit was 't eenigste punt niet, waarin de Franschen de Engelschen, op de Vredehandeling, verkloekt had-

en over de Lyst der Regten op de Koopwaaren.

hadden. Na 't wegruimen van deeze zwaarigheid, drongen de Franschen de Engelschen sterk, om te tekenen, of met de Bondgenooten te gelyk, of afzonderlyk (f): 't welk van zulk een gevolg was, dat zy, den dertienden van Lentemaand, in eene byeenkomst van de Gevolmagtigden der Bondgenooten, te Utrecht, voorsloegen „ dat de tegenwoordige „ Vredehandeling nu veertien maanden geduurd hadt; dat dit draalen den Bondgenooten veel nadeels hadt toegebragt; doch „ dat dit der Koninginne van Groot-Britanje, „ die 't afdoen haarer eigene zaaken verschooven hadt, om die van haare Bondgenooten „ te bevorderen, geenszins, te wyten was; dat „ zy nu vertrouwen moest, dat de hooge Bondgenooten de punten hunner Verdragen zo „ verre zouden voorbereid hebben, dat men „ tot een algemeen besluit zou konnen komen. Eindelyk, dat haare Majesteit hun „ bevolen hadt, den Heeren Gevolmagtigden der hooge Bondgenooten te verklaaren, „ dat zy noodzaakelyk vondt, haar Verdrag „ te sluiten, zonder uitstel, en dat zy den „ Bondgenooten vermaande, het zelfde te „ doen (g)."

1713.

De Engelschen verklaaren zig bereid om te sluiten.

XXIX. Zy stellen 'er een dag toe.

Na deeze Verklaaring der Engelschen, drongen de Franschen hen nog sterker tot het sluiten eener afzonderlyke Vrede. Doch alzo hunne Volmagten slegts inhielden, dat zy over eene

(f) Verbaal der Plenipot. tot de Vredeh. MS. Voiez LAMBERTI Tom. VIII. p. 56—61.
(g) Voiez LAMBERTI Tom. VIII. p. 61.

1713. eene algemeene Vrede hadden te handelen, aarzelden zy, om te sluiten. Maar Bolingbroke bezorgde hun haast eene andere Volmagt, hun, te gelyk, vermaanende, dat zy eenen dag vaststellen moesten, waarop zy hun Verdrag zouden tekenen; en dat zy zulken onder de Bondgenooten, die dan nog niet gereed konden zyn, moesten dringen, om eenen naderen dag te bepaalen, en dan, op hunne beurt, insgelyks, te tekenen (*b*). Midlerwyl, hadden de Franschen den Keizerschen een Ontwerp van Vrede met den Keizer en 't Ryk beloofd. Doch 't kwam niet, voor den elfden van Grasmaand, tyd, waarop de Engelschen vastgesteld hadden, hun Verdrag te tekenen. Ook behelsde het Ontwerp verscheiden' punten, die den Keizerschen niet behaagden (*i*).

De Engelschen, Portugeeschen, Pruissischen, Savooischen en Staatschen tekenen de Vrede met Frankryk.

Maar de Engelschen verschooven 'er het sluiten van hun Verdrag niet om. De Gevolmagtigden van Portugal, van Pruissen, van Savoje en van de Vereenigde Staaten hadden last, om, ten zelfden dage als de Engelschen, te tekenen. De Fransche en Savooische Gevolmagtigden vervoegden zig, ten huize van den Bisschop van Bristol. Strafford begaf zig ook derwaards. En hier tekende men een Verdrag van Vrede, en een Verdrag van Koophandel tusschen Frankryk en Groot-Britanje, en een Verdrag van Vrede tusschen Frankryk en Savoje, des nademiddags ten twee uuren. Midlerwyl, hadt Strafford, ten zynen huize, doen no-

(*b*) LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 62, 63.
(*i*) LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 66—71, 161.

nodigen de Portugeesche, Pruissische en Staatsche Gevolmagtigden. Derwaards begaven zig, na de maaltyd, de Franschen en Savooischen en de Bisschop van Bristol. 't Verdrag tusschen Frankryk en Portugal werdt, des avonds ten agt, dat, tusschen Frankryk en Pruissen, des nagts ten elf uuren, getekend. 't Verdrag van Vrede en 't Verdrag van Koophandel, tusschen Frankryk en de Staaten, welken de Keizerschen zig gevleid hadden, dat ongeslooten gebleeven zouden zyn (*k*), werden niet getekend, voor omtrent drie uuren (*l*) na middernagt (*m*). Het eerste bestondt uit *negenendertig* Leden: welker voornaamsten behelsden; 1713.

„ dat men elkanderen zou wedergeeven de „ schepen, die genomen mogten worden, in „ de Oost- of Noordzee, van Terneuze in „ Noorwegen af, tot aan 't einde van 't Ka-„ naal, binnen vier; van het einde van 't Ka-„ naal tot aan Kaap S. Vincent, binnen zes; „ van Kaap S. Vincent, tot in de Middellandsche „ zee en aan de Linie, binnen tien wee-„ ken, en van de Linie af, en in alle andere „ oorden der weereld, binnen agt maanden „ na de afkondiging, of liever, gelyk men 't, „ kort hierop verklaarde, na de tekening van „ dit Verdrag. Dat men, wederzyds, weige-„ ren zou, te treeden in eenige Verdragen „ of Handelingen, tot elkanders nadeel; maar „ elkanderen daarvan terstond kennis geeven. „ Zul-

Inhoud van 't Verdrag van Vrede tusschen Frankryk en de Staaten.

(*k*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 162, 163.
(*l*) Verbaal *der* Plenipot. op de Vredehand. *MS.*
(*m*) Hist. de la Paix d'Utr. *p.* 430, 431. LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 160, 161.

1713. „ Zulken, welker goederen aangehouden of
„ verbeurd verklaard waren, ter oorzaake van
„ den oorlog, zouden dezelven, uit kragte
„ van dit Verdrag, wederom naar zig mogen
„ neemen. De Koning van Frankryk zou den
„ Staaten, ten behoeve van het Huis van Oos-
„ tenryk, overgeeven alle de Spaansche Ne-
„ derlanden, zo als Karel de II. dezelven be-
„ zeten hadt, of hadt behooren te bezitten,
„ in gevolge der Ryswykſche Vrede, zullen-
„ de dit Huis deeze Landen, *volgens de orde*
„ *van opvolging in het zelve vastgesteld*, blyven
„ bezitten, zo ras de Staaten, met het zelve,
„ wegens hunne Barriere, zouden overeenge-
„ komen zyn; mids de Koning van Pruissen
„ van het Overkwartier van Gelder bleeve be-
„ houden, 't gene hy daarvan tegenwoordig
„ bezat, te weeten, de Stad en 't Baljuwschap
„ van Gelder, en de Steden, Baljuwschappen
„ en Heerlykheden Straalen, Wagtendonk,
„ Middelaar, Walbeek, Aartsen, Afferden
„ en Weel, nevens Raai en Klein Kevelaar:
„ waarby nog gevoegd zou worden het Land
„ van Kessel, Erkelens uitgenomen: ook zou
„ men, in het Hertogdom Luxemburg of Lim-
„ burg, een stuk Lands afzonderen, ter waar-
„ de van dertigduizend Ryksdaalers jaarlyk-
„ sche inkomsten: welk tot een Prinsdom zou
„ opgeregt worden ten behoeve van de Prinses-
„ se van Ursins, en derzelver erfgenaamen (6).
„ Lux-

(6) Wy zullen, in 't volgende LXIX. *Boek*, § IV., nader aanwyzen, waarom men deeze Prinsesse zo gunstig wilde zyn.

„ Luxemburg en Chiny, Namen en de Ste- 1713.
„ den Charleroi en Nieuwpoort zouden den
„ Staaten, ten bovengemelden einde, over-
„ geleverd worden, veertien dagen na de uit-
„ wisseling der bekragtigingen van dit Ver-
„ drag. De Keurvorst van Beieren, wien de
„ Spaansche Nederlanden opgedraagen waren,
„ door Koning Filips, zou daarvan weder-
„ om afstaan; doch de opperste magt en in-
„ komsten van Luxemburg, Namen en Char-
„ leroi behouden, tot dat hy hersteld zou zyn,
„ in alle de goederen, welken hy bezeten hadt,
„ voor den oorlog, de Opper-Palts uitgeno-
„ men; in den rang van negenden Keurvorst,
„ en in het Koningkryk Sardinie: ook, tot
„ hem vergoeding zou zyn gedaan, wegens 't
„ gene hy, ten opzigte van het Verdrag van
„ Ilmersheim, te vorderen hadt. Nogtans,
„ zouden de Steden Luxemburg, Namen en
„ Charleroi bewaard worden, door Staatsche
„ troepen, en onderhouden, volgens een Re-
„ glement, daarop gemaakt, na de Ryswyk-
„ sche Vrede, met den Keurvorst, als Land-
„ voogd; zullende de gemelde Gewesten en
„ Steden hun aandeel opbrengen, in een mil-
„ lioen guldens, welk den Staaten, uit de bes-
„ te inkomsten der Spaansche Nederlanden,
„ tot onderhoud van 't Krygsvolk en de Ves-
„ tingwerken, zou moeten toegelegd worden.
„ De Koning stondt, wyders, aan de Staaten,
„ insgelyks ten behoeve van 't Huis van Oos-
„ tenryk af, Meenen, Doornik en het ge-
„ heele Doorniksche, uitgezonderd S. Amand
„ met, en Mortagne zonder de onderhoorig-

„ he-

1713. „ heden, mids men Mortagne niet sterkte, „ noch aldaar eenige Sluizen maakte. 't Land „ van Antoing zou wederom aan den Prinse „ van Espinoi komen, mids het Huis van Ligne zyne eischen op het zelve in regten vervolgen mogt (*n*). Voorts, stondt de Koning „ den Staaten, insgelyks voor 't Huis van Oostenryk, af Veurne, Veurner-Ambagt met „ de agt Kerspels, 't Fort de Knokke, Loo „ en Diksmuiden, met het gene 'er onder behoorde, Yperen met zyne Kasselrye, en „ daar onder Rouselaar, nevens de andere „ onderhoorigheden, die, voortaan, zouden „ zyn Poperingen, Warneton of Waasten, „ Commines en Warwyk, voor zo veel de „ drie laatste Plaatsen, en de afhangkelykheden der overigen gelegen waren, aan den „ Yperschen kant van de Leye. Op de Leye „ zou, van den mond van den Deul af, opwaards, geen tol betaald worden. De Spaansche Nederlanden, of eenig gedeelte derzelven zouden nimmer konnen overgegeven worden aan de Kroone, of aan eenigen „ Prins of Prinses uit den Huize van Frankryk. De Staaten zouden den Koning wedergeeven Ryssel, met zyne gantsche Kasselrye, Orchies, 't Land van La Leu, den „ burgt La Gorgue, voorts Aire, Bethune, „ S. Venant, en de Sterkte François, met alle derzelver onderhoorigheden, zullende

„ nog

(*n*) *Zie* Resol. Gener. *Jovis* 8 *Juny* 1713. *dans les* Act. de la Paix d'Utr. *Tom.* V. *p.* 492. DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 389.

„ nogtans den Prins van Espinoi wederom ko- 1713.
„ men in 't bezit der Landen van Cisoing en
„ Roubair, behoudens het regt van den Hui-
„ ze van Ligne (*o*). De wederzydsche troe-
„ pen zouden, terstond na 't uitwisselen der
„ bekragtigingen, de afgestaane Plaatsen rui-
„ men. Doch elk zou, tot dien tyd toe, de
„ inkomsten en brandschattingen trekken van
„ de Plaatsen, thans in zyne bezitting. De
„ onderzaaten van beide de Mogendheden,
„ zelfs de ingezetenen der Spaansche Neder-
„ landen werden, door dit Verdrag, aange-
„ merkt, als volkomenlyk bevredigd, en in
„ hunnen vryen onderlingen handel, eere en
„ voorregten hersteld. Ampten en gunsten,
„ geduurende den oorlog, in de Spaansche
„ Nederlanden, begeven, zouden, in 't alge-
„ meen, blyven aan de bezitters: en zaaken,
„ den Roomsch-Katholyken Godsdienst betref-
„ fende, aldaar blyven, zo zy thans waren,
„ of geweest waren voor den oorlog. De oe-
„ fening van den Protestantschen Godsdienst
„ onder de troepen zou geschieden, volgens
„ het Reglement, voorheen met den Keur-
„ vorst van Beieren, als Landvoogd, gemaakt.
„ De Staatsche bezetting in Huy en Luik zou
„ aldaar blyven mogen. Doch Bon zou, drie
„ maanden na de herstelling van den Keur-
„ vorst van Keulen, geslegt worden. Tot
„ meerder bevestiging van dit Verdrag, zou
„ men, na dat het voldaan zou zyn, gerekend
„ wor-

(*o*) *Voiez* Act. de la Paix d'Utr. *Tom.* V. *p.* 489. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* I. *p.* 388.

1713. „ worden, wederzyds, te hebben afgestaan
„ van alle eischen, oude en nieuwe, welken
„ men, ten laste van elkanderen, meende te
„ hebben. En naardemaal men overeengeko-
„ men was, en by de plegtigste afstanden, vast-
„ gesteld hadt, dat de Kroonen van Frankryk
„ en Spanje nooit zouden vereenigd worden,
„ op het hoofd van een' en den zelfden Koning;
„ zo verbonden de Koning van Frankryk en
„ de Staaten zig, om nimmer iet te doen, of
„ te gedoogen, welk daartoe strekken mogt.
„ Frankryk zou ook geene voordeelen in den
„ Koophandel op Spanje en op de Indien ge-
„ nieten, dan die het, ten tyde van Karel den
„ II., gehad hadt, of die, te gelyk, aan alle
„ andere handeldryvende volken werden toe-
„ gestaan: zullende de wederzydsche onder-
„ zaaten zig moeten onderwerpen, aan de ou-
„ de Wetten op den Koophandel in Spanje
„ en de Indien. De Koning zou zorgen, dat
„ de zaaken van den Godsdienst in het Duit-
„ sche Ryk gehouden werden overeenkomstig
„ met de Westfaalsche Vrede. Hy stondt toe,
„ dat Rynfelds en S. Goar bleeven aan den
„ Landgraave van Hessen-Kassel, mids de
„ Roomsche Godsdienst aldaar geoefend werdt,
„ gelyk tegenwoordig, en men redelyke vol-
„ doening gave aan de Prinsen van Hessen-
„ Rynfelds. In geval van onverhoopte vrede-
„ breuk, zoude de wederzydsche onderzaa-
„ ten negen maanden tyds hebben, om met
„ hunne goederen te vertrekken. De Staaten
„ begreepen in dit Verdrag Groot Britanje en
„ alle de andere Bondgenooten, die, in den

„ tyd van zes weeken, verklaaren zouden, 1713.
„ de Vrede aan te neemen: voorts, de Zwit-
„ sersche Kantons, byzonderlyk de Protestant-
„ sche, benevens derzelver Bondgenooten,
„ met naame Neufchatel, S. Gal, Milhau-
„ sen en Bienne: ook de Grisons of Graauw-
„ bunders, de Steden Breemen en Embden,
„ en alle zodanige Vorsten, als 't hun verzoe-
„ ken zouden. De Koning zou, binnen zes
„ maanden, verklaaren, wie hy begrypen wil-
„ de in de Vrede. Het Verdrag zou, we-
„ derzyds, binnen drie weeken, bekragtigd
„ worden. Ook zou men 'er regiſter van hou-
„ den, in alle de Parlementen van Frankryk,
„ en in de Hoven der Vereenigde Nederlan-
„ den, daar zulks gebruikelyk was." In drie
afgezonderde punten, werdt nog beloofd „ dat
„ de Koning van Frankryk Spanje met de
„ Staaten zou bevredigen, en deezen de
„ voordeelen in den Koophandel bezorgen,
„ die hun, by de Munstersche Vrede, wa-
„ ren toegestaan. Dat de Staaten het Huis
„ van Oostenryk, by 't overgeeven der Spaan-
„ sche Nederlanden, verbinden zouden, tot
„ het naarkomen der punten, met opzigt
„ op deeze Nederlanden, in dit Verdrag,
„ beraamd. Dat zy ook deeze overgifte niet
„ zouden doen, dan na dat Sardinie zou
„ zyn afgestaan aan den Keurvorst van Beie-
„ ren. Dat Frankryk, wyders, Gemagtig-
„ den zou mogen zenden, op de byeen-
„ komst, die, van wege Groot-Britanje en
„ de Staaten, zou aangelegd worden, tot
„ het regelen der regten op den Koophan-
„ del,

Afgezonderde punten.

1713. „ del, in de Spaansche Nederlanden (*p*)."

Inhoud van het Verdrag van Koophandel tusschen Frankryk en de Staaten.

Het Verdrag van Koophandel, welk vyfentwintig jaaren duuren zou, bestondt uit *vierenveertig* Leden. By het zelve, beloofde de Koning „ de ingezetenen der Vereenigde Ge„ westen niet zwaarder te zullen belasten, dan „ zyne eigene onderdaanen. De invoer van „ allerlei gezouten Haring, die, by een Ar„ rest van den jaare 1687, merkelyk belem„ merd was, werdt wederom vry gesteld. De „ zelfde ingezetenen van deezen Staat werden „ ontheeven verklaard van het Regt van *Au*„ *baine*, gelyk van ouds. Onder Contrebande „ waaren, werden alleenlyk begreepen aller„ lei krygsbehoeften, als Kanon, Musquet„ ten, Mortieren, Petarden, Bomben, Gra„ naaten, Saufyzen, Pekkransen, Affuiten, „ Forquetten, Bandeliers, Buskruid, Lonten, „ Salpeter, Kogels, Pieken, Degens, Storm„ hoeden, Helmetten, Cuirassen, Helbaarden, „ halve Pieken, Paarden, Zadels, Hengsels „ tot degens en diergelyken: doch geene graa„ nen, olyven, zout noch eenige andere mond„ behoeften; alle welken men ook naar vyand„ lyke Plaatsen, mids niet belegerd noch ge„ blokkeerd zynde, zou mogen voeren. Goe„ deren van vrienden, in vyanden-schepen „ gelaaden, zouden verbeurd, en vyanden„ goederen, in vrienden-schepen gelaaden, „ daarentegen, vry zyn. Men zou, voortaan, „ geene Consuls houden, in elkanders havens; „ doch

(*p*) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 456. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* VIII. P. I. *p.* 366. LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 121.

„ doch zo men eenige andere Amptenaars wil- 1713.
„ de aanstellen, zouden deezen zig moeten
„ nederzetten, ter plaatse daar het Hof zyn
„ gewoon verblyf hieldt. Men zou niet ge-
„ doogen, dat eenige prys, door eenige vreem-
„ de Mogendheid, op den Koning of de Staa-
„ ten veroverd, in de wederzydsche Havens
„ werdt opgebragt." Het Verdrag begreep nog vaele andere punten, die gewoonlyk in een Verdrag van Zeevaart en Koophandel voorkomen, en het inloopen van Oorlogsschepen, het stranden van Koopvaarders, de regtspleeging over opkomende geschillen, en veele andere zaaken betreffen. Wy houden 'er ons niet mede op. Alleenlyk, moeten wy nog aantekenen,
„ dat de ingezetenen der Vereenigde Gewes-
„ ten, by een afgezonderd punt, ontheeven
„ werden van de belasting van vyftig stuivers
„ van 't Vat, zonder dat zy, in 't toekomen-
„ de, wederom met dezelve bezwaard zouden
„ mogen worden, behalve alleen, wanneer
„ hunne schepen koopwaaren voerden, van
„ de eene Plaats in Frankryk naar de ande-
„ ren (q)."

XXX. Aanmerkingen over deeze Verdragen.

Zodanig was de inhoud der twee Verdragen, tusschen Frankryk en de Staaten gesloten, des nagts, tusschen den elfden en twaalfden van Grasmaand. Het Verdrag van Zeevaart en Koophandel was zo voordeelig, als men 't, tegenwoordig, naar reden, verwagten kon: uitgenomen, dat het slegts aan vyfentwintig jaaren bepaald was. Doch 't Ryswyksch

(q) *Zie* Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 479. Du Mont Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 377. Lamberti *Tom.* VIII. *p.* 142.

1713. wykſch Verdrag van Koophandel was aan den zelfden tyd bepaald geweeſt. Ook kwam het Utrechtſch Verdrag van Koophandel genoegzaam met het Ryswykſch overeen. Alleenlyk, was, op 't aanhouden van Holland (r), één punt van het Ryswykſch Verdrag uit het Utrechtſch gelaaten, waarby verklaard werdt „ dat men zig, by voorraad, aan de Lyſt van „ 't jaar 1667 zou houden, tot dat men, we„ gens eene nieuwe Lyſt, zou overeenkomen: „ doch dat, zo dit niet binnen drie maanden „ geſchiedde, de Lyſt van 't jaar 1664 ſtand „ grypen zou." De Barriere der Staaten werdt, by het Verdrag van Vrede, niet zo voordeelig geregeld, als men wel begeerd hadt: doch dit was, voornaamlyk, aan 't beleid der Engelſchen te wyten. Ook verkreegen zy van 't Overkwartier van Gelder ſlegts een gedeelte, moetende het overige, gedeeltelyk, gelaaten worden aan den Koning van Pruiſſen, die anders niet te beweegen geweeſt was, om te ſluiten. Wegens 't Prinsdom van Oranje, welk zy, als Executeurs van den Uiterſten Wil van Koning Willem, meenden te moeten bezitten, werdt geen woord gerept, in 't Verdrag met de Staaten. De Franſchen hadden 'er alleenlyk over willen verdraagen met den Koning van Pruiſſen, die van zyn geheele regt op het zelve, tegen de gemelde overgifte van een gedeelte des Overkwartiers van Gelder, hadt afgeſtaan. Ook ſprak het Verdrag niet van 't ſlegten van Duinkerken, omtrent welk punt, de Koning alleen met de Koninginne van

Groot-

(r) Reſol. Holl. 10 April 1713. bl. 118.

1713.

Groot-Britanje hadt willen overeenkomen. Doch op 't verzoek om vryheid van Godsdienst voor de Hervormden in Frankryk, was, gelyk ook wel te wagten was geweest, nergens iets, immers niets gunstig geantwoord. De Staatschen, last ontvangen hebbende om te tekenen, hadden zulks zeer geheim gehouden. Ook verwagtte elk, dat men op 't Stadhuis zou byeenkomen, als de Vrede getekend werdt. Doch men vreesde, door de Keizerschen en andere Duitsche Gevolmagtigden, gehinderd te zullen worden, als men zyn voorneemen om te tekenen rugtbaar gemaakt hadt. De tekening van Frankryk en van vier der Bondgenooten geschiedde, derhalve, onverwagt en heimelyk, aan de wooningen der Engelschen. Met den dag, werdt de Vrede eerst bekend gemaakt, door de Gezanten, dieze getekend hadden. Omtrent ten tien uuren, des morgens, werdt zy den volke aangekondigd, door 't lossen van eenige ligte stukjes, die voor 't Stadhuis stonden. De afkondiging der Vrede geschiedde, daarna, door 't gantsche Land (*s*). De vreugde was klein onder 't gemeen, en groot de verbittering tegen de Engelsche Staatsdienaars, dien 't alleen geweeten werdt, dat men zig, na 't voeren van eenen roemryken en voorspoedigen oorlog, met eene schandelyke en niet zeer voordeelige Vrede, vergenoegen moest (*t*). De uitwisseling der bekragtigingen geschiedde, te Utrecht, aan de wooning

De Vrede wordt afgekondigd.

(*s*) Resol. Holl. 28 *April*, 17, 19, 23 *May* 1713. *bl.* 174, 238, 239, 241, 244.

(*t*) *Voiez* LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 160, 161, 162, 165, 166. Hist. de la Paix d'Utrecht. *p.* 432.

1713. ning der Franschen, die, ten zelfden tyde, den Engelschen de Akte overleverden, waarby de Keurvorst van Beieren van de Spaansche Nederlanden afstondt (u).

XXXI. Voornaame punten uit de Verdragen van Groot-Britanje, Portugal, Pruissen en Savoje.

De Bondgenooten, die te gelyk met de Staatschen tekenden, hadden allen ook geene reden van vergenoegd te zyn. De Engelschen ten minsten, welker Staatsdienaars de gantsche handeling bestierd hadden, morden over de Verdragen van Vrede en Koophandel beide. Men hadt bedongen „ dat de Pretendent nimmer in Frankryk zou mogen wederkeeren; „ dat de Koning van Frankryk hem, noch iemant, die de Protestantsche opvolging zogt te hinderen, op eenigerlei wyze, behulpzaam zou zyn; dat Duinkerken, met de haven en sluizen, geslegt zou worden, zonder ooit wederom te worden hersteld: voorts, „ het bezit van Hudsons-baai, S. Christoffel, Akadia of Nieuw-Schotland volgens zyne oude grenzen, met Port-Rojal of Annapolis, en Terreneuve of Newfoundland, „ met Placentia." Doch men hadt „ het Eiland Kaap Breton en alle de anderen, in den mond van de rivier en golf van S. Laurens, benevens het regt om te visschen en visch te droogen aan de kust van Terreneuve, van de Kaap Bonavisto, noordwaards, tot aan Point Riche, aan Frankryk afgestaan (v)," 't welk veel misnoegen verwekte, in Engeland. In 't Verdrag van Koophandel, was wel beraamd „ dat de Engelschen in „ Frank-

(u) LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 166—168.
(v) *Voies* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 33[illegible]

„ Frankryk gehandeld zouden worden als de „ meest begunstigde volken, en dat zy de vyftig stuivers van 't Vat niet zouden behoeven te betaalen;" doch men hadt, te gelyk, moeten toegeeven „ dat de Lyst van 't jaar „ 1664 geen' stand grypen zou, voor men, „ in Engeland, de belastingen, welken, na dit „ jaar, op de Fransche Koopmanschappen, „ waren gelegd, t'eenemaal hadt te niet ge- „ daan (w): by welk beding, Groot-Britanje zo weinig rekening vondt, dat het Parlement dit punt weigerde te bekragtigen. Men verstondt, in Engeland, dat de handel op Italie, Spanje en Portugal veel voordeeliger voor 't volk was, dan de handel op Frankryk; waarom men zig aan 't gantsche Verdrag van Koophandel weinig kreunde (x). De Koning van Portugal bedóng, tegen 't nadeel, welk hy, by den oorlog, geleeden hadt, eenige Landen in Amerika, tusschen de Rivier der Amazoonen en de Rivier van Japok of Vincent Pinson, benevens het regt over de beide oevers der eerstgemelde Riviere (y). De Koning van Pruissen werdt niet alleen in deeze hoedanigheid erkend; maar ook voor Prins van Neufchatel en Valengyn. Daarenboven werdt hem, gelyk wy reeds gemeld hebben, een gedeelte van 't Overkwartier van Gelder toegelegd. Wyders, verbondt Frankryk zig tot het handhaaven der Westfaalsche Vrede, in 't geestelyke zo wel als in 't weereldlyke. Doch de Ko-

1713.

(w) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. P. I. *p.* 345.
(x) TINDAL *Vol.* X. [*or* XXV.] *p.* 14, 15—23, 26—33.
(y) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 351.

1713. Koning van Pruissen moest, daarentegen, afstaan van zyn regt op het Prinsdom Oranje en op de goederen van Chateau-Beliard, in 't Graafschap Bourgondie. Zelfs moest hy den Koning van Frankryk verzekeren, dat deeze in 't bezit van dit Prinsdom en van deeze goederen niet ontrust zou worden, door of van wege de erfgenaamen van wylen den Prinse Friso van Nassau, welken erfgenaamen hy aannam vergoeding te doen, voor 't gene zy op dit Prinsdom en op deeze goederen te eischen hadden. Alleenlyk, behieldt hy de vryheid, om zyn gedeelte van 't Overkwartier van Gelder Oranje te vernoemen, en de wapens en titel van dit Prinsdom te blyven voeren (z). De Hertog van Savoje floot de voordeeligste Vrede; waartoe veel geholpen hadt, dat het belang der Bondgenooten, in 't byzonder dat van Groot-Britanje en van de Staaten vorderde, dat Frankryk' geen' te zwakken nabuur hadt aan den kant van Italie. Frankryk beloofde, hem het Hertogdom Savoje en het Graafschap Nice te rug te zullen geeven, en hem te zullen afstaan de Valei van Pragelas, met de Sterkten Exiles en Fenestrelles; de Valeien van Oulx, Sezane, Bardonache en Chateau-Dauphin; waar tegen hy alleenlyk aan Frankryk overgeeven zou de Valei van Barcelonette. Voorts, werdt hem het Koningkryk Sicilie toegeweezen, benevens het regt om op te volgen in 't Koningkryk Spanje, zo Filips de V., zonder nazaaten, overleedt. Ook werdt hy bevestigd, in de bezitting van het gedeelte

(z) Voiez Du Mont Corps Dipl. Tom. VIII. P. I. p. 356.

te van 't Hertogdom Montferrat, welk de Hertog van Mantua bezeten hadt, en welk hem, reeds door Keizer Leopold, in 't jaar 1703, toegelegd was. Eindelyk, bedong hy, dat de Prins van Monaco hem, wegens Menton en Rocabruna, voor onmiddelyken Leenheer erkennen zou (a). Alle welke voordeelen byna zo veel waren, als hy, op de Vredehandeling, hadt durven eisschen. Zelfs werdt hem 't Koningkryk Sicilie toegelegd, welk hy niet eens openlyk gevorderd hadt. De Engelsche Staatsdienaars hadden 'er, ten zynen behoeve, sterk op gedrongen (b). 1713.

XXXII. Protesten tegen 't gehandelde te Utrecht.

Wyders, schoon 'er sommigen aan schynen te twyfelen (c), is 't egter zeker, dat 'er, van verscheiden' kanten, *geprotesteerd* is, tegen 't gene te Utrecht gehandeld en gesloten werdt. 't Is waar, dat 'er geene erkende middelaars waren, op de Vredehandeling, en derhalve geene Staatsdienaars, aan welken men de Protesten, gevoeglyk, overleveren kon: doch men rigtte zig aan de Wethouderschap van Utrecht (d), die de meeste Protesten aannam, en daarvan Akte verleende. De Prins van Conti, de Hertog van Luynes en Chevreuse, de Markgraaf de Viteaux, de Roomschgezinde Prins van Nassau-Siegen, de Graaf van Matignon, de Markgraaf d'Allegre, de Gereformeerde Prinsen van Nassau-Dillemburg en Nassau-Siegen, de Markgraaf de Coudrée, de

(a) *Voiez* DU MONT Corps Dipl. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 362.
(b) *Zie* Rapp. van 't Geh. Committé I. *Deel*, *bl.* 86, 87, 88, 89.
(c) Hist. de la Paix d'Utrecht, *p.* 444.
(d) LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 170.

1713. de Markgraaf van Aix en Chatillon en eindelyk ook de erfgenaamen van Prinse Jan Willem Friso protesteerden tegen 't gehandelde, wegens Oranje, Neufchatel en Valengyn. De Hertogin Weduwe van Lesdiguieres behieldt ook haar regt op de twee laatstgemelde Heerlykheden. De Hertogen van Bourbon en van Lotharingen protesteerden tegen de vervreemding van het Hertogdom Montferrat. De Hertog van Montmorency behieldt zyne eischen op het Hertogdom Luxemburg: de Graaf van Vienne op Miolans in Savoje. De Markgraaf van Miremont leverde zelfs een Protest over, uit den naam der Gereformeerde Kerken in Frankryk, welken voorgaven, in hunne regten en bezittingen in Frankryk, te moeten hersteld worden, volgens de oude Verdragen. Alle deeze Protesten werden aangenomen, door de Utrechtsche Wethouderschap (e). Doch niet dat van den Pretendent, of van Jakob den III., Koning van Groot-Britanje, gelyk hy zig noemde. 't Was, met de post, onder een' blooten omslag, gezonden aan de Gevolmagtigden tot de Vredehandeling, en behelsde niets byzonders (f). De Pretendent was, ten deezen tyde, uit Frankryk geweeken, naar Lotharingen, daar hy zig nog eenigen tyd onthieldt. Men heeft naderhand vermoed, dat eenige Engelsche Staatsdienaars, ondanks al het gehandelde over de vaststelling der Protestantsche opvolging in Groot-Britanje, ten dee-

(e) *Voiez* Suppl. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109.

(f) LAMBERTI *Tom.* VIII. *p.* 170.

deezen tyde, heimelyk handelden met den Abt Gaultier, om den Pretendent, na 't afsterven der Koninginne, te verzekeren van de Kroone (g). Doch sommige hebben redenen gegeven, om dit vermoeden als ongegrond te verwerpen (h). De Groot-Meester der Ridder-Orde van Maltha hadt, ook, reeds in 't voorleeden' jaar, een wydluftig Vertoog overgeleverd, waarby hy verzogt hersteld te worden, in 't bezit der goederen, die deeze Orde, van ouds, in de Vereenigde Gewesten, bezeten hadt (i). Doch men sloeg 'er, thans, zo weinig agt op, als in voorgaande tyden. Eindelyk, hadt de Hertog van Bisacha, van wege eenen minderjaarigen Graave van Egmond, deszelfs regt zoeken te bewaaren, op het Vorstendom Meurs, in een Verzoekschrift aan de algemeene Staaten: waarop egter niets besloo- ten werdt (k). 1713.

Zodanig een uitslag hadt de Vredehandeling te Utrecht, in Grasmaand. De Keizer en een gedeelte van het Duitsche Ryk bleeven alleen nog in oorlog, met Frankryk. 's Keizers Gevolmagtigden onthielden zig, nog eene wyle tyds, te Utrecht, of in den Haage; doch keerden, eerlang, naar Weenen, te rug, zeer misnoegd op de Staaten, en vooral op de Engelschen. De Fransche, Engelsche en Staatsche Gevolmagtigden bleeven nog te Utrecht, daar men, wel haast, Gezanten ontving van Fi-

Besluit van 't verhaal der Utrechtsche Vredehandelinge.

(g) *Zie* Rapp. van 't Geh. Comm. I. *Deel*, *bl.* 172, 173, 174, 175, 178.
(h) Memoir. *de* TORCY, *Tom.* III. *p.* 115—119, 230.
(i) *Voiez* LAMBERTI *Tom* VII. *p.* 262.
(k) Act. de la Paix d'Utrecht, *Tom.* V. *p.* 494. Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 115.

1713. Filips den V., die nu wederom, gelyk in den aanvang zyner Regeeringe, door Groot-Britanje en de Staaten, voor Koning van Spanje erkend werdt. De Engelschen en Staatschen traden, terstond, met hen in onderhandeling over eene vrede: waarvan wy den uitslag, in 't volgende boek, verhaalen zullen. De Vrede, die de Staaten met Frankryk gemaakt hadden, stondt wankel, zo lang de Keizer nog in oorlog bleef; en zelfs, zo lang zy nog niet met hem overeengekomen waren, wegens hunne Barriere in de Spaansche Nederlanden. Ook was een Verdrag met Spanje noodig, om de geslooten Vrede te bevestigen, naar behooren. De overeenkomst met den Keizer kon de Staaten beveiligen, tegen vyandlyke onderneemingen, van den kant van Frankryk; en 't Verdrag met Filips kon dienen, tot voordeel of verzekerdheid van hunnen Koophandel op Spanje en op de Indien: twee voorwerpen, die zy, van den aanvang des oorlogs af, en door den gantschen loop der Vredehandelinge, niet uit het ooge verlooren hadden; doch waaromtrent zy hunne oogmerken, tot hiertoe, niet naar genoegen, hadden konnen bereiken.

MISSTELLING.

Bladz. 43. reg. 3 van ond. *staat* Zweedsch *lees* Deensch.

* * * * * *

LYST

LYST
DER
PRINTVERBEELDINGEN.

HDI
HW 2A1E 9